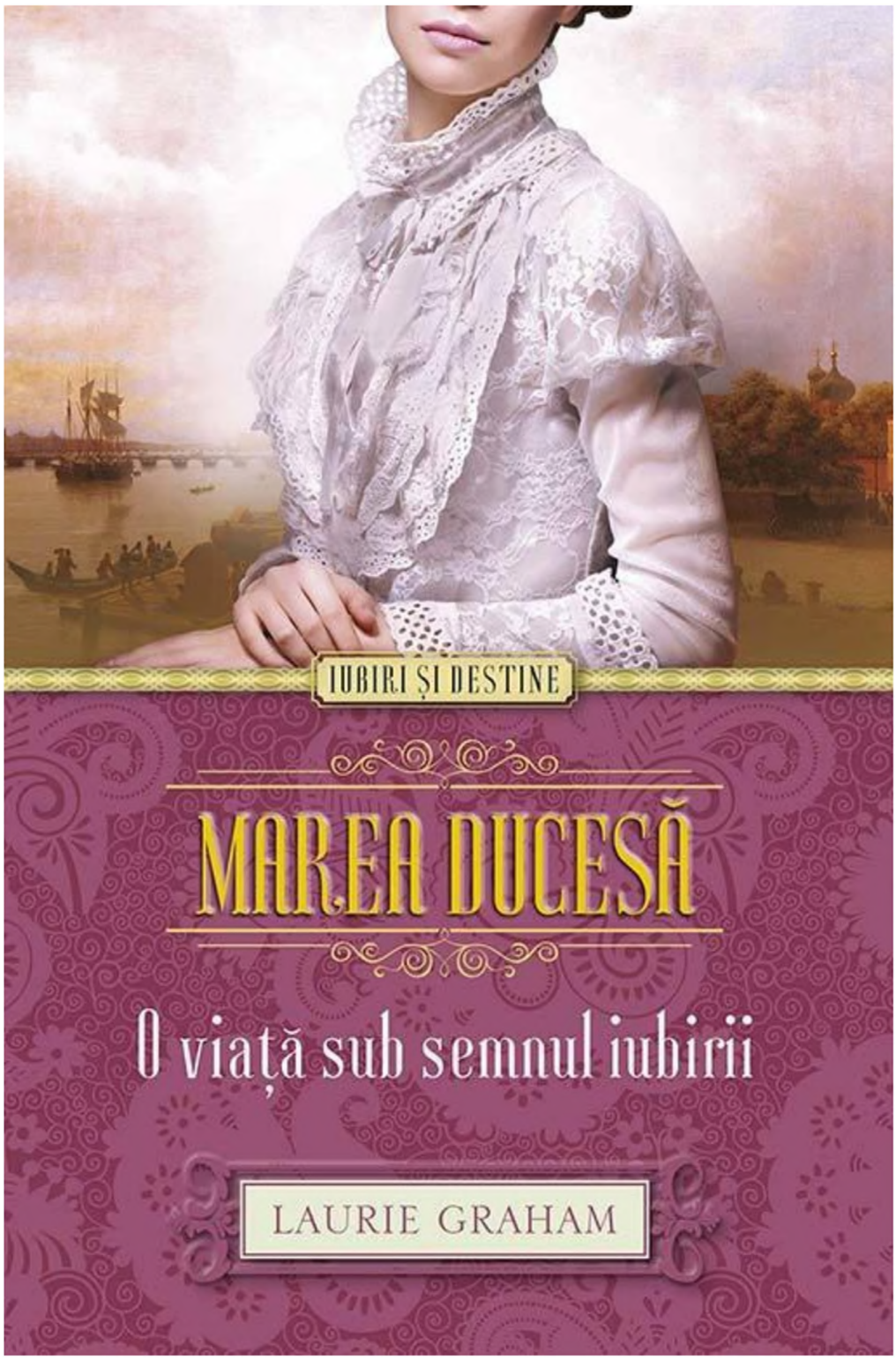
IUBIRI ȘI DESTINE
MAREA DUCESĂ
O viață sub semnul iubirii
LAURIE GRAHAM

Laurie Graham

Marea ducesă

O VIAȚĂ SUB SEMNUL IUBIRII

Traducere din limba engleză
Laura Frunză

ALMA
2015

IUBIRI ȘI DESTINE

The Grand Duchess of Nowhere
Laurie Graham
Copyright © 2014 Laurie Graham

Lira, parte a Grupului Editorial Litera
O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România
tel.: 021 319 63 93; 0752 101 777
e-mail: comenzi@lira.ro

Ne puteți vizita pe
www.litera.ro

Marea ducesă
O viață sub semnul iubirii
Laurie Graham

Copyright © 2015 Grup Media Litera
pentru versiunea în limba română
Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii
Redactor: Gabi Trăsculescu
Copertă: Florentina Tudor
Tehnoredactare și prepress: Ofelia Coșman

ISBN ePUB: 978-606-741-736-4
ISBN PDF: 978-606-741-737-1
ISBN Print: 978-606-741-361-8

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată de elefant.ro

CAPITOLUL 1

Nu pot spune că-mi amintesc când l-am văzut prima dată pe Kiril Vladimirovici. Oarecum a fost mereu prin preajmă, la fel ca toți ceilalți veri ai noștri. Ceea ce știu însă cu exactitate este momentul în care l-am remarcat pentru întâia oară. Eram la înmormântarea mătușii Aline. Asta se întâmpla în 1891, când amândoi aveam cincisprezece ani, iar el era îmbrăcat în noua lui uniformă de subofițer în marină și stătea cu spatele drept și cu privirea ațintită înainte.

Făcuserăm un drum lung de la Coburg până în Rusia ca să asistăm la înmormântarea unei mătuși pe care abia o cunoșteam, dar mama avea motivele ei. Sora mea, Missy, împlinise șaisprezece ani, așa că sosise momentul să-și facă intrarea în societate și să atragă privirile unui soț bun, pentru că, așa cum spusese mama, toți cei care contau aveau să fie prezenți în Petersburg la funeraliile mătușii Aline. Trebuia să-i spunem Petrograd acum, nu Petersburg. Vezi Doamne, sună prea nemțește, acum că suntem în război. Petrograd. Nu cred că mă voi obișnui vreodată cu numele ăsta.

Mătușa Aline a murit în timp ce năștea. De fapt, după ce a născut, ca să fiu mai precisă. Tocmai ce dăduse viață celui de-al doilea copil al ei, un băiețel, când a adormit pur și simplu și nu s-a mai trezit. Marele duce, unchiul Pavel, rămas văduv și cu doi copii mici de crescut, era înnebunit de durere.

Naivă cum eram pe atunci, nu știam nimic despre bebeluși, despre soți și despre anumite realități ale vieții, dar sora mea Missy credea că deține secretul tuturor acestor lucruri.

Mi-a spus:

— Ducky, e oribil. Bebelușul iese prin păsărică, și dacă e un bebeluș foarte mare, pur și simplu faci poc.

Așa că m-am dus la înmormântarea mătușii Aline aproape convinsă că biata femeie a explodat, exact ca un balon din cauciuc, dar când am văzut-o în coșciug, părea încântătoare și liniștită, nicidecum dezumflată. Marele duce, unchiul Pavel, plângea neîncetat și părea că vrea să sară în groapă după ea, până când mama l-a apucat de cot și i-a ținut o morală cum numai ea știe. Considera că e de datoria ei să intervină, în calitate de soră mai mare a unchiului Pavel.

După tragedia petrecută cu mătușa Aline, Missy a jurat că ea nu va face niciodată copii. Trebuie să-i amintesc asta data viitoare când o văd. Dacă se va mai întâmpla asta vreodată. Din câte țin eu minte, la momentul acela, eu una eram mai degrabă interesată de modul în care bebelușul ajunge acolo înăuntru decât de felul în care iese.

Missy mi-a spus:

— Vai, și asta e dezgustător. Bărbatul e responsabil de *chestia* aia. Face un pipi înăuntrul tău, care se transformă într-un bebeluș. Dar mai întâi trebuie să te măriți cu el.

Toate lucrurile astea mi se păreau absurde, dar Missy a insistat că aflase totul de la o autoritate în domeniu, și anume de la una dintre fetele în casă care lucrau la noi cu ziua, când locuiam în Anglia, la Devonport. Tata lucra în marină pe atunci, înainte să fie nevoit să devină mare duce și să guverneze Coburgul. Dar ce neștiutoare mai eram eu și cu Missy! Mama credea că e mai bine așa, să te măriți fără să fii împovărată de informații oribile. La urma urmei, de ce să faci nopți albe din cauza inevitabilului?

La înmormântarea mătușii Aline nu vizitam pentru prima oară Rusia. Mama ne aducea în această țară de câte ori putea, de obicei doar pe mine și pe Missy. Surorile noastre mai mici rămâneau acasă cu doicile lor. Mama își dorea să ne cunoaștem rudele din Rusia pe măsură ce creșteam, chiar dacă ea însăși părea să nu le simpatizeze pe cele mai multe dintre ele. Mama nu se dădea niciodată înapoi de la îndatoririle neplăcute. Cred însă că principalul motiv pentru care ne ducea atât de des în Rusia era ca s-o calce pe nervi pe regină, bunica noastră, care avea o părere foarte proastă despre Romanovi și despre tot ce era rusesc.

Unor doamne le place să preseze flori sau să brodeze, însă principala ocupație a mamei în timpul liber era s-o enerveze pe bunica. De câte ori eram obligați de împrejurări să mergem la Windsor sau la Osborne House, mama își aducea un stoc suplimentar de țigări negre, ca să fie mereu văzută fumând, și se împopoțona

cu bijuterii mult prea lucitoare pentru o simplă petrecere englezească organizată acasă, deoarece îi plăcea să-i amintească bunicii de rangul ei și de superioritatea bijuteriilor deținute. Vedeți voi, mama e fiică de țar. Bunica, deși regină, era doar fiica unui duce de Kent. Cu cât mă gândesc mai mult, cu atât sunt mai convinsă că singurul motiv pentru care bunica s-a autoproclamat împărăteasa Indiei a fost ca să încerce s-o depășească în rang pe mama. Ele nu s-au certat niciodată cu adevărat. Mă rog, aproape niciodată. A fost mai degrabă o bătălie mută a voinței și a rangurilor, și trebuie să mărturisesc că mama putea s-o depășească oricând pe bunica în ceea ce privește uităturile încruntate.

Mie îmi plăceau la nebunie vizitele noastre în Rusia, în ciuda faptului că aveau ca pretext ocazii triste. Parcă asistam la mai multe înmormântări decât nunți, dar până și o înmormântare rusească era mai presus de orice eveniment similar din vechea și cenușia Anglie sau din bătrânul și plicticosul Coburg. Auriul era mai auriu și roșul părea mai roșu în Rusia. Țarul, unchiul Sașa, bodogănea pe acolo ca un urs prietenos, iar țarina, mătușa Minnie, era mai iute de picior, mai drăguță și mai bine îmbrăcată decât oricare dintre mătușile noastre din Anglia.

Așa cum am mai spus, l-am remarcat pe Kiril la înmormântarea mătușii Aline, și, cu siguranță, reciproca a fost valabilă. Mi-am dat seama din felul în care se străduia, în mod evident, să mă ignore. Mama și-a dat

seama repede unde îmi fug privirile și mi-a spulberat orice iluzie.

— Poți să uiți de Kiril Vladimirovici, mi-a spus ea. Romanovii nu se căsătoresc cu verii primari.

Ăsta era un atac viclean la adresa bunicii, care era convinsă că cel mai înțelept lucru din lume e ca verii să se cunune între ei. Ea credea că asta îmbogățește sângele familiei și s-a agățat de ideea asta mult timp, chiar și după ce dovezile științifice au demonstrat contrariul. Noi nu suntem cea mai sănătoasă familie din câte există. În primul rând, avem hemofilie. Nu mai cunosc vreo altă familie cu asemenea boală.

Așa că Kiril Vladimirovici, care era înalt, cu umerii lați și destul de chipeș, nici măcar nu putea fi luat în calcul pentru a-mi fi soț și, oricum, mama numai la un soț pentru mine nu se gândea. Missy trebuia măritată prima, și bunica tot lăuda un alt văr, Georgie Wales. Bunica petrecuse multe ore fericite studiind arborele genealogic al familiei și stabilind potriveli între nepoți.

Georgie Wales avea un frate mai mare, așa că, la fel ca tata, nu existau șanse să fie numit ca urmaș la tron. Prin urmare, i se permisese să intre în marină.

— Și ce-ar putea fi mai nimerit decât o însurătoare între un membru al Marinei Regale și fiica unui alt membru al Marinei Regale? spunea bunica.

În realitate, noi îl cunoșteam destul de bine pe Georgie Wales. Servise sub comanda tatălui nostru în perioada în care primise un post în Malta. Missy nu

avea o obiecție anume împotriva lui, dar mama nu voia să le binecuvânteze uniunea. Ea știa cum e să fii nevastă de marinar, când ici, când colo, când peste tot. Spunea că ar fi o irosire a frumuseții deosebite a lui Missy. Eu cred că nu-i convenea nici faptul că Georgie avea o pasiune pentru colecționat timbre, deși sunt sigură că există vicii mult mai mari la un soț.

Mama însă își dorea pentru Missy un prinț moștenitor neamț, așa că după ce a consultat almanahul, l-a ales pe Nando Hohenzollern[1]. Acesta părea destul de plăcut, deși foarte sfios. Cât de greșite pot fi primele impresii despre cineva. Toată lumea spunea că Nando e foarte îndrăgostit de Missy, dar nu ți-ai fi dat seama de asta. Întotdeauna își ținea privirea ațintită în podea. Singurul neajuns pe care i-l găsea Missy era dimensiunea urechilor sale, dar, având în vedere că era moștenitorul unchiului său, Carol, se putea trece cu vedere acest defect. România avea o linie succesorală învechită, așa că a fost necesar să se ceară întăriri de la Hohenzollerni. Dacă Missy se mărita cu Nando, asta însemna că va ajunge regina României într-o bună zi. Desigur, până la urmă, s-a dovedit că Eddie Wales a murit pe neașteptate, astfel că Georgie a fost propulsat la tron. Deci dacă Missy s-ar fi măritat cu el, ar fi ajuns regina Angliei. Pur și simplu, nu se știe niciodată.

În orice caz, Nando a cerut mâna lui Missy și a primit-o. Bunica a spus că, dacă Missy face o asemenea greșeală, măcar să se mărite așa *cum se cuvine*, la

Windsor. Mama a zis că doar peste cadavrul ei. Missy se va căsători la Coburg. Și apoi, după ce s-a dat startul pregătirilor, familia lui Nando a anunțat că doar nu se așteaptă din partea unor Hohenzollerni să bată drumul până la Coburg, ca să se căsătorească. Mireasa trebuie să se ducă la ei. Așa că ne-am trudit prin viscol până la Sigmaringen, iar Missy și cu Nando s-au căsătorit într-o capelă a familiei Hohenzollern, unde era așa un ger, încât le puteai vedea respirația în timp ce-și rosteau jurămintele, după care au plecat spre România.

Eu și cu Missy nu mai fuseserăm niciodată despărțite. Chiar și când am avut scarlatină sau pojar, am fost bolnave în același timp. A fost groaznic să mă despart de ea. Ne-am dus cu toții la gară să ne luăm rămas-bun. Missy arăta palidă, dar era foarte frumoasă, cu chipul încadrat de gulerul ei nou din blană de vulpe. Urechile mari ale lui Nando erau și mai roșii, iar mama plângea, lucru care m-a cam călcat pe nervi. La urma urmei, ea pusese la cale toată povestea.

Ultimul lucru pe care mi l-a șoptit Missy atunci a fost:

— Tu urmezi.

---

[1] Este vorba despre Ferdinand I, al doilea rege al României, alintat Nando în sânul familiei. Missy, prințesa Maria Alexandra de Saxa-Coburg și Gotha, nepoată a reginei Victoria, va deveni cunoscută drept regina Maria (n.red.)

CAPITOLUL 2

Suntem un trib mare. Într-o după-amiază de iarnă am încercat să-mi număr verii primari, pe cei vii și pe cei morți. Când am ajuns la patruzeci și șapte, ni s-a servit ceaiul, așa că am renunțat.

Mama era singura fată dintr-o familie mare de băieți Romanov. Tata era prințul Alfred, al treilea copil din șirul de nouă, zămisliți de bunica-regină. Era duce de Edinburgh, amiral al flotei regale și comandant suprem la Plymouth, până când unul dintre unchii lui a murit de o boală rușinoasă și noi am fost obligați să ne mutăm la Coburg, pentru ca tata să devină noul mare duce. Nu era o numire la care se așteptase neapărat, și eu cred că el ar fi preferat să rămână în marină.

Mama și cu tata au avut cinci copii. Affie era singurul băiat. O să vă povestesc despre el imediat. După Affie a urmat Missy, apoi eu, apoi Sandra și Baby Bee. Unor tați le place să trăiască într-o casă plină de fuste, dar nu și tatei. Era mânios mai tot timpul. Mama obișnuia să-l ignore – chiar și atunci când el arunca după pisică cu exemplarul ei din *Washington Square* – sau să iasă din încăpere cu o atitudine mai veselă decât s-ar fi căzut în situația respectivă, lucru care îl înfuria și mai tare pe tata. Acum am și eu ceva experiență cu soții și știu că n-aș putea niciodată s-o imit pe mama. Orice soț care azvârle cu o carte după pisica mea se poate trezi, în schimb, cu o cutie de trabucuri în cap.

Așa că, după ce Missy s-a așezat la casa ei, a venit rândul meu la măritiș, iar bunica și cu mama, punându-se de acord probabil pentru prima oară în viața lor, hotărâseră deja cine va fi viitorul meu soț. Ernie Hesse. Am fost destul de surprinsă. În primul rând pentru că era vărul meu primar, la fel ca și Kiril Vladimirovici.

Mama a spus:

— Nu mă contrazice, Ducky.

Bănuiesc că vă mirați de numele meu. Sunt botezată Victoria Melitta, dar toată lumea îmi spune Ducky[2]. Așa a fost mereu. Nimeni nu mai ține minte de ce. Tata jură că mama a fost prima care m-a poreclit așa, dar mama neagă orice implicare. Nu-mi pasă. Nu mă deranjează absolut deloc că mi se spune Ducky.

Așa că Ernie Hesse a fost propus ca posibil soț, în ciuda faptului că îmi era văr primar.

Mama a spus:

— Mai sunt și alte considerente.

Pusese ochii pe ducatul lui.

Nu-mi displăcea ideea ca Ernie să-mi devină soț. Chiar deloc. Era foarte glumeț și al naibii de atrăgător, mai chipeș chiar decât Kiril Vladimirovici. Dar nu mă gândisem niciodată la el ca la un posibil soț, ci ca la un văr țicnit, care refuză să se maturizeze.

Am spus:

— M-a cerut Ernie?

Mama mi-a răspuns:

— Să te ceară? Dar ce ești tu, o solniță? Nu are

încă permisiunea să te ceară.

— Dar i se va da permisiunea?

— Asta voi decide eu și tatăl tău. Pui prea multe întrebări. Nu te ajută cu nimic și ai face bine să scapi de năravul ăsta înainte să te măriți. Soților nu le place să fie interogați.

Se făcea un soi de bilanț. Ernie tocmai fusese numit mare duce de Hesse. Avea un palat decent în Darmstadt și câteva conace la țară, toate cu parcuri frumoase. Pe de altă parte, se credea că familia Hesse nu are prea multe bijuterii, cu excepția, poate, a câtorva diamante mediocre împrăștiate pe la surorile lui Ernie. Ele nu intrau în calculele mamei.

Mi-a spus:

— Indiferent de cel cu care te măriți, poți conta mereu pe mama ta în ceea ce privește diamantele.

Am fost convocați la Osborne House imediat după Paște. Ernie sosise deja.

— Salut, Ducky scumpo, a spus el. Am primit ordine stricte de la regină. Trebuie să mă port civilizat, să mă ridic la înălțimea vârstei și să discut cu tine despre lucruri serioase.

Avea niște ochi albaștri fermecători. Mi-a spus:

— Nu am voie sub nici o formă să fac pe prostul, să fac farse sau să te distrez în vreun fel.

Apoi m-a stropit cu apă din margareta falsă pe care o purta la rever.

Am plecat la o plimbare, prima dintre multele

plimbări pe care le-am făcut săptămâna aceea, deși a plouat în fiecare zi. Bunica ne încuraja. Ea credea că fiecare plimbare ne aduce mai aproape de momentul anunțării logodnei. Îi plăcea să stea cu noi timp de o oră în fiecare după-amiază, spunându-ne că suntem „cei mai frumoși nepoți ai ei". După-amiezile acelea erau un chin pentru mine, fiindcă Ernie făcea tot ce-i stătea în putere ca să-mi provoace râsul.

Problema era Beppo, pomeranianul alb al bunicii. Se spunea că Beppo suferă de probleme digestive, dar Ernie a venit cu ideea că, poate, Beppo nu era întotdeauna de vină pentru acele mici explozii și pentru mirosul puternic care le urma.

— Observație, mi-a spus el. Beppo îmi pare o potaie destul de civilizată. Genul de câine care ar avea decența să iasă din cameră. Mă tem că bunica se folosește de prerogativele ei regale aici.

După aceea, de fiecare dată când apărea mirosul, se uita la mine, apoi la bunica, după aceea la Beppo și ridica din sprânceană, iar eu trebuia să îmi mușc buzele ca să nu râd.

Am vorbit și despre căsătorie, dar mai pe ocolite. Mi-a spus:

— Îmi dau seama că trebuie s-o fac și pe asta într-o zi. Să duc clanul Hesse mai departe, și toate cele. Dar nu cred că sunt pregătit încă.

Avea douăzeci și patru de ani.

Mi-a spus:

— Nu o lua personal, Ducky. Ești o fată nemaipomenită. Dar n-ai nici măcar șaptesprezece ani, deci presupun că putem s-o mai lălăim puțin, nu crezi?

Mie îmi convenea. Aveam alte lucruri pe cap, oricum. Missy îi dăduse voie lui Nando să-i facă *chestia,* și acum aștepta un copil. Eram îngrozită că va muri, la fel ca mătușa Aline. Mama însă m-a asigurat că se va duce în România însoțită de niște medici buni din Germania, care să stea cu Missy și să prevină o asemenea tragedie.

Starea lui Missy a distras-o o vreme pe mama și de la problema cu Ernie. N-a spus decât:

— Nu pare foarte dornic. Sper că nu i-ai spus nimic care să-l descurajeze?

— I-am spus că suntem buni prieteni.

Ei bine, eram.

— Prieteni? a repetat ea. Prieteni! Precaută mai ești! Păi, dacă Ernie nu face nițel mai mult efort, voi căuta pe altcineva, când mă voi întoarce din România.

În septembrie, la Balmoral, lui Ernie i s-a mai dat o șansă să mă ceară de nevastă. Tata se ducea acolo la vânătoare de cocoși de munte, și eu am fost trimisă cu el.

— Fii atentă, Ducky, mi-a spus mama înainte să plec în Scoția. Dacă ți se oferă un cal înșeuat acolo, să nu te apuci să galopezi ca nebuna. Un trap lejer e de preferat pentru a purta o conversație. Și te rog, nici să nu stai cu nasul în vreo carte. O să ai destul timp să citești după ce te măriți și intri în perioada de lăuzie.

Datoria ta acum e să-l încurajezi puțin pe Ernie. Dar numai puțin.

Ernie a venit în gara Ballater ca să ne întâmpine, lucru pe care toată lumea l-a interpretat greșit ca fiind un semn de pasiune arzătoare.

— Bine ați venit la Midge Heaven, a spus el.

— Ar trebui să fumezi Navy Cut, i-a spus tata, în schimb. Navy Cut ține ticăloșii la distanță. Uită de țigările alea străine de muieri! Cum merge vânătoarea? Ceva pradă?

Ernie nu putea da un răspuns, pentru că nu ieșise cu arma la vânătoare. Era nerăbdător să-mi povestească de un joc nou pe care-l născocise. Se numea „Coșmarul ecosez" și presupunea să ne închipuim cum ar arăta niște camere la Balmoral, care să fie și mai hidoase decât cele existente deja.

— Încep eu, spuse el. Un bârlog intim, orientat spre nord. Pereții sunt acoperiți cu tapet de culoarea icterului, și tapiseria are ciucuri de culoarea bilei. M-am gândit că i s-ar potrivi numai bine doamnei Gladstone. E rândul tău acum.

Era un joc fără învingători. Tata nu-l înțelegea deloc.

— Auzi și tu, să nu ieși cu arma la vânătoare! tot repeta el. Cât de straniu!

La Balmoral se adunaseră multe rude de-ale noastre, deși nu toate stăteau la castel. Familia unchiului Bertie Wales era cazată la Mar Lodge. Georgie Wales și

proaspăta lui soție, draga de May Teck, se instalaseră la Abergeldie. Avea cine să-mi țină companie. Dar May Teck m-a informat că ceilalți fuseseră avertizați să nu mă monopolizeze, ca să aibă Ernie timp să mă curteze. Situația devenea din ce în ce mai stânjenitoare, cu fiecare zi ce trecea. Ernie nu mă evita, dimpotrivă. Doar că nu mă cerea în căsătorie.

Am început să cred că e ceva în neregulă cu mine. M-am studiat în oglinda cu mâner și mi-am găsit o mulțime de defecte. Am fața alungită. Tenul meu are o paloare vineție. Dar apoi a sosit mătușa Louise și a cântărit situația imediat.

Mi-a spus:

— Nu tu ești problema, scumpo. Tu ești splendidă, dar Ernie are nevoie să se maturizeze.

Mătușa Louise era sora tatei. Nu aveam voie să fim de acord cu ea și sunt sigură că, dacă mama ar fi știut că vine și ea la Balmoral, nu mi-ar fi dat voie să mai merg. Mătușa Louise se făcea vinovată de faptul că era binecuvântată din belșug cu un temperament boem, pe care căsnicia nu i-l temperase deloc. Se întâmplă și în cele mai bune familii.

— N-are nici cel mai mic respect pentru bunacuviință, spunea mama.

Nu ni s-au dat explicații suplimentare, dar Missy bănuia că mătușa Louise își făcea de cap cu bărbați. La urma urmei, dacă ar fi fost nebună, ar fi închis-o undeva. Și să fii artist nu e ceva rău în sine. Toate eram

încurajate să pictăm o acuarelă sau două. Așa că am tras concluzia, vrând-nevrând, că mătușa noastră primea vizite de la bărbați atunci când soțul ei nu era acasă. Missy a fost foarte încântată de ideea că aveam o mătușă care se comporta așa de scandalos. Mie doar îmi plăcea felul în care mătușa Louise își mijea ochii atunci când considera că cineva bătea câmpii. Chiar dacă era vorba de regină.

Într-o dimineață când am intrat în sala unde se servea micul dejun, am găsit-o pe mătușa Louise singură.

— Ce bine, a spus ea. Exact fata pe care voiam s-o văd. Povestește-mi despre situația cu Ernie.

I-am spus cum stăteau lucrurile. Bunica voia căsătoria asta. Mama își dorea căsătoria asta. Ernie era împotrivă. Lucrurile nu păreau să progreseze deloc.

— Și tu ce vrei? mi-a spus ea.

Eu voiam doar să merg acasă. Voiam ca oamenii să înceteze să mai discute despre mine.

— Ai dreptate, mi-a spus ea. Ești așa de tânără. De ce să te grăbești? Unde te afli tu pe linia de succesiune la tron? Nicăieri. Dă-mi, te rog, untiera.

I-am spus:

— Ernie e foarte drăguț.

— A, da? mi-a spus.

Nu sunt sigură că era de acord cu mine.

— Cel mai important lucru, Ducky, e să te măriți cu cineva cu care să te înțelegi bine. Eu așa am procedat. Și uite, nu s-a făcut gaură în cer.

Mătușa Louise era măritată cu Lorne, doar un marchiz, pe vremuri. Mai târziu, a devenit duce de Argyll. Acum e mort.

Se juca cu untul, dându-i forma unui cap de om.

Mi-a spus:

— Tu ce vrei să faci în viață?

Era o întrebare la care nu mă gândisem niciodată. Doar toți făceam ceea ce ni se impunea să facem. Armata, în cazul fratelui meu Affie. Să încheiem o căsătorie avantajoasă, în cazul meu și al surorilor mele.

Mi-a spus:

— Ești o fată deșteaptă, sănătoasă și viguroasă. Care sunt visurile tale? Ce reușite speri să ai în viață?

Visuri, speranțe, reușite. Începeam să-mi dau seama de ce mama o evita pe mătușa Louise. Dar nu aveam scăpare. Eram doar eu acolo, cu mătușa și cu doi valeți care stăteau nemișcați de o parte și de alta a bufetului. Mă simțeam obligată să răspund cumva, și încă repede. I-am spus că sper să-mi antrenez calul de trei ani să sară peste obstacole până la sfârșitul anului.

Și-a mijit ochii, dar cred că numai pentru a-și evalua sculptura.

— Păi, e și asta ceva, a spus ea. Dar nu-ți dorești să scrii cărți sau să traversezi deșertul Sahara?

Așa cum a înțeles mătușa Louise când m-a văzut cu gura căscată, nu-mi dădusem vreodată seama că aș avea asemenea opțiuni.

— Acestea sunt doar exemple pe care le-am dat

așa, din senin, mi-a spus ea. Când eram de vârsta ta, eu mă hotărâsem deja că vreau să devin artistă.

Scrumbia mea afumată se răcea pe farfuria pentru micul dejun. Simțeam că sunt o dezamăgire pentru mătușa mea.

— Unii oameni știu imediat ceea ce vor să facă în viață, mi-a spus ea. La alții durează mai mult. Și mai sunt unii, desigur, care nu vor să facă nimic. Ideea principală e să nu te legi la cap cu un bărbat, înainte să știi din ce categorie de oameni faci parte. Imaginează-ți că-ți descoperi o pasiune pentru explorarea pădurilor tropicale de pe Amazon, dar nu poți s-o faci, pentru ai fost deja de acord să devii regina României.

Asta nu demonstrează decât că mătușa Louise e total lipsită de pragmatism și, posibil, un pic țicnită. Missy, într-o pădure tropicală!

— Și cine știe, a adăugat ea. Poate că o să sfârșești prin a te mărita cu Ernie, până la urmă. Așa cum spuneai, e o companie plăcută.

Am răspuns:

— Nu mă deranjează să aștept. Problema e că nici măcar nu m-a cerut.

— Dumnezeule mare, Ducky, mi-a spus ea. Dacă el e cel pe care ți-l dorești, de ce nu-l ceri tu? Ei? Ce părere ai?

Figura sculptată până în cele mai mici detalii în untul de Deeside era nimeni alta decât bunica.

Nu l-am cerut pe Ernie în căsătorie. Mama nu m-ar

fi iertat niciodată. Și dacă l-aș fi cerut și el m-ar fi refuzat? Ar fi fost umilitor. M-am hotărât să încerc să mă bucur de timpul pe care îl mai aveam de petrecut la Balmoral, și chiar am avut parte de niște momente distractive. Ernie a scris o scenetă satirică intitulată *Dinnae gang on the Moor*, pe care am interpretat-o în fața tuturor, înainte de cină. Ernie a fost călătorul ghinionist, cuplul Henry Prussia a primit rolurile hangiului și al soției sale, iar eu am fost Sunete-Înspăimântătoare. May Teck trebuia să învârtă la mașinăria care făcea ca ploaia, dar bunicii i s-a năzărit să facă ea asta, așa că biata May a trebuit să se mulțumească cu niște nuci de cocos care trebuiau lovite, ca să sune ca niște copite. Toată lumea a spus că a fost un triumf.

În ziua aceea am crezut că Ernie era pe punctul de a-mi cere mâna. M-a rugat să îl însoțesc într-o plimbare până la mormântul mamei sale. Crucea de granit era năpădită de iederă. „Prințesa Alice, mare ducesă de Hesse. Numele ei va dăinui chiar dacă ea nu mai e printre noi."

Ernie avea doar zece ani când mama lui a murit, deși nu atunci vedea moartea pentru prima oară. Fratele lui mai mare decedase înainte. Hemofilie. De asta ajunsese Ernie mare duce de Hesse.

L-am întrebat cum fusese mama lui.

— Încântătoare, mi-a spus el. Blândă și fermecătoare, mereu ocupată cu acte caritabile. De fapt, abia îmi amintesc. Dar sunt sigur că așa era. Toată lumea

spune asta.

Am stat acolo o vreme, ascultând vâjâitul râului, și apoi ni s-a făcut frig și am plecat, iar momentul s-a risipit.

Mi-a spus:

— Ești foarte tăcută azi, domnișoară Ducky. Sper că nu ai de gând să faci pe melancolica. „Melancolia“ nu este permisă la Balmoral, nu știai? E ca și cum ai ieși la vânătoare de cocoși de munte îmbrăcat în frac.

O dată pe săptămână, eu și Ernie mergeam împreună la Ballater să cumpărăm caramele și pachete de hârtie igienică – la Balmoral ni se dădeau doar bucăți din *Aberdeen Journal*, care erau groaznic de aspre –, dar nu puteai niciodată să mergi undeva cu Ernie și să nu se întâmple ceva. El căuta mereu moduri de a face viața mai distractivă. Odată, și-a pus pe cap o bonetă de pai, care arăta năucitor pe capul lui, pentru că Ernie avea o mustață foarte deasă, iar altă dată m-a provocat să mân trăsura, îmbrăcată cu niște pantaloni de-ai lui din doc și cu monoclu la ochi. Dar cea mai obraznică farsă pe care a făcut-o vreodată a fost să compună niște versuri pe care le-a pus pe melodia *Odă bucuriei*.

Girafele, lamele și alpacalele
Și până și cămilele au gâturi pân' la cer
Dar a naturii cea mai tristă realizare

E că bunica n-are gât defel.

După un timp, n-a mai fost nevoie să se folosească și de cuvinte. Când o vedea pe bunica, era suficient să se apuce să fluiere melodia. Era o agonie să nu izbucnesc în râs, și atunci bunica mă lua deoparte și mă întreba dacă mă simt bine.

— Sunt necazuri femeiești, dragă? murmura ea. O să vezi că lucrurile se vor ameliora după ce vei face primul copil.

Trebuie să recunosc că ea m-a tratat mereu cu blândețe, chiar și atunci când am eșuat în a mă logodi. Și-a dat seama că Ernie era cel care tărăgăna lucrurile. Mama, în schimb, era într-o dispoziție mai puțin iertătoare. Când eu și cu tata ne-am întors la Coburg, ea tocmai se pregătea să plece în România ca s-o ajute pe Missy cu lăuzia. Ne-am încrucișat, practic, în pragul ușii.

Mi-a spus:

— Cât timp și efort irosit din partea mea! Ești sigură că nu-l descurajezi tu? Sper că nu te mai gândești la Kiril Vladimirovici, domnișoară, pentru că el iese cu totul din discuție.

I-am promis că nu mă mai gândisem deloc la Kiril, ceea ce nu era tocmai adevărat. Am omis să-i relatez și conversația avută cu mătușa Louise.

— Păi, a spus ea, Ernie Hesse a avut ultima șansă. Imediat ce Missy se simte suficient de bine ca să pot

veni acasă, îi voi lua din nou în calcul pe Bourboni.

Tata nu vorbea niciodată despre soți. De obicei, lăsa problema asta în seama mamei, dar imediat ce ea a plecat, tata a trimis după mine.

Mi-a spus:

— Gata cu bazaconiile, Ducky. Spune da sau nu. Dacă Ernie Hesse te cere de nevastă, îl iei sau nu?

I-am spus că da, îl iau.

Tata a continuat:

— Atunci îi voi scrie bunicii tale și voi încheia înțelegerea, odată pentru totdeauna. Dacă n-o fac, mama ta o să te mărite cu vreunul dintre bufonii ăia spanioli și n-o să te mai văd niciodată. E suficientă treaba asta urâtă cu Missy. A naibii România!

Era pentru prima dată când tata a dat de înțeles că i-ar părea rău să nu mă mai vadă, dacă m-aș muta departe în urma căsătoriei. Am început să plâng.

— Gata, gata, mi-a spus el. Nu-i nevoie de aiurelile astea. Hesse nu prea ia lucrurile în serios, dar are multe puncte în favoarea lui. A fost crescut de guvernante englezoaice, așa că ar trebui să fie destul de sănătos la cap. Are o gospodărie bunicică în Darmstad. Confortabilă, simplă. Fără decoruri din stofe urâte. Și am auzit că are un domeniu de vânătoare excelent la Wolfsgarten, deși, din câte am remarcat la Balmoral, cred că se cam irosește acolo. Dar, în orice caz, tărăgănarea asta nu mai poate continua. O irită pe mama ta, și orice o afectează pe ea mă afectează și pe mine. Se pare că trebuie ca

cineva să-l împingă de la spate pe nătărăul ăsta, și persoana potrivită pentru asta e Maiestatea Sa.

Și așa s-au petrecut lucrurile. Tata i-a scris bunicii, ea i-a scris lui Ernie, și Ernie a venit la Coburg în ziua când împlineam șaptesprezece ani. Mi-a adus o insignă cu însemnele de la Cairngorm[3], ca să-mi amintească ce tare ne-am distrat la Balmoral.

Mi-a spus:

— O să încerc să nu te fac nefericită, Ducky.

---

[2] Încântătoarea, în engl., în orig. (n.red.)

[3] Parc Național în Scoția (n.red.)

CAPITOLUL 3

Mama a pus o falcă în cer și una în pământ când a auzit că totul a fost pus la cale în absența ei.

I-am spus:

— Dar credeam că vrei să mă mărit cu Ernie?

— Da, mi-a spus ea, dar nu și dacă trebuia să fie forțat de băbătia aia băgăreață. Tatăl tău nu trebuia să-și bage nasul. Aveam totul sub control. O broșă de la Cairngorm! Ce fel de simbol de logodnă e ăsta? Ce piatră urâtă, mai ales pentru cineva cu tenul tău! Ar fi trebuit să-ți dea măcar un ametist.

N-a fost un început favorabil. Mama era ranchiunoasă, Ernie, mohorât, și bunica dădea ordine tuturor. Nunta trebuie să fie în aprilie, a spus ea. Nu în toiul iernii, cum fusese organizat în cazul lui Missy, într-un mod atât de nechibzuit, și nici vara, când căldura din Coburg ar fi omorât-o. Urma să ajungă pe 16 aprilie, iar noi trebuia să ne căsătorim trei zile mai târziu, când ea și-ar fi revenit în urma călătoriei. Așa a fost stabilită data nunții noastre.

Mama îmi dăruise diamante și perle, dar apoi țarul, unchiul Sașa și țarina, mătușa Minnie, mi-au trimis un pandantiv cu smarald, așa că mama, care nu voia să se lase mai prejos, a adăugat o diademă cu smaralde la dota mea de bijuterii. Apoi, Ernie mi-a spus că și-ar dori foarte mult să port voalul dragii lui mame răposate, și eu am fost de acord, desigur, așa că am stârnit primul

conflict cu sora lui, Alexandra. Sunny.

Mi-a spus:

— Ai fi putut să mă întrebi înainte să-ți iei libertatea asta.

I-am spus:

— Dar nu mi-am luat nici o libertate. A fost dorința lui Ernie, atâta tot. Mie nici nu-mi pasă ce voal port. E o simplă bucată de dantelă și o împrumut doar pentru o oră.

Mi-a răspuns acră:

— Nu e doar o bucată de dantelă. E cea mai fină dantelă de Honiton și a fost a mamei. Sper că vei avea grijă de voal așa cum se cuvine.

Ce credea? Că o să-l tai să-mi fac sită din el?

— Să-l duci tocmai până la Coburg! a adăugat ea. E atât de riscant.

Familia o striga Sunny[4]. N-am înțeles niciodată de ce. Frosty[5] i s-ar fi potrivit mai bine. Sau Cloudy[6].

Ernie mai avea trei surori drăguțe: Vicky, Irene și Ella, toate măritate de multă vreme, toate trei simpatice și prietenoase cu mine. Sunny era mezina familiei, nemăritată încă, și furioasă ca naiba că urma s-o detronez din poziția de Primă Doamnă a Damstadtului. Oamenii spun că, mai târziu, s-a măritat cu Nicky din dragoste, dar eu cred că a făcut-o doar ca să mă eclipseze pe mine.

Missy și Nando au sosit primii la nuntă, devreme, așa cum o rugasem pe sora mea, pentru că aveam un

milion de întrebări pe care voiam să i le pun. Merita să mă mărit doar ca s-o mai văd pe Missy un timp. Dar am găsit-o schimbată. Se agita la nesfârșit în jurul bebelușului Carol și se aștepta ca și eu să-l ador, dar mi s-a părut imposibil, pentru că mirosea a brânză. E diferit atunci când ai copilul tău.

I-am spus:

— Știi ce vreau să te întreb.

— Da, mi-a răspuns, dar mama m-a rugat să nu-ți spun prea multe.

Nu mi-a spus decât că acea *chestie* nu era așa de rea, pentru că dura doar un minut, pe când nașterea era îngrozitoare. Ea rămăsese deja însărcinată cu al doilea.

Mi-a spus:

— Durează zile întregi să scoți bebelușul afară. Am crezut că o să mor. Mama spune că devine mai ușor după primul, dar am sperat să nu aflu. Nu așa de repede, cel puțin.

Începuse să-și facă spălături cu jeturi de apă, după ce-l născuse pe Carol, dar, uneori, Nando revenea pentru încă o partidă.

— Deseori, de fapt, mi-a spus ea. E nesătul.

Și, probabil, așa fusese prinsă pe picior greșit. Între spălături.

— Dar asta va fi, cu siguranță, ultima dată când se întâmplă, mi-a spus ea. Mama o să aibă un cuvânt de spus. O să-i sugereze lui Nando să-și ia și el o balerină.

Au început să sosească și ceilalți invitați. Mătușa

Louise a trimis scuzele sale, spre ușurarea considerabilă a mamei, dar, în rest, cam toată lumea a venit. Familia Battenberg, familia Connaught, familia Henry Prussia, familia Kaiser Wilhelm, unchiul Bertie Wales, bunica și, desigur, rudele mamei: marele duce unchiul Pavel, marele duce unchiul Serge și sora lui Ernie, Ella, și părinții lui Kiril, marele duce unchiul Vladimir și mătușa Miechen. Dar nu și Kiril, lucru de care m-am bucurat. Mai bine să nu-l văd. Îmi decisesem soarta. De fapt, au venit foarte puțini veri din Rusia, cu excepția, notabilă, a lui Nicky, dar el a avut propriile motive egoiste să vină, motive care nu aveau deloc de-a face cu onorarea invitației la nunta mea.

N-am fost niciodată frumoasă. Missy primise darul ăsta. „Izbitoare" era cuvântul pe care îl foloseau oamenii, atunci când trebuiau să-mi facă un compliment. Sunt prea înaltă ca să mă placă lumea la nebunie, iar pielea mea a fost mereu prea închisă la culoare, ca să concurez cu păpușile de porțelan. Mama mi-a prezis mereu că îmi voi strica tenul dacă umblu pe afară în soarele din miezul zilei și că voi avea culoarea unei hinduse, și mă tem că avea dreptate. Dar nu eram așa de proastă ca să fiu geloasă pe fetele frumoase. Eu călăream mai bine decât oricare dintre ele. Dar ar fi fost drăguț, totuși, să fiu și eu în centrul atenției măcar cinci minute, în ziua nunții mele.

Mai întâi am avut cununia civilă, imediat ce bunica s-a trezit și s-a îmbrăcat. Ernst Ludwig Karl Albrecht

Wilhelm și Victoria Melitta. A fost ciudat să aud numele noastre rostite cu voce tare în felul acesta. Noi am fost și vom fi mereu Ernie și Ducky.

Bunica a spus:

— Ce păcat că nu v-ați putut căsători la Windsor, dar măcar ați ales Coburg. Bunicul din ceruri ar fi fost așa de fericit. Sunt sigură că vă zâmbește de acolo, de sus.

Imediat ce s-a încheiat ceremonia civilă și am fost căsătoriți după legile ducatului, toată lumea s-a dus la capelă ca să-și ocupe locurile și să ne vadă căsătoriți în fața lui Dumnezeu. Am rămas singură cu domnișoarele de onoare. Până și tata m-a abandonat. Era datoria lui să-i ofere brațul bunicii.

Plănuisem să am doar două domnișoare de onoare, pe surorile mele mai mici, Baby Bee și Sandra, dar mama a spus că un număr impar va arăta mai bine în procesiune, așa că m-am trezit că mi-o bagă pe gât pe sărmana verișoară Dora.

Dora a fost cea care a scăpat porumbelul, în timp ce stăteam în budoarul mamei și așteptam să coborâm.

A spus:

— Nu e nemaipomenit? La sora lui Ernie mă refer.

Am spus:

— Ce e nemaipomenit? Care soră?

— Păi, Sunny, desigur, a spus ea. N-ai auzit? Nicky a cerut-o de nevastă, și Sunny a acceptat.

La momentul acela n-am dat prea multă atenție

veștii, în încercarea de a-mi calma stomacul agitat, mai ales că remarca fusese făcută de Dora. Se știa foarte bine că sărmana verișoară Dora nu era chiar întreagă la minte. În plus, țareviciul Nicky o curta pe Sunny de ani de zile, dar ea îl refuzase mereu pe motiv de religie. Într-o bună zi, Nicky urma să ajungă țarul Rusiei și soția lui trebuia să fie ortodoxă, dar Sunny nu putea suporta ideea de a se converti. Așa că nu exista nici un motiv pentru care Sunny să fi acceptat brusc, și asta tocmai în ziua nunții mele.

Dar s-a dovedit că sărmana verișoară Dora avea dreptate. La micul dejun nupțial, viitoarea logodnă a noii mele cumnate era subiectul principal de discuție, iar vărul Nicky era roșu tot la față și se înfoia ca un păun. Anunțul oficial urma să fie făcut a doua zi. Bănuiesc că așa credeau ei că se cuvine.

Când a venit momentul ca eu și Ernie să plecăm, am simțit că mulțimea care se adunase să ne petreacă făcea eforturi să fie atentă la noi. Cu mintea, nuntașii erau deja în altă parte, la următoarea ceremonie. Și ce nuntă avea să fie! O nuntă Romanov! Nunta țareviciului. Numai mătușa Miechen mi-a șoptit ceva drăguț când eu și Ernie ne-am îndreptat spre trăsură.

— Nu o băga în seamă pe Sunny, mi-a spus ea. Va fi un miracol dacă rușii vor reuși să scoată o țarină din ea. Dar tu, draga mea, arăți ca o mare ducesă din cap până în picioare.

Până și Ernie a fost cuprins de entuziasm cu

privire la Sunny și la Nicky. Am luat trenul de la Coburg până la Darmstadt, și apoi am mers cu o șaretă mică până la Wolfsgarten, unde urma să ne petrecem noaptea nunții, dar nu mi-a spus nici o clipă că arăt minunat sau că sunt o fată splendidă. N-a vorbit decât despre Sunny.

— Al naibii de reușită pereche, repeta el. Credeam că Nicky e un imbecil, dar a învârtit-o pe Sunny foarte bine pe degete. A fost răbdător și insistent. A prins-o în cârlig încet-încet. Imaginează-ți, Ducky, într-o zi o să fii cumnata țarinei Rusiei.

Am jucat rummy și Mansion of Bliss până la miezul nopții. Apoi, Ernie a spus:

— Păi, Ducky scumpo, nu cred că mai putem amâna treaba asta.

Ne-am băgat în pat. Și încă o dată, informațiile primite de la sora mea s-au dovedit a fi false. *Chestia* a părut să dureze o veșnicie, și când Ernie a adormit, nu am fost deloc sigură dacă se încheiase satisfăcător sau dacă urma să fie reluată după o pauză, ca actul al doilea al unei operete.

---

[4] Însorita, în engl., în orig. (n.red.)

[5] Sloi de gheață, în engl., în orig. (n.red.)

[6] Înnegurata, în engl., în orig. (n.red.)

CAPITOLUL 4

Nu am discutat niciodată cum se vor aranja lucrurile între mine și Sunny. Ea era obișnuită să conducă gospodăria lui Ernie și pe mine mă considera un copil. Îmi spusese asta. Dar, cerule mare, nu eu eram cea care se consulta cu dădaca pentru fiecare mărunțiș, și, în orice caz, Ernie mă luase de nevastă și mă făcuse ducesă, așa că eram hotărâtă să n-o las pe Sunny să-mi încalce teritoriul. Așa cum îmi spusese Missy:

— N-are decât să se ducă și să se mărite cu Nicky, dacă vrea să se joace de-a mama și de-a tata.

Sperasem, recunosc, că Sunny se va muta într-una dintre cabanele de vânătoare pe durata logodnei și ne va lăsa în pace, dar, cumva, soarta mi-a pregătit o surpriză mai plăcută. Sunny urma să plece în Anglia și să stea cu sora ei, Vicky Battenberg. Vicky urma s-o instruiască în ceea ce privește lucrurile de bază ale vieții de soție, iar bunica urma să-i dea sfaturi cu privire la cum să se poarte ca viitoare țarină. A fost plecată timp de trei luni fericite, astfel că, până în august, când s-a întors, eu mă acomodasem deja cu oamenii din Hesse. Mă salutau și își ridicau pălăriile când îmi vedeau trăsura. Ba chiar am dat naștere la o nouă modă, aceea de a purta mov.

Dar Sunny s-a întors, fiind la fel de glacială ca de obicei. Ba mai rău, toată lumea prezicea o logodnă lungă, pentru că ea încă mai punea piciorul în prag cu privire la convertirea la ortodoxism.

Ernie mi-a spus:

— Știe că va trebui să se convertească, așa că ar putea s-o facă odată și gata. Rușii nu vor tolera o țarină luterană. Ella a făcut pasul ăsta când s-a măritat cu Serghei și nu-mi amintesc să fi provocat atâta tam-tam.

Dar Sunny continua să jelească, să tremure și să-și frământe mâinile. Era așa de plictisitor! Cine ar fi văzut-o ar fi crezut că Romanovii îi cer să-și sacrifice viața.

Timp de săptămâni întregi, eu, Ernie și Sunny am jucat o variantă a scaunelor muzicale. Reședințele muzicale. Când eu și Ernie eram la Darmstadt, Sunny stătea la țară, iar când noi ne duceam la castelul Wolfsgarten, ea venea în oraș. Odată, chiar ne-am încrucișat cu trăsurile pe drum. Asta era tot ce puteam face în situația dată. Desigur, Ernie nu tolera nici un cuvânt urât din partea mea la adresa lui Sunny. Își rezerva acel privilegiu sieși.

— E o fată foarte dulce, spunea el. Un pic cam surescitată, atâta tot. N-o vezi în zilele ei bune.

Și ca lucrurile să fie și mai rele, cumva, în mod uimitor, am rămas însărcinată. Îmi era groaznic de rău și, deși nu m-a deranjat că Ernie a renunțat la pretenția de a împărți patul cu mine, aș fi apreciat puțină afecțiune din partea unui soț.

— Splendidă treabă, Ducky, a fost tot ce a avut de spus. Ce isteți am fost că am reușit, chiar din prima încercare.

Eu credeam că e vina mea, înțelegeți? Felul în care Ernie trebuia să se chinuie atât ca să ajungă la un

rezultat, felul în care venea la culcare, arătând ca cineva care își scoate un dinte. Missy spunea că Nando revenea deseori pentru runda a doua. Ernie părea doar ușurat când se termina.

Odată, l-am întrebat dacă fac ceva greșit.

— Chiar deloc, mi-a spus el. Chiar deloc. Ești nevasta perfectă. Nu mi-aș fi putut dori mai mult.

O vreme am crezut că poate Missy era de vină pentru așteptările mele. Mi-aș fi dorit să fi întrebat pe altcineva, dar pe cine? Nu aveam pe nimeni. Doar nu aveam s-o întreb pe cameristă.

Dar eu și Ernie făceam și alte lucruri împreună: primeam felicitări cu urări de bine, tăiam panglici, hotăram unde să punem numeroasele vaze pe care le primiserăm cadou. Nu ne certam și, în general, luam cina împreună. Dar dacă nu aveam invitați, Ernie pleca imediat după desert și întotdeauna se ducea undeva unde soțiile nu erau invitate. La clubul de schițe, la clubul voioșiei, la clubul Celor Trei Scaieți. L-am amenințat că o să-mi fac propriul club, numai pentru fete, la care Ernie mi-a spus:

— Nu cred că vei avea succes, Ducky. Fetele nu apreciază ideea de tovărășie.

Serile erau foarte plictisitoare. Obișnuiam să mă plimb pe coridoare, să deschid uși care nu mă interesau în mod special, să ascult ceasurile care ticăiau și mâncau minute din viața mea. Tânjeam să primesc o vizită de la Missy, dar nu întrezăream vreo speranță. Ea se afla înfiorător de departe și tocmai născuse al doilea copil.

Mama îmi spusese că ar trebui să mă apuc să brodez trusoul bebelușului și să scriu scrisori de mulțumire pentru cadourile primite la nuntă, dar eu nu puteam să-mi adun laolaltă voința. Aveam optsprezece ani și simțeam că viața mea s-a sfârșit.

Dar apoi, în octombrie, când eram cumplit de deprimată la gândul că se apropia o iarnă lungă, monotonia a fost întreruptă de o criză. Țarul, unchiul Sașa, s-a îmbolnăvit așa de tare, încât țareviciul Nicky i-a scris lui Sunny și a implorat-o să vină imediat în Rusia ca să fie sprijinul și alinarea lui.

Ernie a explicat:

— Individul e mort de frică. Scrie: „Dacă moare țarul." Păi, bineînțeles că o să moară. Are rinichii prea bolnavi. Și nu e ca și cum i s-a cășunat cuiva pe Nicky. Era doar o chestiune de timp până să ajungă pe tron. Uneori mă întreb dacă are ce-i trebuie ca să devină țar.

Sunny, împreună cu iubita ei dădacă Orchard, a plecat imediat spre Simferopol, în Crimeea. Acolo, urmau să fie așteptate la gară și transportate cu o trăsură la Livadia, locul unde era adunată familia țarului. Ernie aștepta vești de la ea în fiecare dimineață, iar prima scrisoare a lui Sunny a fost chiar veselă. Departe de a se afla pe patul de moarte, țarul, unchiul Sașa, o așteptase îmbrăcat la patru ace. Ieșise afară, pe trepte, ca s-o întâmpine și să-i sărute mâna.

Ernie mi-a spus:

— Tipic din partea lui Nicky, să se agite ca un

șoarece sub laba mâței.

I-am replicat:

— Ți-ai schimbat părerea. Parcă ziceai că unchiul Sașa e negreșit pe moarte.

— Toți murim, Ducky, mi-a răspuns el. Dar Sașa e un bărbat puternic. Poate trece peste asta, poate trăiește mai mult. Dar dacă Sunny a bătut atâta drum, ar putea să se și mărite, cât e acolo, nu crezi? N-are noimă să se fâțâie încoace și încolo, și, oricum, se pare că Nicky are nevoie disperată de ea. Sunny o să-i mai dea curaj.

Se prea poate ca țarul, unchiul Sașa, să fi fost în picioare, îmbrăcat atunci când a ajuns Sunny, dar acela a fost ultimul său mare efort. Zece zile mai târziu era mort, și țarul Nicolae al II-lea era la pământ. Niciodată nu-și dorise să conducă Rusia, căci nu știa cum să fie țar. Pe deasupra, era cu moralul la pământ. Asta am aflat de la mama, care își primea veștile de la fratele ei, unchiul Vladimir. El, împreună cu ceilalți unchi ai mei, erau cu toții la Livadia, încercând să îl îmbărbăteze pe țarul Nicky.

Versiunea lui Sunny, pe de altă parte, în scrisoarea ei către Ernie, era cu totul diferită. Doctorii unchiului Sașa nu îl informaseră corect pe Nicky, miniștrii din guvern îl ignoraseră într-un mod lipsit de respect, iar unchii îl intimidau acum. Ba mai mult, țarina moștenitoare, mătușa Minnie, se purta oribil cu ea, era rece și deloc primitoare.

Așa cum i-a subliniat Ernie în scrisoarea de

răspuns, poate că țarina moștenitoare avea lucruri mai importante pe cap, cum ar fi să-și îngroape iubitul ei soț. A sfătuit-o așadar pe Sunny să respecte durerea mătușii Minnie, să pună capăt nehotărârii ei și să se boteze în religia ortodoxă. Mai presus de toate, a povățuit-o să rămână în Rusia și să se mărite cu Nicky cât de curând posibil.

I-a scris: „O să vin la tine acolo. Vei putea mereu să contezi pe mine, dar trebuie să fii curajoasă, să crești mare și să-l ajuți pe Nicky să-și înfrunte destinul. Mă îndoiesc că poate fi un țar bun fără ajutorul tău".

Era destul de amuzant să-l vezi pe Ernie ținând altora predici despre maturizare, dar era o scrisoare bună. Am contribuit și eu puțin la scrierea ei. Și până când a primit-o, Sunny i-a anticipat sfaturile lui Ernie și s-a convertit. Prințesa Alexandra de Hesse a devenit marea ducesă Alexandra Feodorovna și nunta a fost fixată să aibă loc la o săptămână după înmormântarea unchiului Sașa.

Cufărul lui Ernie a fost pregătit în grabă. Am căzut de acord că ar fi mai bine dacă n-aș face lunga călătorie până la Petersburg, în starea mea, așa că mi-am petrecut a nouăsprezecea aniversare singură, bântuind prin castelul Darmstadt, mâncând prea mult tort și încercând moduri diferite de a-mi prinde părul, care să mă facă să par mai slabă. Consolarea mea venea la gândul că Rusia era foarte departe și că țarinele călătoresc foarte puțin. Sunny nu mai era acolo să mă deranjeze. Cel puțin, așa

am crezut atunci.

CAPITOLUL 5

Fiica noastră, Elisabeth, s-a născut pe 11 martie 1895. Toate clopotele bisericilor din Darmstadt au bătut ca s-o întâmpine, și nu cred că ar fi sunat mai tare de atât nici dacă ar fi fost băiat. Ernie intra și ieșea din camera ei toată ziua, ridicând-o din pătuț și zăpăcindu-le pe doici. Mama mi-a spus că n-a văzut niciodată un bărbat mai devotat. A dat de înțeles că eu sunt mai norocoasă decât Missy. Că Ernie era atent, spre deosebire de Nando, care nu manifesta nici un interes față de copiii săi și care se enerva atunci când lăuzia o ținea pe Missy departe de dormitor.

— Vezi? mi-a spus ea. Nu a fost așa de rău, nu? Și lucrurile au mers bine cu Ernie până la urmă, exact așa cum am intuit eu. Dacă ți-ai boteza fetița altfel... O să fie așa de derutant.

Obiecția mamei era că acum avea două nepoate pe nume Elisabeth, și cum Missy fusese prima care alesese numele, eu și cu Ernie trebuia să dăm înapoi și să alegem altceva.

— Maria e un nume drăguț, sugeră ea. Sau Vicky, sau Alice.

Am făcut un compromis. Fiica noastră, Elisabeth Maria Alice Victoria urma să fie strigată Elli, ca s-o distingem de celelalte Elisabeth din familie.

Mama mi-a spus:

— O să faci un băiat după ea. Simt eu asta. Nu e

rău ca un băiat să aibă o soră mai mare. Întotdeauna m-am gândit că Affie s-ar fi descurcat mai bine dacă n-ar fi fost întâiul meu născut.

Fratele meu, Affie, era o enigmă pentru noi. În preajma noastră, a fetelor, era un îngeraș, dar în compania oricărei alte persoane, devenea tăcut și precaut, ca un câine bătut. Nu cred că a fost bătut vreodată, sau nu mai mult decât oricare alt băiat. La un moment dat, se presupunea că e logodit cu una dintre fetele Wurttemburg, dar n-a ieșit nimic din asta. Mama credea că suferă de o debilitate nervoasă extremă, de origine necunoscută. Credea că o vacanță la Baden Baden i-ar face bine. Tata a spus: „La naiba cu Baden Baden! Are nevoie de un șut în fund, nu de băi".

Elli era un bebeluș foarte drăguț. Mânca bine și se îngrășa, și prima ei vară a fost o fericire. Am dus-o în Anglia să i-o prezint bunicii, iar Missy, care printr-un miracol nu era din nou gravidă, a profitat de ocazie și ni s-a alăturat, cu cei doi copii ai ei. Ernie a preferat să rămână acasă.

Eu și cu Missy ne-am întâlnit mai întâi la Londra și am făcut o tonă de cumpărături. La Marshall and Snelgrove, la Gamages, la Swan și la Edgar. Rochii de seară, pantofi, pălării, lenjerie intimă, toate făcute de-a gata. Era o muncă dificilă să găsești ceva, dar mi se părea mai distractiv decât să te duci la probe nesfârșite și să aștepți după croitorese. La ora trei făceam o pauză și ne duceam la Lyon's pentru ceai și chifle, și asta era cea

mai mare aventură a noastră, să simțim că am ieșit în oraș cu oamenii obișnuiți. După ceai, mai făceam niște cumpărături. Missy mă gonea ca pe hoții de cai, dar îmi dădeam seama că era important. Biata de ea nu putea găsi nimic la București. Așa cum îmi povestise, cele două sarcini îi distruseseră silueta, așa că trusoul ei nu mai era bun de nimic și purta niște haine ca niște saci. Nu că Darmstadt era mult mai bine aprovizionat. Aveai atât de puține lucruri din care să alegi, asta dacă nu te mulțumeai cu niște țesături care păreau cuverturi de canapea veche.

După Londra ne-am oprit la Windsor. Am ajuns la timp pentru Săptămâna Ascot[7], ceea ce ne-a oferit o ocazie perfectă ca să purtăm câteva dintre noile ținute. Missy avea ochi bun pentru a decide ce pană în plus sau ce nasturi mari ar face diferența, așa că am eclipsat cu ușurință pe toată lumea. Sunt sigură că din cauza asta i-am călcat pe unii pe bătături, ba chiar am fost acuzate de „comportament nepotrivit."

Totul s-a tras de la o prostie. Missy n-a făcut decât să-i răstoarne unchiului Bertie Wales jobenul de pe cap cu vârful umbrelutei de soare. El nu s-a supărat. S-a amuzat de glumă. Dar toată lumea a făcut gura pungă și a comentat că oamenii de pe stradă n-au venit la Ascot ca să le vadă pe viitoarea regină a României și pe marea ducesă de Hesse purtându-se ca niște copii. Ceea ce era adevărat, dar nu așa cum au spus-o ei. Mie mi se părea că oamenii de pe stradă au venit la Ascot ca să se

bucure de o mică vacanță de la lucru și ca să vadă cei mai frumoși cai în acțiune. Trebuie să recunosc că eu și Missy nu ne-am căit absolut deloc. Eram femei măritate, nu copii mici. Ce aveau să ne facă? Să ne trimită la culcare fără să mâncăm?

De la Windsor, eu și Missy ne-am mutat la Osborne House și am ținut-o tot într-o veselie întreaga lună iulie. Sora noastră, Sandra, ni s-a alăturat pentru o săptămână. Tata fusese de acord, cam cu jumătate de gură, s-o logodească cu Ernst Hohenlohe-Langenberg, așa că era dornică să afle mai multe informații despre viața de soție. Urma să mai intre încă un Ernie în familie.

— Nu e mare brânză de capul lui, spunea tata despre el, dar asta pentru că Ernst Hohenlohe era un soi de intelectual, o calitate pe care tata o desconsidera la un bărbat.

Eu, împreună cu Missy și cu Sandra stăteam la Albert Cottage, în Osborne, pentru ca zgomotul copiilor să nu perturbe liniștea bunicii. Dar ei îi plăcea mult să-i vadă în fiecare după-amiază, timp de vreo douăzeci de minute, și le ținea minte numele și datele exacte când se născuseră. Strănepoți! Oare cum era să ai strănepoți? Bunica era așa de bătrână. Avea șaptezeci și șase de ani. Și totuși părea să nu se fi schimbat, nu în amintirea noastră, cel puțin, spre deosebire de unchiul Bertie Wales, care îmbătrânise groaznic. Și oare cum era să-ți vezi copiii îmbătrânind? Ne părea rău pentru unchiul Bertie, care fusese a cincea roată la căruță în toți acei

ani, așteptând să fie rege, fără să fie sigur că va fi înscăunat vreodată.

Nu voiam să se termine luna aceea. Nu puteam suporta gândul de a mă întoarce la Darmstadt, unde Ernie o legăna pe Elli toată ziua, și apoi ieșea toată noaptea și nu venea absolut niciodată în patul meu. Mă așteptam la mai multă compătimire din partea lui Missy.

Mi-a spus:

— Mi-e dor de tine, bineînțeles, dar îmi place România, acum că m-am obișnuit acolo. O să-ți placă și ție, când vei veni în vizită. Și lucrurile s-au mai îmbunătățit de când a vorbit mama cu Nando. El și-a făcut aranjamentele lui și, știi, probabil că voi face și eu la fel, într-un an sau doi.

Missy plănuia să aibă aventuri. Eram șocată.

— Păi, de ce nu? mi-a spus ea. Mi-am făcut datoria. Și poate mi-aș face-o din nou dacă aș fi sigură c-ar ieși băiat, ca să le ofer încă o alternativă, înțelegi? Dar sunt sigură că am dreptul la o mică aventură acum. Și tu la fel. Mă rog, poate ar fi mai bine să-i faci un fiu lui Ernie. Dar după aia...

Și atunci i-am spus despre Ernie. Că părea să-i displacă întru totul să facă *chestia* și că, de fapt, încetase s-o mai facă de când se născuse Elli. Atunci, a fost rândul ei să fie șocată.

— Doamne, a spus ea. Și e așa de chipeș. Ce dezamăgire! Ai făcut ceva care l-a descurajat, Ducky? Ai țipat de durere sau ai făcut prea mult tam-tam?

I-am spus:

— Chiar deloc. Și el spune că sunt nevasta perfectă.

— Serios? s-a mirat ea. Ce ciudat! În general vorbind, bărbații nu spun asemenea lucruri. Crezi că e un fătălău? tata mereu i-a zis așa.

Tata le spunea multor oameni „fătălăi".

A spus:

— Ești sigură că ai făcut tot ce ai putut ca să-l încurajezi?

M-am întrebat, desigur, dacă erau mai multe lucruri pe care le-aș fi putut face. Missy a continuat:

— Ții minte calul ăla pe care-l aveam când locuiam la Devonport? Cât ne-am chinuit să-l obligăm să accepte șaua? Recompense... mere și bomboane. Am reușit, în cele din urmă, și odată ce l-am convins, a devenit foarte entuziast. Era primul în țarc dimineața, căutându-și bomboana.

Nu-mi dădeam seama cum ar putea fi adaptată metoda cu mere și bomboane la Ernie, la care Missy mi-a spus că sunt bătută în cap.

Mi-a explicat:

— Păi, e soțul tău. E de datoria ta să descoperi ce-și dorește. Eu n-am avut niciodată problema asta cu Nando. El sărea în șa și galopa până la linia de sosire. Și acum că-și are mica balerină, abia mă mai deranjează. Așa că știi tu, ce-i bun pentru cai e bun și pentru bărbați.

Missy mi-a spus că are mulți admiratori. Mi-a

mărturisit că în România e plin de bărbați extrem de atrăgători.

I-am atras atenția:

— Și dacă rămâi gravidă?

— O să am grijă să nu rămân, m-a asigurat ea. În principiu, o să-i las doar să mă sărute pe gât și să-mi aducă trandafiri. Acum, pe cine găsim noi să-ți aducă ție trandafiri? Darmstadt e așa plicticos. Va trebui să căutăm ceva mai departe. Ce bine ar fi să vii să stai cu mine. Ți-aș găsi un amant în cinci minute. Care crezi că e genul tău?

Nu i-am spus despre Kiril decât după ce ne-am întins în pat, pe întuneric. S-a ridicat imediat și a reaprins lampa. Mi-a spus că trebuie să-mi vadă fața ca să-și dea seama dacă vorbesc serios.

— Vărul Kiril? a spus ea. Kiril Vladimirovici? Asta-i o glumă. Spune-mi că glumești. Adică, știu că ai făcut o pasiune pentru el când erai mai mică, dar e așa un înțepat. Ernie e mult mai distractiv.

Asta spunea toată lumea. Ernie e atât de distractiv.

Am regretat imediat ce i-am spus lui Missy despre sentimentele mele. Am pus-o să jure că va păstra secretul, în special față de mama.

— Mama? a făcut ea. Bineînțeles că nu-i voi spune mamei. Ar face o criză de nervi. La cât s-a chinuit să-ți facă rost de Ernie.

A venit sfârșitul lunii iulie, iar eu și cu Missy ne-am început călătoriile spre casă. A venit cu mine la

Darmstadt pentru câteva zile.

— Sincer, Ducky, mi-a tot repetat ea, sunt sigură că Ernie nu te neglijează intenționat. Trebuie să privești partea bună a lucrurilor. E așa o figură, și e bun cu Elli. Poate suferă momentan de o scădere a vitalității. Poate are nevoie de un tonic cu fier.

Nimeni nu înțelegea, nici măcar sora mea. Am început să-mi doresc să înceteze să mă mai privească de sus și să se ducă acasă, dar când a venit vremea să plece, mi-am dorit să mai rămână. Orice companie era mai bună decât nici una. Tot ce puteam spera, eu și cu Missy, era să ne revedem în Rusia, la încoronarea lui Nicky și a lui Sunny, dar asta avea să se întâmple abia peste un an.

— Capul sus, draga mea, mi-a spus ea. Poate că Ernie începe mai lent. Și nu-ți fă griji cu privire la treaba cu Kiril. Buzele mele sunt pecetluite. Complet.

Dar buzele lui Missy nu sunt niciodată pecetluite. Cum altfel ar fi aflat Kiril de sentimentele mele?

---

[7] Săptămâna echitației la Royal Ascot (n.red)

CAPITOLUL 6

Sora mea, Sandra, s-a măritat cu Ernst Hohenlohe în primăvara anului 1896. Mama a părut mult mai încântată de noul cuplu decât tata.

— Ernst se va descurca foarte bine, a spus ea. Și la fel și Sandra. Are o fire așa de potolită și de calmă.

Făcuse astfel aluzie la mine.

După nunta Sandrei, mama a părut să se relaxeze. Noi trei eram măritate, și mai aveau să treacă ceva ani până să trebuiască să-și facă griji cu privire la găsirea unui soț pentru Baby Bee, așa că mama s-a înveselit și a început să se poarte ca o fetiță. Și-a cumpărat rochii, pelerine și încălțări noi pentru marea noastră călătorie în Rusia, și când tata s-a plâns din cauza cheltuielilor, mama a râs. Ea avea banii Romanovilor. Nu era nevoită să strângă cureaua, ca familia Saxa-Coburg.

Chiar și de la o distanță așa de mare, viața cumnatei mele arunca o umbră asupra mea. Eram obligați să participăm la încoronarea lui Nicky și a lui Sunny, dar mie, care îmi plăcuse mereu să merg în Rusia, deodată îmi era groază de ideea asta. Nu voiam să-l văd pe Kiril – mi-l imaginam dansând cu diverse fete frumoase – și, cu siguranță, nu-mi doream ca el să mă vadă așa cum eram acum, o femeie măritată, banală, cu un copil și un soț neglijent. Tânjeam după o nouă lăuzie, ca să am un pretext să nu călătoresc, dar nu se întrezărea nici o șansă. Ernie uitase complet drumul spre dormitorul

meu.

Și fratele meu, Affie, a încercat să scape de vizita la Moscova, dar mama se pricepea să gestioneze eficient asemenea situații. Eram pe jumătate Romanovi, și nici măcar jumătățile de Romanovi nu se sustrag de la datorie. Așa că ne-am urcat în tren, ca să-l suportăm trei zile pe tata bombănind, pe Affie privind în gol și pe mama ținându-mi predici despre modul corect de a-mi crește copilul.

Eu și Ernie am stat la sora lui mai mare, marea ducesă Ella. Soțul ei, marele duce, unchiul Serghei, era guvernatorul general al Moscovei și locuiau împreună la reședința lui oficială, pe strada Țverskaia. Eram îngrijorată că aduc zgomotul și deranjul care însoțește un bebeluș în casa imaculată a unchiului Serghei. El și cu mătușa Ella nu aveau copii. Dar draga de Ella mi-a spus că le face plăcere să ne primească acolo, că unchiul Serghei se bucură să aibă copii mici prin preajmă. Într-adevăr, și marele duce, unchiul Pavel, urma să stea acolo, cu bieții lui copii orfani de mamă. Cred că mica lui Maria avea vreo șase ani pe atunci, iar Dmitri era cu un an mai mic.

— Sunt suficiente camere pentru doici și guvernante, a spus Ella. Vom avea o mică grădiniță. Casa asta e prea mare pentru noi, oricum.

Missy și cu Nando stăteau la familia Iusupov, care își deschisese casa din Moscova special pentru încoronare. Mama, tata și Baby Bee erau cazați la marele duce,

unchiul Vladimir, și la mătușa Miechen. Părinții lui Kiril. La o zi după sosirea noastră, mătușa Miechen a dat o petrecere la prânz. M-am prefăcut că mă doare capul. Știam că îl voi vedea pe Kiril mai devreme sau mai târziu, dar din moment ce îi mărturisisem lui Missy sentimentele mele, simțeam că parcă umblu cu un semn prins de rochia mea: CAZ TRIST. AMOREZATĂ DE VĂRUL KYRIL.

— O durere de cap? a spus Ernie. Pe tine nu te doare capul niciodată. Nu știi să te prefaci, Ducky. La urma urmei, sunt rudele tale afurisite. Și ca să fiu sincer, unchiul tău Vladimir mă face praf de fiecare dată. Speram să mai intervii, ca să-i îndulcești părerea pe care o are despre mine.

Mătușa Ella i-a spus să plece și să mă lase în pace. Mă simțeam groaznic de vinovată să o mint cu privire la durerea mea de cap. Nu cred că Ella a spus vreodată o minciună. Ernie, la cât s-a văicărit, până la urmă s-a întors acasă amețit și binedispus.

— Te mai doare capul? a întrebat el.

— Mi-e un pic mai bine. Cu unchiul Vladimir cum a mers treaba?

— Ca pe roate. Unchiul tău Vladimir a fost al naibii de politicos.

— A fost prezentă toată lumea?

— Absolut toți.

Întregul oraș era decorat festiv pentru încoronare și mult mai aglomerat decât îl văzusem eu vreodată.

Fuseseră instalate pavilioane și arcade, totul fusese proaspăt vopsit și toate casele erau împodobite cu steaguri, ramuri de liliac și ghirlande de dafin.

Pe Nicky și pe Sunny i-am zărit abia cu cinci zile înainte de festivitate. Respectau tradiția și stăteau în provincie, la Palatul Petrovski, rugându-se, postind și gândindu-se la îndatoririle lor, până când venea momentul să-și facă o intrare grandioasă. O luaseră acolo și pe bebe Olga împreună cu doicile ei. Mătușa Ella spunea că nu suportă să se despartă de fetiță nici măcar o singură noapte.

Ceremonia a început, în cele din urmă, într-o vineri dimineață. Din Turnul Tainițkaia din Kremlin s-a tras cu tunul, iar acesta era semnalul că țarul pornise spre oraș. Apoi, au început să bată clopotele. Nu există nici un sunet pe lumea asta care să semene cu clopotele din bisericile rusești. Clopotele englezești au un tipar, ca pașii dintr-un cadril, iar cele nemțești scot un sunet drăguț. Dar clopotele rusești parcă vor să zguduie pământul.

Casa guvernatorului general era chiar acolo, pe drumul pe care urma să treacă procesiunea. Aveam cea mai bună priveliște de ansamblu. Copiii unchiului Pavel au urmărit totul împreună cu noi. Maria avea o rochie nouă de petrecere pentru ocazia asta, cu o fundă roz, iar Dmitri Pavlovici era îmbrăcat ca un mic grenadier Pavlovski. M-a ținut de mână, de mâna mea dreaptă. Mi-a explicat solemn că mâna lui dreaptă trebuia să fie liberă

ca să salute.

Ernie o pusese pe Elli pe umerii lui, dar ea a adormit și nu s-a trezit nici când cornetele și tobele au trecut pe sub noi, intonând Marșul Imperial.

Primii au trecut cazacii, cu mantalele lor stacojii și căciulile de miel, apoi infanteria și cavaleria, călare pe cai de stepă, pe armăsari de Don, pe murgi și pe cai negri. Unii dintre cazaci își luaseră cu ei în șa și fiii sau nepoții, așa că, într-o zi, acei copii vor putea spune: „Am fost acolo".

A trecut apoi cavaleria, urmată de țarul Nicolae, singur, îmbrăcat într-o tunică militară simplă, verde. Micul Nicky. Îmi era greu să mă gândesc la el ca la țarul tuturor rușilor. Măcar îi dăduseră un cal bun, o iapă sură din soiul Westfaliei, care depășea cincisprezece palme în greabăn ca înălțime.

Suita imperială și marii duci veneau la câțiva pași în urma lui. Unchiul Pavel s-a uitat în sus spre fereastra noastră. Mi-a spus după aceea că și-a mutat atât de repede privirea, încât nu i-a văzut aproape deloc pe Maria și pe Dmitri, dar ei l-au zărit pe el și știau că se gândește la ei. Băieții unchiului Vladimir călăreau imediat în spatele lui: Kiril, Boris și Andrei. Toți trei purtau uniforma husarilor, chiar și Kiril, care era în marină, dar l-am recunoscut imediat după felul în care stătea pe cal. Am vorbit cu mătușa Ella despre vreme până când Kiril a dispărut din vedere.

Trăsurile aurii încheiau parada. Țarina

moștenitoare, mătușa Minnie, se afla în prima caleașcă. S-a uitat în sus spre noi și ne-a făcut cu mâna. Cred că a fost o zi dulce-amăruie pentru ea, fiindcă era mândră de Nicky, dar tristă din cauza bietului unchi Sașa, care murise. Trăsura lui Sunny venea imediat după cea a țarinei, purtând-o pe cea care urma să fie încoronată în scurt timp drept țarina Alexandra Feodorovna.

Trebuie să mărturisesc că arăta exact ca o țarină, complet nemișcată și calmă, strălucind ca o regină a zăpezilor. Dar era așa de serioasă!

Ernie a strigat la ea:

— Haide, Sunny, oferă-ne un zâmbet.

Mătușa Ella a spus:

— E emoționată, draga de ea. I-a fost așa de teamă că o să leșine.

Procesiunea a traversat bulevardul Ohotni și s-a oprit, pentru ca Nicky să descalece și să intre în Capela Iverski să se închine la icoană. Apoi a trecut pe sub Poarta Învierii până în Piața Roșie și am pierdut-o din vedere. De atunci și până în ziua încoronării au stat închiși în Palatul Kremlin. Marți.

Trebuia să ne ocupăm locurile în Catedrala Uspenski înainte de ora nouă, deși nu se întâmpla absolut nimic până la unsprezece. A fost așa un chin, fiindcă era cald și plin de fum de tămâie, și se spuneau aceleași și aceleași rugăciuni. Încoronarea și mirungerea au durat o veșnicie, și mai aveam de îndurat și Sfânta Liturghie.

Ortodocșii știau cum s-o lălăie.

„Iar și iar, în pace, Domnului să ne rugăm."

Chiar că iar și iar. Am început să înțeleg de ce Sunny șovăise să se convertească. De fapt, o compătimeam.

Șase ore. Am crezut că o să mor.

Ernie mi-a spus:

— Te-am avertizat să nu mai bei și a doua ceașcă de ceai. Și gândește-te la amărâții de noi. Voi, femeile, măcar puteți ascunde o oliță sub fuste. Ți-ai adus o oliță, da?

Apoi, a trebuit să ne alăturăm mulțimii, la cină. Ernie murea să-și lărgească gulerul, pe mine mă rodeau pantofii și rochia mi se lipise de corp. Ni s-a servit supă fierbinte de broască țestoasă și fazan, în luna mai! N-am mâncat nimic. Țin minte că am întrebat-o pe Missy dacă m-am înroșit la față.

Mi-a spus:

— Toate ne-am înroșit, cu excepția Alteței Sale, țarina de gheață. Uită-te la ea. Cum de reușește?

Nicky și Sunny erau pe un podium, la o masă de două persoane, prefăcându-se că ciugulesc din mâncare. Nedorind să încalce tradiția nici un pic, Nicky și-a ținut coroana pe cap până s-a terminat cina. Era prea mare pentru el, așa că îi alunecase și nu-i puteai vedea sprâncenele.

Ernie a spus:

— Observație: când stau unul lângă celălalt, Sunny

e mai înaltă decât Nicky, dar când stau jos, au aceeași înălțime. Concluzie: țarul tuturor rușilor are picioare foarte scurte.

S-a întâmplat în timpul desertului. Am ridicat privirea din întâmplare și l-am văzut pe Kiril Vladimirovici. Mă privise atent până atunci. Mi-am dat seama de asta pentru că și-a întors capul imediat. Atunci, am știut sigur că Missy dăduse din gură.

I-am spus:

— Ai promis.

— Serios acum, Ducky, a spus ea. Habar nu am despre ce vorbești. Dacă Kiril a întors capul, mă gândesc că e din cauză că are chestii mai bune la care să se uite, decât la o verișoară bătrână, plictisitoare și cu fața roșie.

Dar exact asta voiam să spun și eu. Eram rude. Ar fi trebuit să mă salute, nu să întoarcă repede privirea. Am mâncat două înghețate și n-am simțit gustul nici uneia.

Când ne-am dus să ne pudrăm nasurile, Missy mi-a spus:

— Dar încă îl mai placi, nu-i așa? Acum că l-ai revăzut?

I-am spus că toate astea sunt niște prostii, din moment ce eram femeie măritată.

— Da, a adăugat ea, dar lucrurile cu Ernie stau mai bine acum?

Bineînțelesc că nu. Trăiam împreună ca un frate și

o soră fecioară, dar eu nu aveam nici un chef să discut ceva atât de personal cu sora mea cea bârfitoare. M-am întors la subiectul palorii lui Sunny.

— Probabil e gravidă din nou, după cearcănele alea negre de sub ochi. Îmi dau mereu seama. Păi, ar face bine să se pună pe treabă. E cazul să le dea un băiat, indiferent câte fete face pe parcurs. Dar nu schimba subiectul. Ți-a acordat Ernie vreo atenție?

I-am spus că îmi doream să fi îmbrăcat o rochie mai subțire. Eram transpirată leoarcă.

— O să iau asta drept o negație, a spus ea. Păi, săptămâna asta e șansa ta, Ducky. Încerc să te ajut. Kiril nu e combinat cu nimeni, așa că mă aștept să te văd dansând cu el în fiecare seară. Nu mi se pare că pe Ernie îl va deranja, și dacă îl deranjează, cu atât mai bine. Poate un pic de gelozie o să-i dea un imbold.

I-am spus:

— De unde știi că nu are pe nimeni? Kiril, vreau să zic.

— Mi-a spus Baby Bee. A aflat de la mătușa Miechen.

— De ce? Kiril e interesat de Baby Bee?

Asta nu-mi trecuse niciodată prin cap. Și dacă se însura cu sora mea mai mică? Nu era cu totul exclus. Ea avea treisprezece ani. După încă trei ani va deveni bună de măritat. La gândul ăsta mi s-a făcut rău. Dar Missy a intervenit repede:

— Nu, bleguțo. Eu i-am spus lui Baby Bee să afle.

— Păi, atunci, de ce nu dai, pur și simplu, un anunț la ziar, ca să afle toată lumea?

— Ducky, mi-a spus ea, e bine să știi mai întâi cum stau lucrurile. Nu are rost să suspini după Kiril dacă e deja arvunit. Dar nu e. Și desigur, mătușa Miechen te adoră. Ai fost mereu favorita ei. I-ar fi plăcut la nebunie să fii nora ei.

— Deci i-ai spus ceva.

— Nu chiar. Mătușa Miechen m-a tras de limbă. După ce Baby Bee a întrebat despre Kiril. Dar sincer, Ducky, nu prea era nevoie să-i spun eu ceva. N-a fost deloc surprinsă să afle despre Ernie. Ba chiar a spus că ea mereu a simțit în sufletul ei că Ernie n-are stofă de soț. Așa că înțelegi?

Nu înțelegeam. Ce era de înțeles? Era prea târziu.

Missy mi-a spus:

— Of, pentru numele lui Dumnezeu, trebuie să-ți spun pe litere? Kiril e aici, tu ești aici. Flirtează și tu puțin. Ce-i rău în asta? După o încoronare de șase ore, sunt sigură că meritățm și noi puțină plăcere.

N-am dormit mai deloc în noaptea aia, și nu pentru că în Moscova nu prea puteai dormi. Kremlinul era iluminat cu noile felinare electrice și căruțele se puneau în mișcare cu mult înainte de ivirea zorilor. Unii oameni își începeau lungul drum spre casă, dar cei mai mulți se duceau pe pajiștea de la Hodinka pentru a primi gratuit bere, turtă dulce și pahare-suvenir de la încoronare.

Am stat trează gândindu-mă la Kiril. În săptămâna

aceea urmau să aibă loc petreceri în fiecare zi. Era inevitabil să nu ajung din nou în compania lui. Aș fi putut suporta doar să-l văd. Aș fi reușit să supraviețuiesc. Dar Missy stricase totul. Avea intenții bune, dar problema cu Missy era că nu știa ce-i rușinea. Nici nu-și putea imagina cât de stânjenită mă simțeam.

Locatarii casei s-au trezit devreme. Am auzit vocile servitorilor, uși trântite, și apoi o trăsură care pleca în viteză. Am ațipit până la nouă, și apoi, mătușa Ella a venit în odaia mea ca să îmi aducă pe o tavă micul dejun. Avea părul lăsat pe spate și ochii roșii de plâns. Avusese loc un accident groaznic, mi-a spus ea. O mulțime de oameni adunați la Hodinka se călcaseră în picioare aproape de locul în care se dădea bere. Unii muriseră. Unchiul Serghei plecase într-acolo imediat ce aflase veștile.

— Bietul Serghei, tot repeta ea. Și după ce a mers totul atât de bine ieri.

Mătușa Ella era îngrijorată că unchiul Serghei va fi învinovățit pentru accident, și pe bună dreptate. Când toate aranjamentele merg conform planului, nimeni nu întreabă cui ar trebui să i se mulțumească, dar când lucrurile merg prost, trebuie să existe un vinovat. Și pentru asta exista un guvernator general. Unchiul Serghei s-a întors de pe pajiștea Hodinka și s-a închis în biroul lui. Telefonul a sunat toată dimineața, și oamenii veneau și plecau, cu expresii grave pe fețe. Veștile se înrăutățeau

cu fiecare oră care trecea. Cincizeci de morți. Două sute. Cinci sute. La momentul acela, unchiul Serghei s-a dus să-l vadă pe țarul Nicky.

Se puneau în discuție urgent festivitățile de încoronare. Oare ar trebui anulat totul? Ambasadorul Franței trebuia să dea un bal în seara aceea. Avea nevoie să știe ce să facă. Unchiul Serghei considera că principalul lucru pe care trebuiau să-l facă Nicky și Sunny era să îi viziteze pe cei răniți și să se întâlnească cu cei îndoliați, ca să le ofere condoleanțe. După aceea, trebuiau să își facă apariția la bal pentru scurt timp. Unchiul Pavel era de acord că balul trebuia să aibă loc, dar credea că Nicky și suita lui nu puteau participa, din respect pentru cei morți. Unchiul Vladimir spunea că e o nebunie ca cineva să dea sau să participe la un bal când morții se adunau ca bușteni unii peste alții. Țarul Nicky nu știa ce să zică. Se consulta cu soția și cu mama lui.

Mătușa Ella a spus:

— Dacă ar fi după Sunny, ar anula toate festivitățile. Ea urăște astfel de evenimente chiar și atunci când ele se desfășoară în condiții favorabile.

Ziua se scurgea cu încetineală. Opt sute de morți, am auzit. Ernie a ieșit în Grădinile Aleksandr cu Elli și cu micuța Maria Pavlovna și s-a întors cu păreri diferite, pe care le auzise din gurile guvernantelor și doicilor altor familii.

1. Tragedia de la Hodinka avusese loc din vina autorităților, care nu reușiseră să mențină ordinea.

2. Nu. Era vina țăranilor care și-ar fi călcat și mama în picioare pentru o băutură de pomană.

3. Era un semn rău. O domnie care începe cu o asemenea tragedie sigur se va termina prost.

4. Țarul ar trebui să se ducă la bal, dar să adopte un aer solemn și să nu danseze.

5. Țarul ar trebui să se ducă la mănăstire.

6. Mâncarea de la bal ar trebui împărțită familiilor îndoliate.

7. Persoanelor îndoliate nu le este foame. Firesc ar fi să li se dea bani.

N-am aflat niciodată câți anume au murit exact. Mai mult de o mie, în orice caz. Urmau să fie îngropați repede, din cauza căldurii, dar nu într-o groapă comună. După ce o zi întreagă n-a făcut absolut nimic, țarul Nicky a anunțat, în cele din urmă, că va plăti coșciugele și va oferi o pensie tuturor copiilor care rămăseseră orfani. Apoi s-a dus la balul francez.

A fost o seară sumbră. Țarina moștenitoare, mătușa Minnie și-a exprimat dezaprobarea și n-a venit. La fel și unchiul Vladimir și mătușa Miechen, și pentru că ei n-au venit, nici familiile sau prietenii lor n-au participat.

Missy era foarte supărată. Un bal fără Vladimirovici era ca supa fără sare. Ea îl avea în obiectiv pe fratele lui Kiril, Boris, pentru un mic flirt în săptămâna încoronării. Absența lui însemna o seară ratată. Eu însă eram ușurată. Măcar nu trebuia să dau ochii cu Kiril.

Missy mi-a spus:

— Ești o ciudățenie. Tocmai când aveai ocazia să dansezi cu el. În orice caz, mătușa Miechen nu va lipsi la toate evenimentele. Cu siguranță va avea loc o paradă peste câteva zile, așa încât sper că nu te vei purta distant cu Kiril, ca să mă faci pe mine să arăt ca o proastă.

CAPITOLUL 7

Eram la balul dat de familia Iusupov. Nici nu se punea problema să-l ratez. Familia Zinaidei Iusupov deține jumătate din Rusia. Poate ar trebui să spun *deținea* acum. Și, spre deosebire de alte familii bogate, familia Iusupov nu ezita să-și cheltuie banii. Balul lor urma să fie splendid. Era organizat la patru zile după încoronare, la trei zile de la tragedia de la Hodinka. Se făcuse ora unsprezece și eu nu dansasem decât poloneza din deschidere, după care Ernie dispăruse la mesele de joc. Oamenii se duceau înspre salonul unde se lua cina. Fratele meu, Affie, mi-a oferit brațul său. Am cotit pe coridorul unde era pus al doilea bufet și am dat nas în nas cu Kiril.

— Ducky! Affie! a strigat el. Tocmai am ajuns aici. E mare tămbălău acasă. Tata crede că n-ar trebui să dansăm în aceste vremuri de doliu național. Mama crede că viața merge mai departe. Mama a câștigat. Ați mâncat?

Îmi fusese foame, dar deodată nu-mi mai era.

Kiril a spus:

— O limonadă atunci?

— Poate ceva mai tare, a mormăit Affie, care mi-a dat drumul la braț și a dispărut. Fratele meu căuta mereu căi de evadare.

Kiril a spus:

— Văd două locuri. Ne așezăm?

Odată ce am reușit să mă uit la el, am descoperit

că toate emoțiile mi-au dispărut. Kiril a ușurat lucrurile. A vorbit numai el până am reușit să-mi recapăt vocea. Tocmai trecuse de examenele pentru marină și urma să plece în Marea Baltică pe durata verii, la antrenamente. Subofițer Romanov. Nu era cel mai chipeș văr al meu. Fratele lui, Boris, era, cu siguranță, mai bine înzestrat. Dar eu iubeam fața aceea. Aș fi privit-o la nesfârșit. M-a întrebat dacă bebelușul meu e bine sănătos. A întrebat despre caii mei. Și, după ce a terminat toate subiectele posibile, am stat o vreme într-o tăcere de nesuportat. Blestemam indiscreția lui Missy. Și apoi m-am gândit că ar fi mai bine s-o spun odată, să termin cu asta, la fel ca în cazul sărmanei Tatiana cu Onegin. O să arăt ca o proastă timp de cinci minute, Kiril va pleca pe nava lui, eu mă voi întoarce la Darmstadt și asta va fi tot.

I-am spus:

— Știu că Missy a făcut năzbâtii.

M-a întrerupt și mi-a spus:

— Nu-l cunosc aproape deloc pe soțul tău. Ernie nu pare genul vicios.

Am confirmat.

A spus:

— Poate nu e făcut să fie soț?

M-am descurcat destul de bine. Mi-am păstrat cumpătul, până m-a întrebat dacă sunt groaznic de nefericită, și atunci nu mi-am mai putut opri lacrimile. Mi-a dat batista lui. Oamenii se uitau la noi. Nu erau mulți, dar nici nu e nevoie de mulți. Bârfa funcționează pe

principiul interesului comun.

Am spus:

— Acum, te-am făcut de rușine.

— Ba deloc, a spus el. Dacă întreabă cineva, o să spun că ți-ai sucit glezna.

M-a luat de mână. Eram în semiîntuneric.

A spus:

— Ducky, problema e că nu pot face nimic în privința asta. Tu trebuie să te duci acasă la Darmstadt, iar eu trebuie să mă prezint la datorie, și cine știe dacă ne vom mai vedea vreodată. Dar aș vrea să știi că îmi doresc ca lucrurile să fi fost altfel. Înțelegi?

Cum se poate schimba starea cuiva în doar câteva secunde. Îmi amintesc cum mă gândeam că, dacă Kiril ar fi ținut la mine măcar puțin, totul ar fi fost mai ușor de îndurat.

Am spus:

— Întotdeauna te-am plăcut.

— Și eu pe tine, a spus el. Ce prostie că abia acum am ajuns să recunoaștem asta.

Am spus:

— Oare ne putem scrie? Mi-aș dori să știu unde ești.

Mi-a zis că îl voi considera un partener de corespondență dezorganizat, dar că va încerca. Și apoi a început din nou dansul și mi-a fost partener la o mazurcă și la un vals. Era un dansator nemaipomenit. Trecuse prea mult timp de când nu mai dansaserăm.

A spus:

— Tânjesc să te sărut, Ducky dragă. Desigur, nu pot, dar voiam doar să știi.

Atunci mi-am dat seama că lucrurile nu erau în regulă cu Ernie. El nu-mi spusese absolut niciodată ceva atât de delicios.

Se crăpase de ziuă când am parcurs scurtul drum spre casa guvernatorului. Străzile erau pustii și magazinele încă aveau obloanele trase, deși, după miros, îți puteai da seama că brutarii se aflau deja la lucru. Ernie era băut. Eu eram în al nouălea cer. Îmi imaginam că încă mai pot simți apăsarea mâinii lui Kiril pe spatele meu.

Ernie a spus:

— Al naibii de grozavi oamenii ăștia, Iusupovii. A naibii de grozavă petrecere! Ar trebui să dăm și noi petreceri ca astea.

În bibliotecă ardeau lămpile. Ernie a făcut o zarvă înfiorătoare, împiedicându-se și căzând pe scări, iar unchiul Serghei a ieșit și l-a dojenit. Mătușa Ella ajunsese acasă de ore întregi și dormea. Unchiul Serghei nu avea șanse să se ducă și el la culcare. La Hodinka încă mai erau morți neîngropați. Gestul țarului Nicky era bine intenționat, dar unchiului Serghei nu îi era așa de ușor să găsească atât de multe coșciuge din pin într-un timp așa de scurt.

— Somn ușor, mi-a spus.

Și așa a și fost, căci am avut un somn foarte liniștit

până dimineața târziu, dar când m-am trezit, mi-am dat seama că lucrurile nu arătau la fel de roz ca în seara trecută. Kiril Vladimirovici avea douăzeci de ani și abia își începea cariera maritimă. Urma să vadă lumea, să cunoască femei frumoase și, în cele din urmă, să se căsătorească. Mai mult ca sigur, voi fi obligată să merg la nuntă. Și toată prosteala aia din seara precedentă, toate acele discuții despre „ce-ar fi fost dacă" și săruturi interzise, totul era lipsit de vreo noimă, pentru că eu mă procopsisem cu Ernie și cu Darmstadt. Am fost într-o dispoziție urâcioasă toată ziua.

Ernie a spus:

— Întotdeauna ești morocănoasă după ce bei șampanie.

A ieșit din nou cu doicile când acestea au mers cu copiii în grădini. Și el era un copil, de fapt. În ziua aceea a venit acasă cu ideea de a construi un tobogan acvatic la Wolfsgarten.

Am fost chemată la telefon. Era Missy.

— Ei bine? a spus ea. Am așteptat toată dimineața să aud vești de la tine. Poți să vorbești? Răspunde cu da sau nu. Ți-a făcut vreo declarație Kiril?

— Da.

— Știam că o va face. A fost divin să dansezi cu el?

— Da.

— Ești fericită?

— Nu.

Missy credea că am o atitudine greșită față de

bărbați.

— Iei totul prea în serios, spunea ea. Nu are nimic de-a face cu mariajul, și cu bebelușii, și cu toate cele. Căsătoria e ca budinca de tapioca pe care suntem obligate s-o mâncăm. Acum, ai nevoie de puțină dulceață.

Lui Missy îi plăceau flirturile. Le începea, și în momentul în care acestea își pierdeau farmecul, se uita în jur și căuta următoarea victimă.

A continuat:

— Apropo, n-a spus Kiril nimic despre mine? În legătură cu Boris? Cred că i-am captat atenția.

I-am răspuns:

— Missy, ești aici împreună cu soțul și cu copiii.

— Așa, și? a spus ea. Mă refer la o mică distracție de vacanță. Chiar sper că Boris va veni la Arhangelskoe.

După ce se terminau toate festivitățile legate de încoronare și toți morții de la Hodinka erau îngropați, urma să mergem la domeniile de la țară. Eu și Ernie urma să stăm cu mătușa Ella și cu unchiul Serghei la Ilinskoe. Missy și cu Nando aveau să fie cazați la familia Iusupov, la Arhangelskoe. Kiril însă nu își va petrece vara la țară. Urma să plece să se îmbarce pe nava lui, la Kronstadt.

I-am spus:

— Nu prea cred că Boris e genul care agreează o petrecere la casa de la țară, plină de cupluri și de copiii lor. Și oricum, nu se ținea cu o balerină?

Missy a spus:

— Bineînțeles că se ține cu o balerină. Ce legătură are asta cu mine?

Am plecat spre Ilinskoe în prima săptămâna din iunie. Eu, Ernie, și cu Elli, mama cu tata, fratele meu, Affie și copiii unchiului Pavel. Unchiul Pavel își dorea ca Maria și cu Dmitri să se bucure de aerul proaspăt și de libertatea de la Ilinskoe, dar acolo murise mătușa Aline și cred că nu suporta să îi ducă el acolo. Mătușa Ella a spus că avea niște îndatoriri de care trebuia să se ocupe în Sankt Petersburg.

Missy a spus:

— Probabil, mătușa Ella crede că ne-am născut ieri. E o singură îndatorire la care bărbații dau fuga în toiul verii. Bătrânul și bunul unchi Pavel! Cine ar fi crezut!

Ca să ajungi la Ilinskoe, trebuie să iei trenul până la Odințovo, și apoi o trăsură. Drumul cu trăsura durează cam o oră și trece mai întâi printr-o pădure de pini și apoi străbate o câmpie. Poți vedea acoperișul casei cu mult înainte să ajungi la ea. E un pod mic de lemn care se leagănă periculos sub greutatea caleștii, după care se văd porțile mari și o alee mărginită de tei. E un loc așa de plăcut. Mă întreb dacă îl voi mai vedea vreodată. Mă întreb dacă vreunul din noi se va mai întoarce în Rusia, chiar și după ce se va termina războiul. Se spune că războiul se va termina, cu siguranță, anul acesta, dar totul s-a schimbat.

Am stat la Ilinskoe toată luna iunie și iulie. Toate

conacele de vacanță din împrejurimi erau ocupate de familii. Iusupovii, Goliținii, Șerbatovii. Toată lumea părăsise Moscova. Soarele strălucea, luam masa pe verandă și înotam în râu în fiecare zi. Elli era în culmea fericirii cu atât de mulți copii prin preajmă. Missy venea la noi cu copiii aproape în fiecare zi, și, uneori, apăreau și băieții familiei Iusupov. De atunci am prima amintire cu Felix Iusupov. Oare cât să fi avut pe atunci? Opt, nouă ani? Nu era foarte pasionat de cățărat în copaci sau de construit plute, însă avea o răbdare fabuloasă cu cele mici, ajutându-le să organizeze petreceri cu ceai pentru zâne și iertându-le dacă îi stricau munca migăloasă.

Am fost așa de fericită la Ilinskoe. Aveam o mulțime de oameni care să-mi țină companie, dacă voiam, și dacă doream să stau singură și să mă gândesc la Kiril, existau multe distracții pentru Ernie. Nu ne-am certat deloc. Apoi, într-o dimineață, a apărut un nor negru. Mătușa Ella a anunțat că țarul Nicky, Sunny și bebe Olga ni se vor alătura la conac. Aș putea spune că n-am primit vestea cu prea multă bucurie.

Ernie a spus:

— Ai putea încerca măcar o dată să nu te mai gândești doar la tine. Gândește-te la biata Sunny, cum i s-a schimbat viața. Sunt sigur că e destul de disperată să ia o pauză de la îndatoririle domniei.

Familia imperială a sosit chiar la timp pentru hramul Sfântului Ilie. Mătușa Ella și cu mine eram aproape de drum, culegând coacăze, când am auzit huruitul unei

trăsuri și strigătul unui sătean: „Vine tătuca!“. Toți au făcut plecăciuni adânci. Mă rog, nu toți. Erau unul sau doi bărbați, mai tineri, care n-au făcut nici o plecăciune și nici nu și-au descoperit capul. Doar au privit cum trece trăsura cu Nicky și cu Sunny.

— *Niemka!* a spus unul dintre ei. „Nemțoaica aia!“ Și apoi a scuipat în pământ ca să arate ce crede el despre noua țarină de origine germană.

Mă îngrozise venirea ei și fusesem sigură că Sunny îmi va strica vacanța, dar era toată numai politeturi. Un pic cam plicticoasă, dar, în aparență, dispusă să fie prietena mea. Nimic nu-i plăcea mai mult decât să stea la umbră să discute despre dinții bebelușilor și colici. Dar diagnosticul lui Missy cu privire la chipul ei palid și la ochii obosiți s-a dovedit incorect. Sunny nu era gravidă din nou.

— Nu încă, a spus ea. Dar foarte curând, sunt sigură. Încercăm.

Și când a spus asta, a aruncat o privire șocant de iubitoare înspre țarul Nicky, care țopăia ca un hopa-mitică, pregătindu-se să joace tenis cu Ernie.

În spatele ei, fără să fie văzută, Missy s-a prefăcut că vomită.

Apoi, Sunny a spus:

— Ducky, ar fi timpul ca tu și cu Ernie să mai faceți unul.

Și atunci, Missy a sărit repede și a intervenit:

— Ha! Asta să i-o spui lui Ernie.

Sunny a părut foarte nedumerită.

Ernie l-a învins pe Nicky cu doi la unu.

— Observație! Mi-a spus el mai târziu. Dacă Maiestatea sa imperială domnește peste ruși așa cum joacă tenis, o să facă o mare vraiște din tot. Aleargă prea mult, ca un cocker spaniel. Un cocker spaniel sălbatic. Și apoi ezită și nimerește mingea de parcă s-ar teme că-l mușcă. L-am lăsat să câștige câteva game-uri, ca să nu-l descurajez.

În mijlocul acelor zile pline de lenevealăși de confort, am avut un singur moment ușor dramatic. Missy aproape că s-a înecat. Plouase puternic în noaptea precedentă, așa că râul era un pic umflat. S-a dus să facă baie, poate prea curând după prânz, și a fost luată de curent. Am auzit-o țipând, că doar rareori stăteam prea departe să nu-i auzim vocea, dar abia mâncaserăm și ne făceam siesta. Nu știu cât timp a trecut până ce țipetele ei au devenit suficient de insistente ca să ne trezim și să ne dăm seama că era în pericol. Ore întregi, a spus Missy.

Până ne-am ridicat noi toți, era deja la ceva distanță în aval. Nando se fâțâia în sus și în jos pe mal, strigând chestii utile precum: „Nu înghiți apă!“ și „Cerule mare, Missy!“. Ernie începuse să-și dea jos pantalonii, și mătușa Ella s-a repezit la o creangă lungă de mesteacăn, dar Affie le-a luat-o înainte, s-a aruncat în apă cu toate hainele pe el și a scos-o pe Missy în siguranță din râu. Niciodată nu-l mai văzuserăm mișcându-se cu atâta

energie.

A fost vedeta zilei, bineînțeles. N-aș putea spune dacă i-a plăcut sau nu. A zâmbit timid în prima oră de complimente și a dat pe gât vreo două pahare din cel mai bun coniac al unchiului Serghei, dar apoi a alunecat la loc în dispoziția lui distantă și gânditoare, de parcă nu s-ar fi petrecut nimic.

Nando a spus:

— Nu e chiar un viteaz fratele tău, nu?

Nerecunoscătorul!

I-am spus:

— Dacă n-ar fi fost Affie, ai fi rămas văduv în după-amiaza asta.

— Aiureli, a spus el. Missy făcea un scandal inutil, ca de obicei, atâta tot.

CAPITOLUL 8

Am luat Expresul de Nord ca să ne întoarcem acasă. A fost o călătorie așa de deprimantă. Affie și-a luat rămas-bun la Berlin, cu un entuziasm cam lipsit de tact. Și-a pus valetul să-i pregătească bagajele imediat ce am trecut de Konigsberg. Mama s-a agitat, de parcă Affie era copil mic, și tata a mârâit la ea că băieții trebuie să se desprindă de familie din când în când.

Mama a spus:

— Dar Berlin, în toiul lunii august? Ce speră să facă acolo? Nu va fi nimeni în oraș.

Ernie a sugerat cu malițiozitate că ar fi un moment ideal să viziteze Muzeul Altes.

— Nu e înghesuială, a spus el. Și lui Affie îi plac atât de mult vazele alea grecești decorate. O să poată să le studieze în liniște.

Tata a chicotit.

— Vaze grecești, zici? a spus el. Cam nerușinate, nu?

— Atletice, a completat Ernie, și mama a spus că niciodată nu l-a auzit pe Affie exprimându-și interesul pentru vaze.

Vagonul personal al părinților mei a fost decuplat la Hanovra, dar noi am rămas în Pullman până la Köln.

Mama mi-a șoptit:

— Am avut cu toții o vară tare frumoasă. Acum încearcă să te potolești, Ducky.

M-am uitat la ea.

— Nu sunt legată la ochi, a spus ea.

Am deschis gura să protestez.

— Și nici soțul tău nu e, a șoptit ea. Acum, fii fată cuminte. Am destule pe cap cu Missy.

Nu avea de unde să știe ce se petrecuse între mine și Kiril, dar, la urma urmei, mamele află foarte multe lucruri, atunci când vor.

În orice caz, eram hotărâtă. Nu aveam nevoie de o predică din partea mamei. Kiril și cu mine aveam un secret delicios, și, în afară de problema din dormitor, Ernie era un tip amuzant, așa că decisesem să privesc partea bună a lucrurilor. Ernie avea și el planuri. Fusese impresionat de petrecerile la care participaserăm în Moscova. Mătușa Miechen găzduia niște supeuri minunate, chiar și într-o casă închiriată, iar Iusupovii erau ca un circ exotic, ambulant. Nimeni nu știa să-mi spună de unde provenea averea lor, așa încât îmi închipui că aveau vreo mină de aur enormă pe undeva. Ernie voia să fim Iusupovii din Darmstadt, dar noi n-aveam banii lor și nici Hesse nu era Rusia. Locuitorii din Hesse sunt precauți și serioși. Oricât am încercat noi să fim sociabili și veseli, era muncă în zadar. Am cumpărat un balon cu aer cald și o flotă de biciclete pentru oaspeții noștri, și unul dintre iazurile de la Wolfsgarten a fost asanat și excavat, pentru a face mult-doritul tobogan acvatic al lui Ernie. El tot plictisit era. Se uita la eforturile zadarnice ale oaspeților noștri de a se costuma la un bal mascat și spunea:

— Nu-i tocmai Babilon, nu-i așa?

Cei mai buni prieteni ai mei din Darmstadt în zilele acelea erau George și Georgie Buchanan. Sir George era consulul Marii Britanii, și dacă ne credea, pe mine și pe Ernie, niște țicniți, nu o arăta niciodată. Avea abordarea unui diplomat și dezinvoltura specific britanică. De când izbucnise războiul cu Germania, și apoi conflictele din Rusia, fusesem deseori sfătuită să scot în evidență faptul că sunt englezoaică. Sfatul mi s-a părut inutil. Se vedea de la o poștă acest lucru. Există o vorbă: dacă dai pielea jos de pe un membru al familiei regale britanice, găsești un neamț, dar eu am puțin sânge nemțesc. Cât despre Rusia, pe care credeam că o iubesc, mi-am dat seama că îmi devenise străină.

Ernie și cu mine ne puseserăm în plan să avem mereu trei oaspeți care să stea la noi. Asta ne împiedica să purtăm conversații inutile și să ne certăm. El avea proiectele lui, și eu le aveam pe ale mele. A construit o căsuță de joacă pentru Elli, completă până în cel mai mic detaliu domestic, și apoi a început ceva și mai ambițios: o biserică ortodoxă adevărată, în Darmstadt. I-a prezentat ideea țarului Nicky, care a îmbrățișat-o cu mult entuziasm. Ar fi fost un loc potrivit pentru Sunny să se închine atunci când vizita Darmstadt.

I-am spus:

— Dar cât de des crezi că va veni?

— Sper că foarte des, a spus Ernie. Mi-e cumplit de dor de ea. Și ție îți e dor de surorile tale, așa că și mie

cred că mi se poate da voie să-mi fie dor de ale mele.

Biserica lui Sunny nu urma să fie o biserică simplă în stil ortodox. Urma să fie un petic de Rusia pe domeniul copilăriei lui Sunny. Au început să sosească vagoane întregi de pământ și granit rusesc. Ernie urma să supravegheze construcția și să-i proiecteze interiorul. Asta îl ținea ocupat și fericit. Aproape în fiecare zi dispărea cu un sul de desene la subsuoară.

În absența lui, eu am început să cumpăr cai. Am achiziționat doi lipițani, un cal de vânătoare din Kildare – un roib pintenog și breaz, de vânătoare – și un ponei galez, pentru ca Elli să-și înceapă lecțiile de călărie. Și în fiecare zi așteptam scrisori de la Kiril.

Mi-a scris, dar nu des, și bineînțeles că scrisorile lui nu trădau nimic din secretul nostru. Erau doar o recitare seacă a călătoriilor sale, aidoma felului în care ar fi scris un copil silitor. Acostase la Reval, ceea ce avea sens, și apoi la Gdansk, dar apoi mi-a scris că e la Paris, o destinație cam bizară pentru un ofițer din marină aflat la datorie. După aceea, Baby Bee mi-a scris că ea și cu mama îl văzuseră la Cannes, iar eu am fost disperată să aflu ce făcea acolo. Avea o iubită? O franțuzoaică frumoasă și nemăritată. Evident că nu puteam întreba.

Întotdeauna îi arătam lui Ernie scrisorile lui Kiril, ca să evit orice suspiciuni sau acuzații, dar după primele, a încetat să le mai citească.

— Lasă-mi-le pe noptieră, mi-a spus el. O să le folosesc în loc de somnifere, când n-o să pot adormi.

Sincer, Ducky, numai Kiril Vladimirovici poate face Parisul să pară așa plicticos. Mă întreb de ce se mai obosește să-ți scrie?

Ernie și cu mine nu am avut niciodată o problemă cu servitorii. Aveam un personal mulțumit. Dar, deodată, oamenii au început să-și dea preavizul, sau mai degrabă să nu dea preaviz deloc și să mă anunțe, pur și simplu, că pleacă imediat, lăsându-ne, în mod neobrăzat, la ananghie. A plecat un ajutor de grădinar, apoi doi valeți unul după celălalt, și apoi Seidel, cel mai bun dintre rândașii noștri, lucru care m-a enervat peste măsură. Seidel nu voia să spună unde pleacă sau de ce e așa de grăbit.

I-am spus:

— Nu vrei să stai măcar până după ce fată?

Era în mod special atașat de iapa mea, Moonbeam. Dar a insistat că nu poate rămâne.

L-am întrebat pe Gusenbauer dacă știe motivul pentru care a plecat Seidel. Gusenbauer era vizitiul meu. Era genul de figură paternă, căruia un flăcău ca Seidel i s-ar fi destăinuit. Când am insistat, mi-a spus că e posibil să fi avut loc o ușoară altercație. Nu băga mâna în foc, dar era posibil ca Alteța Sa regală să îi fi vorbit mai aspru lui Seidel, și poate că Seidel pusese prea mult la suflet.

— Băieții, a spus el. Vin și pleacă. Nu-și dau seama de o slujbă bună decât după ce au renunțat la ea.

Ernie era la Kranichstein pentru plantarea unor

straturi noi de trandafiri, așa că nu-l puteam întreba, și, până s-a întors el acasă, Seidel plecase deja.

— Câte aiureli! a spus Ernie. Sunt sigur că n-am dojenit pe nimeni. Seidel? Ăsta care era?

Atunci am știut că mințea. Toată lumea îl cunoștea pe Seidel.

Am găsit un rândaș nou. Ernie s-a asigurat personal că găsește pe cineva potrivit, având în vedere cât de supărată eram că îl pierdusem pe Seidel. Hubert era tânăr, dar foarte destoinic, și caii mei l-au acceptat, deși cred că Moonbeam încă se mai uita din boxa ei în fiecare zi, sperând să-l vadă din nou pe Seidel. A fătat un mânz frumușel, care promitea, dar care n-a făcut prea multe progrese, așa că l-am vândut când avea un an.

Trebuia s-o duc pe Elli la Schleswig Holstein, să-și cunoască noul verișor. Sora lui Ernie, Irene, născuse un alt băiețel, Sigismund. O simpatizam pe Irene. Era puțin plicticoasă, dar o companie plăcută. Surorile lui Ernie erau toate așa de domestice. M-am întrebat deseori de unde căpătase Ernie apetitul acesta pentru lumina reflectoarelor și sunetul tobelor. Probabil că orice familie are clovnul ei. Dar mărturisesc că principalul motiv pentru care am acceptat invitația lui Irene de a o vizita a fost acela că eu credeam că vom sta împreună la Castelul Kiel. Soțul ei, Heinrich, era detașat la Kiel, și acela era genul de port unde flota regală rusă ar putea acosta, cu un anume văr Romanov la bord. Abia după ce confirmasem vizita, Irene mi-a explicat că vom sta la țară, la

Hemmelmark.

— E mult mai bine pentru cei mici, a spus ea. Nu are sens să stăm la Kiel. Heinrich va fi pe mare, la antrenamente.

Am anulat vizita. Ernie a fost furios. Mi-a spus că dacă nu pot fi prietenă cu Sunny, ar trebui măcar să fac un efort cu celelalte surori ale lui.

I-am spus:

— Nu e nevoie să fac un efort. Mă înțeleg foarte bine cu Irene și cu mătușa Ella.

— Toată lumea se înțelege bine cu Ella, a spus el. Și știi că Irene trece prin niște momente grele.

Waldemar, întâiul ei născut, avea hemofilie, așa că Irene îl supraveghea cu neliniște pe bebeluș. Avea doar șase luni, dar semnele pot apărea foarte devreme, și întotdeauna băieții erau cei afectați. Cum s-a dovedit până la urmă, Sigismund scăpase, dar ceilalți din familie n-au fost la fel de norocoși. Fratele lui Ernie, Frittie, a avut-o. Întotdeauna băieții.

I-am spus:

— Irene e sora ta. Dacă tu crezi că are nevoie de companie, de ce nu te duci tu la Hemmelmark?

Nu s-a dus, desigur. A spus că e mult prea ocupat. Dar pentru că era într-o dispoziție așa de certăreață, m-am hotărât să-mi iau o vacanță oricum. Am dus-o pe Elli la Coburg, într-o vizită la părinții mei. Acolo am aflat niște bârfe de la Sankt Petersburg. Îl priveau pe fratele mamei, marele duce, unchiul Pavel. Bănuiserăm cu toții

că avea un interes amoros, doar că nu știam cine era persoana. Unchiul Pavel era un bărbat foarte discret. Încetul cu încetul am aflat toate detaliile. Se combinase cu Olga Pistohlkors. Nu numai că nu era de viță nobilă, dar mai era și *măritată*. Tocmai se pregătea să-și părăsească soțul legitim.

— Nu doar atât, mi-a șoptit Baby Bee, dar așteaptă un copil. Închipuie-ți!

Sunt sigură că mie nu mi s-ar fi dat voie să aflu așa ceva, la vârsta ei. Mama a confirmat povestea și a mai adăugat și alte detalii. Țarina Sunny era așa de scandalizată, că voia să-l izgonească pe unchiul Pavel de la curtea imperială.

Mama a spus:

— Țarina ar trebui să-și vadă de treaba ei.

Unchiul Pavel era fratele cel mai mic al mamei. Ea îi lua apărarea indiferent ce făcea acesta.

— Unchiul tău a fost singur destulă vreme, a spus ea. Bărbații nu sunt făcuți pentru văduvie. Au nevoie de o femeie care să le spună ce să facă.

Tata își sugea dinții.

Plănuisem să stau cel puțin o săptămână la Coburg, dar mai întâi Baby Bee, și apoi mama au făcut febră și a început să le doară cumplit capul.

— Du-o pe Elli acasă, a spus mama. Nu mi-aș ierta-o niciodată dacă îngerașul nostru s-ar îmbolnăvi.

Așa că am trimis vorbă acasă și am pornit cu Elli spre Darmstadt a doua zi dimineața. Gusenbauer ne-a

așteptat la gară cu șareta. Mi-a spus că Ernie nu se afla în oraș, fiind plecat la Wolfsgarten, la o întâlnire cu administratorul.

I-am spus:

— Atunci, hai să mergem acolo să-i facem o surpriză, și Gusenbauer m-a întrebat dacă sunt sigură, dacă nu aș vrea să trec pe acasă mai întâi, să mă spăl și să o las pe Elli să se odihnească. Dar Elli voia să-și vadă tatăl mai mult decât orice.

I-am spus:

— Nu, nu. Ne putem spăla și la țară la fel de bine ca la oraș. Hai să mergem direct.

Vedeți voi, ar fi trebuit să ghicesc, din felul în care a ezitat Gusenbauer. Mai întâi a spus că nu-i place felul în care merge unul dintre cai, că i se pare că nu-și folosește pe deplin piciorul din față, stânga și că se teme că e rănit. Dar eu știam că nu era nimic în neregulă cu acel cal. Întotdeauna dădea din cap excesiv. Apoi a oprit trăsura ca să-i arate micuței Elli niște iepuri care stăteau la soare pe un petic de iarbă. Erau foarte simpatici, dar erau doar niște iepuri. Ar fi făcut orice ca să ne întârzie sosirea la Wolfsgarten. Sărmanul Gusenbauer. Știa că Ernie are companie acolo. Presupun că toată lumea știa, cu excepția mea.

Singurul lucru bun a fost că Elli n-a văzut ce-am văzut eu. Pentru asta trebuie să-i mulțumesc lui Gusenbauer. A oprit la ușa de la intrare doar ca să cobor eu, și apoi a dus trăsura până la grajduri. Două dintre cățele

fătaseră, și Gusenbauer o ispitise pe Elli cu promisiunea că poate mângâia puii, cât timp eu intru în casă. Ușa era deschisă. Era plăcut și răcoare în casă. Mi-am dat jos pantofii ca să simt răcoarea marmurei prin ciorapi. Scaunul ușierului era gol. Am strigat, dar n-a venit nici un lacheu și nici o servitoare. Casa părea părăsită. M-am gândit că, probabil, Ernie ieșise undeva pe moșie. Era în miezul zilei. Dormitorul lui a fost ultimul în care m-am uitat. Scârțâitul ușii a fost zgomotul care l-a trezit.

— *Raus!* a strigat el. Afară! De câte ori v-am spus! Nu intrați decât dacă sun după voi. Acum ieși și așteaptă afară!

Credea că sunt unul dintre servitori. La început a fost ametit. Apoi, s-a trezit de-a binelea și s-a înfuriat.

— Drace! tot repeta el. Mii de draci! De ce nu ești la Coburg?

De parcă eu eram aia vinovată.

Nu vedeam cine era în pat lângă el, dar cred că știam, oarecum.

A întrebat:

— Unde e Elli?

Am spus:

— Vrei ca ea să vadă asta?

A mârâit și s-a ridicat de parcă era cel mai obositor lucru pe care trebuia să-l facă. Ce amuzant, nu-l mai văzusem niciodată gol. În dormitor era genul de soț cu lampa stinsă și cu pijamaua pusă.

A spus:

— Sper că n-ai de gând să faci o scenă.

Apoi, a tras cuverturile de pe pat și a adăugat:

— Sus, băiete! Gata petrecerea!

Întins în pat era Hubert.

CAPITOLUL 9

Nu știu ce fac bărbații împreună în pat. Nu vreau să știu.

Ernie și cu mine ne-am înfuriat pe rând cu privire la ceea ce văzusem eu. El primul, pentru că-i aflasem secretul.

A spus:

— Ce-a fost în mintea ta să vii până aici să mă iei prin surprindere? Știi că urăsc surprizele.

Ceea ce nu era deloc adevărat.

Apoi a continuat:

— Noi doi eram bine-mersi. Acum ai stricat totul.

Dădea vina pe mine. Așa că era rândul meu să mă înfurii.

I-am spus:

— Nu eram bine-mersi. N-ai mai venit la mine în pat de când s-a născut Elli.

Mi-a spus că multe neveste ar fi recunoscătoare pentru asta. Că știusem mereu că el nu e făcut să fie soț și că ne puseserăm de acord să fim doar amici. Amici!

Am spus:

— Dar tu l-ai avut pe Hubert, și bănuiesc că și pe Seidel și pe alții. Eu pe cine am?

Ernie a părut uimit.

A spus:

— O ai pe Elli. Și, într-o bună zi, vei mai avea un copil. Dar nu e nici o grabă, nu?

I-am spus că nu are de-a face cu al doilea copil. Nici măcar nu mă gândisem la asta. Voiam să fiu apreciată. Voiam un iubit. Atunci s-a arătat și mai uimit, de parcă îl deranjam cu ceva ce nu era treaba lui.

— Un iubit? a spus el. Atunci ia-ți naibii unul! Te-am oprit eu vreodată să faci asta? Și de ce trebuie să purtăm o asemenea discuție?

I-am spus că trebuie să punem capăt căsniciei cât mai curând posibil. Trebuia să mergem în Anglia la jubileul de diamant al reginei. I-am spus că trebuie să profităm de ocazie. Îi vom explica incompatibilitățile noastre, în cel mai delicat mod posibil, și îi vom cere binecuvântarea pentru a ne despărți. Ernie a râs.

— Ești nebună? a spus el. Sunt sigur că ești. S-o implici pe regină? Îți interzic cu desăvârșire.

Îl neliniștisem. Ulterior, după ce ne-am mai potolit amândoi cu privire la acel subiect, a devenit mai conciliant.

A spus:

— Uite ce e, Ducky, pur și simplu nu o putem implica pe bunica în genul acesta de situație. Pur și simplu nu se cuvine.

I-am spus:

— Da, doar că bunica a fost cea care ne-a adus împreună. Poartă și ea o parte din responsabilitate pentru nefericirea noastră.

— Nefericire? a spus el. Eu, cu siguranță, nu sunt nefericit, iar tu cred că faci din țânțar armăsar. Dacă te

duci cu povestea asta la bunica, o s-o omori. Ești pregătită să o ai pe conștiință?

Ernie nu pricepea deloc de ce nu puteam continua ca înainte. El era liber să-l aibă pe Hubert sau pe oricine altcineva, eu puteam să-mi iau un amant și, în cele din urmă, poate peste un an sau doi, urma să încercăm să facem alt copil. Făcea totul să pară așa de ușor.

A spus:

— Atât timp cât ești discretă. Nu-ți face de cap prin oraș, atâta te rog. Poți să folosești una dintre cabanele de vânătoare sau casa de la Dianaburg. Ești o femeie arătoasă, Ducky. Bărbații vor pica pe spate. Nu sunt sigură cum procedează femeile în cazurile astea, dar îmi închipui că Missy te va putea sfătui. Din ce am auzit, ușa de la budoarul ei nu stă închisă nici o clipă.

Asta mi-a pus capac. În furia mea, am aruncat un heruvim de Meissen și am spart o fereastră, iar Ernie a suferit o contuzie minoră la tâmpla dreaptă. Mai târziu, după ce ne-am mai calmat amândoi, mi-a spus că a ținut mereu la mine.

— Doar că nu în felul acela, a spus el. Credeam că știi asta.

Asta s-a întâmplat în 1897. Jubileul bunicii era în iunie. Părinților mei le fusese pusă la dispoziție Clarence House, și noi urma să stăm cu ei. Missy nu putea veni, pentru că Nando era în convalescență după o criză de febră tifoidă, iar dacă el era obligat să stea acasă, și ea era obligată. Nici Nicky și cu Sunny nu puteau să

participe, pentru că Sunny era în perioada de lăuzie. Născuse o altă fată, pe Tatiana. Mătușa Ella și unchiul Serghei au venit în calitate de reprezentanți ai țarului Nicky, iar Ella mi-a adus niște vești care mi-au făcut inima s-o ia la goană.

A spus:

— Kiril Vladimirovici speră să ajungă aici la timp pentru festivități. Nava lui va acosta mâine la Devonport. E foarte drăguț din partea lui să facă acest efort.

Cred că am reușit să arăt complet calmă.

Ernie a spus:

— Kiril? Simt cum mi se face deja somn.

I-am spus:

— Ei bine, mie mi se pare formidabil. Kiril e cel mai simpatic dintre verii mei.

Mai târziu, Ernie m-a descusut:

— Doar nu crezi cu adevărat că cel mai simpatic e Kiril. Boris e mult mai distractiv. Nu ți se pare că e cam înfumurat Kiril? Nu ți se pare că e un pic rigid? Cu spatele ăla drept ca un par.

I-am spus:

— Toți verii mei au o ținută impozantă. În special Kiril. Tu ești singurul care stă cocoșat.

A remarcat ceva în privirea mea. Cu Ernie nu puteai ști niciodată. Uneori, putea fi așa de închis la minte, iar alteori remarca și tresărirea unei gene.

— Sfinte Sisoie, Ducky, a spus el. Nu cumva ai făcut o pasiune secretă pentru Kiril?

Și atunci, chiar mi-am pierdut capul.

Am spus:

— Ca să fiu mai precisă, Kiril are o pasiune pentru mine.

— Nu! a spus el. Vorbești serios? Dar de unde ți-ai dat seama? Tot timpul e cu nasul pe sus. Arată mereu de parcă e la o paradă militară.

Nu mă mai putea opri nimeni.

Am spus:

— Știu asta pentru că mi-a spus-o el.

— Doamne, a spus Ernie. Hoțul neprins! De acum o să-l privesc cu alți ochi. Dar draga mea, Kiril nu prea îți este de folos. Tu ești în Darmstadt, și el, Dumnezeu știe pe unde, jucându-se de-a războiul. Cum puteți avea un viitor împreună?

Așa de ușor a fost să-i spun. Ernie nu lua nimic în serios.

În după-amiaza zilei de luni, bunica a sosit în oraș, de la Windsor. Trenul lui Kiril a avut întârziere, pentru că sosirea Maiestății Sale a oprit toată circulația în Gara Paddington, dar a ajuns chiar la timp ca să se îmbrace pentru cină. Eu mă îmbrăcasem în mătase gri și îmi pusesem ametistele. Kiril m-a salutat într-un mod impecabil, ca un văr, iar eu mi-am păstrat calmul, în ciuda eforturilor înfiorătoare ale lui Ernie de a mă călca pe nervi cu modul în care imita postura militară a lui Kiril.

— E ca un bâtlan, spunea el. Un bâtlan în frac. Unul care tocmai a înghițit un pește stricat.

A doua zi a fost liberă în toată țara, pentru a sărbători jubileul. Urma să aibă loc o procesiune de trăsuri până la catedrala Sfântul Paul. Tata, Kiril și cu Ernie făceau parte din escorta călare, și la fel și fratele meu, Affie, deși nu arăta prea bine.

— E constipat, mi-a spus mama. Are nevoie de sirop de smochine.

Noi două eram într-una dintre caleștile din spate. Mama s-a jurat că n-o deranjează absolut deloc.

— Asta numesc ei procesiune? a spus ea. Maiestatea Sa, Lordul Chamberlain, ar trebui să meargă în Rusia să vadă cum se face o procesiune ca la carte.

Din cauza vârstei înaintate a bunicii, s-a cântat *Te Deum* în afara catedralei, pentru a o scuti de efortul de a urca toate acele trepte. Încă mai avea mintea limpede, dar la șaptezeci și opt de ani, cred că toți am fi fost ușurați să fim lăsați să stăm în confortul propriei noastre trăsuri.

După aceea a avut loc un prânz la Palatul Buckingham. Atunci am apucat pentru prima dată să stau de vorbă în liniște cu Kiril.

I-am spus:

— Ernie știe.

— Ce știe? a spus el. Nu e nimic de știut.

Nu asta mă așteptam să spună.

I-am explicat:

— Mă refer la faptul că i-am spus că tu și cu mine avem sentimente unul pentru celălalt, și nu-l deranjează

deloc. Atât timp cât el poate să facă ce vrea, nu-i pasă ce fac eu.

Kiril a spus:

— Nu-i pasă? Mizerabilul! Dar mie îmi pasă, Ducky. *Bozhe moy*, soția altui bărbat! E de neconceput. Reputația ta ar fi distrusă.

Am spus:

— Deja e distrusă. Am ajuns de râsul curcilor. Ernie umblă cu băieți, și toată lumea din casă știe.

— Chiar și așa, a spus el. Dacă se află despre noi! Numele noastre legate. Ar fi al naibii de stânjenitor.

Mi s-a făcut greață. Kiril a crezut că o să leșin. M-a ajutat să mă așez pe un scaun.

A spus:

— Bănuiesc că e vina mea. N-ar fi trebuit să-ți mărturisesc ce simt. Te-am tulburat. Dar trebuie să înțelegi că e un caz pierdut. Mai bine uităm că am vorbit vreodată. Să lăsăm totul în urma noastră. Nu că ar fi fost ceva vreodată.

Am spus:

— Dar dacă aș fi liberă cândva?

S-a făcut palid la față.

A spus:

— Ducky, oricât de mult te ador, nu sunt pregătit să mă lupt într-un duel pentru tine.

Am reușit să râd.

I-am spus:

— Nimeni nu se mai luptă în dueluri în ziua de azi,

netotule.

A spus:

— Atunci la ce te referi când spui „liberă"? Ernie e bolnav? Pare perfect sănătos.

Am spus:

— E foarte simplu. O să vorbesc cu bunica și o să-i cer permisiunea ca eu și cu Ernie să divorțăm.

Atunci am crezut că o să leșine el.

— Nu, Ducky, a spus el. Niciodată, niciodată. Oamenii de rangul nostru nu divorțează.

„Oamenii de rangul nostru."

Am spus:

— Deci, dacă divorțez, nu te-ai însura cu mine?

A scos un mârâit.

— Și dacă eu divorțez și tu te însori cu altcineva, o să fiu genul de femeie pe care soția ta nu va avea voie să-l întâlnească. Așa că orice aș face, sunt condamnată la nefericire. Și ție nu-ți pasă, atât timp cât nu dau naștere la un scandal.

— Ducky, Ducky, a spus el. Mi-a atins părul. A dat să plece, apoi s-a întors. Te rog să stai și să te gândești puțin, a spus el. Dacă ai vreun pic de respect pentru Maiestatea Sa, te rog să n-o tulburi cu așa ceva. O vei ucide.

Am spus:

— Ăsta a fost și pretextul lui Ernie să nu facem nimic, dar îmi imaginez că, pur și simplu, nu vrea ca ea să afle de rândașii lui.

— Și pe bună dreptate, a spus el. Poate că Ernie e un pervers, dar măcar înțelege că o bătrânică slabă de înger n-ar trebui expusă la o asemenea ticăloșie.

Cine l-ar fi auzit ar fi spus că e bunica lui. Și, în orice caz, nu credeam că bunica era slabă de înger.

Mătușa Louise se afla și ea prin preajmă. Am consultat- pe tema asta. Știam că ea nu va face o criză de isterie.

I-am spus:

— Trebuie să divorțez de Ernie. Ce mă sfătuiești?

— Vai, Doamne, a spus ea. Vorbești serios? Dar țineai mult la el. Ce n-a mers bine?

Mă obișnuisem deja să le spun oamenilor despre Ernie și despre băieții lui. Înainte, mă simțeam rușinată, dar asta e, te obișnuiești.

— Aha, a spus ea, înțeleg. Păi, draga mea, nu ești prima nevastă căreia i se întâmplă asta și nu vei fi nici ultima. Dar știi că se pot face aranjamente dacă o soție și un soț sunt compatibili în alte aspecte? De exemplu, eu și cu Lorne am ajuns la un aranjament confortabil. Mai exact la aranjamente separate. Înțelegi? Totul poate merge foarte bine, atât timp cât sunteți discreți.

Exact ce spusese și Ernie.

— Și Ernie ți-a făcut acel copil adorabil, a spus ea. Așa că a făcut ceva eforturi.

Ernie n-a dus niciodată lipsă de suporteri.

Am spus:

— Dar nu vreau un aranjament discret. Vreau o

căsătorie adevărată.

Mătușa Louise a oftat.

— Păi, divorțul nu e un mod de a rezolva lucrurile. Cerule, nu vei mai fi invitată nicăieri. Divorțată, nu vei întâlni pe nimeni care să fie cât de cât potrivit pentru o căsătorie „decentă". Fă-ți de cap cu amanți, dragă. Sincer, e mult mai simplu.

Am spus:

— Dar deja am întâlnit pe cineva.

— Mă uimești, a spus ea. Ce fel de bărbat te-ar încuraja în nebunia asta? Nu, te rog nu-mi spune cum îl cheamă. Mama ta știe ceva de asta? Bineînțeles că nu. Ducky, ai grijă, te rog. Nu mi-ar plăcea deloc să te văd închisă într-o mănăstire. Scrie-mi, vino să mă vezi, dar te rog, te rog, nu fă vreo nebunie.

Mătușa Louise avea dreptate. Era un fel de nebunie. O admiram, și îi spusesem secretul meu, dar am ignorat ceea ce mă sfătuise. Când bunica-regină s-a întors la Windsor a doua zi, m-am dus și eu după ea. Am lăsat-o pe Elli cu Ernie.

El a spus:

— Știu ce pui la cale. Nu vom fi părtași la asta. Tu ești cea care vrea să divorțeze, nu eu.

Bunica a fost tare încântată că am mers s-o vizitez. Era în toane bune. Unele bătrâne se sfrijesc pe măsură ce se apropie de finalul vieții, dar bunica părea să se rotunjească din ce în ce mai mult. Bănuiesc că de mult nu-și mai vedea tălpile picioarelor. Dar rochiile ei nu se

schimbau. Probabil că le făcea din ce în ce mai largi. Întotdeauna dintr-o țesătură neagră.

— Dar unde e micuța ta adorabilă? a întrebat ea. Ar fi trebuit s-o aduci cu tine. Vă văd mult prea rar pe amândouă.

M-a ciupit de obraji și mi-a spus că arăt obosită.

— Nu ești deloc plină de energie ca de obicei, a spus ea. Am dreptate să cred că ne putem aștepta în curând la un nou eveniment fericit?

Credea că m-am dus la Windsor ca s-o anunț că sunt din nou însărcinată. Bineînțeles că asta credea.

I-am spus:

— Nu, bunico, nu vor mai fi alți copii.

— Oh, a spus ea. Poftim?

— Nu vor mai fi alți copii, pentru că nu mai împart patul cu Ernie.

Cred că i-am văzut mâna îndreptându-se spre clopoțel, dar nu aveam de gând s-o las să mă întrerupă înainte să-mi afle povestea.

I-am spus:

— Iar motivul pentru asta e că el preferă băieții. Întotdeauna i-a preferat.

Era foarte palidă. Nu mai avea culoare pe buze. M-am întrebat pentru o clipă dacă o să-mi moară acolo, așa cum prezisese Ernie. Dar bunica nu murea. Își stăpânea sentimentele. N-a spus nimic o vreme. Apoi m-a întrebat dacă am fost o soție afectuoasă, care să-l încurajeze pe Ernie.

A spus:

— Ernie a avut mereu nevoie de o îndrumare strictă. De-asta te-am ales pe tine pentru el.

Aleasă să-l îndrum cu strictețe! Nu aveam de gând să tolerez așa ceva.

Am spus:

— E vina mea că Ernie nu face ceea ce fac soții normali? Nu e cinstit. Și știi ce mi-a spus să fac? M-a sfătuit să-mi iau un amant. Ce părere ai despre asta?

Dacă șocul avea s-o omoare, atunci așa să fie. Își trăise traiul. Și întotdeauna se gândea la bunicul, la iubitul ei Albert, din rai. Dragul Albert încoace, dragul Albert încolo. Să se ducă la el.

Dar șocul n-a omorât-o. Nici n-a tresărit.

— Băieți, a spus ea. E o etapă prin care trec unii bărbați, și una de plâns. Biserica e foarte clară pe tema asta. Nimeni nu știe care ecauza. Dar să știi că o soție iubitoare poate aduce un soț din nou pe calea cea bună. Iar tu deja o ai pe mica Elisabeth, și ăsta e un semn că Ernie e dispus să se schimbe. Trebuie să ai răbdare cu el, Ducky.

I-am spus:

— Am avut răbdare. Am încercat și am tot încercat, dar nu mai pot suporta așa ceva. Vreau să divorțez.

Ochii bunicii erau albaștri și apoși când vorbea de locuri pe care le iubea sau de cei dragi care nu mai erau, dar dacă rostea cineva un cuvânt de nedorit, deveneau duri și rotunzi.

— Să nu mai rostești niciodată acel cuvânt, a spus ea. Nici nu se pune problema. Căsătoria e sfântă. Fericirea e irelevantă.

Apoi a sunat din clopoțelul ei și a venit Lady Ampthill, care m-a dojenit că am obosit-o prea tare pe Maiestatea Sa. Dar bunica-regină și-a luat din nou mina plăcută și a spus:

— Să veniți cu toții la Osborne House vara asta. E mult mai sănătos pentru cea mică decât la Darmstadt. Și o să vorbesc cu Ernie. Totul va fi bine, Ducky. O să vezi.

CAPITOLUL 10

Până m-am întors eu la Londra, Kiril plecase deja spre Devonport. Avea ordine să se prezinte în Malta, și apoi în India. Poate că trenurile noastre se intersectaseră. Sperasem să-l văd din nou, să-l asigur că nu o omorâsem pe bunica. Plănuisem totul. Aveam de gând să-i spun că nu voi renunța, iar el trebuia să-mi promită că mă va aștepta până când vom depăși toate dificultățile. Apoi ne-am fi sărutat și am fi făcut schimb de șuvițe de păr. Asta m-ar fi ajutat să rezist până ce ne-am fi reîntâlnit.

Dar Kiril plecase, iar eu dădusem de belea. Relatarea bunicii cu privire la ce discutaserăm noi două călătorise mai repede decât trenul meu. Bunica îi trimisese o telegramă tatălui meu și acum se spărsese buba.

Când am ajuns la Clarence House, mama mă aștepta, gata să-mi sară la beregată.

— Deci așa! a spus ea. Asta înțelegi tu printr-o vizită amiabilă la bunica? Acum vin telegrame din cinci în cinci minute, și eu sunt cea criticată. De ce? Eu sunt cea care cere să fie desfăcute jurămintele făcute în fața lui Dumnezeu? De ce sunt eu de vină?

Am spus:

— Tu l-ai ales pe Ernie pentru mine.

— Nu, a spus ea. Eu îmi dădusem seama că nu va funcționa. Era limpede că Ernie nu te voia, din modul în care tărăgăna lucrurile, dar tatăl tău a vrut el să-și bage

nasul. A lucrat pe la spatele meu. Acum, să facă el față la toate neplăcerile astea. E în bibliotecă și vrea să vorbească cu tine.

Bineînțeles că tata nu voia să-mi vorbească, dar primise instrucțiuni de la mama să-mi bage mințile în cap. Bietul tata, între ciocan – mama și regina lui – și nicovală – soția lui. Era un pic cam devreme pentru un păhărel de seară, dar mirosea bine a coniac, așa că am bănuit că își făcuse curaj cu un pahar sau două, cât mă așteptase. Avea mesajele de la bunica în fața lui și, nesigur cum să înceapă, a citat din ele la întâmplare.

„Foarte afectată." „Căsătoria sfântă." „Datoria înainte de fericire." „Moartea ar fi preferabilă."

Am spus:

— Mă întreb la moartea cui se referă? Bunica are șaptezeci și opt de ani, iar eu douăzeci și unu, așa că mă voi asigura că trăiesc mai mult ca ea. Odată ce va ajunge rege unchiul Bertie Wales, îmi voi obține divorțul. Nu cred că el se va opune.

Tata a scos un sunet gutural. Era greu de spus, dar am interpretat tusea aia ca pe un semn că era de acord cu afirmațiile mele.

Am spus:

— Și e așa o farsă totul. Știi ce am aflat săptămâna asta? Că mama bunicului din cer a fost divorțată. Dacă aș fi pomenit despre asta în fața bunicii...

— A fost cu mult timp în urmă, a spus tata. E oale și ulcele acum. Totuși, mai bine nu vorbim despre asta.

Cine ți-a spus?

— Mătușa Louise.

— Aha, a spus tata. Louise. Întotdeauna agită ea apele. Presupun că te-a încurajat.

Am spus:

— Dimpotrivă. E îngrijorată că voi fi trimisă la o mănăstire. Dar, tată, problema e că divorțul mamei bunicului meu răposat n-a fost sfârșitul lumii. Coburg a continuat să prospere. Bunica s-a măritat cu bunicul. Mie mi se pare că singura care a suferit aici a fost mama bunicului, pentru că nu i s-a permis să-și mai vadă vreodată copiii. Dar știu că Ernie n-ar fi așa de hain. Întotdeauna m-ar lăsa s-o văd pe Elli.

Nu eram sigură dacă discuția noastră se încheiase. Am simțit că nu, dar tata se tot uita în direcția carafei, așa că i-am turnat o porție generoasă, și mie, una mai mică. Și-a dres glasul.

— Mama ta mi-a adus la cunoștință numele lui Kiril Vladimirovici, a spus el.

I-am spus:

— Da. Îl iubesc. Întotdeauna l-am iubit. Și el mă iubește pe mine.

— Ți-a declarat el asta?

— Da. Doar că nu vrea să îmi facă probleme.

— E cam târziu pentru remușcări. Suntem copleșiți de probleme acum. Ce e de făcut? Maiestatea Sa e foarte dezamăgită de tine. Mama ta e dezamăgită și de tine, și de mine. Se pare că eu sunt de vină. Să fiu al

naibii dacă știu de ce. Dacă plouă mâine, pun pariu că tot vina mea va fi.

Am spus:

— Tu ești dezamăgit de mine?

— Chiar deloc, a spus el. Tu ești extraordinară. Doar că mă resimt din cauza furiei femeilor din jurul meu. Kiril Vladimirovici. Nu prea-l cunosc pe individ, dar întotdeauna mi s-a părut destul de mulțumit de sine însuși. Cam arogant. Ce fel de bărbat e? Navighează?

— E în marină.

— Asta e ceva. Marina Rusă, desigur, dar totuși. Țintește bine?

— Nu știu.

— Astea-s informații de bază, Ducky. Mă rog, ești sigură cu privire la el? Adică da, dacă era fratele lui, aș mai fi înțeles. Boris. E foarte chipeș, zic doamnele. Bun băiat și la un pahar de vin. Știe să spună o glumă.

Toată lumea gândea la fel. Boris era mai arătos, Boris era mai amuzant. De parcă îți alegi soțul ca pe o pereche de pantofi. Vai, dar aceștia au o fundă sau aceștia au un toc mai drăguț.

Am spus:

— Și Ernie e chipeș și amuzant. Asta nu-l face un soț bun.

— Nu, a spus tata. Ei bine, concluzia e asta: Maiestatea Sa a vorbit. Nu se pune problema divorțului, așa că trebuie să... hm... cum s-o spun? Să aștepți niște evenimente viitoare. Să aștepți schimbarea gărzii, hm?

Între timp, descurcă-te cum poți într-o situație proastă, așa cum au făcut și altele înaintea ta. Și să știi, sentimentele se pot schimba în timp. Poate Ernie îți face o surpriză.

Am replicat:

— Mi-a făcut deja una.

Tata s-a înroșit și a spus că nu e nevoie să intrăm în detalii.

— Ce păcat, a spus el. Era convenabil să te am la Darmstadt. Afurisita de Rusie! N-aș vrea să cred că o să pleci vreodată așa de departe.

Avea lacrimi în ochi, dar, până la urmă, s-a dovedit că tata n-a trebuit să suporte plecarea mea în afurisita de Rusia. Nu l-am mai văzut pe Kiril timp de doi ani, dar a continuat să-mi scrie și, treptat, scrisorile lui au devenit mai calde și mai afectuoase. Știa că lui Ernie nu i-ar fi păsat deloc. Însă am plătit un preț mare pentru faptul că mi-am declarat sentimentele. Mama a condus o campanie foarte atentă ca să nu-l lase pe Kiril să se apropie de mine. Nu a fost invitat la nici o adunare de familie la care participam și eu, iar eu nu primeam invitații la evenimentele familiei Vladimirovici. Dar până și mama era limitată în puteri. Poate că reușea să mă împiedice să-l mai văd pe Kiril, dar nu și să primesc vești despre el. Când familia s-a adunat pentru a sărbători nunta de argint a părinților mei, au fost anumiți oameni pe care era obligată să-i invite. Părinții lui Kiril, de exemplu. Marele duce, unchiul Vladimir, și mătușa Miechen.

În clipa în care au ajuns la Coburg, mătușa Miechen a făcut tot posibilul să mă ia deoparte ca să-mi dea vești despre Kiril. Era la aplicații în Marea Neagră, era foarte bine și mă menționa mereu în scrisori.

— Dragă Ducky, a spus ea. Ce dezastru cumplit e ăsta! Și mi-ar fi plăcut la nebunie să fii nora mea.

Mi-a mai dat și alte vești. Sunny era din nou însărcinată.

— Nu iese mai deloc din dormitor, a spus mătușa Miechen. Face pe invalida. E prea plictisitor. Nu există viață la curte deloc. Ne rugăm cu toții să fie băiat de data asta, poate vom avea și noi un bal imperial decent după aceea.

Poate că indispoziția lui Sunny o scutise de sarcina de a găzdui baluri imperiale, însă nu o împiedicase să-și exerseze alte puteri. Campania ei de a-l exila pe unchiul Pavel reușise. Olga Pistohlkors îi născuse un copil, și astfel, unchiul Pavel împinsese lucrurile prea departe. Era îndemnat să părăsească Rusia în liniște, înainte ca țarul Nicky să-l exileze oficial.

Mătușa Miechen a spus:

— Sunny e așa scorpie doar pentru că noul copil al lui Pavel e băiat. E pură gelozie. După toată tristețea pe care a îndurat-o, sunt sigură că nimeni nu gândește rău de el doar pentru că a căutat puțină fericire unde a putut. Unde se află Pavel pe linia de succesiune? Nicăieri. Ar trebui să i se dea voie să se însoare cu Olga și să fie lăsat în pace. Dacă Pistohlkors e dispus să-și lase

nevasta, de ce se bagă Sunny?

Am spus:

— Lucrurile nu par favorabile pentru mine și Kiril, nu-i așa?

— Nu-ți face tu griji cu privire la Kiril, a spus ea. Când va veni vremea, va face ce va vrea să facă. Nici unul dintre fiii mei nu se va lăsa intimidat de femeiușca aia.

Deseori s-a dovedit că mătușa mea nu a avut dreptate.

Mama a spus:

— Am văzut că discutai între patru ochi cu Miechen. Sper că nu te-a încurajat în prostia ta.

Festivitățile pentru nunta de argint a părinților mei se țineau la Castelul Friedenstein din Gotha. Camerele pentru oaspeți de acolo erau mai bune decât cele de la Coburg. Când am ajuns, eu și cu Ernie, Missy și Nando se instalaseră deja. Missy ne aștepta pe toți în holul de la intrare.

— Slavă cerului că ai ajuns, mi-a spus. Affie nu se simte deloc bine.

Astea au fost primele cuvinte pe care mi le-a spus.

— A băut prea mult vin prost, a spus mama. Ar trebui să iasă la o plimbare de înviorare. Dar nu mă ascultă nimeni niciodată.

Missy și-a dat ochii peste cap. Am urmat-o la etaj și m-am dus imediat să-l văd pe Affie.

Avea perdelele trase. Afară era un strat gros de

zăpadă și îl usturau ochii de la lumină. Se dăduse jos din pat și era îmbrăcat, dar stătea acolo ca un bolovan, fără să facă nimic.

— Salut, surioară, a spus el. Mă ierți că nu mă ridic. Am o zi cam proastă. Nu reușesc să mă adun.

Doctorii îi prescriseseră odihnă la pat și budinci de lapte, fără nici o băutură tare. Diagnosticul oficial era debilitate nervoasă. Tata credea că sărise calul. În lumea tatei existau doar două boli de care sufereau bărbații: fie săreau calul, fie aveau nevoie de o doză tare.

Au sosit și alți invitați. S-a servit o cină în stil bufet, un cvartet de coarde a cântat cuminte Haydn o oră întreagă, iar Missy a băgat pe ascuns o sticlă de șampanie în camera bolnavului. A doua zi, dimineața devreme, Affie s-a împușcat. A ratat la mustață. Ca în viață, și în moarte. Ce știam eu despre fratele meu? Plecase la școală la Potsdam, la Academia Militară. Bănuiesc că avea prieteni, dar nu adusese niciodată vreunul acasă. Trebuia să se însoare cu Elsa Wurttenburg, dar ea s-a răzgândit, și lui Affie n-a părut să-i pese dacă-i laie sau bălaie. Călărea bine, era un dansator prost, îi plăcea să mai bea un păhărel și nu știa să poarte o conversație. Asta e tot ce pot spune. Îl deranja oare să fie singurul băiat, să aibă patru surori? Nu în mod special. Nu cred că Affie s-a gândit vreodată la asta sau la orice altceva. Missy crede că se ducea cu fete care știau ce înseamnă distracția. Sper că avea dreptate.

Tata a rugat bărbații casei să se adune discret în

sala de biliard. Doctorul lui Affie dorea să le vorbească.

Missy a spus:

— De ce doar bărbații? Nu văd ce legătură are povestea asta cu Ernie și cu Nando? Ducky și cu mine vrem să auzim ce are de spus doctorul despre Affie. E fratele nostru, nu al lor.

Mama a replicat:

— Oare cu ce am greșit eu să am niște copii așa neascultători? Dacă doctorul Moller spune că discuția asta e doar pentru urechile bărbaților, de ce să-l contrazic eu? M-aș aventura să spun că doctorul se aștepta ca fiicele mele să se preocupe de nevoile mele. Cât despre fratele vostru, e tipic pentru el. Dintre toate zilele în care să aibă un accident cu arma, trebuia să fie azi. E prea târziu să anulez cina din seara asta.

Ernie s-a întors din sala de biliard destul de afectat.

A spus:

— Lucrurile sunt destul de grave, Ducky. Moller zice că Affie a făcut un mare dezastru. Mai bine să nu te duci să-l vezi.

Dar Missy și cu mine ne-am dus oricum. Avea capul complet bandajat. Nu putea vorbi. Cred că își spulberase maxilarul. I-am spus că-l iubim. L-am încurajat.

Personalul căra scaunele, candelabrele și aranjamentele florale pentru cina festivă. Mama și cu tata nu-și vorbeau. Mama îi spusese doctorului Moller să-l ducă pe Affie de acolo, la Merano, pentru o cură la băi.

Doctorul Moller a recomandat ca Affie să nu fie mutat. Tata s-a trântit într-un fotoliu și a zăcut acolo toată ziua, fumând și declarând că e un caz fără speranță. La momentul acela am crezut că se referă la rana de la cap a lui Affie, dar acum, privind înapoi, cred că se referea și la el însuși, și la viață, în general.

Mama a făcut cum a vrut ea. S-a servit cina festivă, după care a urmat o oră sau două de dans vesel, iar Affie a fost, după aceea, dus pe sus la Merano. Într-o săptămână era mort. Ni s-a ordonat să spunem că pierduse o luptă lungă și curajoasă cu tuberculoza, deși lumea cam știa, în general, că instrumentul morții fusese un revolver de serviciu Gasser-Rast. Avea douăzeci și patru de ani. Era o prostie totul.

L-au adus înapoi la Coburg, ca să-l înmormânteze acolo. Nu-l mai văzusem niciodată pe tata așa de distrus, cu părul albit. Și pe mama, deși îmi era mai puțin milă de ea. Affie nu se simțea bine de ani de zile, dar ea nu voise să accepte. Pentru ea, nu fusese vorba decât de o problemă cauzată de prea mult vin ieftin. Nimic ce nu putea fi vindecat prin cure de aer proaspăt. Și apoi să-l trimită la Merano, să-l zgâlțâie pe drumurile alea de munte, când el avea un glonț în creier.

La ce se redusese viața lui? Nu păruse niciodată nefericit în mod special, dar nici fericit. Odată, Elli a găsit o crisalidă înghețată în grădina de la Dianaburg, o larvă care nu avea să se transforme niciodată într-o molie și nici să zboare în lumea largă. Așa a fost fratele

meu Affie.

Tata a plecat la Mecklenburg, să navigheze și să uite de durere. Marea era consolarea lui. Mama și cu mine am dus-o pe Elli în Anglia, ca să stăm cu bunica la Osborne House.

— Poate mai repari niște legături pe care le-ai rupt, a spus mama. Oricum, eu nu pot rămâne în casa asta. Mă tot gândesc că aud pașii lui Affie.

Dar la Osborne, legăturile rupte dispăruseră și bunica era doar un zâmbet. Nu a fost menționată moartea lui Affie și nici căsătoria mea cu Ernie. Elli a fost declarată cea mai frumoasă dintre toți strănepoții și o posibilă viitoare mireasă pentru David, fiul lui Georgie și May Wales. Bunica nu renunța niciodată la petit.

Când Maiestatea Sa s-a mutat la Balmoral în august, lumea se aștepta să mă duc cu ea, dar eu nu mai rezistam. Am rugat-o pe bunica să mă ierte că nu pot veni.

— Desigur, a spus ea. Ai stat prea mult timp departe de dragul tău Ernie. Înțeleg. Vezi tu, Ducky? Începi să înveți. Căsătoria necesită *exercițiu*.

Elli și cu mine eram pe punctul de a ne începe lungul drum spre casă, când am primit o telegramă. Ernie era bolnav. Era aproape sigur varicelă și era îngrijit în regim de carantină strictă. Elli fusese vaccinată, eu nu. Am pornit la drum oricum și, când am ajuns la Darmstadt, casa era ca o morgă. Toată lumea vorbea în șoaptă și se deplasa în cea mai mare liniște. La ușă m-a

așteptat un doctor și mi-a spus că Ernie e cu un picior în groapă.

Dacă Ernie ar fi murit, lucrurile s-ar fi schimbat întru totul. O văduvă se poate recăsători, după o pauză decentă. Până și bunica ar fi permis asta. Și totuși, m-am rugat ca Ernie să trăiască. Nu e straniu? Poate am făcut-o de dragul lui Elli. Și, când mi s-a permis, în cele din urmă, să-l văd, după ce trecuse criza și riscul de contagiere, am plâns de ușurare. Arăta așa de slab și de palid.

— Observație! a spus el. Mi s-a dat de veste că am fost efectiv cu un picior în groapă, dar nu am auzit nici vocile îngerilor și nici n-am avut viziuni cu paradisul. Nici măcar o privire scurtă printre porți. Crezi că mi-e scris să ajung în celălalt loc?

S-a vindecat greu, dar până în septembrie făcea deja planuri. Voia să dea o petrecere, una elegantă și frumoasă, ca să arate lumii că Ernie Hesse era teafăr și nevătămat. Ocazia oficială urma să fie sfințirea peticului de Rusie din Darmstadt al țarului Nicky, biserica ortodoxă Sfânta Maria Magdalena. L-am încurajat. M-am gândit că, dacă dă petrecerea repede, Nicky și Sunny nu vor veni. Sunny încă se mai recupera după ultima ei lăuzie. Încă o fată. Maria. Mătușa Ella și unchiul Serghei vor fi, cu siguranță, cei trimiși să reprezinte familia imperială.

Dar am primit vestea că țarul Nicky și cu țarina lui vor participa negreșit.

— Nu fi îmbufnată, a spus Ernie. Bineînțeles că vine Sunny. Am construit treaba asta pentru ea. În plus, sunt ca Lazăr înviat din morți. O să-i invit pe toți ortodocșii pe care îi știu.

Nu pe toți ortodocșii. Nu pe Kiril, bineînțeles. Ernie era conștient că mama stătea cu ochii ei de vultur pe căsnicia noastră și nu-i plăcea să se angajeze într-o confruntare directă cu ea. O găsea cam înfricoșătoare. Mulți oameni o considerau așa. Dar a făcut, în mod isteț, altceva, pentru care îi voi fi mereu recunoscătoare. L-a invitat pe Boris, fratele lui Kiril, și când Boris a spus că i-ar fi plăcut să accepte, dar avea un angajament prealabil de a-i ține companie fratelui său, cât era în permisie la țărm, Ernie i-a răspuns că și Kiril este binevenit, desigur. Așa că atunci când mama s-a năpustit asupra lui cu furie, Ernie a putut răspunde cu sinceritate:

— Dar nu l-am invitat pe Kiril. Pur și simplu sunt politicos față de Boris.

Mama a avut multe necazuri anul acela. Mai întâi Affie. Apoi tata a început să se îmbolnăvească. Suportase douăzeci și cinci de ani de mârâieli și de uși trântite din partea lui, de plecări pe mare sau la vânătoare săptămâni întregi, și acum era acasă tot timpul, tușind zi și noapte. În plus, mai era și problema cu Missy. Așa cum amenințase, își luase un amant și rămăsese cu un mic suvenir. La început, Nando a insistat că nu el era tatăl, dar unchiul lui, regele, i-a spus:

— Al naibii să fii dacă nu ești tu tatăl, și nu mai

discutăm despre asta.

Parcă îmi părea rău pentru Nando. Missy își schimba povestea în fiecare clipă. Ba era Zizi Cantacuzino tatăl. Ba nu, era fratele lui Kiril, Boris. Păi, în realitate, era Nando, de fapt. Cred că adevărul era că nici ea nu știa. Dar toată lumea a fost de acord că ar fi mai bine dacă s-ar duce acasă la mama să nască, pentru a sta departe de bârfele din România și a fi îngrijită de medici buni din Coburg.

Așa că Missy a stat ascunsă și n-a venit la marea sărbătoare a lui Ernie. Sarcina începea să i se vadă.

N-am dormit în noaptea dinaintea sosirii lui Kiril și a lui Boris. Brusc, am fost cuprinsă de temeri și de îndoieli. Dacă Kiril nu mă mai adora? Câte fete văzuse el în călătoriile lui! Și dacă eu îmbătrânisem și nu mai eram atrăgătoare, dar nu-mi dădusem seama? Ernie era așa de nonșalant cu privire la toate, așa de amuzat de emoțiile mele, încât am început să-l urăsc pentru faptul că-i invitase. Și, când au sosit, au ajuns mai devreme decât anunțaseră și își făcuseră intrarea împreună cu o duzină de alți oaspeți, așa că n-am avut timp de ținut discursuri drăguțe sau de adoptat o atitudine măgulitoare. Ne-am salutat așa cum fac verii, și apoi Ernie mi-a șoptit că aveam o pată de cafea pe bărbie.

Pentru prima dată în viață, Sunny s-a ridicat la înălțimea numelui ei. Era foarte fericită să fie acasă. Adora biserica, „biserica ei", așa cum o numea, aproba schimbările pe care le făcuserăm în grădina anexată bucătăriei

și era ușurată să vadă cât de în formă și de bine arăta Ernie. Asta mi-a spus. M-a luat de mână și mi-a mulțumit că l-am îngrijit până ce s-a însănătoșit.

— Comoara noastră, îi spunea ea, adăugând: Iubesc noua mea viață, dar mi-e cumplit de dor de Ernie. Trebuie să veniți în Rusia cât de des posibil. În fiecare an, negreșit.

Bineînțeles că Ernie nu avea nici cea mai mică intenție să meargă în Rusia.

— Ce limbă ridicolă, ce climat oribil! spunea el. Cât despre oameni, pur și simplu nu sunt ca noi.

Și acum că ridicase biserica ortodoxă a lui Sunny, se simțea și mai puțin obligat.

— Să vină ea aici, a spus el. Îi putem oferi tot ce are nevoie, fără să riște niște degerături.

Kiril și cu mine tot nu apucaserăm să vorbim. Nu mă evita intenționat, ci era mereu prins în mijlocul acelorași grupuri mari și vesele, dar Ernie pregătise atâtea distracții și activități, că nu găseam niciodată un moment liniștit. Dar, într-o dimineață, când bărbații se duceau la o licitație de cai, Kiril a invocat o durere de ureche și o scrisoare urgentă pe care trebuia s-o scrie, iar Ernie l-a sfătuit să nu iasă în vântul puternic.

— Stai acasă, bătrâne, a spus Ernie. Scrie-ți scrisoarea. Ducky îți va pune la dispoziție tot ce ai nevoie.

Kiril a venit și m-a găsit în salon.

— Nu-mi vine să cred că fac asta, a spus el. Mi se pare așa o lipsă șocantă de respect.

Dar m-a îmbrățișat oricum. A spus:

— Mi se pare mie sau Ernie încearcă să ne aducă împreună?

Am spus:

— Încearcă să fie drăguț cu mine. Încă e cuprins de bucuria învierii. Aproape a murit, știi? Așa că acum e atent cu toată lumea. Și-a recăpătat sănătatea, a primit a doua șansă.

— Și totuși, a spus Kiril, e o purtare cam stranie pentru un soț. A mai... știi tu?

De fapt, bucuria însănătoșirii îl adusese pe Ernie în patul meu de două ori. Avea nevoie de un fiu. Dar în ambele ocazii s-a purtat ca un om care așteaptă să fie executat.

Kiril a spus:

— Ce boală groaznică are! E peste puterea mea de înțelegere. Cum îți poate rezista?

Apoi ne-am îmbrățișat ascunși după o perdea de catifea și am stat acolo, lipiți unul de altul, pentru nu știu câtă vreme, până a intrat cineva să pună lemne pe foc și, probabil, a fost surprins să audă perdeaua strănutând. Așa că atunci când Kiril și cu Boris au plecat spre Paris, eu eram în culmea fericirii. Eram promiși unul altuia. Cândva, indiferent de prețul pe care trebuia să-l plătim, oricât de mult trebuia să așteptăm, Kiril și cu mine aveam să fim împreună.

Ernie a spus:

— Observație! Ai fost neobișnuit de veselă din

dimineața în care vărul Kiril s-a prefăcut că îl doare urechea și s-a folosit de masa ta de scris. L-ai lăsat să-și bage condeiul în călimara ta?

Am aruncat cu o perie de păr în el.

— Ah! a spus el. Ești furioasă. Asta înseamnă că a făcut-o sau nu? N-a făcut-o, pun pariu. E așa de scrupulos, Kiril al nostru. Nu e ca Boris. Nu s-a născut femeie pe lumea asta pe care Boris să n-o gratuleze. Păi, nu poți spune că nu ți-am oferit ocazia. Cred că am fost destul de generos. Sub acoperișul meu și așa mai departe.

Acesta era felul lui Ernie de a-mi spune că urma să-și sărbătorească însănătoșirea în modul lui privat și special. Am petrecut Crăciunul separați. Eu m-am dus la Coburg să stau cu părinții mei și cu Missy. Ernie l-a petrecut cu un soldat pe nume Dieter.

CAPITOLUL 11

Missy se apropia de termen. Având în vedere împrejurările – paternitatea copilului rămânea o enigmă –, te-ai fi așteptat să fie la cuțite cu mama, însă dimpotrivă, eu am fost cea care a primit o dojană aspră. Mama era furioasă cu privire la vizita lui Kiril la Darmstadt.

— După toate sfaturile pe care ți le-am dat, a spus ea. Domnișoară, nu eviți tentația invitând-o la tine în casă.

I-am spus:

— Dar nu l-am invitat eu. A venit cu Boris, care era oaspetele lui Ernie. În plus, eu n-am făcut nimic greșit. De necazul lui Missy ce zici?

— Asta e vina lui Nando, a spus mama. Când o nevastă se află la strâmtoare, e datoria soțului s-o aducă pe drumul cel bun.

Cât despre Missy, ea nu se căia câtuși de puțin.

— Ce atâta agitație? a spus ea. Bebelușii arată toți la fel, oricum.

Nu și dacă au urechile lui Nando Hohenzollern. Missy era doar furioasă că ratase marea petrecere a lui Ernie. A spus:

— Cred că Boris Vladimirovici a fost dezamăgit că nu m-a văzut.

I-am dat voie să se bucure de fantezia asta, deși sunt sigură că Boris nici nu se gândise la ea.

— Și ce zici de Sunny? a spus ea. Am auzit că se

consultă cu nu știu ce medic francez renumit, care cică îți garantează că vei avea un băiat, deși Dumnezeu știe cum. Aduce unul pe furiș? Și de ce nu face Sunny asta, la urma urmei? Ar fi mai ieftin decât să plătească un doctor.

I-am spus:

— Las-o pe Sunny, gândește-te la tine. Tu ce ai de gând să faci?

— Să fac? a spus ea. Ce crezi că o să fac? O să nasc bebelușul ăsta afurisit și o să mă întorc în România.

A spus că Nando nu-i făcuse scandal și nici nu studia trăsăturile bebelușilor nou-născuți.

— El face doar ce-i spune unchiul lui, regele Carol. Când ai așteptat atâta să ajungi la tron, nu faci nici un gest care să-ți distrugă șansele.

I-am spus:

— Dar ești fericită?

— Fericită? a spus ea. Habar nu am. Nu mă gândesc niciodată la asta.

Bebelușul lui Missy a venit pe lume la începutul lunii ianuarie. Era fată, Maria, dar urma să fie strigată Mignon, pentru a o distinge de toate celelalte Marii din familie. Nu am remarcat nici o asemănare evidentă cu Boris Vladimirovici, dar copila nu avea nici urechile lui Nando, așa că Dumnezeu e bun, până la urmă. Încurajată de mama, Missy a zăbovit la Coburg până în martie, când a venit Nando s-o ia acasă.

— Pa, pa, a spus.

În iunie, Nando s-a întors la Coburg, și eu la fel. Tata era pe moarte.

Dar regele Carol îi interzisese lui Missy să călătorească. Voia s-o aibă aproape, unde puteau s-o supravegheze curtenii lui. Bănuiesc că regelui Carol nu i-a trecut prin cap că Missy nu avea nevoie să călătorească pentru a găsi aventuri și nici că era prea curând după naștere ca să-și facă de cap. A fost o pedeapsă cam nemiloasă, prețul pe care Missy l-a plătit pentru încurcătura cu Mignon, să nu i se permită să-l vadă pe tata încă o dată, deși apropierea morții nu scoate neapărat tot ce-i mai bun din oameni. Cât a mai putut să vorbească, tata a dat instrucțiuni ca mamei să nu i se permită accesul lângă patul lui de moarte. După douăzeci și cinci de ani de căsnicie și cinci copii, tata refuza s-o vadă.

La început, mama a spus că e o neînțelegere. Că tata nu vorbea clar. Doctorul auzise prost.

— Înălțimea Voastră, a spus el. Nu sunt surd.

Mama a plâns puțin. Apoi a spus:

— Tatăl vostru vrea să mă menajeze. Așa este. Nu vrea să-l văd suferind. Ah! Ce bărbat bun!

Nu o auzisem niciodată pe mama să vorbească de tata cu atâta afecțiune.

Am spus:

— Știi, uneori, cancerul se întinde. Poate că s-a dus la creierul tatei, și asta îl face să spună lucruri pe

care nu le crede cu adevărat.

— Da! a spus ea. Bineînțeles că așa e. Ce isteață ești, Ducky! Mă bucur așa de mult că te am aici, cu mine. Ce consolare!

În ultimele zile de viață ale tatei, m-am apropiat foarte mult de mama. Ea, care era obișnuită doar să poruncească, a fost pusă la punct de doctorii tatei, dar i-am promis că va fi cu tata în ultimul ceas. Aveam să mă asigur eu de asta.

Tata a cerut să fie dus la Rosenau, unde aerul era rece și proaspăt. Nu voia să aibă ca tovarăș decât un doctor tăcut și o rezervă generoasă de morfină Herr Merck. Lui Nando i s-a permis să intre în camera bolnavului. Dumnezeu știe de ce. Tata nici măcar nu-l plăcea.

Mama depăna amintiri despre tata. Era așa de chipeș! De fermecător! Mi se părea amuzant să mi-l imaginez pe tatăl meu cel solid și ursuz în postura de pretendent fermecător.

— Era falit, desigur, a spus ea. Dar am știut că e soțul potrivit pentru mine.

A venit și ziua în care doctorul tatei ne-a permis să-l vizităm pe bolnav.

— Vezi? a spus mama. I s-a limpezit mintea. Știam că așa va fi.

Ce șocant arăta tata, așa sfrijit și albit la păr cum ajunsese! Am auzit-o pe Baby Bee ținându-și răsuflarea. Am făcut cu rândul să-i stăm la căpătâi.

I-am spus că îl iubesc, ceea ce era adevărat, și că Missy era pe drum, ceea ce nu era adevărat. I-am arătat un desen făcut de Elli, cu un elefant și un vapor. Și mama i-a spus că îi revenise culoarea în obraji și că ar putea chiar să navigheze la Cowes, dacă s-ar da jos din pat și ar merge. Apoi i-a spus ceva în rusă, foarte încet. Nu știu ce anume, dar el a zâmbit puțin. A murit în seara aceea în timp ce noi luam cina. Nando a fost informat primul.

Am spus:

— Trebuia să trimiteți după noi.

— Chinurile morții, a motivat doctorul Moller, le afectează pe doamne. E mai bine să-l vedeți acum, când e liniștit.

Poate că da. Doar că nu mai arăta ca tata. Nici măcar nu mai mirosea a Navy Cut.

Affie se dusese, lăsând un locșor gol și trist, iar acum se stinsese și tata, și îmi doream să-l mai aud încă o dată mârâind: „Am nevoie de o doză tare", dar bunica încă rezista. Am trimis o telegramă pentru a o informa pe Maiestatea Sa că îi mai supraviețuise unuia dintre copiii ei.

Principala noastră sursă de informații din Anglia erau scrisorile de la sora lui Ernie, Vicky Battenberg. Vicky ne-a spus că moartea tatei o șocase profund pe Maiestatea Sa. Aceasta își pierduse interesul pentru viață, dar totuși nu putea să renunțe la ea. Ernie a prezis că o nouă iarnă o va termina, iar eu și cu Kiril am

început să discutăm în scrisori despre planurile noastre de viitor. Bunica va muri și unchiul Bertie Wales va deveni rege. După o perioadă decentă de doliu în familie și la curte, mi se va acorda divorțul. Apoi va urma o perioadă în care voi sta departe de gura lumii, așa cum se cuvine pentru o femeie decăzută, care speră să-și refacă reputația. Apoi, Kiril se va însura cu mine.

Mă frustra faptul că totul era așa de departe în viitor. *Ai răbdare, dragă*, îmi scria Kiril. *Încă suntem tineri. Așa trebuie să fie. Nimeni nu va putea spune că n-am fost atenți și discreți.*

Mama a luat surprinzătoarea decizie de a se duce în Anglia de Crăciun. După douăzeci și cinci de ani de certuri minore, și-a dat seama că îi era nespus de dor de tata. Nu suporta să stea la Coburg fără el și nici Nisa n-o atrăgea în mod special. Unite de durerea pricinuită de moartea tatei, mama și bunica îngropaseră securea. Mama a luat-o pe Baby Bee cu ea. Biata Bee. Avea șaptesprezece ani, așa că sosise momentul să i se găsească un soț, și dacă era un lucru care să-i redea bunicii pofta de viață, atunci petițul era acela.

Așa cum a spus Ernie, părea un Crăciun desprins din iad. La Osborne House, în plină iarnă, cu două văduve îndoliate.

Ernie avea și el propria tortură de Crăciun de îndurat. După ce Sunny l-a implorat iar și iar, am decis să mergem în Rusia.

— Doamne sfinte, a mormăit el. Slujbele alea

religioase nesfârșite. Și nici măcar nu au data corectă. Crăciun în ianuarie? Ce țară încuiată!

Am stat la Țarskoe Selo, în casa recent eliberată de unchiul Pavel. Sunny își atinsese scopul. Când unchiul Pavel a cerut permisiunea să se însoare cu Olga Pistohlkors, țarul Nicky a refuzat să-i dea binecuvântarea, așa că unchiul Pavel, Olga și bebe Vova au plecat în liniște la Paris, ca să locuiască într-un oraș unde un mare duce rus putea să trăiască așa cum dorea. Dar ce preț plătise unchiul Pavel. Își lăsase în urmă copiii mai mari. În anii în care fusese văduv, îi dăduse pe Dmitri și pe Maria în grija altcuiva. Copiii locuiseră la Moscova cu mătușa Ella și cu unchiul Serghei. Uneori se duceau la Sankt Petersburg să stea cu Sunny și cu Nicky. Crescuseră mari. Maria avea doisprezece ani, și Dmitri, zece. Mai bine să nu le perturbe viața cu care fuseseră obișnuiți. Să nu se aștepte de la ei să se acomodeze cu o mamă vitregă. În special una divorțată. Toată lumea spunea asta.

Ernie și cu mine vizitam familia imperială aproape în fiecare zi. Ne băteam cu zăpadă și ieșeam cu sania împreună cu țarul Nicky și cu cele trei fetițe ale lui. Sunny doar ne privea, încotoșmănată în blănuri. Rămăsese din nou gravidă și era într-o dispoziție foarte bună. Nutrea convingerea că va avea un băiat. Doctorul ei francez o asigurase că semnele erau favorabile.

Am întrebat-o cum procedase.

— Am mâncat multă carne roșie, a spus ea. Și am făcut dușuri interne cu apă minerală. Nu vezi cât de

joasă e sarcina? Ăsta e semn sigur că e băiat. Tu și cu Ernie mai încercați?

— Oarecum, am spus. Nu-i nici o grabă.

A venit Anul Nou, și mama încă mai întârzia la Osborne, târând-o pe bunica la plimbări cu trăsura în fiecare zi și studiind almanahul de Gotha în fiecare seară, în încercarea de a-și ridica moralul. Vicky Battenberg a scris: „Dacă mama lui Ducky are vreun cuvânt de spus în povestea asta, Maiestatea Sa va trăi până la o sută de ani. Ce pereche neverosimilă sunt cele două!"

Pe 18 ianuarie am primit vestea că bunica a suferit un atac cerebral scurt și minor.

STĂ ÎN ȘEZUT. MĂNÂNCĂ SUPĂ, conform telegramei primite de la mama.

Pe 23 l-am auzit pe valetul lui Ernie intrând la el foarte devreme. Era zi de vânătoare și eu eram deja trează și îmbrăcată. Am crezut că, poate, Ernie s-a hotărât, până la urmă, să călărească alături de noi, dar a apărut în pragul camerei mele câteva minute mai târziu, înfășurat în halat și cu părul nepieptănat.

— Vești triste, Ducky, a spus el. S-a stins bunica. În somn. Tocmai a telefonat Sunny. E distrusă. Așa că nu mergem la vânătoare azi.

N-am simțit nimic. După toate conversațiile pe care le avusesem cu mine și care începeau cu: „Atunci când va muri bunica...", realitatea nu m-a zdruncinat prea tare. Nu era finalul așteptării mele. Era doar începutul sfârșitului. Sunny însă era de neconsolat.

— Draga de buni, tot repeta ea. A fost ca o mamă pentru noi și acum n-o vom mai vedea niciodată. Cum ne vom descurca fără ea, Ernie?

Ernie a luat mina celei mai profunde compasiuni, deși îmi dădeam seama că i se cam termina răbdarea. Țarul Nicky se agita în jurul lui Sunny, întrebând-o ce să-i ofere: ceai fierbinte și dulce? Comprese reci pentru tâmple? Cuvinte de alinare? Bietul Nicky! Probabil era îngrijorat că suferința o va face pe Sunny să piardă sarcina cu fiul pentru care făcuse dușuri cu atâta grijă.

Bineînțelesc că eu știam foarte bine cum mă voi descurca fără bunica, dar nu aveam cui să-i spun asta. Kiril era departe, la aplicații în Marea Neagră. Când am văzut-o pe mătușa Miechen, mi-a aruncat o privire semnificativă, dar n-am deschis discuția despre asta.

Chiar când mă simțeam mai optimistă, am fost forțată să rămân la pat. Aveam amigdalele inflamate și febră mare. Și țarul Nicky se simțea rău, așa că s-a decis să fie reprezentat la funeraliile reginei de fratele său, marele duce Mișa. Ernie și cu Mișa au pornit la drum a doua zi de dimineață și au călătorit împreună până la Windsor. Și acela a fost începutul unei noi dureri de cap pentru mama, deși nimeni nu o prevăzuse. Baby Bee s-a îndrăgostit de marele duce Mișa, dar nu același lucru se putea spune și despre el.

Am rămas la Țarskoe Selo până mi-a trecut febra și m-am simțit suficient de bine ca să plec acasă.

— Ne vom ține companie reciproc, a spus Sunny.

Ne vom ajuta una pe cealaltă să trecem peste aceste momente triste. Știi că mereu mi-am dorit să ne apropiem, ca două bune prietene.

Mi-am dat seama atunci ce viață stranie și singuratică ducea Sunny. Nu-i plăcea la Palatul de Iarnă și stătea la țară de câte ori era posibil, dar chiar și acolo, universul ei era mohorât. Palatul Aleksandr nu era un loc în care să-ți amenajezi un cămin. Sunny făcuse eforturi mari să se simtă confortabil – își aranjase propriul salon, camera de joacă a copiilor, biroul lui Nicky –, dar acestea erau mici insule de confort într-un ocean de marmură și poleială. I-am oferit multe ocazii să se plângă cu privire la soarta ei, dar ea nu le-a acceptat niciodată, Rusia, Nicky, bebelușii, totul era minunat. Și-ar fi dorit să meargă în Anglia la înmormântare, dar avea o datorie față de sănătatea copilului ei nenăscut.

— Următorul țar, a spus ea. Asta e tot ce contează, mai presus de toate. Draga de buni ar fi înțeles.

Sunny și cu Ernie cunoscuseră o altă bunică regină decât cea pe care o cunoscusem eu. Fusese întotdeauna afectuoasă cu ei, pentru că își pierduseră mama așa de mici. Nu-i văzuseră chipul dur pe care i-l cunoșteam eu.

— Căsătoria e sfântă. Fericirea e irelevantă.

CAPITOLUL 12

Când m-am întors la Darmstadt, mă aștepta o scrisoare de la Kiril. Nava lui urma să acosteze la Toulon în februarie și se aștepta să primească o permisie la țărm. Oare mama mea avea de gând să se relaxeze, ca de obicei, pe timpul iernii, la Nisa? Și dacă da, erau șanse să merg și eu acolo? În realitate, mama plecase în sudul Franței direct de la înmormântarea bunicii și o luase pe Baby Bee cu ea, în speranța că îi va distrage acesteia atenția de la pasiunea făcută pentru marele duce Mișa. I-am spus lui Ernie că mă gândeam să le vizitez acolo. A ghicit imediat motivul.

— Bănuiesc că va fi în port și nava bunului Kiril Vladimirovici, a spus el. Fă cum dorești, dar n-o iei pe Elli cu tine. Ea va rămâne aici cu mine.

Ernie se schimbase. Acum că bunica nu mai era, încetase să mai pretindă că ne puteam înțelege. În fiecare seară, imediat după ce îi citea lui Elli o poveste de culcare, ieșea și mă lăsa singură. Și când se ducea la țară, insista să meargă singur, indiferent câte figurine Meissen aruncam în el. Îl făceam pervers nenorocit. El mă făcea copil bosumflat. Ferestrele se clătinau. Nu conta. Întotdeauna pleca și făcea ce voia.

Tot orașul Darmstadt știa acum de certurile noastre înfiorătoare și, bineînțeles, eu eram de vină. Una era să ne știe servitorii, și cu totul alta să ne vorbească lumea de pe stradă. Până și George și Georgie

Buchanan auziseră, deși, la momentul acela, nu mai locuiau în Hesse, ci la Roma. Un prieten bine intenționat le scrisese să le spună că marea ducesă Ducky azvârlise o suliță veche franțuzească înspre marele duce Ernie și că aproape îl omorâse, lucru complet neadevărat. Fusese o halebardă nemțească, și Ernie ieșise deja pe ușă înainte ca aceasta să-l lovească. Țintisem bine, dar nu suficient de repede.

Era o fericire să evadez în Franța. Kiril stătea la un hotel în Cannes și a venit să mă vadă în fiecare zi, timp de o săptămână. Mama nu l-a primit niciodată. A aranjat mereu să fie plecată sau băgată în pat, atunci când mă vizita.

— Nu s-a întâmplat nimic. Și, oricum, eu n-am văzut nimic.

Ăsta era modul prin care mama își arăta atât îngăduința, cât și dezaprobarea.

Kiril și cu mine eram doar niște veri care își petreceau iarna în Franța. Asta era poziția pe care se hotărâse s-o adopte mama, care se asigura că nu aveam ocazia să devenim amanți insistând ca Baby Bee să vină cu mine oriunde mergeam. Draga de Bee. Pentru bani de o înghețată, dispărea jumătate de oră, astfel încât eu și Kiril să ne oprim într-un loc retras și să ne sărutăm. Era o agonie nemaipomenită.

— Mai ușor, femeie, îmi spunea el. Încerc din toate puterile să fiu un domn.

Odată l-am întrebat dacă era virgin.

— Ducky! a spus el. Ce fel de întrebare e asta?

Am considerat că răspunsul e negativ. Mă rog, lucrurile astea sunt diferite la bărbați.

Aveam atât de multe lucruri de discutat. Încoronarea unchiului Bertie urma să aibă loc abia peste un an și jumătate. Ne-am decis că nu mai puteam aștepta atât de mult, și știam că unchiul Bertie nici n-ar vrea asta. Într-o familie așa extinsă ca a noastră, întotdeauna va exista un motiv pentru care momentul nu e potrivit. Ori va muri cineva și va fi doliu la curte, ori va fi o nuntă care nu trebuie pusă în umbră. Nu, trebuie să mergem înainte.

Aveam de gând să îi cer divorțul lui Ernie către sfârșitul anului. Kiril era îngrijorat că ar putea refuza, că ar putea insista să rămân, până îi voi dărui un moștenitor.

Am spus:

— Dar Ernie știe cum se fac bebelușii. Nu depune nici cel mai mic efort să producă unul. Cred că a renunțat la dinastia Hesse. Când Ernie va ajunge la capătul zilelor, vor trebui să scormonească la fundul sacului după un succesor.

Credeam că se poate rezolva totul foarte discret. Unchiul Bertie va fi înțelegător, Ernie va fi un domn, iar eu și cu Kiril ne vom căsători departe de ochii lumii. Vom locui la Sankt Petersburg, ca să fim aproape de baza lui Kiril de la Kronstadt, și Elli se va duce la Darmstadt în fiecare vară, timp de trei luni, ca să-l viziteze pe

Ernie. Ce copil eram să cred că aceste trei lucruri se vor petrece întocmai, doar pentru că așa îmi doream eu.

În luna iunie a acelui an, țarina Sunny a născut o altă fată. Anastasia.

Până aici i-a fost doctorului francez, a scris mătușa Miechen. A fost concediat. Cam începe să-mi fie milă de Sunny. Nu vrem de la ea decât un moștenitor, ce e așa de greu?

În august, Kiril a primit ordine să se prezinte la detașamentul care pleca în Pacific. Mi-am dat seama că era mâna lui Sunny în transferul acesta brusc. Eram sigură că Ernie îi scrisese ca s-o avertizeze că Kiril și cu mine eram hotărâți să ne căsătorim. El n-a negat, doar a râs. A spus:

— Cât de egoistă ai devenit, Ducky! Tu chiar crezi că Sunny are vreo putere cu privire la locul în care marina rusă își trimite oamenii? Și chiar crezi că îi pasă de tine și de Kiril marinarul?

I-am spus:

— Știu că Sunny ar muta cerul și pământul, dacă ar crede că asta te face fericit.

— Să mă facă fericit? a spus. Mișcările lui Kiril Vladimirovici îmi sunt complet indiferente, și așa ar trebui să-ți fie și ție, dacă insiști să mergi mai departe cu pasiunea asta idioată a ta. Asta e viața la care trebuie să se aștepte o nevastă de ofițer de marină.

Kiril a fost transferat imediat pe nava de luptă Peresvet și a plecat de îndată spre Port Arthur,

Manciuria. Mi-a spus că va trece un an, cel puțin un an, până ne vom revedea, și că trebuie să fiu curajoasă și răbdătoare. Ei bine, am reușit să fiu curajoasă și răbdătoare timp de două luni, și apoi am făcut singurul lucru la care m-am putut gândi. Am plecat acasă la mama.

Ernie nu m-a întrebat cât am de gând să fiu plecată. Poate a ghicit că nu mă mai întorc. Dacă aș fi luat-o pe Elli cu mine, ar fi vrut să știe toate detaliile planurilor mele, dar n-am luat-o. Am lăsat-o în Darmstadt, până eram sigură de următorul pas. Am anticipat că vor exista multe țipete și plânsete când voi ajunge la Coburg și îi voi spune mamei despre intențiile mele. Nu era o scenă la care să asiste un copil de șase ani.

Mama m-a atacat imediat. Aveam douăzeci și cinci de ani. Aveam un soț, un copil și un ducat la care să mă gândesc. De ce trebuia să fiu așa egoistă și infantilă? Cu ce greșise ea în viață de avea două fete așa de proaste, ca mine și ca Missy? Și apoi, cea mai dură lovitură din toate: Dacă într-adevăr îmi părăsisem soțul, de ce nu adusesem și copilul cu mine?

Mi-a spus:

— Ce fel de mamă ești tu?

Asta mi-a pus capac. Adunasem toată durerea aceea de la ușa camerei lui Elli și până în salonul de primire al mamei. Era o întrebare cinstită. Ce fel de mamă își lasă copilul în urmă? Am plâns așa de tare, încât mama a încetat să mai urle la mine și a rămas într-o tăcere stupefiată.

Când plânsetele mele s-au transformat în suspine domoale, mama a sunat să mi se aducă o ceașcă de ciocolată. S-a dus la ușă și a așteptat până ce a ajuns cineva de la bucătărie. Era hotărâtă să nu-i lase pe servitori să vadă în ce hal eram.

I-am mărturisit:

— Trebuie să-ți spun ceva. E ceva ce n-am vrut să audă și Elli.

— Ăsta nu e un motiv să n-o aduci aici, a spus ea. Putea fi dusă la o plimbare în parc. Și sper că nu e vorba despre Kiril Vladimirovici.

Am spus:

— Nu, e despre perversiunea lui Ernie. Preferă să aibă relații cu bărbați.

Atunci, m-a ascultat.

I-am spus despre scena peste care dădusem în după-amiaza aceea la Wolfsgarten, despre Hubert, și despre Dieter, și despre cine știe câți alții mai fuseseră, și cum puteam număra pe degetele de la o mână dățile în care Ernie venise în patul meu, după nașterea lui Elli.

O vreme îndelungată n-a spus nimic. Când m-am uitat la ea ca să încerc să-mi dau seama ce simte, mi s-a părut că arăta foarte îmbătrânită. În cele din urmă, a spus:

— Se pare că am făcut o treabă foarte proastă când am ales soții pentru fiicele mele.

Am spus:

— Sandra pare fericită.

Mama m-a contrazis:

— Sandra și-a ales singură soțul.

Eram istovită.

A spus:

— Dacă ar mai fi trăit tatăl tău, sau dragul de Affie, l-ar fi pus pe Ernie Hesse la punct, așa cum merită.

Ideea că fratele meu ar fi putut pune pe cineva la punct a fost singurul lucru amuzant din după-amiaza aceea cumplită. Mama m-a luat de mână. Avea pielea așa de subțire și de aspră.

— Biata mea copilă, a spus ea. Am auzit de asemenea lucruri, desigur. Dar în Rusia nu avem așa ceva și nici nemții nu cred că suferă de asta, nu adevărații nemți. E o boală englezească? Așa o fi. Bine acum, nu-ți face griji! Mama se va ocupa de toate. Trebuie să obținem o anulare, desigur, nu celălalt lucru. O anulare e mult mai elegantă. Dar primul lucru pe care trebuie să-l faci e să trimiți după Elli. Gândește-te la ce ar putea fi martoră dacă ar mai petrece o singură clipă în casa aia a depravării. Doica ei trebuie să o aducă aici imediat. Tu și cu mine vom avea mereu un cămin la Coburg.

Mai târziu a spus:

— Bănuiesc că încă te mai gândești la Kiril Vladimirovici?

I-am spus că el mă iubește și că atunci când căsnicia mea cu Ernie va fi desfăcută, am de gând să mă mărit cu el. A oftat.

— Păi, a spus ea, măcar el nu va umbla cu băieți

pe la spatele tău. Dar trebuie să te avertizez, Ducky, bărbații Romanov nu sunt soți devotați. Pot avea temperamente iuți. Și își cheltuie banii cu balerinele. Pe apartamente și blănuri.

I-am spus:

— Țarul Nicky nu face asta.

— Poate că nu acum, a spus ea. Dar asta numai pentru că Sunny îl ține din scurt. Sunt sigură că încă s-ar mai duce la femeia aia Krasinskaia de două ori pe săptămână, dacă ar putea.

Am rămas uimită. Matilda Krasinskaia era una dintre femeile acelea al cărei nume era legat de mai mulți duci. Dar Nicky! El fusese mereu așa de îndrăgostit de Sunny! Nu mă puteam gândi decât că fusese la Krasinskaia pentru a învăța cum stau lucrurile, ca să spun așa. Eu n-o văzusem niciodată. Nu știu dacă era o mare frumusețe sau era doar foarte dispusă, dar părea să fie un prestator de servicii comun al Romanovilor. Ca un croitor bun.

Mama și-a revenit foarte repede în urma șocului pe care i-l provocasem. A spus:

— Dacă te măriți cu Kiril Vladimirovici, o să te stabilești în Coburg. Ai putea locui la Castelul Rosenau.

Am spus:

— Nu. Vom locui la Sankt Petersburg.

— Draga mea, a spus ea, nu fi naivă. Tu chiar crezi că Sunny te va primi acolo după ce l-ai făcut de ocară pe fratele ei? O să-l apere, o să vezi, și o să se asigure că nu

trebuie să dea ochii cu tine niciodată. O să fii doar o altă nevastă de marinar, mereu pe drumuri. O să fii trimisă la Vladivostok și nu te voi mai vedea niciodată, și nici pe nepoata mea. Nu, dacă ești hotărâtă să-l ai pe Kiril, va trebui să părăsească marina rusă și să se stabilească aici. Îi găsim noi ceva de făcut. Știi cumva dacă vânează?

Tot ce spunea mama părea logic. O anulare, nu un divorț. Oamenii ar fi fost mult mai îngăduitori cu asta. Și apoi, o casă în Germania, unde vizitele ocazionale ale lui Elli la Darmstadt ar fi fost ușor de mijlocit. Am dormit foarte bine în noaptea aceea și m-am simțit plină de energie când m-am trezit a doua zi dimineața. I-am scris lui Ernie. Tonul meu era practic și rezonabil, sau așa am crezut.

A trecut o săptămână fără să primesc vreun răspuns. Am început să cred că scrisoarea mea nu ajunsese la el.

Mama a spus:

— Bineînțeles că a ajuns. Pune ceva la cale. Complotează cum să te scoată pe tine ticăloasă în toată povestea asta. Numele tău va fi terfelit în Hesse.

Am spus:

— Dar oamenii de acolo mă iubesc.

— Chiar crezi asta? a spus ea. Așteaptă să vezi cât de repede te vor uita.

Răspunsul lui Ernie a venit în a zecea zi. O scrisoare rece și batjocoritoare. O anulare? Pe ce motive?

Îmi ieșisem complet din minți? Divorțul era singura opțiune și trebuia să fie făcut clar că eu eram cea care solicita asta. Condițiile lui erau ca Elli să petreacă cel puțin jumătate de an cu el la Darmstadt și să se întoarcă să locuiască acolo la majorat. Asta era tot. Nici o părere de rău, nici un regret. Mama a spus că cererile lui erau ridicole. Ce știa un bărbat despre cum se crește o fiică? Mai ales unul cu înclinațiile lui Ernie. O fetiță avea nevoie să fie cu mama ei, nu cu un șir de pederești.

Am spus:

— Și dacă Elli nu vrea să locuiască cu mine? E tare atașată de tatăl ei.

Mama a spus:

— Să vrea? E un copil. Nu contează ce vrea. Trebuie să încetezi să mai fii așa de slabă de înger, Ducky. Gândește-te! Dacă Ernie se recăsătorește? Probabil o va face. O să găsească vreo netoată. O să permiți ca o altă femeie să-ți crească fata timp de șase luni pe ani? Nu, e inacceptabil. Elli trebuie să locuiască aici, cu tine. Ernie o poate vizita.

Scrisoarea lui Ernie a dat startul la sezonul de vânătoare pentru reputația mea. Scrisorile zbârnâiau între Anglia, Rusia și Germania. Mătuși, socri, veri și veri de gradul doi. Per total, bărbații își țineau gura închisă, probabil un pic dornici să păstreze secretul cu privire la propriile lor păcate, dar femeile aveau multe de spus. Baby Bee mă ținea la curent cu toate bârfele.

— Opinia generală pare să fie că ți-ai pierdut

mințile. Mătușa Ella speră că timpul le va rezolva pe toate. Irene crede că totul e o zăpăceală, iar țarina Sunny îți dorește moartea. Trebuie să subliniez, Ducky, că sper ca toate astea să nu-mi strice mie ploile.

— Sunny chiar așa s-a exprimat, că îmi dorește moartea?

— Nu chiar. A spus că ar fi fost mai bine ca Ernie să fi rămas văduv decât să fie târât prin toată mizeria asta. Dar e cam același lucru, nu crezi?

Mai bine moarte decât divorț. Întocmai părerea bunicii. Poate că atunci când ești țarină, îți vine în mod natural să miști vieți dezordonate și neplăceri de colo-colo, ca piesele de pe o tablă de șah.

Alți oameni, care măcar nu-mi doreau moartea prematură, au sugerat că singura mea opțiune era să mă călugăresc, să plec undeva, într-un ordin închis, și să nu se mai audă de mine niciodată. Sora lui Ernie, draga de Vicky Battenberg, mi-a scris că își va aminti mereu cu drag de mine, și asta m-a făcut să mă simt de parcă eram moartă deja. Mătușa Louise mi-a trimis o ilustrată cu un singur cuvânt: *Coraggio*!

Dar s-a întâmplat și un lucru bun. Cu cât se dezlănțuia mai mult lumea contra mea, cu atât mai feroce era mama în apărarea mea. A jurat că niciodată nu mă va închide undeva. Am știut dintotdeauna că mă iubea, dar a fost pentru prima dată în viață când am simțit căldura afecțiunii ei. Mama lui Kiril, mătușa Miechen, a rămas, în mod neobișnuit, dar înțelept, tăcută.

Motivele pentru o anulare erau problematice. Nu era imposibil, dar probabil că aveam să înaintăm cu pasul melcului. Mai exista și problema cu Elli. Era limpede că mariajul nostru fusese consumat. Până și mama a fost de acord că voi îmbătrâni așteptând ca o anulare să mă elibereze de Kiril.

Căsătoria mea cu Ernie s-a încheiat pe 21 decembrie 1901. Ni s-a acordat divorțul pe motiv de antipatie reciprocă incurabilă. Era o expresie sumbră, care ignora cât de buni prieteni fuseserăm și ce momente grozave petrecuserăm împreună, înainte să fim legați de o căsnicie, dar măcar am evitat să ne spălăm rufele murdare în public.

Ernie și cu Elli au petrecut Crăciunul la Kiel, cu Irene și cu copiii ei, și apoi Ernie a adus-o la Coburg să petreacă o lună cu mine.

— Dar nu vreau să stau aici, a spus ea, chiar și când i-am spus de poneiul ei cel nou. S-a uitat urât la mine și s-a agățat de piciorul lui Ernie.

— Nu vreau un ponei nou, a urlat ea. Vreau să mă duc acasă cu *Pappi*. Mama e supărată pe mine.

Am spus:

— Nu sunt supărată pe tine deloc.

— Păi, arăți supărată, a spus. Întotdeauna.

Asta spuneau oamenii. Missy arăta mereu veselă, iar eu aveam mereu o mină serioasă. Era total nedrept.

Mama a sugerat ca Ernie să rămână câteva zile s-o ajute pe Elli să se acomodeze.

— Nu sunt sigur că vreau, a spus el. Kiril marinarul e în oraș, bănuiesc.

Am spus:

— E în Pacific.

— Serios? a spus el. Vai, sărmana Ducky! Divorțată, și n-are unde să tragă.

Am spus:

— Kiril n-a avut nimic de-a face cu divorțul nostru.

A pufnit batjocoritor, spunând:

— Sincer, pe cine crezi că fraierești? Toată lumea știe despre tine și Kiril. Când i se termină misiunea?

Nu știam.

— Of, Ducky, a spus el. Nu știi? Chiar sper că bunul Kiril Vladimirovici nu s-a speriat acum că ești o femeie liberă. Chiar sper că nu ți-ai dat singură foc la valiză.

Ernie a rămas la Coburg timp de trei zile cumplite, cu Elli implorându-l tot timpul să plece acasă. Așa că i-am lăsat să plece. Ce sens avea să fac copilul nefericit? Mama a spus că e o greșeală gravă, că ar fi trebuit s-o forțez pe Elli să petreacă mai mult timp cu mine, până s-ar fi obișnuit cu noua situație. Nu știu. Eu nu mi-am dorit decât să fie fericită. I-am spus și ei asta.

I-am spus:

— Și știi că poți veni la mine de câte ori vrei. Ai propria ta cameră aici și nimeni altcineva nu va dormi în ea.

— Nu prea-mi place camera aia, a spus. Îmi place

camera mea de-acasă.

Am spus:

— Atunci o vom schimba așa cum îți place ție. Poți să-mi faci un desen cum ți-ai dori să fie. *Pappi* o să-l pună la poștă în locul tău.

M-a întrebat:

— De ce plângi?

Am spus:

— O să-mi fie dor de tine.

— Și atunci de ce rămâi aici? a spus ea. De ce nu vii acasă cu mine și cu *Pappi*?

Asta îngreuna și mai mult lucrurile. Aș fi putut să mă întorc la Darmstadt. Sunt sigură că Ernie ar fi fost de acord, dar aveam nevoie de Kiril mai mult, și asta am ales.

Ultimul lucru pe care mi l-a spus Ernie a fost:

— Apropo, când o să ajungi nevastă de ofițer, să nu crezi că o să te las s-o duci pe Elli la Manciuria sau mai știu eu unde, ani de-a rândul. Nici o șansă. O să stea cu mine.

CAPITOLUL 13

L-am așteptat patru ani pe Kiril Vladimirovici. Patru ani în care mi s-au lungit ochii după scrisori și am ascultat ticăitul ceasului. Din marea ducesă de Hesse devenisem doar Ducky care locuia din nou sub acoperișul mamei sale, ca un copil. Treptat, Elli s-a mai apropiat față de mine și a început să mă viziteze – încă mă mai întreba când mă întorc acasă –, dar viața ei era în altă parte, și Ernie era centrul său. Probabil că am devenit mai mult o mătușă decât o mamă. Îi făceam toate poftele și încercam orice ca să mă placă. Nu mi-am dat seama de asta decât mult mai târziu, când am devenit din nou mamă.

De ce n-a venit Kiril galopând la porțile din Rosenau, să mă ia cu el? Deoarece Kiril e Kiril. Nu e nimic impulsiv la el. Tot ce face – contabilitatea, toaleta de dimineață, chestiunile sentimentale –, totul este gestionat cu atenție și cu minuțiozitate. Nu m-am îndoit niciodată de dragostea lui pentru mine, doar de judecata lui, uneori.

Prima dată când a primit permisie la țărm, după divorțul meu, s-a dus să-l vadă pe țarul Nicky, să discute cu el de la bărbat la bărbat. Fuseserăm de acord că era mult mai bine să ne căsătorim cu binecuvântarea lui Nicky decât fără ea. Eu am considerat că rezultatul întâlnirii lor era ambiguu, dar Kiril a preferat să gândească pozitiv. Mi-a scris: *Nicky și-a exprimat toate speranțele*

că, în timp, lucrurile se vor îndrepta. Așa că ai răbdare, dragostea mea! Vom face totul așa cum se cuvine și va fi bine.

În timp, lucrurile se vor îndrepta. Kiril voia să spună prin asta că, poate, Sunny va accepta, în cele din urmă, faptul că am divorțat.

Mama a spus:

— Nu înseamnă asta deloc, ci doar că Nicky tărăgănând suficient de mult lucrurile, speră că el va uita de tine și se va însura cu cineva de condiție bună. Ceea ce e posibil să facă.

Uneori, când trecea câte o săptămână fără să primesc vreo scrisoare, mă temeam că mama avea dreptate. Alte dăți, ca în vara anului 1903, când Kiril a primit concediu și s-a grăbit să fie cu mine, eram mai plină de speranță. Am cumpărat un automobil Richard-Brasier și am plecat într-o scurtă vacanță. Atunci am învățat să conduc. Ne cazam la pensiuni ca doamna și domnul Brown, și dacă oamenii au bănuit că suntem amanți, n-au arătat-o niciodată. Francezii nu se agită prea tare cu privire la lucrurile astea.

Oare cum învață bărbații să le satisfacă pe femei? Nu știam care era istoricul lui Kiril sau ce făcea când era departe de mine, și nici nu voiam să știu, dar părea destul de încrezător. Și de entuziast. Kiril nu pierdea vremea făcând glume sau prostindu-se, cum făcuse Ernie mereu. În sfârșit, un bărbat care abia aștepta să mă bage în așternuturi. Desigur, Kiril nu era genul care să șoptească vorbe de amor. La urma urmei, era un militar.

Dar mă simțeam iubită și, uneori, trebuie să recunosc, nebunatică. Am început să înțeleg gustul lui Missy pentru aventuri amoroase, dacă un bărbat te putea face să te simți așa.

A fost o vară așa de fericită, dar s-a sfârșit, fără ca relația noastră să avanseze în vreun fel. Kiril s-a întors la Kronstadt ca să aștepte următoarea misiune, și eu m-am întors la Coburg, ca fiică divorțată și mamă absentă. Se cam dusese pe apa sâmbetei răbdarea și corectitudinea mea. Înainte să plece, Kiril mi-a promis că va vorbi din nou cu Nicky.

— În curând, a spus el. Imediat ce se va ivi momentul potrivit.

Îmi amintesc că am spus:

— Am putea s-o facem pur și simplu. Ne-am putea căsători mâine, înainte să pleci. Odată ce vom fi căsătoriți, Nicky nu ne va mai putea despărți.

— Așa este, a spus el, dar ar putea să ne creeze o mulțime de neplăceri. Mai bine să așteptăm binecuvântarea lui. Am încredere că răbdarea ne va fi răsplătită.

Și a plecat. Habar nu aveam când îl voi mai revedea, și când a venit momentul în care am avut nevoie de el, nici măcar n-am știut exact unde în lume se afla.

Prima telegramă a sosit când eu și cu mama luam micul dejun.

ELLI BOLNAVĂ. NU TE ÎNGRIJORA, DAR MAI BINE VII. ERNIE

O dusese pe Elli în Polonia, la cabana de vânătoare

de la Skierniewice, pentru o vacanță cu Nicky, Sunny și fetele lor. Mama și cu mine încă mai stăteam la masă discutând despre mersul trenurilor, când am primit a doua telegramă. FEBRĂ GRAVĂ. VINO IMEDIAT.

Nu mă puteam gândi ce să iau cu mine sau cum o să ajung la Skierniewice. Alergam de colo-colo fără rost. Mama era calmă.

— Stai jos și adună-te, a spus ea. Amsel îți va face bagajele. Pentru asta există cameristele. Și Kuster va merge cu tine. Nu poți bate atâta drum fără însoțitor. Ți se poate întâmpla orice.

Kuster era administratorul mamei. Un om cât un munte, care vorbea doar când i te adresai direct. M-am bucurat să mă gândesc că pot să-l las pe el să decidă toate aspectele călătoriei. De la Coburg trebuia să mergem până la Leipzig, de la Leipzig la Dresda, apoi la Wrocław și, în cele din urmă, la Lodz. Atât de multe trenuri. La Wrocław, Kuster urma să-i trimită o telegramă lui Ernie, ca să știe la ce oră să ne întâmpine.

Amsel era deja în trăsură și Kuster încărca ultimul bagaj când a sosit o altă telegramă. Nu-mi amintesc s-o fi citit. Poate că am citit-o. Mama s-a prăbușit la pământ. În mâini avea cartea de rugăciuni.

— Nu, a spus ea. Nu, nu, nu.

Nu mai avea rost să călătoresc până la Skierniewice. Elli era deja în drum spre casă, spre Darmstadt, într-un sicriu de argint.

Febră tifoidă, au spus ei. Poate de la apă. Dar de ce

copilul meu, și nu una dintre fetele lui Sunny și ale lui Nicky? Sigur au băut toate din același puț. Am analizat și disecat fiecare întâmplare, fiecare răscruce din drum care ar fi putut schimba lucrurile. Dacă eu și cu Ernie n-am fi divorțat, oare Elli s-ar fi dus la Skierniewice? Probabil că nu. Nu m-ar fi atras ideea de a fi izolată într-o căbănuță, cu Sunny și cu Nicky alături, undeva în mijlocul Poloniei. Dar oare dacă am fi mers, și eu aș fi fost acolo, oare Elli s-ar fi agățat de viață mai cu putere? Nu. Întotdeauna a fost fata lui Ernie. Dacă ar fi putut supraviețui, ar fi făcut-o de dragul lui.

Am călătorit până la Darmstadt într-un soi de ceață. Vocile oamenilor îmi păreau înăbușite, întrebările lor, idioate. Voiam ceai? Voiam o pătură? Nu voiam nimic, doar ca toți să plece și să mă lase în pace, dar cu cât mai mult le spuneam asta, cu atât mai tare se înghesuiau în jurul meu. Ce credeau? Că o să mă arunc din tren?

Cel mai mult mă îngrozea ideea de a mă întâlni cu Ernie. Credeam că o să mă acuze pe mine, nu știu de ce. Dar Ernie era prea îndurerat ca să mă acuze de ceva.

— Mi-a apus soarele, a spus el. Viața mea s-a terminat.

Ceea ce s-a dovedit a fi fals, deoarece s-a recăsătorit doi ani mai târziu și s-a forțat să ducă la capăt neplăcuta sarcină de a procrea doi fii. Dar în acea primă săptămână, chiar am crezut că ar putea muri de durere. Rătăcea prin casă și se așeza pe patul lui Elli.

— Sunny e foarte afectată, mi-a spus el într-o seară. Știi cum e ea. E foarte sensibilă.

Sunny! Nu înțelegeam ce treabă avea ea să sufere. Ea se bucura de patru fete sănătoase, pe când a mea era moartă.

Elli ar fi avut douăzeci și trei de ani acum, dacă ar fi trăit. Mă întreb ce căsnicie ratată i-ar fi impus mama. Sau poate și-a învățat lecția. Războiul ăsta a schimbat totul. Jumătate dintre veri sunt în tabăra adversă acum.

Am dus-o pe Elli la mausoleul de la Rosenhohe, ca să fie îngropată alături de ceilalți Hesse. Mama m-a îndemnat să mă duc să mă uit la ea înainte să fie închis sicriul. Mi-a spus că asta mă va ajuta să accept ceea ce se petrecuse. Nu m-a ajutat, ba dimpotrivă. Dar i-am pus medalionul meu cu efigia familiei Hesse în mâinile mici și reci. La urma urmei, nu mai eram marea lor ducesă și speram să nu mai văd Darmstadtul niciodată, cât timp voi mai trăi.

Elli arăta ca o păpușă de ceară. Numai buclele ei negre păreau adevărate. O înghițitură de apă. Ce pierdere prostească.

Kiril mi-a scris, dar nu s-a grăbit să îmi stea alături. Se afla la Palermo.

E o situație încurcată, a scris el, *cu privire la Ernie. Nu vreau să inoportunez într-un asemenea moment trist, dar, scumpo, mă gândesc la tine în fiecare minut.*

Nu știu cum se calculează perioada decentă în care se cade să stai departe de o iubită îndoliată. Kiril a

lăsat să treacă două luni. Apoi a venit la Coburg și a întrebat dacă nu poate rămâne de Crăciun. Baby Bee a convins-o pe mama să-i dea voie.

A spus:

— Ducky a avut un an așa de trist. Și cum să o ceară Kiril de nevastă, dacă nu o vede niciodată mai mult de cinci minute?

Mama a spus:

— Kiril Vladimirovici a avut multe ocazii s-o ceară de nevastă. Poate sta în cabana de vânătoare de la Callenberg. Dacă dorește confortul sporit al casei mele, știe ce trebuie să facă.

Kiril n-a priceput aluzia. Nu a menționat nimic de căsătorie. Nici măcar o dată. Acum spunea că nu se cuvenea, eu fiind în perioada de doliu. Nu sunt de acord cu el. Nu voiam agitația unei logodne și a unui anunț public. Îmi doream doar susținerea lui Kiril. Voiam o promisiune și o dată. Missy mi-a spus că ar trebui să-i dau un ultimatum. Scrisorile ei erau pline de sfaturi, dar ajunsesem să-mi dau seama că Missy nu era foarte isteață în a-și gestiona propriile probleme, darămite să le mai spună și altora ce să facă.

Știți cui trebuie să-i mulțumesc pentru verigheta pe care o port pe deget acum? Amiralului Togo din Marina Imperială Japoneză.

Japonezii au atacat flota rusească de la Port Arthur și s-a declarat război. Kiril încă mai era la Rosenau când a auzit veștile. A spus că trebuie să plece imediat la

Petersburg, pentru a se prezenta la datorie. Cred că am plâns mai mult în noaptea aceea decât atunci când a murit Elli. Bine, au fost alt fel de lacrimi. Când îți moare un copil, în inima ta își face sălaș un vierme al durerii care nu mai pleacă niciodată. Stă acolo, și în fiecare zi, fără excepție, își zvâcnește corpul, plin de ură, și îți amintește, dureros, că există. Dar când pleacă un bărbat la război fără promisiunea unei date sigure pentru nuntă, lacrimile sunt aprige și mânioase.

Mama mi-a spus să uit de Kiril.

A spus:

— Îmi pare rău să afirm asta despre poporul meu, dar rușii nu știu ce înseamnă urgent. „Merge și mâine", spun ei. Dar ziua aia de mâine nu mai vine niciodată.

Kiril a fost staționat la Port Arthur. În Manciuria, la celălalt capăt al lumii. Dura săptămâni întregi până ajungeau scrisorile lui și până am aflat eu că nava *Petropavlovsk* fusese scufundată. Kiril se întorsese între timp la Petersburg, recuperându-se în urma rănilor suferite. Era începutul lunii mai a anului 1904. Mătușa Miechen i-a scris mamei. Kiril avea nevoie de un loc unde să se recupereze. Oare va consimți mama ca el să vină la Rosenau? Mama a pufnit și a lăsat deoparte scrisoarea mătușii Miechen. Apoi, după o perioadă de tăcere, calculată după o formulă numai de ea știută, a consimțit. A spus că era limpede că, acum, Kiril nu avea nici o intenție să se însoare cu mine, așa că nu vedea de ce să nu ajute la îngrijirea lui. La urma urmei, era vărul meu. În plus, în

felul acesta, aveam și eu să fiu ajutată să mă pregătesc pentru viața mea de femeie bătrână și singură și pentru actele de caritate care făceau, în mod evident, parte din destinul meu.

Eu și Baby Bee ne-am dus la gară să-l întâmpinăm. La prima vedere, părea neschimbat. Abia când s-a mișcat, a devenit limpede că are dureri. Avea spatele ars, dar se vindeca bine. Mintea lui însă suferise un fel de rană care nu putea fi pansată. Era bântuit de coșmaruri și își amintea totul în cel mai mic detaliu înfricoșător. În cele din urmă, mi-a povestit cum au stat lucrurile.

Nava lui participase la un raid nocturn. Port Arthur fusese blocat de marina japoneză, așa că în fiecare noapte, un convoi de distrugătoare rusești se aventura în larg pentru a raporta schimbări în poziția japonezilor.

— Era aproape în zori, a spus el. Ne întorceam la Port Arthur. Eram pe punte alături de căpitanul Iakovlev. Ningea.

Nava *Petropavlovsk* lovise o mină. Kiril își amintește că fusese azvârlit în aer.

— Și apoi am căzut la pământ cu o bufnitură. Iakovlev era mort. Fusese sfâșiat în două. Nu auzeam nimic. Urechile refuzau să mă asculte. Dar privirea încă mă mai ajuta. Nu c-ar mai fi contat. Ne scufundam cu repeziciune. Așa că am sărit peste bord. Apa era a naibii de rece. Mi s-a tăiat respirația. Apoi m-am gândit că cel mai indicat e să mă adun și să mă îndepărtez degrabă de epavă. Navele de mărimea aia se duc iute la fund,

Ducky, și te pot târî cu ele. Erau oameni în apă. Le-am spus să înoate, ca să-și salveze viețile. Nu știu dacă m-au auzit. Apoi, s-a dus la fund.

Asta e partea cea mai rea a coșmarului său: că e sub apă și nu are puterea să se ridice la suprafață. Dar a reușit să iasă.

— Dumnezeu m-a tras în sus, a spus el. Și a avut grijă să-mi dea o bucată de scândură de la nava scufundată, care să mă țină la suprafață.

Era pe jumătate mort când l-a pescuit un torpilor rusesc.

— Un lucru extraordinar, mi-a spus el. Fratele meu, Boris, a fost martor la tot incidentul. Inspecta o baterie pe o creastă deasupra portului, a văzut explozia și i-a părut rău pentru amărâții care fuseseră prinși în ea, dar nu și-a dat seama că eu eram unul dintre ei.

Kiril a rămas cu noi la Rosenau toată vara aceea. Arsurile i s-au vindecat și a început din nou să fie activ. Doar coșmarurile au continuat. Într-o zi, o zi perfectă de vară, stăteam împreună lângă Helești Prinților, privind rândunelele care atingeau apa cu aripa.

— Exact așa e și moartea. Am simțit cum mă atinge ceva ușor, atunci când eram în apă. Ca aripa unei păsări. Dar apoi a trecut mai departe. Bănuiesc că nu-mi venise ceasul.

Am spus:

— Nu-i așa că viața ți se pare și mai prețioasă acum?

— Cu siguranță, a spus el și m-a luat de mână. Tocmai de-asta, nimic nu mă va împiedica să mă însor cu tine.

Asta tânjisem să aud, desigur. I-am sugerat să ne căsătorim imediat, dacă tot era în Coburg, dar momentul de poezie al lui Kiril, cu aripi de păsări și toate cele, trecuse.

— Nu e un moment propice, draga mea, a spus el. Cu moartea lui Elli și cu războiul ăsta. Nuntă în vreme de doliu. Nu e chiar potrivit. Dar imediat ce se termină nenorocitul ăsta de război...

Ăsta era Kiril. Nu încă. Nu chiar. Cât despre război, eu eram pregătită să fiu mireasă de război. Multe fete erau. Apoi, la mijlocul lunii august, am primit niște vești minunate. În sfârșit, țarina Sunny dăduse naștere unui băiat. Alexei. Asta însemna că iubitul meu Kiril și cu frații lui erau împinși în jos pe linia de succesiune și toată lumea era liniștită. Țareviciul Alexei va urma la tron după Nicky, deci nu mai era treaba nimănui cu cine se însoară Kiril. Eram liberi să facem ce dorim.

Mătușa Miechen mi-a scris că țarul Nicky era extrem de fericit, iar Sunny, acum că născuse un băiat și își făcuse datoria, se retrăsese într-o cameră separată.

Când Kiril s-a întors la Petersburg, ca să se implice din nou în război, mi s-a părut că era momentul potrivit pentru a-l informa pe Nicky de planurile noastre. Puteam să ne folosim de momentul lui de bucurie că a făcut un băiat. Ba mai mult, Kiril era erou de război,

rănit, dar întors să-și facă datoria față de patrie. Era imposibil ca Nicky să aibă vreo obiecție. Kiril însă a lăsat momentul să treacă. A petrecut tot restul anului ca aghiotant al lui Nicky. A luat cina cu el aproape în fiecare seară, dar n-a deschis niciodată discuția pe tema căsătoriei noastre. Missy mi-a spus că e un prost făcut grămadă. Mătușa Miechen mi-a scris că el nu era genul de om care să fie împins de la spate, nici măcar când era copil; ajungea acolo unde trebuie în ritmul lui.

Apoi, anul s-a schimbat, și la fel și dispoziția țarului Nicky. Port Arthur s-a predat japonezilor. Era război contra Rusiei, atât de multe vieți pierdute, și cu ce folos? Proprietarii de fabrici erau și mai bogați, atâta tot. Muncitorii erau instigați la grevă. Mătușa Miechen i-a scris mamei că unchiul Serghei se chinuia să mențină ordinea în Moscova și se gândea să demisioneze și să cedeze locul unui om mai capabil. În Sankt Petersburg, oamenii se adunau pe străzi, înghesuindu-se în jurul oricui se urca pe un podium și vorbea. Apoi a fost organizat un marș, în duminica de după Bobotează, ca să meargă la Palatul de Iarnă să discute cu țarul. Și ce voiau protestatarii de la el? După spusele mătușii Miechen, de toate. Simbrii mai mari, drept la vot pentru toată lumea, educație gratuită.

Mama a spus:

— Rușii sunt ca niște copii la o petrecere aniversară. Le dai tot ce îți cer și ei se îndoapă până le vine rău. Crede-mă, știu despre ce vorbesc.

Marșul de duminică s-a sfârșit prost. Unii dintre protestatari au fost împușcați, ca să-i împiedice să se apropie prea tare de Palatul de Iarnă. Nu știu de ce. Țarul Nicky nici măcar nu era la palat. Se afla la Țarskoe Selo, făcând un om de zăpadă pentru fetele lui. Unii oameni spun că au murit cincizeci de protestatari, alții spun că mii. Eu tot nu știu ce să cred. Dar știu că acela a fost începutul unui șir de nenorociri. Trei săptămâni mai târziu, la Moscova, marele duce, unchiul Serghei, a fost asasinat.

El și cu mătușa Ella tocmai luaseră prânzul, și el era pe drum înapoi spre birou. Mătușa Ella a auzit ferestrele zgâlțâindu-se și a bănuit că a avut loc o explozie. A spus că a știut imediat că unchiul Serghei a murit. Cineva aruncase o bombă în cupeul său. Copiii unchiului Pavel, Dmitri și Mașa, erau acasă, și prima grijă a mătușii Ella a fost ca ei să nu vadă carnagiul. A alergat de una singură în stradă, ca să acopere rămășițele unchiului Serghei cu niște pături. Vizitiul lui încă mai sufla, deși a murit și el ulterior. Asasinul a supraviețuit suficient cât să fie spânzurat.

— La fel cum i-au făcut și scumpului nostru tată, a spus mama. Rușii. Întotdeauna îi omoară pe cei buni.

Unchiul Serghei era unul dintre frații mai mici ai mamei. Bunicul, țarul Alexandru, fusese și el asasinat cu o bombă. Știu asta acum, dar atunci când s-a petrecut, noi, copiii, n-am aflat. Ni s-a spus doar că a murit. Missy pretinde că și-l amintește. Spune că avea doi

metri înălțime.

După asasinarea unchiului Serghei, mătușa Ella și-a făcut griji cu privire la siguranța copiilor marelui duce, unchiul Pavel. Dmitri Pavlovici avea paisprezece ani și era destul de mare, conform spuselor mamei, pentru ca sălbaticii aceia nelegiuți să-i facă rău. Așa că el și cu Mașa au fost trimiși la Sankt Petersburg, ca să locuiască cu țarul Nicky și să aibă parte de protecția sporită a Gărzii Imperiale. Dacă mă întrebați pe mine, ar fi trebuit să fie trimiși la Paris să locuiască cu tatăl lor, sau și mai bine, unchiului Pavel ar fi trebuit să i se permită să se întoarcă în Rusia, ca să le ofere acelor sărmani copii o casă decentă, dar nu mi-a cerut nimeni părerea.

Mama a jelit în tăcere și cu stoicism moartea unchiului Serghei. N-am văzut-o niciodată plângând după el. Dar, într-o dimineață, m-a întâmpinat cu o față sumbră și cu o scrisoare în mână.

— Deci, a spus ea, se pare că Ernie Hesse ți-a luat-o înainte. S-a însurat săptămâna trecută. N-a pierdut prea mult timp, nu? Și când mă gândesc cât s-a lălăit până te-a cerut de nevastă, mă apucă toți nervii.

Am spus:

— Are nevoie de un moștenitor.

— Pe naiba! a spus ea. Ar fi putut avea un moștenitor, dacă s-ar fi concentrat.

Nu mă deranja neapărat. Doar mă gândeam că Ernie ar fi putut să mă avertizeze. Și, de fapt, chiar

încercase, dar scrisoarea lui s-a rătăcit și a ajuns la mine câteva zile mai târziu. Mireasa lui era Onor Solms-Hohensolms. Missy o poreclise Sucește-Limba. Mi-o aminteam bine din Darmstadt: o ființă plicticoasă, îndesată, cu buze subțiri. Probabil că familia ei fusese disperată să scape de ea. Dar pusese mâna pe marele duce Ernie nici mai mult, nici mai puțin. Păi, într-un fel, era o potrivire bună. Ernie era disperat după un fiu, și Sucește-Limba era pur și simplu disperată.

În primăvară, când au înflorit merii și Kiril ar fi trebuit să vină la Coburg să se însoare cu mine, a acceptat o altă misiune în Pacific. Flota baltică era pe drum spre răsărit pentru a sprijini escadronul din Pacific.

Mama a spus:

— N-o să mă obosesc să spun ce gândesc. Am irosit destule vorbe pe tema asta.

Missy mi-a scris: *Acum o să recunoști că el nu are nici o intenție să se însoare cu tine? Vino în România. Îți găsesc o duzină de soți.*

A fost momentul meu de decădere. Deși îmi era prea rușine să o recunosc cu voce tare, credeam că făcusem o greșeală. Mai multe, de fapt. Divorțasem de Ernie, și nu mai exista cale de întoarcere. Reputația mea era pătată. Și îi permisesem lui Kiril să vină în patul meu, deși el tot amâna și amâna căsătoria noastră. M-am gândit să dispar, să-l învăț minte. Dar nu știam cum să procedez. M-am gândit la mătușa Louise și la întrebarea ei: „Ce vrei să faci cu viața ta?“ Nici acum nu

știam. Lăsasem totul să depindă de Kiril. Mă simțeam proastă și inutilă, și zăceam în pat, cu pretextul unei răceli. A fost ora mea de întuneric dinainte de venirea zorilor.

CAPITOLUL 14

Războiul cu Japonia s-a terminat în mai. Kiril n-a mai participat la bătălii. În timp ce el se afla în tren spre Vladivostok, flota baltică a intrat pe străzile din Tsushima și i-a găsit pe japonezi la pândă, așteptându-i. Navele care nu fuseseră scufundate s-au predat și rușii au simțit că parcă totul fusese în zadar. Japonezii erau învingătorii.

Kiril a venit direct la Coburg.

— Draga mea, a spus el, alege data. Am așteptat suficient timp.

M-am gândit că probabil vorbise cu țarul Nicky.

— Nu, a spus el. Nu e momentul potrivit. Am pierdut războiul. Sunt greve peste tot. Marinarii se răscoală. Bietul Nicky are destule pe cap. Nu știu cum, dar parcă niciodată nu e un moment potrivit. O să ne căsătorim și o să-i spun după aia.

Îmi amintesc că l-am întrebat dacă e sigur.

— Bineînțeles că sunt sigur, prostuțo, a spus el. Mereu ai fost fata potrivită pentru mine.

Am fost așa de fericită. Toate îndoielile au dispărut chiar și atunci când mama n-a părut prea bucuroasă la auzirea veștii.

— Bucuroasă? a spus ea. Am cam trecut de etapa asta. Ușurată, cu siguranță. O să vă căsătoriți discret, desigur, și cât mai curând.

Nu a fost așa de simplu. Exista problema găsirii

unui preot. Eu aș fi fost bucuroasă să ne cunune oricine, dar Kiril a spus că trebuie să ne căsătorim conform ritualului bisericii ortodoxe, pentru că el încă mai era pe linia de succesiune, chiar dacă al patrulea. Dar ce preot rus ne-ar fi căsătorit fără permisiunea țarului? Mama a salvat situația.

A spus:

— Părintele Arsenie o va face.

El era duhovnicul mamei.

— Dar cum ar putea? Și permisiunea lui Nicky?

— Părintele Arsenie o va face, a spus mama, pentru că îi voi spune eu s-o facă. Și nu aici. Într-un loc mai discret. În Bavaria e plăcut în perioada asta a anului. Da, la Tegernsee va fi perfect. Vom folosi casa veche a familiei Adlerberg. Nu locuiește nimeni acolo. E teritoriu neutru.

Cine ne-ar fi auzit ar fi crezut că urma să semnăm tratatul de la Portsmouth, nu să sărbătorim o nuntă.

Missy nu putea ajunge. Boris nici nu știa de planurile noastre. Nici mătușa Miechen și cu marele duce, unchiul Vladimir. Kiril continua să fie precaut și mama a înțeles de ce, dar nu s-a băgat. Cred că voia doar să ne căsătorim și s-o lăsăm pe ea în pace.

Cât de diferit a fost totul acum, față de momentul în care m-am măritat cu Ernie. Nici măcar nu mi-am cumpărat o rochie nouă. Ceremonia s-a terminat repede, a fost foarte scurtă, contrar standardelor rusești, și asta din cauza divorțului meu regretabil. Afară s-a lăsat o

lumină stranie, gălbuie, și a început să ningă, foarte devreme pentru momentul acela din an. Am luat un mic dejun nupțial grăbit, apoi cei câțiva oaspeți au plecat. Sărmanul părinte Arsenie s-a retras primul.

Kiril a spus:

— A dat cineva ordin să abandonăm nava? Am spus ceva nelalocul lui?

Totul a fost cam banal. Am așteptat atât să ne căsătorim, deși eram deja iubiți. Dar s-a petrecut ceva foarte ciudat. Mi-am dat seama că eram mai îndrăgostită ca niciodată. Nu nebunește, cum fusesem înainte, ci mai profund. Și, în clipa aceea, credeam că suntem mai presus de dezaprobarea tuturor. Zăpada s-a topit, a ieșit soarele și noi ne-am petrecut luna de miere plimbându-ne cu mașina în jurul lacului, vâslind pe lac și bălăcindu-ne picioarele în apă.

— Bună dimineața, nevastă, mă saluta Kiril.

— Bună dimineața, bărbate, îi răspundeam eu. Lacul e tot acolo?

— Lacul e prezent și la locul lui, venea replica lui.

Missy a trimis un mesaj cam lipsit de entuziasm. Spunea că speră ca devotamentul meu de sfântă să fie răsplătit și ca mariajul cu Kiril să se ridice la înălțimea așteptărilor mele. Mătușa Louise a trimis o felicitare, în care scria: *Și uite că nu s-a făcut gaură în cer!*

La sfârșitul lunii octombrie, m-am întors la Coburg să mă apuc de împachetat pentru noua mea viață, iar Kiril a plecat la Sankt Petersburg ca să anunțe căsătoria

noastră.

A spus:

— Cât sunt plecat, trebuie să te gândești la numele cu care vrei să fii cunoscută în Rusia. Probabil că o să poți păstra „Victoria", dar patronimul tău e o problemă. Victoria Alfredovna nu prea merge.

Mama a recomandat „Feodorovna". Era patronimul pe care îl adoptase țarina moștenitoare Minnie, atunci când se dusese în Rusia ca să se mărite, și Sunny la fel.

A spus:

— Sfântul Feodor e foarte respectabil, iar Feodorovna nu e diferit de Alfredovna. Sunt chiar similare, la prima vedere.

Și așa am devenit marea ducesă Victoria Feodorovna.

După planul nostru, Kiril urma să petreacă două săptămâni în Sankt Petersburg, pentru a-și vizita membrii familiei și pentru a alege o casă pentru noi doi. Urma să mă duc după el ulterior. Aveam să ajungem în Rusia la timp pentru Crăciun. Kiril mi-a spus să nu-mi cumpăr blănuri noi, să aștept până ajung în Rusia, unde o să-mi cumpere el o blană de samur.

La trei zile după ce a ajuns acolo, am primit o telegramă de la mătușa Miechen. CYRIL VLADIMIROVICI SE ÎNTOARCE LA COBURG. DEZASTRU, scria în ea.

Noul meu soț mi s-a părut mai scund și mai puțin chipeș după scurta lui vizită la Sankt Petersburg. Parcă

era jumătate din omul care fusese, m-am gândit eu când a intrat pe ușa de la Rosenau. Fusese redus la nimic și umilit, iar asta se vedea. Iată ce se întâmplase.

Lucrurile începuseră destul de bine. Mătușa Miechen și cu unchiul Vladimir au fost foarte fericiți când au auzit de căsătoria noastră.

— Încântați, a spus el. Dar știi că ei mereu te-au iubit.

După ce Kiril a primit felicitările lor și au deschis o sticlă de șampanie, a aranjat să meargă să-l vadă pe țarul Nicky a doua zi dimineața. Dar motivul pentru sosirea lui Kiril în Sankt Petersburg a ajuns la urechile lui Nicky înainte de culcare. Presupun că, dacă ești țarul tuturor rușilor, ai face bine să știi tot ce pune lumea la cale. Țarul Nicky și-a trimis unul dintre curteni, pe contele Fredericks, ca să transmită veștile proaste. Maiestatea Sa nu îl va primi pe Kiril a doua zi dimineața și nici altă dată. Kiril se însurase fără consimțământul țarului și trebuia să plătească prețul. Avea patruzeci și opt de ore să părăsească Rusia pentru totdeauna.

Oricând i se ivește ocazia, mătușa Miechen încă mai vorbește despre asta, după atâția ani.

— Să vii acasă la cineva, cu treburi oficiale de-ale curții, la ora aia din noapte, spune ea. Nu s-a mai auzit așa ceva. Desigur, n-a fost vina bătrânului Fredericks. Nu trebuie să dăm vina pe mesager. A fost mâna lui Nicky, și nici măcar doar a lui. Cu siguranță, Sunny l-a împins de la spate.

Părinții lui Kiril au fost copleșiți de durere, atât din cauza pedepsirii lui Kiril, cât și din cauza felului în care le fusese adusă vestea. Unchiul Vladimir s-a dus la Țarskoe Selo a doua zi dimineața, ca să protesteze. Nu avea o programare și nici n-a așteptat să fie primit. S-a dus drept în biroul țarului Nicky. Mătușa Miechen i-a spus mamei că lui Nicky îi tremurau genunchii – ei bine, unchiul Vladimir are o prezență impunătoare și o voce extrem de răsunătoare –, dar unchiul Vladimir ne-a relatat cu totul altceva. Că Nicky continua să fumeze o țigară și să răsfoiască niște hârtii, de parcă nu observase prezența unchiului Vladimir mai mult decât pe cea a unei muște pe sticla de la fereastră. Mai bine să acceptăm versiunea unchiului Vladimir. Mătușa Miechen mai are tendința de a înflori lucrurile. Și acțiunile unchiului Vladimir vorbesc de la sine. Când țarul n-a dat nici un semn că își va retrage ordinele, unchiul a demisionat din toate funcțiile sale, în semn de protest. A fost un gest măreț, dar n-a contat câtuși de puțin. Lui Kiril i s-au luat toate titlurile și onorurile, alocația, rangul militar și decorațiile, precum și dreptul de a locui în Rusia. Eu eram marea ducesă de nicăieri, și soțul meu era șomer.

Am spus:

— Lucrurile se vor rezolva.

— E doar o piedică temporară, s-a consolat Kiril. Vom supraviețui.

Mama n-a rostit un cuvânt, dar chipul ei spunea totul. „Nu v-am avertizat eu?“

Vestea căsătoriei noastre a ajuns la Darmstadt via Sankt Petersburg și am primit o telegramă de la Ernie. SPER CĂ AI GĂSIT, ÎN SFÂRȘIT, FERICIREA. Cred că era sincer.

Kiril, care se obișnuise ca marina să-i spună ce să facă, părea să nu aibă nici un plan. Își umplea zilele jucând golf, și serile, fumând excesiv. Cât despre locul în care să ne stabilim, acum că Rusia ieșea din discuție, a lăsat totul în seama mea. Am ales Parisul. Dragul meu mare duce, unchiul Pavel, exilat și el, locuia deja acolo cu noua lui soție, Olga, așa că mi s-a părut un loc potrivit pentru exilul lui Kiril. Iar frații lui, Boris și Alexei, adorau amândoi Parisul. Știam că ne vor vizita des. Singura problemă erau banii. M-am gândit să-mi încerc mâna la acuarele. Ernie spusese întotdeauna că pictez destul de bine.

Mama mi-a spus:

— Ai de gând să pictezi acuarele? Și să le vinzi?

Am răspuns:

— Doar până când Kiril își va găsi ceva.

Mama a continuat:

— Își va găsi ceva?

— O slujbă.

— Și ce anume îți imaginezi tu că va face? O să conducă o birjă? Nu fi toantă, Ducky. E un mare duce.

Am spus:

— Păi și tata a fost de viță regală și a deținut comanda unei nave. Aia era o slujbă.

— Așa crezi tu, dragă? a replicat ea.

A stat și s-a gândit o vreme, apoi a adăugat:

— Păi, înainte să mori de foame, mai bine ți-aș cumpăra un apartament.

A ales o proprietate în Passy. Așa cum s-a exprimat ea, arondismentul al șaisprezecelea era o zonă superioară, și apartamentul avea un aspect plăcut. Era o investiție bună. Acela a fost primul nostru cămin, mic și simplu, cu spațiu doar pentru patru servitori. Eram ca niște copii care se jucau de-a mama și de-a tata.

— Și ce avem planificat pentru azi? mă întreba Kiril în fiecare dimineață, chiar dacă știam amândoi foarte bine că el o să joace golf, în timp ce eu o să merg la cumpărat de pernuțe.

Ne-am vizitat des cu unchiul Pavel și cu Olga. Locuiau în apropiere și, așa cum s-au exprimat ei, e bine ca noi, exilații, să stăm laolaltă. Olga ar fi fost fericită să rămână pe viață la Paris, dar unchiul Pavel avea mereu o tristețe în suflet. Tânjea să se ducă înapoi în Rusia. Rușii vor mereu asta, indiferent cât de rău i-a tratat țara lor.

Olga obișnuia să spună:

— Pavel își dorește ca toți copiii lui să se cunoască. Ce poate fi mai firesc de-atât? Dar asta nu se va întâmpla, nu atât timp cât sunt la putere înțepații ăia de pe tron.

Olga și cu unchiul Pavel aveau deja trei copii. Vova împlinise nouă ani, Irina avea trei și Natalia era doar un bebeluș. Nu-și cunoscuseră niciodată fratele vitreg, pe

Dmitri, sau sora vitregă, pe Maria. Era primăvara anului 1906 când ne-am stabilit noi la Paris. Cu doar unsprezece ani în urmă, și parcă mi se pare în altă viață.

Între timp, Maria s-a căsătorit și a divorțat, Dmitri era exilat în Persia, și ultima oară când am auzit de Vova, se afla în arest la domiciliu. Penița l-a băgat în belele, așa cum ne temeam că se va întâmpla. Nu cred că ministrul Kerenski are un simț al umorului foarte dezvoltat. Ar fi fost mai bine să nu fi fost pus la încercare. Dar erau niște băieți așa de adorabili, Vova și cu Dmitri Pavlovici. Sper că vor trece cu bine peste toate astea.

Missy ne-a vizitat imediat după ce ne-am instalat. Era destul de invidioasă.

— Paris! a spus ea. Păi, ce să spun, chiar că ai tras lozul cel mare. Mie mama nu s-a oferit niciodată să-mi cumpere o locuință la Paris. Dar tu ai fost mereu preferata ei.

Nu era adevărat deloc. Mama nu avea preferați. Însă nu era convinsă că soțul meu îmi putea oferi condiții decente de trai și nici nu vedea vreun sens în a plăti chirie unor străini.

Cumnatul Boris ne-a vizitat și el și ne-a adus vești de la Sankt Petersburg. Țareviciul nu se simțea prea bine. Auziserăm deja ceva în sensul ăsta, deși mătușa Miechen nu era tocmai cea mai de încredere sursă. Se părea însă că era adevărat. Țareviciul Alexei avea hemofilie. Unul dintre frații tatălui meu avusese boala asta, și

la fel și fratele lui Ernie, Frittie. Sora lui Ernie, Irene, tocmai își pierduse mezinul din cauza asta. Și acum, Alioșa cel prețios al lui Nicky și al lui Sunny, care fusese așteptat atât de mult timp și de care depindeau atât de multe lucruri.

Oamenii spuneau că n-ar trebui să-mi fie milă de Sunny și de Nicky, mai ales după ce îi făcuseră lui Kiril, dar mie îmi părea rău pentru ei, în special pentru Sunny. La urma urmei, acela era singurul ei scop în viață, să-i ofere lui Nicky un moștenitor. M-am gândit că ar putea să încerce din nou să facă alt băiat, unul sănătos, dar mătușa Miechen a spus că se îndoiește. Țarina Sunny se retrăsese în budoarul ei, suferind de sciatică, iar țarul Nicky avea alte lucruri pe cap. De când fusese înfrânt de japonezi, oamenii începuseră să se schimbe. Unii dintre ei nu erau dispuși să îl mai considere părintele lor înțelept și protector. Se întâlneau în încăperi secrete și puneau la îndoială faptul că Rusia ar avea nevoie de un țar, sau de deputați, sau de conducători de orice fel.

Vechiul prieten al lui Kiril, viceamiralul Kuzmici, a fost asasinat, înjunghiat în spate de propriii lui lucrători portuari. A avut loc un atentat și la viața noului guvernator al Moscovei. Membrii unui consiliu al monarhiei au fost atacați, unii spun că de anarhiști, alții, că de revoluționarii socialiști. Nimeni nu-mi putea explica și mie care era diferența. În fiecare săptămână mai izbucnea o revoltă nouă, iar răspunsul țarului Nicky era din ce în ce mai sever, și nu numai pentru făptași, ci pentru toată

lumea.

Kiril a spus:

— E ușor de înțeles cum gândește Nicky. Dacă le dai zurbagiilor un deget, îți iau toată mâna. E limpede că a decis că cea mai eficientă metodă de a păstra ordinea e să pună bățul pe toți. Dar nu sunt sigur că are dreptate. Dacă bați un câine prea tare, poți obține două rezultate: îl poți învăța să se poarte sau se va furișa și va aștepta următoarea ocazie, ca să te muște. Mă întreb cine îl consiliază?

Oamenii erau neliniștiți. Mătușa Miechen ne spunea asta în fiecare scrisoare. Dar nu era problema noastră. Kiril nu meritase să fie exilat, și nici unchiul Pavel. Nu era vina noastră că noi ne simțeam minunat la Paris.

E straniu cum s-au brodit lucrurile. Eram însărcinată cu primul nostru copil în toamna aia, și mi-era rău și mă simțeam obosită, când am primit o scrisoare de la Ernie. El și cu Sucește-Limba aveau un fiu, Georg.

Voiam doar să auzi de la mine, Ducky, mi-a scris el. *Sper că la tine toate-s bune.*

Am simțit o împunsătură. Oare ce era? Nu regret, asta e sigur. Iritare, poate, că Ernie se forțase să facă împreună cu plictisitoarea lui soție ceea ce nu putuse cu mine. Nu-l voi înțelege niciodată pe Ernie, cât timp voi trăi.

Dar scrisoarea lui m-a neliniștit și m-a făcut să mă gândesc la Elli și la o mulțime de „și dacă" fără sens. Și dacă n-ar fi alergat atât de mult pe la Skierniewice, și nu

i s-ar fi făcut sete, și n-ar fi băut apă nefiartă? Și dacă noul meu bebeluș nu va fi la fel de frumos ca ea? Am început să sper că bebelușul din pântece va fi băiat. N-a fost. Mașa s-a născut pe 20 ianuarie 1907. M-am întors la Coburg pe perioada lăuziei. Mama a insistat. Mi-a spus că francezii erau pricepuți la rochii și la vin, dar în ceea ce privește nașterea de prunci, medicii germani erau neîntrecuți.

Mașa nu era la fel de frumoasă ca Elli. Era diferită. Și am simțit că este a mea într-un mod în care Elli nu fusese niciodată. Kiril era încântat de ea, dar nu era genul de tată care să intre în camera ei de zece ori pe zi, ca s-o ia în brațe. M-am întrebat dacă li se va permite părinților lui Kiril să ne viziteze, să-și vadă nepoțica. Țarul Nicky ar fi putut, cu ușurință, să le interzică să călătorească, dar n-a făcut-o. Unchiul Vladimir și cu mătușa Miechen au venit să stea la noi în Passy. A fost prima oară când i-am văzut, de când mă căsătorisem cu Kiril.

Mătușa Miechen a spus:

— Ducky, trebuie să stabilim cum o să mă strigi. Pare o prostie să-mi spui mătușă, dar nici nu vreau să fiu mamă-soacră.

Am decis să o strig simplu Miechen.

— Și Mașa poate face la fel când va mai crește și va vorbi, a spus ea. „Bunică“ mă face să mă simt așa bătrână.

— Era și vremea ca femeia aia să-și asume vârsta, a fost verdictul mamei. În realitate însă, Miechen a

devenit buni Miechen.

Am petrecut împreună niște momente fabuloase. Ne-am dus la Bobino, să îi ascultăm pe negri cântând, și la Cirque d'Hiver, să vedem luptele libere. Soția unchiului Pavel ne-a dus să cumpărăm pălării ieftine. Lui Miechen i se părea cea mai mare aventură să mergem la Bon Marché și să ne amestecăm printre oamenii obișnuiți.

Luam cina împreună în fiecare seară, și, uneori, acasă, doar cu un bucătar și o servitoare. „Nedoriții", ne spuneam noi. Glumeam, dar unchiul Vladimir nu credea că e amuzant faptul că niște membri de treabă ai familiei fuseseră obligați să locuiască în străinătate.

— Nicky e depășit de situație, a spus el. Dar nu vrea să ceară sfaturi. La cine să se ducă? Serghei e mort, Pavel e exilat, iar eu sunt pe lista neagră, de când l-a dat afară pe Kiril. Singura persoană pe care pare s-o asculte e nevasta lui, Dumnezeu să ajute Rusia.

Miechen mai avea o picanterie de adăugat:

— Nu e numai că Nicky dă fuga la Sunny de fiecare dată când trebuie să ia o decizie, dar să vezi la cine dă fuga Sunny, când are nevoie de sfaturi. Are un vraci nou. E acolo în fiecare zi, în sanctuarul ei personal, și nu discută doar despre durerile și junghiurile lui Sunny, îți spun eu.

Sunny avusese mulți doctori. Când fusese disperată după un băiat, apelase la toată lumea.

Miechen a spus:

— Nu, nu e un doctor. Bărbatul ăsta e un călugăr, îți vine să crezi? L-a adus din cauza hemofiliei lui Alexei, și e un individ foarte ciudat. L-a descoperit Stana Nikolaevna. Nu știu unde l-a găsit, dar cică face minuni.

Marea ducesă Stana era soția străunchiului lui Kiril, marele duce Nikolașa. Nu știam nimic despre ea decât că mama nu îi împărtășea părerile.

— O muntenegreancă! spunea ea, de parcă asta explica totul.

Mătușa Miechen părea să fie de acord cu ea. Spunea:

— Păi, desigur, că Stana e și ea ciudată. Nu socializăm. Toate ședințele alea de spiritism! Deloc nu se cade. Dar călugărul ăsta pe care l-a descoperit are, se pare, aprobarea episcopilor, așa că, ce să mai crezi? Nu știu dacă a făcut ceva pentru țarevici, dar umblă vorba că Sunny nu mișcă nici un deget fără aprobarea lui, și, desigur, Nicky nu face nimic fără aprobarea lui Sunny.

Miechen a spus că pe călugărul lui Sunny îl chema Grigori Efimovici Rasputin.

— Dar nu e un călugăr adevărat, pentru că nu trăiește la o mănăstire. Are un apartament cu șase camere pe Gorokovaia. E mai degrabă un sfânt. Un sfânt rătăcitor.

— Rătăcitor e bine spus, a completat unchiul Vladimir. A rătăcit tocmai din Siberia până în salonul privat al țarinei, ca să vezi. Și asta-i situația. Rusia e cu un picior în groapă, și noi avem la cârmă un nerod ținut sub

papuc de nevastă și un călugăr șarlatan, care trage sforile.

Kiril a spus:

— Deci țareviciul poate fi vindecat?

— Cine știe? a răspuns Miechen. Dar Isa Buxhoeveden e acum una dintre doamnele de companie ale lui Sunny, și ea spune că acest călugăr are un efect foarte liniștitor asupra lui Alioșa. Stă cu el când are o criză și îl ține de mână, și criza trece. Și, odată, nici măcar nu era acolo.

— Ce vrei să spui?

— Era plecat din oraș, dar a trimis vorbă că e cu Alioșa în spirit, și atunci durerea și umflăturile au cedat.

Unchiul Vladimir a spus că nu sunt decât niște aiureli.

Miechen a intervenit:

— Dar, Vladi, cu siguranță nu-i face rău. Orice îi redă calmul e de bun augur. Alioșa e un copil așa de năzdrăvan. Sunt sigură că asta e din cauză că Sunny îl cocoloșește atât de mult. Nu îi dă voie să facă nimic, și apoi, desigur, în secunda în care doica se întoarce cu spatele, se cațără pe mobilă și țopăie peste tot. Bine, e ceva firesc. Băieții nu pot fi ținuți în casă tot timpul, cu cărțile de povești. Eu știu, doar am crescut trei băieți. Ei au nevoie să alerge liber și să se cațere în copaci.

Dar nu și când sângerează.

Kiril a întrebat:

— Cât de grav este? O să trăiască băiatul?

Unchiul Vladimir i-a răspuns:

— E destul de grav. O lovitură mai serioasă, și l-ar putea pierde. Îmi pare rău pentru ei, desigur. E un lucru al naibii de tragic de văzut la un copil. Dar cum să ajungă vreodată țar, dacă nu-l lasă să urce pe cal? Așa că presupun că trebuie să sperăm ce-i mai bine și să ne pregătim pentru ce-i mai rău. Între timp, se pare că avem un magician care îi vrăjește pe țar și pe țarină. Un făcător de minuni rătăcitor, nu alta!

Așa cum stăteau lucrurile la momentul acela, Kiril era al patrulea pe linie la tron. În fața lui mai erau țareviciul Alexei, fratele țarului Nicky, marele duce Mișa, și apoi tatăl lui Kiril, unchiul Vladimir. Ceea ce nu știam noi la momentul acela era că marele duce Mișa pornise pe propriul lui drum spre exil. Tocmai se încurcase cu Natalia Wulfert, o femeie căsătorită și complet nepotrivită pentru fratele țarului. A fost finalul absolut al viselor lui Baby Bee și începutul unui alt balamuc marca Romanov, dar despre asta vă voi povesti mai târziu.

Kiril era al patrulea la rând, așa că s-ar putea spune că tronul Rusiei nu era o perspectivă imposibilă, dar una suficient de distantă, încât să nu mă fi gândit niciodată în mod serios la asta, nici atunci când unchiul Vladimir a spus:

— Pe mine să mă scoateți de la socoteală. Încep să îmi simt bătrânețile.

Avea șaizeci de ani și era în putere. Nu părea groaznic de bătrân. Dar în vara aceea, la Paris, l-am

văzut ultima dată. La scurt timp după ce ne-am întors în Rusia, a început să sufere mici atacuri de apoplexie, unul mai rău ca celălalt, și, în plus, era un om așa de sucit, încât ignora din principiu orice sfat medical. Dacă i se spunea să bea mai puțin, trimitea după o altă sticlă. Dacă era sfătuit să fie calm și să închidă ochii la neajunsurile țarului Nicky, el perora și mai tare.

Ținea mult la Nicky. Încă îl mai privea ca pe un băiețel, bănuiesc, și ar fi fost foarte deschis să îi ofere îndrumare. Dar Nicky se hotărâse că n-are nevoie de îndrumare, doar de supunere oarbă. Și lucrul care îl scotea cel mai tare din minți pe unchiul Vladimir era faptul că în budoarul lui Sunny se părea că se făcea politică.

Urăsc telegramele. Toată viața mea nu am primit decât una care să aducă vești bune. O să vă povestesc despre asta. Eram însărcinată cu Kira și mă apropiam de termen, așa că, probabil, era la începutul anului 1909. Kiril v-ar putea spune ora și minutul. Telegrama era de la Miechen. Conținea o singură propoziție. Nu spunea decât: *TA FEMME EST MAINTENANT DUCHESSE*[8].

Kiril a venit alergând până la mine.

— Nicky a cedat, tot repeta el. O să ne întoarcem, Ducky!

Ceea ce nu era întocmai adevărat, dar era primul pas. Țarul Nicky se dusese să-l vadă pe unchiul Vladimir pe patul de boală și fusese șocat de imagine.

— Era zguduit din temelii, a spus Miechen. Brusc, și-a dat seama că Vladi e pe moarte. Era cam târziu să-i

mai ceară sfatul. Nicky a stat acolo plângând. Păi, îmi pare rău, dar nu prea vreau să văd un țar bocind. A spus că niciodată nu și-a dorit să se certe cu Vladimir și poate că lucrurile au scăpat de sub control. De sub control! Și apoi m-a întrebat ce poate face, ca să se revanșeze, așa că i-am spus: Suflă-ți nasul și dă-i titlul înapoi lui Kiril. Și așa a făcut. Bineînțeles, lui Sunny n-o să-i placă, dar cui îi pasă de ea. N-ar fi trebuit niciodată să-ți ia titlul. Acum trebuie să-l facem să te cheme înapoi în Rusia și să pună capăt aiurelii ăsteia.

Următoarea telegramă a adus vești proaste. Unchiul Vladimir murise. Lui Kiril i s-a permis să vină la Sankt Petersburg pentru înmormântare. Având în vedere starea mea, nu am insistat să mi se permită și mie să merg cu el.

Miechen m-a sfătuit:

— Stai acasă și odihnește-te, Ducky. Nu vrem să naști prin vreo gară poloneză uitată de lume. Ai destul timp mai târziu să-ți faci marea intrare. Și când vei veni, vom face un eveniment din asta și o vom înfuria la culme pe țarina Sunny. Ai auzit ultimele vești despre Mișa?

Fratele țarului Nicky, marele duce Mihail, refuzase să se comporte ca un moștenitor imperial. Refuzase să renunțe la Natalia Wulfert și, deși cuprinsă de durerea proaspetei văduvii, Miechen făcea planuri. A spus:

— Nicky l-a trimis pe Mișa într-o misiune la naiba în praznic, ca să încerce să-l țină departe de patul

doamnei Wulfert, dar e inutil să spun că el tot se mai duce la Moscova s-o vadă, în fiecare clipă în care e liber, iar soțul ăleia face un mare scandal, vorbind de dueluri și amenințând că se va otrăvi. Nu are deloc demnitate. Așa că nu se poate sfârșit decât prost, pentru Mișa, vreau să zic. Ori Wulfert îi va cere satisfacție și va băga un glonț în el, ori țarul Nicky îl va exila. Ți-o spun sigur. Și oricum ar fi, asta îl va pune pe Kiril următorul pe linia la tron, dacă se întâmplă ce-i mai rău cu țareviciul. Nu doresc răul nimănui, bineînțeles. Toți sperăm ca Alioșa să fie bine. Eu doar subliniez cât de aproape de tron ați ajuns, tu și cu Kiril.

---

[8] Soția ta este acum ducesă, în franceză, în orig. (n.red)

CAPITOLUL 15

Așa că soțul meu și-a primit din nou titlul de mare duce – deși, ca să fiu sinceră, la Paris n-a încetat să-l folosească nici o clipă –, și apoi a primit și o slujbă, ca locotenent-colonel în Flota Baltică. Era reconfortant să știu că va fi ocupat din nou. La golf e bine și frumos, dar în zilele ploioase îmi cam stătea în cale. Dar în marină? Mă îngrozea gândul că se va întoarce pe mare. Eram singura persoană care știa cât de zdruncinați îi erau încă nervii.

Chiar și când ne plimbam prin Tegernsee în luna noastră de miere, îmi dădeam seama că apa îl neliniștește. Încă mai avea coșmarul cu înecul. Îl auzeam scoțând un țipăt sufocat și îi vedeam brațele ridicate, și trebuia să-l trezesc.

Problema era că nu puteam merge în Rusia, ca să fiu măcar acolo la Kronstadt când avea permisie la țărm. Țarul Nicky nu era dispus să îi redea imediat lui Kiril toate privilegiile, iar stabilirea mea în Rusia a fost ultima concesie pe care a făcut-o. Mi-am dat seama că e mâna lui Sunny în asta. Deși Ernie își făcuse altă viață cu noua lui soție și el însuși se purta foarte civilizat cu mine, ba chiar prietenos, Sunny nu uitase niciodată faptul că divorțasem de el. Avea un caracter ranchiunos. Mă rog, poate că actualele ei necazuri au mai îmbunat-o.

Ernie și soția lui aveau încă un fiu. Am primit scrisorica obișnuită de la Ernie. *Un moștenitor, și încă unul*

de rezervă, mi-a scris el, *așa că toate bune la Hesse. E un omuleț tare drăgălaș. L-am botezat Louis. Sunt oarecum invidios pe exilul tău la Paris, totuși.*

Mi-am dat seama că mă deranjează nașterea celui de-al doilea fiu al lui Ernie mai mult decât nașterea primului. Știam că asta nu însemna neapărat că farmecele soției lui le întreceau pe ale mele. Mai degrabă crescuse sentimentul de imperioasă necesitate și de datorie al lui Ernie față de Hesse. Dar tot îmi imaginam Darmstadtul vorbind: „Doi fii! Nu e nimic în neregulă cu marele duce Ernie. Care era problema cu prima nevastă a lui?"

Kiril era pe mare, și eu mă aflam la Paris cu un copil de doi ani și cu un nou-născut. Kira se născuse pe 26 aprilie 1909. Kiril a spus că nu-l deranjează deloc încă o fată, dar cred că l-a deranjat puțin, totuși.

— Și poate mai încolo, a spus el, când lucrurile se vor mai așeza, cine știe? Vom mai face încă unul.

Când lucrurile se vor mai așeza. Mă întreb când se va petrece asta.

M-am dus la Coburg în vara aceea ca să asist la nunta lui Baby Bee cu Alfonso. Era un aviator chipeș, care o făcuse pe Bee să uite de marele duce Mișa, dar mai era și un infant al casei de Orléans și Bourbon și, de asemenea, catolic, ceea ce însemna că Baby Bee trebuia să se convertească. N-a făcut-o. Acum a făcut-o, dar la momentul acela a fost un mare scandal, și Alfonso a fost deposedat de rangul său o vreme. Lui Bee nu-i păsa. Era îndrăgostită. Dar mamei îi păsa foarte mult.

— Ce au fetele astea ale mele? a spus ea. De ce trebuie să existe mereu complicații?

Am spus:

— Sandra n-a avut complicații.

— Nu, a spus ea, și slavă cerului pentru asta. E destul de dezamăgitor și așa faptul că s-a măritat doar cu un Hohenlohe.

Bariera finală din calea mutării mele în Rusia a fost ridicată chiar înainte de prima aniversare a Kirei. Țarul Nicky i-a oferit lui Kiril drept reședință o casă la Țarskoe Selo, „dacă soția ta dorește să ți se alăture acolo." Am văzut scrisoarea. Nicky, care îmi era văr, oricum ai fi dat-o, și care mă cunoștea de-o viață, nu putea să îmi spună pe nume. *Dacă soția ta dorește să ți se alăture acolo.*

Mama a spus că nu trebuie să par prea dornică. Ura gândul că Nicky și cu Sunny aveau putere asupra mea și era sigură că, dacă mă duceam la Sankt Petersburg, Sunny nu mă va primi niciodată, dar mie nu-mi păsa. Am început să-mi fac bagajele imediat. Voiam să fiu cu Kiril și doream să mă mut în Rusia. De fapt, voiam să mă mut în Rusia de când mă știam. M-am oprit la Coburg pe drum. Baby Bee era acolo, așteptându-și bebelușul conceput în luna de miere. A născut un băiat, Alvaro. Sora mea mai mică era mamă!

Mi-a spus:

— Ai fi putut să mă avertizezi.

I-am răspuns nedumerită:

— Cu privire la ce? La viața de femeie măritată?

— Nu, a spus ea. Cu privire la naștere.

Imediat ce a născut și totul a fost bine, mi-am continuat călătoria, ca să fiu cu Kiril.

— Cerul știe când te voi mai vedea, a spus mama.

Am liniștit-o însă imediat:

— Dar o să mă vizitezi. Doar nu s-a mutat brusc Sankt Petersburg mai departe.

— Ba da, a spus ea. Asta se întâmplă când îmbătrânești.

Tocmai primise vestea că regele, unchiul Bertie, murise.

— S-a mai dus încă unul, a spus ea. Curând, o să fiu singura rămasă.

Mai era luna cea mai frumoasă în care să ajungi la Țarskoe Selo. Teii, liliacul și mălinul erau în floare, iar aerul încă mai era proaspăt. Casa care ni se alocase era pe strada Sadovaia, aproape de grajdurile imperiale, lucru care îmi făcea plăcere, și aproape de cimitirul cailor, care o fascina pe Masa.

Micul palat de vară al lui Miechen era aproape, și la fel și căsuța mult prea țărănească a cumnatului Boris, dar cel mai apropiat vecin al nostru era Genia Botkin. Era medicul familiei imperiale și îi îngrijea pe toți, cu excepția țareviciului. Alioșa avea propriul medic, din cauza bolii lui speciale, un anume doctor Derevenko despre care se spunea că e expert în tratamentul hemofiliei. Și desigur, la momentul acela, îl îngrijea și

călugărul lui Sunny, Grigori Rasputin. Nu l-am auzit niciodată pe doctorul Botkin exprimându-și vreo părere despre Rasputin. Îmi închipui că era ușurat de faptul că altcineva purta responsabilitatea pentru sănătatea și supraviețuirea lui Alioșa. Chiar și așa, bietul om nu avea nici o clipă de răgaz, pentru că țarina Sunny trimitea după el de fiecare dată când simțea și cel mai mic junghi.

Kiril spunea mereu că Genia Botkin s-o fi resemnat cu soarta lui, din clipa în care s-a născut. Tatăl lui fusese și el medic personal pentru doi țari, așa că Botkin știa ce se așteaptă de la el: să fie la dispoziția familiei țarului în fiecare zi, la orice oră, și să fie de acord, în mod politicos, cu propriile diagnostice ale țarinei. Viața lui nu-i aparținea. Nu știu dacă acesta n-o fi fost și motivul nemulțumirilor doamnei Botkin. Cert e că, până ne-am mutat noi pe strada Sadovaia, ea fugise cu un profesor scăpătat și îl lăsase pe Botkin cu patru copii de crescut. Tania e cea mai mare. Sunt sigură că s-ar fi măritat până acum, dacă n-ar fi fost războiul ăsta nenorocit. Gleb e mezinul familiei, iar între el și Tania mai sunt doi băieți adorabili, Mitia și Iuri. Maşa încă mai întreabă de ei. Încă nu i-am spus că nu se vor mai întoarce acasă. În primul rând, asta ar ridica întrebarea: Unde e acasă acum?

Dar Kiril avea dreptate, Genia Botkin e medicul perfect pentru curtea imperială. Nu l-am auzit niciodată bârfind sau plângându-se. Când Nicky și cu Sunny vor

pleca în exil, eu sunt sigură că el se va duce cu ei, până la capătul lumii.

Casa de pe Sadovaia nu era mare, dar era suficient de spațioasă pentru nevoile noastre și foarte luminoasă. Nu avea covoare și exista doar un singur șifonier, dar Kiril îmi pregătise o surpriză de bun-venit. Îmi cumpărase o iapă de Don, cafenie, iar Mașei îi luase un ponei de Shetland.

Miechen mi-a trimis o armată de menajere, urmată de mai multe căruțe, pline cu mobilă, unele de la Palatul Vladimir, iar altele pe care le împrumutase ea, în numele nostru, de la unchii burlaci.

— Nu sunt piese rele, dar nici speciale, a spus ea. Bărbații nu știu nimic despre mobilă. Dar unchii au mai multe decât le trebuie. Dau ei vreodată petreceri? Așa că mai bine să te bucuri tu de ele deocamdată. Nu putem permite să trăiți ca niște țigani. Și imediat ce îți faci timp, e o casă în oraș la care aș vrea să te uiți. Nu e perfectă, dar trebuie să ai un loc, măcar pentru primul sezon.

Casa aceea se afla pe strada Glinka, era cam ieftină ca s-o vândă rapid, și deși Miechen a considerat-o un aranjament temporar, până ne găseam ceva mai grandios, nu ne-am mutat niciodată. Cel puțin, nu până acum.

Am petrecut vara la Țarskoe Selo. A fost o perioadă splendidă. Kiril avea o slujbă de birou. Venea acasă aproape în fiecare seară. Eram o familie și eram în

Rusia, acolo unde ne era locul. Țarul Nicky și cu Sunny erau și ei la Țarskoe Selo și locuiau la Palatul Aleksandr, dar săptămânile treceau, și eu îi vedeam uneori doar pe copii, la plimbare. Le spun copii, dar Olga nu mai era un copil la momentul acela. Avea cincisprezece ani și începea să arate ca o tânără femeie. Tatiana avea treisprezece ani, Mașa, Mașa lor, avea unsprezece, Anastasia avea nouă. Ne făceau semn cu mâna, dar nu se opreau niciodată să vorbim. Alexei era foarte rar cu ele, și atunci când îl vedeam, era, de obicei, în brațe la una dintre doicile lui viguroase, deși avea cinci ani împliniți pe atunci. Mașa, Mașa noastră, obișnuia să mă întrebe:

— De ce e purtat în brațe ca un prunc acel băiețel?

Țareviciul Alexei era mic pentru vârsta lui, dar arăta destul de bine. Asta e problema cu hemofilia. Face stricăciuni în locuri ascunse. Am auzit că oamenii o numesc un blestem de familie, dar toate familiile au necazurile lor. Ernie și cu mine am pierdut-o pe Elli. Mama l-a pierdut pe Affie. Bunica și-a îngropat trei copii. Nu există nici un motiv pentru care țarul tuturor rușilor ar fi fost scutit de asta.

Poate că locuiam pe strada Sadovaia cu scaune împrumutate, dar aveam o mare facilitate: un telefon. Am crezut că n-o să mă obișnuiesc niciodată cu el, și acum mă întreb cum m-am descurcat vreodată fără el. Miechen obișnuia să mă sune în fiecare zi ca să vadă dacă n-am fost convocată de Sunny. Tânjea să-i raportez ulterior despre interioarele decorate ale țarinei.

— Din ce am auzit, a spus ea, s-a uitat în catalogul Maples și a comandat tot ce era acoperit cu creton cu model floral. Pentru Palatul Aleksandr! Femeia aia habar nu are de nimic. Ar fi trebuit să se mărite cu un duce minor din Anglia și să se ducă să locuiască, nu știu, la Surreyshire? Acolo e locul cretonului cu model floral.

A trecut foarte, foarte mult timp până am apucat să văd dacă Miechen avea dreptate cu privire la crimele lui Sunny împotriva eleganței imperiale. Nu am primit nici o invitație.

Miechen a spus:

— Nu-ți bate capul, dragă. Oamenii spun că ceaiurile ei sunt niște evenimente foarte slabe. Doar pâine cu unt și, dacă ești norocoasă, biscuiți digestivi McVitie.

Am văzut-o pe Sunny, în rarele ocazii în care participa la o gală sau la un târg caritabil. Era politicoasă, întreba mereu de mama și de fetele mele, și eu făceam la fel. Dar nu era s-o întreb de sănătatea lui Alioșa. Fusesem avertizată să n-o fac. De parcă dacă întrebam cum se simte, sugeram ceva nedorit. Boala țareviciului era un secret de stat despre care știa toată lumea, dar nu era permisă nici un fel de speculație cu privire la succesiunea la tron.

Probabil că pe Sunny a costat-o un efort considerabil să fie amabilă cu mine de față cu toată lumea. Știam ce gândește cu adevărat despre mine, pentru că o binevoitoare mi-a transmis odată ce auzise din gura țarinei.

— Oamenii de genul acesta vor distruge familia noastră.

„Oamenii de genul acesta“ erau femeile ca mine și ca Olga, soția unchiului Pavel. Sirene care își aruncau soții nemulțumitori ca pe rochia din sezonul trecut și seduceau Romanovii neajutorați. Și noi nici măcar nu eram cele mai rele. Matilda Krasinskaia, „ființa aceea“, așa cum îi spunea mama mereu, ocupa o poziție privilegiată, fără s-o conteste nimeni. Era nemăritată și făcea paradă de fiul ei ca de un trofeu. Cine era tatăl băiatului? mama bănuia că era imposibil de ghicit, având în vedere cu ce se ocupa Krasinskaia, care era trecută din Romanov în Romanov ca un platou de fursecuri. Panoplia de posibili tați era una mare și ilustră.

În vara aceea, focul neplăcerilor lui Sunny a fost alimentat și mai tare. Iubita marelui duce Mișa, Natalia Wulfert, a născut un băiat. Așa cum spunea Miechen, urma să fie interesant de văzut cum avea de gând țarul Nicky să gestioneze situația asta. În cazul unei amante nepotrivite, există întotdeauna posibilitatea de a fi redusă la tăcere cu o casă și o pensie, dar un bebeluș nu e așa de ușor de cumpărat. Nu și atunci când identitatea tatălui e cunoscută de toată lumea. În primul rând, copilul are nevoie de un nume.

Miechen a spus:

— Dacă dragul nostru țar mi-ar cere sfatul, eu i-aș sugera să îl lase pe Pavel să vină acasă și să-l trimită pe Mișa în exil. Ăsta ar fi un schimb de bun-simț, nu crezi?

Sunt sigură că doamnei Wulfert i-ar plăcea Parisul. Dacă se dovedește, până la urmă, că e nevoie de un nou moștenitor (în acest moment, Miechen a coborât tonul răsunător), adică dacă sfântul lui Sunny nu-l poate salva pe Alioșa, se pot baza oricând pe Kiril pentru succesiune. Știi deja că ai fi o țarină mai bună decât Sunny.

Miechen se gândise la toate. Dar, bineînțeles, țarul Nicky nu-i ceruse ei sfatul. În schimb, s-a folosit de unul dintre privilegiile imperiale și a aranjat ca divorțul Nataliei Wulfert să aibă o dată anterioară, apoi a decretat că fosta doamnă Wulfert se va numi în viitor contesa Brasova. Astfel a recunoscut rolul marelui duce Mihail în toate astea. Brasovo era una dintre moșiile lui Mișa, de la sud de Moscova și foarte izolată.

Poate că Nicky a crezut că un titlu o va convinge pe contesa Brasova să stea liniștită la țară și să facă dulceață. Dacă a fost așa, atunci s-a înșelat. Marele duce Mișa nu avea nici o intenție să renunțe la Natalia și la fiul lui, sau să-i ascundă undeva, iar Natalia nu avea nici o intenție să se lase ascunsă. Mișa i-a adus cu el la Sankt Petersburg, și singura lui concesie față de protocol a fost să locuiască în afara orașului, la Gatchina. El s-a instalat în apartamentul lui de burlac de la Palatul Gatchina, iar Natalia și cu bebelușul locuiau într-o vilă închiriată din vecinătate.

Miechen a spus:

— Mișa se va însura cu ea, să vezi tu dacă nu. Într-o bună zi o să scape din lesă.

Kiril a spus:

— Dar nu vor găsi niciodată un preot ortodox dispus să-i cunune. Uitați-vă ce greu ne-a fost nouă. Mama lui Ducky a trebuit, practic, să-l amenințe cu arma pe sărmanul om, ca să-l facă să ne cunune, și el era duhovnicul ei blând și bun.

Miechen i-a răspuns:

— Atunci, Mișa se va duce în străinătate și nu-și va face griji cu privire la preot. O să se ducă în Franța. Orice primar îi va căsători acolo. Vă spun eu, Mișa e ferm decis.

Avea dreptate, așa cum s-a mai întâmplat și alteori, dar a durat o vreme. Vedeți voi, fratele țarului nu poate să se urce în tren pur și simplu. Este obligat să spună unde dorește să meargă și să ceară permisiunea. Marele duce Mișa i-a spus lui Kiril că are impresia că e urmărit de polițiști deghizați. Kiril s-a gândit că ar putea fi adevărat.

— Trebuie să înțelegi cum stau lucrurile, a spus el. Țareviciul e bolnav. Poate că băiatul lui Mișa s-a născut de partea greșită a patului, dar e sănătos. Ultimul lucru pe care îl vrea Nicky acum e ca Mișa să se însoare cu Brasova. Ar fi un pas către reglementarea statului fiului său. Sunny o să-l cicălească pe tema asta, poți să fii sigură. Ar face orice să-l țină pe băiatul lui Mișa departe de linia de succesiune. Dacă aș fi în locul contesei Brasova, mi-aș păzi spatele și copilul.

N-am fost niciodată sigură cât de departe ar merge

Nicky ca s-o facă pe Sunny fericită. În toți anii în care l-am cunoscut ca țarul Nicky, a fost un mister pentru mine. Încă mai e. Un om mic, în papucii unui om mare. Îmi era milă de el. Dacă zarurile s-ar fi rostogolit altfel, ar fi ieșit un fermier foarte fericit din el. Pentru Sunny, simt compasiune. Poate că e fragilă, și istovită, și disperată din cauza stării de sănătate a fiului ei, dar are ceva în suflet care e tare ca piatra.

Deși Sunny nu ieșea niciodată în societate, avea propriul cerc, compus din doamnele ei: Anna Vriubova, Nastinka Hendrikova, Isa Buxhoeveden. Sunny nu se ducea nicăieri fără ele. Vriubova era preferata ei. Aproape ca o soră, spunea Miechen.

— O soră cu glandele lenețe. O viță devotată care o îngână pe Sunny la fiecare pas.

Sankt Petersburg nu era Darmstadt, unde toată lumea cina cu toată lumea, indiferent ce credeau unii despre alții, și nu era nici Paris, unde relațiile erau libertine și simple, și unde nimeni nu cina cu nimeni decât dacă voia cu adevărat. În Sankt Petersburg existau obligații sociale, dar existau și opinii publice și facțiuni, iar eu mă căsătorisem în facțiunea care era cea mai temută și mai admirată. Societatea în care se învârtea Miechen era nemiloasă. Dacă nu străluceai, dacă nu te îmbrăcai minunat și nu dădeai petreceri splendide, nu erai inclus. Noi eram Vladimirovicii, și eclipsam gașca de plicticoase a lui Sunny fără ca măcar să ne străduim. Mie nu-mi stătea în caracter. Uram să mă schimb de haine

de trei ori pe zi. Dar încercam să mă integrez în Sankt Petersburg și nu voiam s-o dezamăgesc pe Miechen.

Lui Kiril i se promisese comanda unei nave. Vorbea cu însuflețire despre asta și făcea pe curajosul, dar știam că îl îngrozea perspectiva. Indiferent de câte ori ieșea pe mare, indiferent cât de mult încerca să-și controleze groaza, nu a trecut niciodată peste asta. Încă mai are coșmarul legat de Petropavlovsk. Până la urmă, și-au dat seama de problemă și i-au găsit o slujbă de birou la Amiralitate. La urma urmei, de ce nu? Își servise patria. Se oferise voluntar să plece din nou la război cu japonezii, când ar fi putut foarte ușor să fie declarat invalid. Și aveam copii mici. Sunt sigură că nu existau motive care să-l facă să-i fie rușine.

Michen ne-a cumpărat casa de pe strada Glinka, reședința noastră de la oraș pentru sezonul 1910-1911, și a coordonat lucrările de decorare. Pe mine nu mă interesează piesele de mobilier. Îmi place să am un fotoliu confortabil și un pat în care să-mi încapă picioarele lungi, dar nuanțele subtile despre poleială și incrustație mă depășeau. Aș fi împrumutat din nou mobilier de la unchii burlaci, dar Miechen nu mi-a permis.

— Vechiturile pot fi fermecătoare la țară, a spus ea. Dar la oraș, nu trebuie să-ți uiți poziția.

Miechen a fost cea care a adus-o pe Peach să locuiască la noi. Mi-a spus că trebuie să aduc o bonă englezoaică pentru fete. Ne-o dăduse deja pe Nania, care fusese dădaca lui Kiril, dar Nania era bătrână și grasă, și

mai degrabă avea ea nevoie să fie îngrijită decât putea să mă ajute pe mine. Maşa şi Kira o epuizau.

Miechen a spus:

— Trebuie să iei pe cineva din Norland. Sunt cele mai bune. Alege una trecută de treizeci de ani şi banală la înfăţişare. Una mai bătrână ar avea prea multe fixuri. Una mai tânără e un pericol pentru... Mă rog, nu trebuie să-ţi explic. Kiril e destul de fidel, dar nu are rost să-ţi baţi singură cuie în talpă.

Aşa că, până la urmă, Miechen a fost cea care a selectat-o pe Ethel Peach din lista de candidate. Era o fată bătrână de treizeci şi şapte de ani.

— E prea bătrână să-şi facă de cap, a menţionat Miechen, şi, în plus, venea cu referinţe excelente de la familiile de diplomaţi din Paris şi Shanghai, unde mai lucrase. Miechen a considerat că ăsta e un punct în favoarea ei. Însemna că domnişoara Peach era un suflet neliniştit, care nu stătea într-un singur loc. Nu avea de gând să stea pe capul nostru la bătrâneţe, aşteptându-se la pensie şi la cazare.

De fapt, Ethel Peach s-a dovedit destul de arătoasă pentru treizeci şi şapte de ani ai ei, dar bătuse drumul până la Sankt Petersburg, aşa că n-am avut inima s-o trimit înapoi, pe motiv că are gropiţe în obraji. Şi în orice caz, Maşa şi Kira au îndrăgit-o imediat, şi asta contează, dacă vrei o viaţă liniştită. Le-a plăcut numele ei, desigur. Şi când Maşa a descoperit că Peach are o soră pe nume Ida, măritată cu un bărbat pe care îl chema William

Notion, mai că n-a țipat de bucurie. Așa că Peach a rămas, în ciuda rezervelor lui Miechen.

— Îndoap-o, a spus Miechen. Trebuie să scapi de talia aia a ei de viespe înainte să-ți facă probleme.

Poate fi dificil să ai o soacră care locuiește chiar după colț, și cu atât mai mult dacă ți-e și mătușă, dar n-am îndrăznit să mă plâng prea mult.

Eu te-am avertizat, mi-a scris mama. *Ei bine, trebuie să fii fermă. Trebuie să-ți pui amprenta proprie asupra casei tale. Nu uita, Miechen e doar o Mecklenburg. Tu ești nepoata reginei Victoria.*

Oricât de mult țineam la Miechen, chiar se băga în viața mea. Trebuia să mă duc la Druce's pentru săpun și la Treumann's, să-mi tipăresc cărțile de vizită, și trebuia să cumpăr gemul de mure pitice care îi plăcea lui Kiril de la Yerliseev, și numai de acolo. Și prietenele ei m-au adoptat, Zinaida Iusupova și Betsy Trubețkoi. Ea le-a îndemnat în acest sens. A durat o vreme până mi-am lărgit propriul cerc de cunoștințe și am îndrăznit să includ în el oameni care nu se ridicau chiar la nivelul de eleganță al Vladimirovicilor. Familia Obolenski, care locuia la Țarskoe Selo. Familia Nobokov de pe strada Moskaia. Moritz și Henny Lenz, care aveau o casă pe Vasilevski, și Gitta Radloss, care locuia în cartierul Vîborg. Și cel mai grozav lucru din toate a fost că la un an după ce m-am mutat în Rusia, George Buchannan a fost trimis în misiune la Sankt Petersburg. Sir George și cu Lady Georgie îmi fuseseră prieteni buni în Darmstadt. Erau

niște chipuri familiare, chiar binevenite. Și apoi mai erau și unchii burlaci, cu depozitele lor de canapele de rezervă și de tablouri neimportante.

Unii dintre oamenii pe care îi numim unchi nici măcar nu ne sunt unchi, iar unul dintre unchii burlaci nu e propriu-zis burlac, dar în uriașa familie Romanov e important să ai niște denumiri de vreun fel.

Adevărații burlaci sunt unchiul Bimbo, adică marele duce, unchiul Nicolae Mihailovici, și unchiul Serioja, al cărui titlu e marele duce Serghei Mihailovici. Cu toate acestea, se zvonea că unchiul Serioja era unul dintre cei mulți care se înfruptaseră din nurii Matildei Krasinskaia, fapt care e posibil să-l plaseze într-o categorie specială.

L-am întrebat odată pe Kiril dacă era posibil ca unchiul Serioja să fie tatăl fiului Krasinskaiei. A zâmbit.

— E un candidat dintr-o listă foarte lungă, a spus el.

Unchiul Gogi face și el parte dintr-o categorie specială. A fost însurat, încă mai e însurat, bănuiesc, deși soția lui nu-l place nici pe el și nu-i place nici Rusia, așa că a fugit, cu mulți ani în urmă, și a luat cu ea cele trei fetițe ale lor, cred că în Anglia. După ce au plecat, unchiul Gogi s-a mutat împreună cu colecția lui de monede la Palatul Mihailovski, ca să locuiască împreună cu unchiul Bimbo și cu unchiul Serioja.

Sunt foarte înalți și slabi unchii burlaci. Îți dai imediat seama că sunt frați. Palatul Mihailovski miroase

întotdeauna a țigări. Îmi place asta. Îmi amintește de mama și de tata. Sora mea, Missy, e convinsă că fumatul i-a provocat tatei problemele cu gâtul și, în cele din urmă, moartea, dar medicii săi i-au recomandat mereu să fumeze. Spuneau că îi revigorează plămânii.

Burlacii locuiesc, în Palatul Mihailovski, în apartamente separate. Mă miră faptul că nu s-au mutat toți laolaltă, într-o singură aripă. Ar fi fost mult mai intim. Poate că vor trebui s-o facă, acum că există acele comitete de alocare a locuințelor, care dictează câte camere pot avea oamenii.

De câte ori eram în oraș, aveam obiceiul să îi vizităm pe unchi. Mai întâi pe unchiul Bimbo, care le lua pe Mașa și pe Kira pe bara bicicletei sale Raleigh, în timp ce eu alergam în urma lor. Pedalau pe coridor către apartamentele unchiului Gogi, pentru a vedea dacă e acasă și dacă are caramele în buzunar. Gogi a fost mereu tare bun cu fetele mele. Probabil că îi aminteau, în mod dureros, de fetele sale, dar n-a vorbit niciodată despre asta. Poate că era ca Ernie și n-avea stofă de soț.

Mă întreb cum se descurcă toți acum? Bimbo, Serioja, Gogi. Sper că bolșevicii nu sunt prea cruzi cu ei. Poate că au părăsit și ei Rusia. Nu primim vești. Poate dacă se termină în sfârșit războiul anul ăsta, vor veni mai ușor scrisori.

CAPITOLUL 16

Până în 1912, mă integrasem așa de bine, încât parcă locuiam în Rusia de-o viață. Tot ce se petrecuse înainte de asta părea acum un vis urât.

— Îți vine să crezi prin tot ce-am trecut? îi spuneam eu lui Kiril.

— Ți-am spus eu că totul se va rezolva, răspundea el. Răbdarea ne-a fost răsplătită.

Iată cum ne împărțeam anul în Rusia. Ne petreceam Crăciunul la țară. De obicei, avea loc și o partidă bună de vânătoare. Kiril mi-a dăruit un pui de ogar de stepă la prima mea aniversare în Rusia. Se numea Strela, care înseamnă „săgeată". I se potrivea numele.

Kiril a spus:

— Un armăsar de vânătoare și un ogar. Acum chiar ești o mare ducesă rusoaică.

Vânătoarea imperială avea loc la Gatchina, dar unul dintre vecinii noștri, Timofei Ivanov, avea o cabană de vânătoare mai mică la Țarskoe Selo, așa că am dus-o pe Strela acolo și am ieșit cu haita lui de câte ori am putut, ca s-o antrenez.

Abia așteptam zilele de vânătoare. Iubeam liniștea de la start, când așteptam să apară lupul. Se auzea doar scârțâitul zăpezii sub greutatea cailor și câte un nechezat blând din când în când. Strela a scheunat prima oară când am scos-o, dar aveam doi dintre ogarii bătrâni ai lui Timofei în lesă, de-o parte și de alta a ei, și ei au

învățat-o să aștepte în liniște până când li se scotea lesa. Îmi plăcea și hăituiala. Asta e partea cea mai frumoasă. Doar uciderea nu mă încânta. Nu iubesc neapărat lupii. Ne-au ucis multe căprioare la Wolfsgarten. Dar tot e un lucru trist să vezi umilită o creatură așa de puternică. Un lup nu-și va recunoaște niciodată înfrângerea. Va mârâi și va amenința chiar și atunci când situația va deveni disperată. În timp ce scriu aceste cuvinte, îmi dau seama că îmi apare în minte imaginea lui Nicky. Nu că ar semăna în vreun fel cu un lup – Ernie Hesse îl asemăna unui cocker spaniel –, dar, cu siguranță, a fost umilit. Țarul tuturor rușilor este obligat să meargă în cerc într-un petec mic de grădină.

Dar vă povesteam despre cum se desfășura anul nostru. De la mijlocul lunii ianuarie locuiam aproape numai în oraș. Le duceam pe fete în plimbări cu sania pe Neva, și Peach le ajuta să-și facă un patinoar în curte. Sezonul balurilor începea imediat după Bobotează și dura până la începutul Postului Paștelui. Ne duceam la două sau trei baluri pe săptămână, și faptul că nu aveam sală de bal în casa de pe strada Glinka nu conta deloc, pentru că organiza Miechen baluri în numele Vladimirovicilor, ținând steagul sus.

— Îl flutură și mai aprig de când a murit tata, obișnuia să spună Kiril. Tata avea oroare de propriul său bal. Nu avea unde să fugă, înțelegi?

Săptămâna Albă marca finalul sezonului. Rămâneam în oraș pentru caruseluri, focurile de artificii și

petrecerea cu clătite a unchiului Bimbo, și apoi, imediat ce începea Postul, ne mutam înapoi la Țarskoe Selo, pentru a duce o viață mai liniștită. Se presupunea că trebuie să postim, desigur. Fără carne, fără brânză, fără vin, dar noi țineam post doar în prima săptămână, și apoi în Săptămâna Patimilor. „Creștini cu jumătate de normă" ne spunea mătușa Ella. Devenise foarte pioasă, având în vedere că fusese crescută luterană. La fel și Sunny. Mama spunea că cei convertiți ajung deseori așa. Eu n-am ajuns.

Petreceam Paștele, Învierea Domnului, așa cum am învățat să-l numesc, la Țarskoe Selo. Țarul Nicky dispusese construirea unei catedrale pentru Sunny, dar părea un proiect fără sfârșit. Eu preferam să merg la Biserica Bunavestire, și copiii doctorului Botkin veneau cu noi uneori, dar nu și tatăl lor. Oriunde petrecea familia țarului Paștele, Genia Botkin se simțea obligat să-i însoțească. Toate acele ore de stat în picioare în biserică. Dacă țarinei Sunny i se făcea rău și leșina?

Peach nu era o persoană religioasă, chiar deloc. De fapt, ne-a spus odată că toate astea erau niște prostii, cuvânt pe care Kira l-a preluat cu încântare. Dar oriunde locuia, lui Peach îi plăcea să urmeze tradițiile locale, atât timp cât nu trebuia să-și facă semnul crucii. La îndemnul ei am învățat să vopsim ouă cu coji de ceapă. Tot Peach a fost cea care le-a dus pe fete acasă la doctorul Botkin, ca să o vadă pe Tania Botkin și pe bucătarul lor pregătind kulich.

Miechen a spus:

— Cerule mare, dar de ce? Nu înțelege că ele sunt mari ducese? Ce crede ea? Că vor fi casnice?

Dar, așa cum spusese Peach, Mașa și Kira creșteau în Rusia. Trebuiau să îi cunoască obiceiurile.

— Și nu cred că strică să știi să gătești, a spus ea. Nici măcar unei mari ducese.

Cum mi-au revenit în minte acele cuvinte mai târziu.

Pe timpul verii închideam casa din strada Glinka. Nu rămânea nimeni în oraș, cu excepția unchilor, care nu păreau deranjați de căldura sufocantă de afară. Dar unchiul Bimbo venea des la Țarskoe Selo și lua cina cu noi. Mereu se ocupa de câte un proiect la serele imperiale. Unul dintre ele era crearea unei mandarine fără sâmburi.

Mașa a spus:

— Dar dacă nu are semințe, cum vor mai crește alte mandarine?

— Aha, a spus el și s-a bătut cu degetul pe o nară.

Poate că nu știa răspunsul.

Obișnuia să le ducă pe Peach, pe Mașa și pe Kira la privit de fluturi în parc.

— Sper să vedem un fluture monarh, spunea el. Și cine știe, dacă nu vedem un fluture, poate vedem un monarh adevărat, în schimb. Am auzit că Maiestatea Sa e acasă.

Unchiul Bimbo le iubește pe fetele noastre, dar

cred că, o vreme, i se aprinseseră călcâiele după Peach puțin.

Uneori, când și la Țarskoe Selo devenea sufocant, plecam în căutare de aer proaspăt. Locul preferat al lui Kiril era la Lacul Ladoga, dar țânțarii mă chinuiau prea tare acolo, așa că după ce am cunoscut familia von Etter, am acceptat invitația de a sta cu ei aici, la Haikko, în Finlanda. De obicei, stăteam până trecea de jumătatea lunii septembrie, până mergeam la cules de ciuperci cel puțin o dată. Și acum iată-ne aici. Doar că asta nu e o vacanță de vară, și nu știu când va scăpa de noi familia von Etter. Când se vor domoli bolșevicii? Când Rusia îl va implora pe Mișa să fie noul țar și toți Romanovii se vor putea întoarce acasă în siguranță?

În octombrie ne întorceam la Sankt Petersburg, deschideam casa din strada Glinka și scoteam husele de pe mobilier. Miechen începea să planifice sezonul. Se comandau sau se modificau rochii, se scoteau blănurile din dulapuri, se curățau candelabrele și se cumpărau cadourile de Crăciun. Miechen avea un sistem foarte simplu. Alegea un singur obiect pentru femei, poate un ac de pălărie sau o casetă pentru pastile, și un singur obiect pentru bărbați. Apoi, comanda o cantitate mare de la Cartier, cu duzina, de parcă ar fi comandat chifle pentru micul dejun. Din câte îmi aduc aminte, 1912 a fost Crăciunul butonilor cu lapislazuli, iar 1913 a fost anul tabacherelor emailate, cu fitile pentru iască de diferite culori. Acela a fost un an special, desigur, unul

aniversar. Se făceau trei sute de ani de când Romanovii domneau peste Rusia. A fost și anul în care marelui duce, unchiul Pavel, i s-a permis să vină acasă.

Totul s-a petrecut brusc.

Kiril a spus:

— Nu se va face tam-tam. Va fi o întoarcere discretă. Asta dacă Pavel alege să se întoarcă. Olga a părut mereu fericită la Paris. Poate îi spune țarului să-și bage undeva mărinimia.

Miechen a fost de părere că mărinimia nu avea nici o legătură. A avut dreptate. Marele duce Mișa era motivul pentru care i se deschisese ușa unchiului Pavel. În doar câteva săptămâni, familia imperială suferise două crize. Mișa fugise la Viena și se însurase cu contesa Brasova, iar țareviciul Alexei avusese un episod de sângerare așa de puternic, încât s-au temut pentru viața lui. Țarul Nicky începea să se panicheze cu privire la succesiune. Avea nevoie de dragul și de bunul unchi Pavel aproape, la îndemână.

Familia țarului își petrecea vacanța de vară la Spala, în Polonia, când s-a petrecut povestea cu Alioșa. O căzătură, o lovitură. Atât i-a trebuit. Dar călugărul făcător de minuni al lui Sunny nu era cu ei. Era și el în vacanță, în Siberia. I s-a trimis o telegramă, el a răspuns că totul va fi bine și, într-adevăr, Alioșa și-a revenit din morți. Oare se pot face minuni prin telegrame? Sau bietul băiat era deja pe drumul spre vindecare? L-am întrebat odată pe Genia Botkin ce părere are, dar n-a vrut să

răspundă. Dacă țarina Sunny credea că Grigori Rasputin îi salvase viața lui Alioșa, atunci nu trebuia să o contrazicem.

În toamna aceea a avut loc o schimbare discretă de gardă printre Romanovi. Unchiul Pavel s-a întors în liniște înapoi în Rusia împreună cu soția și copiii lui, iar Olgăi i s-a acordat un titlu. Urma să fie cunoscută ca prințesa Olga Paley, iar copiii ei urmau să fie tot Paley, pentru a evidenția diferența dintre ei și copiii mai mari ai unchiului Pavel, Dmitri și Maria, care aveau aprobarea țarului.

Miechen a spus:

— Ce minte îngustă are țarul nostru. De parcă îi pasă cuiva cum își spun copiii lui Pavel.

Când s-a întors unchiul Pavel, marele duce Mișa a plecat, sau mai degrabă i s-a interzis să se întoarcă acasă dintr-o călătorie în Franța. A fost exilat pentru crima de neiertat de a se fi căsătorit cu mama copilului său. Exact așa cum prezisese Miechen, Mișa găsise o cale. Îl rugase pe țarul Nicky să-i dea voie să se ducă într-un concediu la Cannes și, după ce a ezitat o vreme, Nicky i-a permis. Dacă și-a trimis poliția secretă să-l urmărească pe Mișa și să se asigure că nu are loc nici o nuntă, atunci cei doi au reușit să-i păcălească. S-au prefăcut că se duc înspre sud, apoi s-au întors la Viena și s-au căsătorit înainte ca iscoadele țarului să-i ajungă din urmă. Mișa știa că asta înseamnă exilul. Cred că o iubește foarte mult pe Natalia. Toată lumea a crezut că se

vor stabili la Paris, dar, de fapt, au ales Anglia.

— La fel ca omuleții de pe barometru, a spus Kiril. Intră Pavel, iese Misa.

Întoarcerea unchiului Pavel n-a modificat deloc linia de succesiune. Nu avea mai multe șanse decât Kiril să devină țar, cu nevasta lui purtând numele de Paley, cu o uniune nerecunoscută oficial, și cu copiii lui Paley percepuți ca o amenințare. Ceea ce așteptam cu toții să vedem era cum vor fi gestionate lucrurile cu privire la Dmitri. Vor deveni toți o familie mare și fericită? Maria ieșise din discuție. Se măritase cu unul dintre prinții suedezi, Wilhelm. Nu era o căsătorie fericită. Dar cu Dmitri era altă poveste. Țarina Sunny era foarte atașată de el, foarte posesivă. La urma urmei, intervenise destul de mult în creșterea lui. Credeam că va face tot posibilul să-l țină departe de copiii Paley. Dacă a încercat, atunci a eșuat. Dmitri Pavlovici și cu Vova Paley au devenit mai mult decât frați vitregi. E greu de crezut, dar au devenit prieteni.

Lui Dmitri îi place să petreacă. E o persoană nocturnă. El și cu Felix Iusupov erau, practic, parte din decor la Acvarium Café. Când unchiul Pavel s-a întors la Sankt Petersburg, Vova Paley avea aproximativ șaisprezece ani, era prea tânăr pentru băuturi tari și femei goale și, în orice caz, era genul de băiat care prefera să stea cuminte în camera lui, să compună versuri. Cu toate acestea, el și cu Dmitri au devenit foarte apropiați. Cât despre soția unchiului Pavel, cred că Sunny se prefăcea,

pur și simplu, că nu există.

Așa cum spunea Kiril:

— E simplu. Nu se pune problema ca ea și cu Olga Paley să se întâlnească întâmplător la piața de pește.

CAPITOLUL 17

Toată lumea prezicea că în 1913 va fi cel mai bun sezon de baluri dintotdeauna. Cel mai luxos, cel mai strălucitor. O celebrare a celor trei sute de ani glorioși de domnie Romanov.

Miechen a spus:

— Va fi minunat, atât timp cât nu ne bazăm pe draga noastră țarină să-l organizeze. Sunny n-ar putea să dea o petrecere reușită nici dacă viața ei ar depinde de asta. E datoria noastră, Ducky.

Și astfel, Vladimirovicii au dat tonul, și a fost foarte bine, pentru că nu era nimic planificat la Palatul de Iarnă, cu excepția unor recepții diplomatice plictisitoare. Doctorul Botkin ne-a spus că Sunny nu era deloc bine. O chinuia nevralgia și nu avea condiția fizică optimă pentru a participa la baluri. Miechen a sugerat că i-ar prinde bine să se dea jos de pe canapea și să danseze câteva mazurci.

— Cu cât faci mai multe lucruri, cu atât mai multe *poți* face, a spus Miechen. O spun din experiență.

Era exact genul de vorbă pe care mi-ar fi spus-o și mama. Indiferent de neînțelegerile dintre ele, Miechen și cu mama făceau parte din aceeași școală veche de femei hotărâte și cu sentimentul datoriei. Ai sau n-ai nevralgie, îți pui corsetul și zâmbești.

Nouă nu ne păsa de indispozițiile lui Sunny. Aveam destule distracții și fără ea. Dolly Șeremețkaia și

cu Helen Bobrinski dădeau niște baluri mascate minunate. Kiril și cu mine ne-am costumat în Lupul Sur și Pasărea de Foc. Felix Iusupov a venit la balul lui Dolly costumat în Crăiasa Zăpezii, iar la petrecerea lui Helen, ca Regina Întunericului.

— Dumnezeule mare, a spus Kiril. Iusupov e îmbrăcat în fustă. Oare ce-o crede mama lui?

Dar nu sunt sigură că Zinaidei Iusupova îi păsa vreun pic. Fiul ei arăta foarte frumos în costumul de Crăiasa Zăpezii.

Balul lui Miechen de dinainte de Săptămâna Albă a fost cireașa de pe tort. Negru, alb și diamante – astea au fost instrucțiunile ei.

A spus:

— Ducky, probabil că acesta e momentul potrivit să discutăm despre bijuterii.

Mi-a explicat termenii testamentului ei. Diamantele urmau să-i parvină surorii lui Kiril, Elena, care era singura fată din familie. Elena era măritată cu grecul Nicky, care avea posibilitatea să moștenească două tronuri, cel al Greciei și cel al Danemarcei, dar n-avea nici un sfanț pe numele lui.

Restul colecției de bijuterii urma să fie împărțită astfel: Boris urma să moștenească smaraldele, Andrei, rubinele, și Kiril, adică eu, setul de perle.

— Dar nu și tiara, a spus Miechen, pentru că are și diamante, și perle, și mă tem, draga mea, că diamantele sunt mai presus decât perlele. Dar ia-o cu împrumut

pentru balul meu. Elena nu va fi aici, și oricum, nu s-ar supăra.

Și chiar am împrumutat-o.

— Splendidă, a spus Kiril. Sunt al naibii de norocos.

Asta era diferența dintre Ernie și Kiril. Ernie își exprima opinii foarte valoroase despre ținuta mea – el a fost primul care m-a îndemnat să mă îmbrac în lila –, dar nu m-a luat niciodată în brațe să-mi spună că și-ar dori să chiulim de la bal ca să ne facem de cap.

Festivitățile oficiale pentru sărbătorirea celor trei sute de ani de domnie au început la sfârșitul lunii februarie cu o slujbă religioasă și o moliftă de mulțumire în Catedrala Kazan. Un alt maraton de închinăciune, și trebuia să ne ocupăm locurile cu cel puțin jumătate de oră înainte să sosească familia imperială. Pentru unii, așteptarea a fost animată de un mic incident pe care eu, din păcate, l-am ratat. Îmi sărise unul dintre nasturii de la pantof și mă aplecasem să-l caut.

Kiril râdea.

— Ai văzut asta? a spus el.

Nu văzusem nimic.

— Sfântul lui Sunny, a spus el. Tocmai a fost dat afară. Probabil se așezase pe scaunul altcuiva. Se poate chiar să fi fost scaunul lui Nicky! Așa-i trebuie derbedeului!

Mi-am întins gâtul să mă uit, dar nu am văzut nici un sfânt. Bineînțeles, nu eram sigură ce anume caut, și

Kiril nu știa nici măcar ce culoare avea cămașa lui. N-are nici o treabă cu culorile. Am fost furioasă. Muream de curiozitate să-l văd pe făcătorul ăla de minuni faimos.

Am trecut deseori pe lângă casa lui de pe strada Gorohovaia. Femeile se duceau acolo ca să-i ceară sfaturi sau să se vindece. Întotdeauna era un șir de mașini aliniate în fața casei sale, cu șoferii adunați în pâlcuri, fumând, așteptându-și doamnele să iasă. Îmi închipui că avea o sală de așteptare, la fel ca la doctor. Și, dacă erai suficient de importantă, îți făcea vizite la domiciliu. Stana, soția marelui duce, unchiul Nicolașa, îl chema deseori să i le prezinte pe prietenele ei și să le vindece de boli.

Miechen obișnuia să spună:

— Miracole! Într-un salon de primire! Îți poți imagina așa ceva? Oare se servește ceai înainte sau după, mă întreb?

În Sankt Petersburg se zvonea că, și dacă nu aveai nevoie de un miracol adevărat, dacă aveai nevoie doar de puțin ajutor, să spunem, pentru cariera fiului tău sau pentru promovarea soțului tău, Grigori Rasputin putea deschide ușile dorite. Dar în ziua aceea îl ratasem. Și nu mi-am găsit nici nasturele de la pantof.

După o vreme îndelungată a sosit și suita imperială. M-am gândit cât de obosit arăta Nicky. Nu-mi pot imagina de ce. Cu siguranță, nu venea la vreo petrecere. Sunny era îmbrăcată într-o ținută de un albastru-deschis, o nuanță drăguță, dar, în cazul ei, o greșeală,

pentru că o făcea să arate durdulie, în special când stătea lângă țarina moștenitoare Minnie, care încă avea cea mai zveltă talie dintre toate. Țareviciul Alexei era îmbrăcat în costumul lui obișnuit de marinar și mergea fără nici un ajutor, foarte mândru, un adevărat bărbățel. Nu te-ai fi gândit niciodată că fusese atât de bolnav. De fapt, n-ai fi crezut că e ceva în neregulă cu el.

Fetele erau toate îmbrăcate în alb. Olga nu debutase încă. Avea șaptesprezece ani. Missy se măritase deja la vârsta aceea. Dar singurii pretendenți care fuseseră menționați pentru marea ducesă Olga erau Carol[9], fiul lui Missy, și cumnatul meu, Boris. Ambii, complet nepotriviți.

Prințul Carol a fost eliminat repede. Nu-i plăcea cum arăta Olga, iar Olgăi nu-i plăcea nimic la el. Nici mie nu-mi place. Poate că e nepotul meu, dar găsesc că are ceva respingător în comportament. Missy l-a răsfățat prea mult. Cât despre Boris, mă tem că asta a fost doar una dintre multele fantezii ale lui Miechen, că unul dintre fiii ei se va însura cu una dintre fiicele lui Nicky și, astfel, va ajunge mai aproape de tron. Dar Boris era prea bătrân și blazat pentru Olga Nikolaevna. Avea douăzeci și unu de ani acum și tot nu se însurase. Familia imperială avea lucruri mai importante în minte acum. Ei bine, speram să găsească pe cineva care să fie bun cu ea, și încă repede. Dacă rămânea nemăritată, va îngreuna și situația surorilor ei.

Sankt Petersburg a fost animat de petreceri în

săptămâna aceea, dar Nicky și cu Sunny au avut doar scurte apariții la ele. Ea pretindea că suferă de o oboseală a nervilor, iar lui nu-i plăcea să meargă nicăieri fără ea. Vladimirovicii n-au fost impresionați. Ei credeau că Sunny trebuie să se comporte ca o țarină. Credeau că Nicky ar trebui să insiste în direcția asta.

— Dacă ar zâmbi măcar, spuneau oamenii. Asta era problema. Ar fi fost mult mai înțelegători cu privire la durerile și suferințele ei și cu privire la grijile pentru Alioșa, dacă n-ar arăta mereu așa de încruntată.

— Nu ne place deloc, spuneau ei.

Mărturisesc că am simțit o oarecare milă pentru ea când am auzit asta. Bărbaților nu li se pretinde mereu să zâmbească, așa că noi de ce ar trebui s-o facem? Sunny are, pur și simplu, unul dintre chipurile acelea. Și eu la fel.

A urmat o perioadă de liniște pe durata postului, dar imediat după Paște, țarul Nicky și cu familia lui au plecat într-un fel de turneu imperial, navigând pe Volga, de la Nijni Novgorod până la Yaroslav și Kostroma, și apoi cu trenul până la Moscova, pentru marele final al festivităților. A avut loc o paradă fabuloasă în Piața Roșie și o slujbă la Catedrala Sfinților Arhangheli. Mătușa Ella ne-a povestit că orașul s-a umplut de oameni, care s-au aliniat pe străzi și au aclamat.

Așa o dovadă de afecțiune și de loialitate, a scris ea. *A fost emoționant să văd asta, în special după necazurile prin care am trecut. Cred că am mai depășit un hop. Dacă*

ar fi trăit și dragul meu Serghei, să vadă asta.

Marele duce Sandro însoțea familia imperială în turneu. Era însurat cu sora lui Nicky, Xenia.

Unchiul Bimbo a spus:

— Am stat la taclale cu Sandro. Țarul Nicky e încântat de succesul turneului. Și-a suflecat mânecile pentru a începe următorii trei sute de ani de domnie. Dar, între noi fie vorba, nu-mi place cum arată țareviciul. Sărmanul flăcău e clar invalid. Nu-l văd să reziste suficient timp încât să mai domnească. Și unde vom ajunge atunci?

Da, unde?

---

[9] Viitorul rege Carol al II-lea al României (n.red.)

CAPITOLUL 18

În vara anului 1914, a venit mama la Sankt Petersburg. Era pentru prima oară când mă vedea în noua mea casă. A găsit mai multe motive care s-o facă să ofteze – casa de la țară mirosea a cai, casa de la oraș nu avea sală de bal și eu îi permiteam unchiului Bimbo să le ia pe fete și pe guvernantele lor, ca să colecteze apă de mesteacăn.

— Ca niște zdrențuroase, a spus mama. Și Bimbo e nebun de legat. Întotdeauna a fost.

Am spus:

— Dar suntem fericiți. Unchiul Bimbo e un scump, iar Kiril e un soț minunat.

— Dacă spui tu, draga mea, a încuviințat ea sec.

Motivul oficial al vizitei mamei era să participe la nunta anului, nu, la nunta secolului. Irina, fiica unchiului Sandro și a mătușii Xenia, se căsătorea cu Felix Iusupov. Xenia era doar cu un an mai mare decât mine și deja își mărita o fată! Asta m-a făcut să mă simt bătrână și tristă, și m-am gândit la viața irosită a micuței mele Elli. Mi-o amintesc pe Irina de când era bebeluș, și pe Felix de când era băiețel și se juca cu Elli în grădina de la Ilinskoe. Și acum se căsătoresc.

Unii oameni, de fapt, destul de mulți oameni, credeau că mariajul lor era blestemat, dar asta nu i-a împiedicat să meargă la nuntă și să se bucure de festivități. Felix avea o anumită reputație. Nu era un bărbat

cuminte și devreme acasă. Unchiul Sandro chiar a sugerat că Felix suferă de aceleași înclinații ca Ernie Hesse. La urma urmei, își făcuse studiile la Universitatea Oxford, un loc faimos pentru coruperea bărbaților tineri și sănătoși.

Unchiul Sandro a spus:

— Dar Rina insistă să-l ia de bărbat, așa că eu ce să mai fac?

— Să-i interzici, netotule, a spus mama. Asta trebuie să faci. Să împiedici o altă tragedie, până nu e prea târziu. Uite ce-a pățit sărmana Ducky.

Dar Miechen a spus:

— Cum poți vorbi așa de Ducky? Și-a revenit destul de bine în urma episodului cu Ernie. Fiul meu s-a asigurat de asta. Nu e sărmană deloc! Și, în orice caz, gândește-te la toți banii ăia minunați ai familiei Iusupov, pe care Rina îi va avea la dispoziție. Sunt sigură că banii ăia ajută o soție să tolereze o mulțime de înclinații.

Indiferent de ce spunea gura lumii, Rina s-a măritat cu Felix. Erau un cuplu tare frumos. Rochia de mireasă a Rinei era din satin alb, simplă, mulată pe corp, *très moderne*. Voalul era o antichitate franțuzească, iar Felix îi comandase tiara de la Cartier: platină, cuarț și diamante. Multe diamante. Ceva vechi, ceva nou.

Mama a stat cu noi până în iunie, când a plecat spre România ca să-l vadă pe ultimul născut al lui Missy, un băiat, Mircea. Am întrebat-o dacă băiatul e al lui Nando.

— Bineînțeles că e al lui Nando, a spus mama. Ce vrei să insinuezi?

— Mă gândeam că poate e tot unul dintre talmeș-balmeșurile lui Missy.

— Dacă sora ta suferă de vreun talmeș-balmeș, cu siguranță nu vorbim despre ele. Dar mă rog ca asta să fie ultima ei lăuzie. Șase sunt mai mult decât suficiente. La vârsta lui Missy nu-ți mai recuperezi niciodată silueta.

I-am promis că le voi aduce pe Kira și pe Mașa la Coburg, la vară.

— Da, a spus mama. Te rog să le aduci. Nu întineresc, să știi.

Din nu știu ce motiv, nu am ajuns la Haikko în vara aceea. Nu-mi amintesc de ce. În schimb, am întreprins o scurtă croazieră pe Marea Baltică. N-am făcut decât să înotăm, să ne plimbăm și să călărim. Peach le-a dus pe fete la cules de creveți și a făcut un foc de tabără pe plajă, pentru a-și fierbe prada într-o găleată de metal. Fetele încă mai vorbesc despre asta.

Planul era ca soțul meu să se întoarcă la Sankt Petersburg către finalul lunii august, și eu să duc fetele mai departe, la Coburg. Ne-am îndreptat spre Riga pentru a mai petrece câteva zile împreună, și acolo ne aflam când s-a declanșat războiul.

Știam despre arhiducele Franz Ferdinand, desigur. Auziserăm vestea asasinării lui înainte să plecăm în vacanță, dar nu păruse să fie treaba noastră. Sunt sigură

că el și cu soția lui erau niște oameni foarte drăguți, dar nu-i cunoșteam. Și când mă gândesc la ce a dus asta. Kiril dă vina pe vărul nostru, împăratul Willy. El crede că Willy ar fi putut să le spună Habsburgilor să nu mai fie așa de războinici, și lucrurile s-ar fi potolit. Dar se pare că vărul Willy avea și el chef de niscaiva bătălii.

Kiril și cu mine luam cina când a intrat un bărbat în restaurant și a țipat:

— E război!

Unii oameni au comandat șampanie. Alții au plecat în grabă. M-am gândit că ar trebui să plecăm și noi. Voiam să văd dacă mai circulă trenuri spre Germania. Kiril mi-a zis că sunt o idioată. De fapt, mi-a zis că sunt al naibii de idioată.

— Nu te duci la Coburg, a spus el. Nu pricepi? Suntem în război. Germania e inamicul acum.

A spus că trebuie să plecăm acasă imediat, ceea ce nu s-a dovedit prea ușor. Am fost obligați să luăm un tren public, și Peach a trebuit să stea în picioare aproape tot drumul. Parcă toată lumea se pusese în mișcare și, când am ajuns, în cele din urmă, la Sankt Petersburg, străzile erau blocate din cauza căruțelor, a cailor și a soldaților care se îndreptau spre gări. Am dus fetele direct la Țarskoe Selo și Kiril a dat telefoane, ca să afle ultimele vești.

Felix și Rina Iusupov erau plecați încă în luna de miere și se credea că sunt pe undeva prin Germania. Marele duce Mișa își rezervase deja un loc pe o navă din

portul Newcastle. Țarul Nicky îi dăduse permisiunea să vină acasă pentru a-și face datoria față de țară.

Kiril a spus:

— Dacă Mișa are vreun pic de minte în cap, o să-și aducă nevasta și copilul cu el. Va profita de ușa care i s-a deschis, înainte ca Sunny s-o închidă din nou.

Mișa a făcut întocmai. El și cu Natalia s-au instalat din nou la Gatchina, suficient de departe de oraș cât să fie invizibili în ochii celor care nu doreau să-i vadă.

Nicky și cu Sunny s-au dus la Moscova să ceară binecuvântarea lui Dumnezeu cu privire la război. Unchiul Bimbo a spus că, probabil, o să vorbească singur, dar era o tradiție rusească ce trebuia onorată. Între timp, Anglia a intrat în război de partea noastră, și la fel și Franța.

— Se va termina într-o lună, a spus Kiril.

Italia a urmat după Franța și a intrat de partea Rusiei. România nu părea să-și fi declarat adeziunea.

Am remarcat:

— Dacă Missy are vreun cuvânt de spus, vor lupta de partea noastră.

Kiril s-a minunat:

— Missy? Doar nu-ți închipui că o ascultă cineva acolo, nu? În orice caz, bătrânul rege al României e neamț sadea. E, probabil, mai neamț decât împăratul Willy, așa că, dacă va adopta vreo poziție, nu prea cred că va fi de partea noastră.

A fost așa un dezastru cumplit. Războiul cu Japonia fusese un lucru. Asiaticii erau un alt fel de oameni,

distanți. Dar nemții erau de-ai noștri. Bunicul fusese neamț. La fel erau May Teck și cu Miechen. Țarina Sunny era pe jumătate nemțoaică. Și apoi mai era și mama. Eram foarte îngrijorată pentru ea, pe jumătate rusoaică și locuind chiar în sânul dușmanului.

Kiril a spus:

— Nu mi-aș face prea multe griji cu privire la mama ta. E o adevărată nemțoaică acum.

Miechen era de acord cu el. A completat:

— Sunt mai rusoaică decât ea în ziua de azi. Dar o să-ți spun cum putem pune capăt imediat acestui război. Ar trebui s-o bage pe mama ta și pe împărat într-o cameră mică și să încuie ușa. Să se lupte până la moarte. Știm cu toții cine va fi învingătorul. Maria va omorî pe oricine o împiedică pe ea să călătorească iarna la Cannes.

Multe conflicte ar putea fi rezolvate așa, însă nimeni n-a consultat-o vreodată pe Miechen cu privire la cel mai scurt drum către pace.

Când țarul Nicky s-a întors de la discuția lui cu Dumnezeu, a făcut două lucruri ieșite din comun. Mai întâi, a interzis vânzarea de vodcă pe durata războiului.

Unchiul Bimbo a spus:

— Ce imbecil! Nu-și dă seama câți bani aduce băutura la buget?

Miechen era îngrijorată că noua lege va avea alte consecințe. A spus:

— Nu pentru noi, înțelegi. Avem destulă

șampanie. Dar oamenii obișnuiți se pot răscula dacă nu pot să facă rost de băutură.

Însă unchiul Bimbo a fost de părere că nimic nu va împiedica un rus să facă rost de vodcă. Dacă nu putea s-o cumpere, pur și simplu și-o va face el.

— Chiar și dacă va trebui să-și distileze propriii pâslari, a adăugat.

Al doilea lucru pe care l-a făcut țarul Nicky a fost mult mai profund. Sau așa am crezut. A schimbat numele orașului. Sankt Petersburg a devenit Petrograd. Lui Kiril nu i s-a părut mare scofală, dar soții Lentze, de exemplu, au luat lucrurile în serios. După ce ambasada germană a fost atacată, și-au schimbat numele în Lenski, iar Gitta Radloss a schimbat cei doi de „s“ într-un „v“ mai rusesc.

— Mai bine să mă păzesc decât să-mi pară rău, a spus ea. Sunt Gitta Radlova, și cu asta basta.

Și apoi mai era și țarina Sunny. Dacă te puneai la mintea lingușitoarelor ei, Sunny era mămica iubită a Rusiei, *matiușka* lor. Dar Peach, care se plimba prin tot orașul în jumătatea ei de zi liberă, chiar și pe străzile murdare și înfiorătoare, cum era Ligovskaia, raporta că țarinei i se spune acum peste tot „nemțoaica“. Și atunci, ce părere au oamenii despre mine, care sunt și englezoaică, și rusoaică, și nemțoaică? Kiril mi-a spus să subliniez mereu că sunt englezoaică.

— Toată lumea îi iubește pe englezi, a spus el. Joacă cinstit, cu armele pe față și toate cele.

După ce s-a declarat războiul, cea mai mare teamă a mea a fost ca Kiril să nu primească ordine să plece pe mare. Știam că nervii lui nu vor face față. Fusese suficient de încordat și în croaziera noastră, când navigaserăm aproape de țărm. Dar când marele duce, unchiul Nicolașa, a fost numit comandor, a intervenit ca soțul meu să fie numit sub comanda sa. I-a oferit un post de planificare la cartierul general, Stavka, îi spuneam noi, la Baranovici, în Polonia. Kiril și-a pus valetul să-i facă imediat bagajele. Mi-a spus:

— Draga mea, știi ce ai de făcut acum, nu?

În vreme de război era obiceiul ca marile ducese să amenajeze spitale. Țarina moștenitoare Minnie a deschis drumul și a donat Palatul Anichikov. Oricum, nu prea se mai ducea pe acolo. Prefera să locuiască la Kiev. Țarina Sunny a dat ordine ca Palatul Ecaterina să fie pregătit pentru a-i primi pe răniți, și o aripă a Palatului de Iarnă să fie echipată pentru chirurgie. Genia Botkin a fost detașat în Crimeea pentru a amenaja acolo un spital în numele ei. Ne-am întrebat cu toții cum se va descurca Sunny fără să-l mai vadă pe Botkin de două ori pe zi, dar, bineînțeles, îl avea pe Grigori Rasputin, și în orice caz, și-a dat seama, la fel ca multe alte femei, că războiul o face să se simtă mai puternică.

Aș fi putut și eu să amenajez un spital. Casa noastră de pe strada Glinka nu era neapărat potrivită, dar Georgie Buchanan căuta un loc unde să deschidă un spital englezesc. Aș fi putut să-mi unesc forțele cu ea.

Dar mă îndoiam că am ceea ce trebuie pentru a fi soră medicală sau administrator la blide și cârje. Mi-am amintit de vorbele mătușii Louise.

„Ce vrei să faci cu viața ta?“

M-am decis să fac ceea ce-mi plăcea cel mai mult: să conduc. Voiam să întemeiez o unitate de ambulanțe și să le duc pe frontul de luptă. Câteva mașini, poate o camionetă sau două, dacă era cineva suficient de generos ca să le doneze, și vreo șase șoferi. Ne vom apropia cât de tare vom putea de linia frontului. Betsy Trubețkoi a declarat că era cea mai nebunească și mai periculoasă idee pe care o auzise vreodată. M-am apucat imediat de treabă.

Dețineam un Delaunay pe atunci, așa că acela a fost primul vehicul din flota mea. Mașa și Kira au fost foarte încântate că vor trebui să meargă cu tramvaiele electrice cât timp mașina mea va merge la război. A doua achiziție a fost Pierce Arrow-ul lui Miechen. Nu am insistat să renunțe și la Daimler. Pentru oameni era suficient să știe că își donase mașina ei de drum lung, pe durata războiului. În general, când Miechen dădea un exemplu, prietenii ei o urmau. Dar comercianții au fost cei mai generoși; proprietarii de mori și fabricanții de boilere au fost cei care ne-au dat furgonetele de care aveam cu adevărat nevoie.

La începutul lunii septembrie aveam cinci mașini, trei camioane de jumătate de tonă și zece șoferi voluntari. Unii dintre ei nu mai puseseră niciodată mâna pe

volan, dar și-au dat repede seama că e mult mai ușor decât să mergi într-o căruță sau să mâni calul. Spre deosebire de un cal sau de un măgar, un automobil nu avea intenții răutăcioase sau ambiții viclene proprii.

Semion Petrovici Malkov a fost genul de voluntar care s-a oferit imediat. Era unul dintre lucrătorii pe moșia de la Țarskoe Selo, prea bătrân pentru armată, dar prea tânăr ca să stea cu brațele încrucișate acasă. S-au mai oferit și trei englezoaice zdravene și vesele. Aș fi primit mai multe dacă aș fi avut de unde, dar nu toate familiile din Petrograd erau dispuse să renunțe la guvernantele englezoaice. Nu-mi dădusem niciodată seama câte englezoaice erau în oraș, dar toate păreau să se cunoască între ele de la biserica anglicană. Peach, o sceptică desăvârșită, nu-și manifestase niciodată interesul de a merge acolo.

— Dacă aș fi vrut să cânt imnuri și să beau cacao la sindrofii, aș fi rămas în Somerset, a spus ea.

Nu a cerut niciodată să fie eliberată din funcție, nu atunci cel puțin. Nu și-a exprimat niciodată dorința de a contribui cu ceva la război. În ziua în care am plecat, le-am spus fetelor să se poarte frumos, de dragul lui Peach. În absența mea, ea era la conducere.

Kira a întrebat:

— Dar unde pleci?

— În Polonia, să-i ajut pe soldați.

— O să mori?

— Nu.

— De unde știi?

— O să am grijă.

Maşa a spus:

— Peach este de părere că nici n-ar trebui să fie război. Peach spune că tot ce se va întâmpla va fi că mulți oameni vor muri și câțiva se vor îmbogăți.

CAPITOLUL 19

Am condus în convoi până în Galiția. Două dintre englezoaice, Florrie Marsh și Lil Lanham au venit cu mine în Delaunay și am făcut cu rândul la volan, foarte vesele. N-ai fi spus că mergem la război. Aveam doar problema titlului meu nobiliar. După câteva ore în care mi-au spus Înălțimea Voastră, n-am mai răbdat. Le-am rugat să-mi spună Ducky.

Florrie Marsh m-a întrebat dacă am fost mereu o mare ducesă. A trebuit să mă gândesc. Era o poveste complicată. Le-am spus:

— Am fost de la început de rang nobiliar. Prințesa Victoria Melitta. Dar, când ești copil, nu pui mare preț pe asta. Era doar un nume. Apoi m-am măritat cu Ernie, așa că am devenit marea ducesă de Hesse și Darmstadt. După aceea am divorțat, așa încât bănuiesc că m-am întors la statutul de prințesă, dar nu mă invita nimeni nicăieri și nici nu vorbeau despre mine, așa că titlul nu mai avea nici o importanță. Eram Nemenționabila. Și apoi m-am măritat cu Kiril Vladimirovici, devenind mare ducesă imperială.

Florrie a spus:

— Asta înseamnă o treaptă mai sus, nu? Mare ducesă imperială?

Am spus:

— Depinde din ce punct de vedere privești. Dar știi, eu am fost mereu Ducky. Până și bunica, regina, îmi

spunea așa, și cel mai amuzant lucru e că nimeni nu-și amintește cine a inventat porecla și de ce.

A fluierat.

— Bunica-regină, a spus ea. Să fiu a naibii!

Eram pe drum cu ambulanțele de două luni, dar mi se părea o veșnicie, o veșnicie palpitantă. Nu e straniu? Când se crăpa de ziuă, habar nu aveam unde vom merge sau ce vom fi rugate să facem. Nu existau reguli sau rutină. Uneori transportam răniții de la punctul de evacuare la spitalul bazei militare sau de la spital la un tren al Crucii Roșii. Alteori ne apropiam foarte mult de front și duceam infirmierele la punctele de prim-ajutor. Erau rare zilele în care nu trebuia să ducem pe nimeni nicăieri. Atunci, dormeam.

Somnul a devenit marea noastră obsesie după ce am învățat să nu ne mai gândim la mâncare. Pâine neagră, ceai diluat, un ou fiert tare, dacă eram norocoase. Florrie Marsh s-a întors odată din timpul unui transport nocturn cu vreo doi iepuri morți.

— Nu puneți întrebări ca să nu trebuiască să vă mint, a spus ea, apoi iepurii au ajuns în oala de tocană, dar, în general, mâncarea a devenit ceva care trebuia consumat repede, fără poftă sau meditații. Dar somnul... Am devenit o expertă în arta somnului. În toamna aceea am dormit pe un câmp de cartofi, într-o poiană din pădure și într-o livadă de meri. Am dormit sub o pânză de cort, sub cerul liber, pe o prelată, pe paie de grâu împrumutate. Acele de pin sunt cele mai bune. Aș mai petrece

cu drag încă o noapte sprijinită sub un pin. Au fost momente în care am simțit că am adormit la volan, dar poate că mi-am imaginat, pentru că n-am făcut niciodată vreun accident, cu excepția episodului când am atins puțin roata unei căruțe cu bagaje.

Războiul se va termina până de Crăciun. Așa spunea toată lumea. Armata noastră de pe front era mai mare decât a Germaniei. Dar Rusia mai avea un dușman: propria ei grabă dezorganizată. Când trupele noastre au invadat Galiția, nu s-a luat în calcul terenul. Bărbații pot mărșălui peste orice, atât timp cât au bocanci buni, dar căruțele cu provizii trebuie să meargă pe drum, și în multe locuri nu existau drumuri, doar cărări înguste, nisipoase. Așa că proviziile au rămas în urmă, oamenii s-au înfometat și caii n-au fost hrăniți.

Florrie Marsh a spus:

— Ăștia de sus n-ar putea organiza nici măcar un picnic la școala de duminică. Ar trebui să te pună pe tine la comandă, Ducky. Sau pe mine. Sau chiar pe Lil Lanham. N-am avea ce să stricăm mai tare. Mă rog, tu ești aia cu pile. Ar trebui să le spui ălora de la putere. Nu poți scrie o scrisoare? Eu așa aș face, dacă țarul ar fi vărul meu. I-aș spune eu câteva.

Ce idee amuzantă avea despre familia noastră, să creadă că Nicky ar citi vreo scrisoare de la mine. Tot ce puteam face era să vorbesc cu Kiril, să-i spun despre dezastrele triste și prostești la care fusesem martoră. Asta, dacă urma să-l mai văd pe Kiril vreodată.

Când pornisem spre Polonia, nu avusesem nici un plan. Să-mi duc ambulanțele într-un loc unde să fie utile, apoi să mă întorc la Sankt Petersburg ca să mai organizez o serie sau să stau cu flota mea? Bănuiesc că am crezut că voi ști mai multe când voi ajunge acolo. N-am știut. Odată ce ne-am apropiat de frontul care își tot schimba linia, nu prea am avut timp să mă gândesc. Când mă întindeam să dorm, mă rugam mereu ca Mașa, Kira și Kiril să fie teferi, dar cumva nu rămâneam niciodată trează, ca să ajung la finalul rugăciunii. Știam că nu pot să stau departe de casă pe termen nelimitat, dar zilele goneau pe lângă mine și pentru prima dată în viață am simțit că fac ceva util. Mi-aș fi dorit ca mătușa Louise să mă poată vedea.

Mă gândeam să mă întorc la Petrograd în decembrie. Chiar dacă războiul nu se termina, luptele aveau să înceteze cu siguranță, odată ce vor cădea zăpezile. Aș fi ajuns acasă la timp pentru Crăciun. Apoi a sosit o scrisoare cu colțurile îndoite, redirecționată. Fusese la Krasnobrod și Liublin înainte să mă ajungă din urmă la Molodih. Kira avea pojar.

Peach îmi scrisese: *Nu e în pericol, dar m-am gândit că ai vrea să știi.*

Pe scrisoare nu era nici o dată.

L-am rugat pe Semion Petrovici să mă ducă la gara de la Brest-Litovsk. Toată lumea spunea:

— Sigur că trebuie să te duci, dar nu te agita. Copiii sunt mai puternici decât crezi. Pun pariu că va trece

peste asta până ajungi tu acolo.

Dar ei nu știau că eu îmi îngropasem deja o fiică.

Drumurile erau ticsite, chiar și noaptea. Trupele se îndreptau către front, în timp ce sătenii se îndepărtau de el. La un moment dat, ne-am oprit de tot ca să lăsăm să treacă un batalion de infanterie. În alt moment, drumul a fost blocat complet de refugiații care se mișcau încet. Nu s-au dat la o parte nici atunci când a claxonat Semion. Poate că erau somnambuli.

Ce lucruri iau oamenii cu ei, ce lucruri aleg atunci când își dau seama că trebuie să fugă! Am văzut o fată, nu cu mult mai mare decât Mașa, care căra un coș cu găini, și un bătrân cu o biblie cât pragul ușii de mare. Pe marginea drumului stătea o familie care avea o orgă de cameră. Calul lor, numai piele și os, zăcea mort, iar căruța era răsturnată pe o parte într-un șanț, dar ei stăteau acolo, de parcă nu se puteau convinge pe ei înșiși să lase în urmă bucățica aia de casă. M-am întrebat ce s-a ales de ei și de orga lor. M-am gândit deseori la imaginea aia, în ultimele săptămâni.

La Brest-Litovsk era imposibil să te urci într-un tren.

— E război acolo, nu știai? spuneau ei.

Mi-au sugerat că aveam șanse mai mari să mă urc la Varșovia, dar rezervorul era aproape gol și era imposibil să fac rost de benzină. Să dau un telefon la Petrograd? Nici nu încăpea vorbă. La fel și expedierea unei telegrame.

Semion Petrovici a spus:

— Dar ea e marea ducesă Victoria Feodorovna.

— A, da? a spus oficiantul de la telegraf. Și eu sunt împăratul Wilhelm.

Nu puteam să-l învinovățesc pe om. Cu pantalonii mei de piele și cu vesta din blană de oaie nu arătam deloc așa cum ar trebui să arate o mare ducesă. Și mai era și părul meu, tuns, de groaza de a nu lua păduchi. Lil Lanham mi-l tăiase cu forfecuța ei de unghii. Îmi spusese:

— Nu sunt vreo stilistă, dar nu contează, o să crească la loc. Numai să nu te uiți în vreo oglindă de buzunar.

Mă uitasem, desigur. Nu mă putusem abține. Și am descoperit că arătam ca una dintre găinile alea din rasa Black Orpington pe care le creștea mama când locuiam la Devonport. O Black Orpington pe jumătate năpârlită, care pretindea că e mare ducesă. Probabil ar trebui să mă consider norocoasă că nu a chemat nimeni brancardierii să mă ducă într-un spital de nebuni. Dacă aș mai fi menționat și că sunt sora reginei României, sigur m-ar fi luat imediat.

După două zile pline de disperare, în care n-a venit și n-a plecat nici un tren din Brest-Litovsk, au urmat o serie de acțiuni ale Crucii Roșii și am reușit să mă înghesui într-un tren medical care mergea la Petrograd via Riga. Mi s-a părut muncă în zadar să încerc să mă urc în tren, dar apoi m-a împins din spate un bătrân care

făcuse din împinsul oamenilor în tren o meserie de război. Se pricepea destul de bine. Dacă te considera demn de ajutorul lui, făcea tot posibilul să te urce în tren, și aveai șanse cu atât mai mari, dacă aveai un fund de femeie.

Am ajuns la Petrograd după miezul nopții. Nu circula nici un tren spre Țarskoe Selo. Am luat o droșcă. Vizitiul era femeie. Am întrebat-o dacă soțul ei era în armată. A clătinat din cap.

— Nu, a spus ea. E în spital. A căzut dintr-un tramvai.

I-am spus că fata mea are pojar.

— Dumnezeu s-o apere, a spus ea și și-a făcut cruce.

Luminile din casă erau aprinse. Părea un semn bun. Terrierul lui Kiril, Krot, a început să latre isteric chiar și atunci când mi-am scos baticul ca să-mi vadă fața și să-mi audă vocea. N-a fost niciodată un câine prea deștept. Peach era în halat.

Am spus:

— Am venit imediat ce am primit scrisoarea ta. Cum se simte?

— Kirei i-a trecut, a spus ea. Dar acum are și Mașa, și e mult mai rău.

Infecția i se urcase Mașei în piept. Îi auzeam huruitul respirației prin ușa de la dormitor. Miechen trimisese un anume doctor Lukin s-o trateze.

— Risipă de bani, a spus Peach. Inhalații cu abur

și întuneric în cameră. Asta aș fi putut să-i spun și eu.

Am trimis-o pe Peach la culcare. Părea epuizată.

M-a întrebat:

— Ce s-a întâmplat cu părul tău?

— L-am tuns. Din motive practice.

— Ar trebui să-l ții așa. Te întinerește.

Cred că am arătat mereu mai bătrână decât vârsta mea reală, dar Peach a fost prima care a insinuat că îmbătrânesc. De asemenea, am remarcat că nu mi-a mai spus „doamnă". Ceva se schimbase în relația dintre noi.

M-am așezat lângă Mașa, ațipind din când și când. Ardea. La un moment dat, s-a agățat de brațul meu, deși nu sunt sigură că m-a recunoscut. Pe jumătate trează, am văzut o fetiță în cămașă de noapte în pragul ușii și i-am vorbit. Apoi, fetița a strănutat și eu m-am trezit complet.

A spus:

— De ce m-ai strigat Elli?

Era Kira.

Am spus:

— Visam. Vino aici și lasă-mă să te sărut.

Nu s-a apropiat. A spus:

— De ce ai fața așa murdară?

— Am venit cu trenul.

— O să mai pleci?

— Nu, niciodată. Mi-a fost dor de tine. Ție ți-a fost dor de mine?

Poți să fii sigur întotdeauna că un copil va spune

adevărul.

— Nu așa de tare, a spus ea. Buni Miechen ne-a cumpărat rochii noi, și unchiul Bimbo ne-a dus la cules de ciuperci. O să moară Mașa?

— Nu, am spus, deși știam că e posibil. Arată-mi rochia cea nouă.

S-a întors cu rochia trasă peste cămașa de noapte. Din catifea albastră, cu partea de sus încrețită, cu mâneci bufante la încheietură și cu panglică în talie. Stilul Miechen.

— A Mașei e roșie, a spus ea. Dar îmi place a mea mai mult. De fapt, chiar mi-a fost dor de tine.

Febra Mașei a cedat în noaptea următoare. A dormit liniștită timp de o oră, apoi s-a ridicat în șezut și s-a încruntat la mine.

— Nu știam că ești aici, a spus ea. N-ar trebui să te furișezi așa lângă cineva.

Încă mai eram îmbrăcată cu pantalonii de pe ambulanță. Pe sub ei aveam pielea cenușie. Toate săptămânile alea în care mă spălasem cu puțină apă de la pompă sau nu mă spălasem deloc. M-am așezat în cadă și am pus-o pe Nania să toarne apă fierbinte peste mine până când cenușiul s-a făcut roz. Apoi, am tras pe mine o cămașă de noapte, am mâncat două felii de pâine albă, moale, cu unt și am adormit.

A sunat Miechen. Era în Livadia.

I-am spus:

— Mașa e în afara oricărui pericol. O să fie bine

acum.

— O, știam că așa va fi, a spus ea. Doctorul Lukin e cel mai bun medic. Kiril s-a întors?

Miechen îi scrisese unchiului Nicolașa și îi spusese că soțul meu trebuie să primească imediat o permisie, pentru a-și vedea copiii bolnavi.

— Mai ales având în vedere munca eroică pe care ai făcut-o tu, a spus ea.

Mi l-am imaginat pe marele duce Nicolașa pufnind la auzul cuvântului „eroic".

Am spus:

— Kiril nu e aici. Nu cred că unchiul Nicolașa are vreun cuvânt de spus cu privire la mișcările lui.

— Ba, bineînțeles că da, a spus ea. Care mai e rostul în a avea un comandor în familie dacă nu poate trage niște sfori ca să-ți facă o mică favoare? Dacă Kiril nu vine săptămâna asta, o să-i dau telefon țarului. Și când mă gândesc câte a făcut familia mea pentru țara asta!

Am spus:

— Miechen, te rog, nu face asta. Și în orice caz, Nicky nu primește telefoane, știi asta.

— Atunci îl voi sâcâi zi și noapte până o va face, a spus ea. Cerule mare, nici măcar țarina moștenitoare Minnie nu se teme de telefon.

Kiril n-a venit acasă nici măcar de Crăciun. A fost o perioadă foarte tristă. Nici un spectacol de operă sau de balet. A fost anulată o reprezentație a Oratoriului de Crăciun a lui Bach. „Nu se cuvine", au spus ei. „E prea

nemțească.“ Și, desigur, nici măcar Iusupovii n-au îndrăznit să dea o petrecere. De fapt, cu atât mai mult Iusupovii. La fel ca toți ceilalți, și ei își oferiseră o parte din palat pentru a fi folosit pe post de spital militar, dar Felix nu era prea bine privit. Se folosise de motivul „fiu unic“ pentru a scăpa de front și își făcuse rost de o slujbă sigură la Fortăreața Petru și Pavel, ca arhivar de hărți, sau ceva de genul acesta. Rina era gravidă, așa că era bine pentru ea să știe că Felix nu e în pericol, dar era destul de stânjenitor că el venea acasă la cină în fiecare seară, în timp ce restul bărbaților erau plecați să-și facă datoria pe front.

Frații lui Kiril, Boris și Andrei, aveau amândoi unități în subordine. Unchiul Bimbo era la Kiev pe post de inspector imperial al spitalelor, unchiul Serioja era în nordul îndepărtat, inspectând fabricile de muniții, iar unchiul Gogi era pe punctul de a pleca în Orient să discute cu japonezii. Asta era stupiditatea războiului. Aproape puteai înțelege punctul de vedere al lui Peach. Japonia, care fusese dușmanul nostru de moarte cu doar câțiva ani în urmă, Japonia, care ne costase atât de mult, printre care și sănătatea soțului meu, era acum aliatul nostru.

Peach și cu mine am făcut tot ce am putut ca să le oferim Kirei și Mașei un Crăciun frumos. Am dat propria noastră petrecere, la care fetele au purtat rochiile primite de la Miechen. Le-am sugerat să facă un mic spectacol pentru mine ca să-mi arate ce învățaseră la cursurile de

balet, dar Peach pregătise altceva. Urmau să interpreteze o mică poveste despre cineva pe nume Stenka Razin. Numele nu-mi spunea nimic.

Maşa a spus:

— Doamne, dar toată lumea ştie despre Stenka Razin.

Peach a spus:

— Robin Hood-ul Rusiei.

Nu s-a obosit să-şi ascundă disprețul față de neştiința mea.

— Da, a întărit Kira. I-a ajutat pe săraci, pentru că bogații erau tare cruzi şi egoişti.

— Sunt sigură că nu toți erau aşa, am spus.

Maşa m-a apostrofat:

— Sper că n-ai de gând să ne strici piesa.

Am făcut caramele din melasă ca să-i trimitem lui Kiril şi am construit un dâmb de zăpadă minunat. Eram afară, ne dădeam cu sania, când am văzut poştaşul sosind acasă la Genia Botkin cu o scrisoare urgentă. Am ghicit imediat despre ce era vorba. În vremuri de război, nimeni care avea un membru al familiei pe front nu voia să primească o scrisoare urgentă, şi ştiam că doar Tania e acasă. Era ora la care Botkin îşi făcea vizita zilnică la țarina Sunny. M-am dus la Tania. Draga de ea era albă ca varul şi nici măcar nu deschisese plicul.

— Ar trebui să-l deschid, nu crezi? m-a întrebat ea. În mod normal, aşa ar trebui. De când a plecat mama, a trebuit să mă ocup eu de toate. Doar că nu-mi place

cum arată.

Am deschis-o împreună. Era ceea ce mă temeam. Am sunat la Palatul Aleksandr, dar centrala nu-mi putea face legătura cu niciuna dintre Maiestățile Sale, sau nu voia. I-am spus servitoarei familiei Botkin să-i dea Taniei ceai tare și dulce, apoi am plecat cu bicicleta ei. Garda Imperială nu mi-a făcut nici un fel de probleme. Întotdeauna le făceam semn cu mâna când treceam pe lângă porți, așa că mă cunoșteau bine. Cu administratorul-șef al palatului era altă poveste. Poate că l-a fâstâcit vederea colanților mei de călărie. Dar când i-am șoptit motivul pentru care venisem acolo, a fost de acord să mă ducă direct la Nicky.

Acesta se afla în camera de joacă împreună cu Alioșa. Și Maria, și Anastasia erau acolo. Cum m-au studiat fetele alea! Mătușa care îl abandonase pe dragul lor unchi Ernie.

Țarul tuturor rușilor stătea în vârful unui tobogan din lemn. Era îmbrăcat cu tunica militară.

— Ducky, a spus el. Ce surpriză plăcută!

Apoi a alunecat într-un morman de perne. M-a întrebat de sănătate, după care s-a interesat de Kiril. I-am spus:

— Kiril Vladimirovici e la Stavka. Cred că e bine. Sper că e. Tu știi mai multe decât mine.

— A, da, a spus el. Desigur.

Dar nu mi-a oferit nici o veste. I-am spus de ce am venit. Tânărul Mitya Botkin fusese ucis în bătălie la

Limanowa și Tania avea nevoie ca tatăl ei să vină imediat acasă.

Nicky a sunat din clopoțel și și-a aprins o țigară. Am luat și eu una din tabacheră, dacă tot era deschisă. Maria și cu Anastasia încă mă mai examinau. M-am simțit ca un exponat interesant dintr-o grădină zoologică. „Avertisment: Acest animal poate mușca." Așa că am fost destul de încântată să le dau un subiect de conversație cu țarina Sunny. Nu numai că mătușa Ducky e divorțată, dar poartă pantaloni bărbătești și mai și fumează. De fapt, chiar aveam mare nevoie de o țigară.

— Tristă afacere, a spus Nicky. Ceilalți băieți ai lui Botkin? Sunt și ei...?

Iuri Botkin tocmai plecase la instrucția preliminară, iar Gleb era prea mic pentru armată, dar era nerăbdător să-și urmeze frații. Am făcut observația că multe familii sunt îngrozite când aud că poștașul sună la ușă. Cred că am menționat și faptul că nu există o doamnă Botkin în casă, doar Tania și cu servitorii. Nu mai țin minte.

Alioșa mă studia. Era foarte scund pentru vârsta lui, dar știa cum să-și joace rolul.

A spus:

— Eu sunt țareviciul.

Am spus:

— Știu. Iar eu sunt mătușa ta, Ducky.

— Nu, a spus el, nu cred.

Bănuiesc că nu-ți corectează nimeni manierele atunci când ești Moștenitorul. Păi, mă tem că bolșevicii

îl vor pune la punct în curând. Ei nu dau nici o ceapă degerată pe rangul cuiva.

Apoi m-a întrebat:

— Ai băieți?

Nu era un copil simpatic, dar nici nu era de mirare. Erau prea puține lucruri normale în viața lui, așa supravegheat la fiecare două minute cum era, închis acolo cu Sunny și cu toate surorile și doctorii ăia care se agitau în jurul lui. Nu avea cu cine să se joace, cu excepția dădacelor și a țarului Nicky. Avea nevoie de puțină educație.

Am spus:

— Nu am băieți. Am două fete, dar sunt mai mici decât tine. Au cinci și șapte ani.

A vrut să știe dacă aveau biciclete.

Aveau, desigur.

— Vezi, tată? a spus el. Copiii acestei persoane sunt mai mici decât mine și au voie cu bicicleta.

Am sperat că Nicky se va duce direct în apartamentul lui Sunny pentru a-i da vestea lui Botkin în privat, dar, în schimb, a trimis după el, și apoi a stat acolo, discutând despre perspectiva unor noi căderi de zăpadă și pufăind încet din țigară.

I-am spus:

— Să rămân? Când vine Botkin?

— Cum dorești.

— Poate ne retragem undeva?

— Undeva?!

— Copiii?

— A, da, înțeleg la ce te referi.

Prea târziu. Ușa s-a deschis și a intrat Genia Botkin, atât de vesel și de lipsit de orice bănuială. Mi-am dorit să fiu la mii de kilometri distanță. Și apoi, Nicky a rasolit lucrurile și mai tare. În loc să treacă direct la subiect, a întrebat mai întâi de sănătatea lui Sunny și a trebuit să ascult un discurs lung și liniștitor despre felul în care funcționează sistemul nervos al țarinei, în tot acest timp așteptând ca lovitura cumplită să fie dată. Și încă într-o încăpere plină de jucării. A fost groaznic.

Sărmanul, sărmanul Botkin. A rămas complet calm. Ba chiar s-a scuzat că a întrerupt consultația țarinei.

Nicky i-a spus:

— Țarina va înțelege perfect. Tristă zi. Nu există sacrificiu mai mare. Ai recunoștința patriei, Botkin. Nu te mai reții. Probabil dorești să pleci.

Am crezut că, poate, va ordona să vină o mașină să-l ducă pe Botkin acasă, dar n-a făcut-o. Pur și simplu și-a aprins o țigară și s-a întors cu spatele. Întrevederea se terminase.

Am împins bicicleta Taniei și am plecat împreună cu Botkin. Nu era o distanță lungă, dar a părut să dureze o veșnicie. Bănuiesc că de asta am vorbit cu el despre cum am pierdut-o pe Elli, ca să umplu tăcerea. Ca să mă pun pe picior de egalitate cu el, pentru că știam cum e să pierzi un copil.

— Îmi pare așa de rău, a spus el. N-am știut

niciodată.

Apoi a adăugat:

— Soția mea, fosta mea soție, va trebui informată despre Mitya, deși nu sunt foarte sigur unde e. Sunt atât de multe lucruri pe care nu le știu.

CAPITOLUL 20

A avut loc un accident pe calea ferată, la nord de Țarskoe Selo. Trenul de Petrograd s-a oprit la semnal și a fost lovit de un alt tren care venea de la Pavlovsk. A deraiat chiar în fața trenului care sosea. Erau morți și răniți. Anna Vriubova se număra printre ei. Lubov Obolenski a fost prima care mi-a spus. A zis că Vriubova murise în accident.

O oră mai târziu, veștile s-au schimbat. Anna Vriubova era în viață, dar în stare foarte gravă. Fusese dusă la ea acasă și trimiseseră după un preot. Țarskoe Selo era un sat în care circulau mereu informații de o calitate îndoielnică. Olga, soția unchiului Pavel, mi-a relatat versiunea revizuită a doua zi. La Anna nu se dusese un preot, ci Grigori Rasputin. Stătuse la căpătâiul ei și îi spusese să se ridice și să meargă.

— Și așa a făcut, a spus Olga. Chiar se pare că ascetul țarinei a făcut un miracol.

— La fel ca Iisus, a spus Kira, care n-ar fi trebuit să asculte.

Anna Vriubova și-a revenit, deși nu în totalitate. În zilele ei bune merge în cârje, în zilele proaste folosește un scaun cu rotile. După accident și-a închis casa și s-a mutat într-un apartament din Palatul Aleksandr. Ordinele lui Sunny. Nu știu ce o fi gândit soțul Annei despre faptul că a renunțat la casă. Vriubov era plecat cu flota în Pacific și nu-mi amintesc să-l fi văzut vreodată. Poate că

și-a făcut și el propriile aranjamente.

Era aprilie. Câinele idiot al lui Kiril sărbătorea dezghețul săpând o groapă până-n centrul pământului, când, deodată, și-a abandonat truda și a început să schelălăie și să latre ascuțit. Am crezut că poate s-a rănit și am alergat la fereastră, dar Krot lătra de bucurie, nu de durere. O mașină trăsese în fața casei, și din ea coborâse stăpânul său. Kiril venise acasă în permisie.

Fetele au alergat spre el, dar când l-au văzut, au fost puțin timide la început. Apoi li s-au alăturat lui Krot, în frenezia lui de fericire câinească. A trebuit să stau la coadă ca să primesc un sărut.

— În sfârșit, a spus el. Am crezut că n-o să mai ajung niciodată.

Kira a spus:

— De ce te pupă tati atât de mult?

Kiril a explicat:

— Pentru că mi-a fost foarte dor de mama voastră minunată.

— Chiar și așa, a ripostat ea.

Părea obosit, dar se îngrășase. Indiferent ce mergea prost pe frontul polonez, la cartierul general se mânca bine. Avea și el lucruri pe care să mi le spună, după ce s-au băgat copiii în pat. În special despre Sunny și despre sfântul ei. Se părea că, după câteva pahare, unchiul Nicolașa își cam dădea drumul la gură cu privire la ce părere avea despre ei.

„Conform spuselor lui Nicolașa“, așa începeau

câteva bârfe extrem de delicioase. În ordinea crescătoare a indignării erau: Grigori Rasputin nu întruchipa deloc un făcător de minuni, ci un escroc; Rasputin complota împotriva unchiului Nicolașa, pentru a-l îndepărta de la comanda trupelor; Rasputin era un desfrânat insațiabil care vindeca bolile femeilor aducându-le la extazuri excesive, și țarina Sunny îl primea uneori îmbrăcată doar în cămașa de noapte și acoperită cu un șal.

Kiril a fost de acord cu mine că ultima acuzație era complet neverosimilă. Sunny nu ar face niciodată ceva atât de necuviincios. M-am gândit și că temerile lui Nicolașa pentru poziția lui par destul de nebunești, dar Kiril nu era așa de sigur.

A spus:

— Au avut o confruntare, acum ceva vreme. Nicolașa și-a dat drumul la gură și l-a acuzat pe sfânt că e un șarlatan. I-a spus că vede dincolo de prefăcătoriile lui. Rasputin s-a dus fuga la Sunny, iar aceasta e absolut furioasă pe Nicolașa, pentru că i-a supărat vraciul.

— Dar asta a fost înainte de război. Nicky are nevoie de unchiul Nicolașa acum. Chiar și Sunny trebuie să înțeleagă asta. Cine altcineva ar putea să conducă războiul?

— Stai, că e și mai rău. Știi cum e Nicolașa. Nu-i pasă de părerile altora. Rasputin i-a scris, împăciuitor și toate cele. S-a oferit să vină la Stavka să binecuvânteze capela și să-i îndrume pe ofițeri în rugăciune. Și știi ce i-a răspuns Nicolașa? „Hai, vino, șarpe ce ești! O să-ți

pun pielea-n băț.“ Și acum se vorbește că Nicolașa va fi înlocuit. E doar un zvon, dar nu iese fum fără foc. Se spune că Nicky ar putea să preia el însuși comanda.

— Și asta ar fi un lucru rău?

— Rău? Ar fi un dezastru total.

— Tu l-ai văzut vreodată pe Rasputin?

— Doar atunci, în Catedrala Kazan. Când a fost ridicat în picioare de pe scaunul țarului, mai ții minte? Ei bine, s-ar părea că a fermecat pe toată lumea acum. Ai zice că e a doua venire, și nu altceva.

Rușii își iubesc sfinții. Am șovăit mereu să spun ceva în favoarea sau în defavoarea lui Grigori Rasputin. Nu-l cunoșteam, și dacă într-adevăr oprise sângerarea lui Alioșa când fusese bolnav, atunci ce mamă ar putea s-o învinovățească pe Sunny că se încredea în el și îl ținea aproape? O să comentez doar că femeile care se duceau buluc la el în apartament și îl invitau în saloanele lor erau considerate, fără excepție, cele mai proaste femei din Sankt Petersburg.

Kiril mi-a adus vești și despre Missy. Bătrânul rege, unchiul lui Nando, murise, și Nando îi urmase la tron, așa că sora mea chiar era regina României acum. Dar tot nu se implicaseră în război.

Kiril a spus:

— Nici nu se vor implica, decât dacă războiul le bate în poartă și sunt forțați să intre în luptă. Nando preferă o viață liniștită.

Am spus:

— Poate că el da, dar Missy, nu. Sunt sigură că militează pentru ca România să intre în război de partea noastră.

Kiril a râs.

— Missy, regina războinică? a spus el. Nu sunt sigur de asta. N-o să-și strice coafura?

Am spus:

— Asta crezi tu despre noi? Nu crezi că Missy va vrea să contribuie cu ceva?

A spus:

— Am glumit doar.

Dar mie nu mi s-a părut amuzant. O subestima pe Missy și mă subestima și pe mine. Nu m-a întrebat niciodată nimic despre perioada petrecută în Galiția, despre lucrurile pe care le văzusem.

— *Pas devants les enfants*, spunea el. Ai făcut o treaba a-ntâia, Ducky, sunt sigur de asta, dar n-ar fi trebuit să pleci pe front. Nu ți-aș fi dat voie. Locul tău e aici, cu fetele. Oferă-i lui Sunny o mână de ajutor la unul dintre spitalele ei, dacă simți că vrei să faci mai multe. Ar aprecia asta. Poate că lucrul ăsta chiar ar îmbunătăți relațiile dintre voi.

Apoi a venit momentul ca el să se întoarcă la Stavka. Acele ultime zile au fost foarte apăsătoare pentru noi.

I-am spus:

— Mi-e groază că voi primi aceeași scrisoare pe care a primit-o Botkin.

M-a asigurat:

— Nu sunt în nici un fel de pericol. Tu aveai mai multe șanse să fii ucisă când ai plecat cu ambulanțele alea nenorocite. Promite-mi că nu te vei mai duce.

I-am promis.

A spus:

— Te-am așteptat mult prea mult timp. N-aș suporta să te pierd acum.

Am plâns mult în ultima zi petrecută acasă. Și-a pus valetul să-i împacheteze și uniforma de gală, pentru a fi pregătit de paradă în caz de victorie.

A spus:

— Capul sus, dragă. Eu zic că vom fi la Berlin până în octombrie.

Germanii își întorseseră atenția spre vest, așa că Rusia avea un moment de respiro, să-și întărească frontul, să-și instruiască oamenii și să-i echipeze corespunzător. Dar Rusia nu e ca Germania. Lucrurile nu se întâmplă într-o manieră ordonată, precisă. Uneori, nu se întâmplă deloc. Se trimit provizii, dar, cumva, ele nu ajung niciodată la destinație.

— Păi, e o țară foarte mare, spun oamenii.

Desigur că n-am ajuns la Berlin până în octombrie. Dimpotrivă, băteam în retragere. Kiril urăște să-și amintească vremurile acelea.

— Incompetență crasă, spune el. Am fost înfrânți chiar când eram pe punctul de a ne adjudeca victoria.

Orașele pe care le capturaserăm au fost cucerite

din nou. Și în timp ce unitățile și munițiile noastre dispăreau în neant sau ajungeau în locul greșit, nemții se regrupau, în liniște, și apoi ne loveau cu putere, mai întâi la Gorlice, și apoi pe toată linia de sud a frontului. Au luat înapoi Lemberg, apoi Przemysl, și infanteria noastră s-a întors și a fugit. Se spune că și-au aruncat armele. Kiril se înfurie foarte tare când cineva repetă asta.

— Care arme? spune el. Jumătate dintre ei nu aveau decât cozi de mături, vai de ei!

Dar în mai 1915, când s-a întors la cartierul general, încă mai era plin de optimism.

— La anul, când se va termina războiul, vom merge la Haikko și vom petrece o vacanță minunată, le-a spus el fetelor.

Războiul a schimbat Sankt Petersburg. Petrograd. Trebuie să țin minte să-i spun Petrograd. Lipseau multe chipuri familiare, dar erau și multe fețe noi. Erau jurnaliștii, cum ar fi doctorul Williams, care era foarte deștept și avea o soție rusoaică cu aspect cam fioros, și domnul Walpole, care avea vederea prea slabă pentru înrolare. Apoi mai erau militarii, precum generalul Alf Knox, care lucra de la Ambasada Angliei, și Sam Hoare, care a instalat Misiunea Britanică la hotelul Astoria. După aceea mai era Bertie Stopford, care nu era nici una, nici alta.

L-am întâlnit prima oară pe Bertie la un prânz la Miechen, în vara anului 1915. Era englez, dar vorbea

deseori în franceză. Era greu să-i ghicești vârsta. După piele, părea cu siguranță peste cincizeci, însă după comportament, ar fi putut trece de treizeci și cinci. Nu purta uniformă și nu avea nici un fel de acreditări, dar părea să cunoască pe toată lumea. Miechen mi-a spus că Felix Iusupov îl „descoperise" la Londra și îl adăugase la colecția lui, dar am avut sentimentul că domnul Stopford era cel care făcea colecție.

Fratele lui Kiril, Andrei Vladimirovici, era și el la prânzul dat de Miechen, căci venise acasă în permisie.

A spus:

— Cine-i filfizonul ăsta, mamă?

Miechen a explicat:

— Bertie Stopford e un mare expert în produse Cartier. Mai și dansează ca un înger. Nimeni nu e mai bun ca el la cotilion.

Așa cum a spus și Andrei, e util să ai prin preajmă un dansator bun, atunci când e război. Dar eu am ajuns să-l simpatizez pe Bertie Stopford. Unii oameni credeau despre el că era un flecar periculos, dar eu am descoperit că bârfele lui erau ancorate în realitate. Avea și curaj. N-ai fi crezut asta dacă te-ai fi uitat la el, dar era al naibii de curajos, în felul lui englezesc, specific.

Arșița verii ne-a învăluit pe toți ca o pătură umedă de lână. Ni se părea un efort prea mare și să mergem cu bicicletele. Mașa și Kira alergau prin curte desculțe, și Miechen prezicea sfârșitul lumii civilizate. Tânjeam să mă întorc în Galiția, să-l sfidez pe Kiril și să încerc să-mi

găsesc iubitele mele ambulanțe, dar băiatul nostru de la bucătărie a făcut varicelă, și apoi Peach a făcut zona zoster și a fost cumplit de bolnavă, așa că mi-am pus planurile în cui. Dar am aflat vești despre unitatea mea. Florrie Marsh își rupsese un braț încercând să pornească Talbot-ul cu manivela și fusese trimisă acasă, înapoi la familia Kudrin. M-am dus s-o vizitez la Vîborg. Cei din familia Kudrin erau comercianți, fabricau frânghie. Aveau o casă foarte frumoasă. Ce ciudat, niciodată nu te gândești de unde vine sfoara, și iată că sunt oameni care au făcut mari averi cu ea.

Abia am recunoscut-o pe Florrie. Slăbise foarte mult.

— Nu numai eu, a spus ea. Toate am slăbit. Am trăit cu aer. Nemții ne-au pus pe fugă și n-am avut o clipă de răgaz. Nici nu-ți puneai bine capul jos, că primeai ordine să te retragi. În ritmul ăsta, o să vorbim toți nemțește până anul viitor.

Mi-a spus că cea mai grea parte era să lase în urmă răniții.

— Nu poți să-i iei pe toți cu tine, a spus ea, nu e omenește posibil. Tot ce poți face e să speri că nemții îi vor trata bine. Nu știu. Dacă nemții i-au făcut fărâme din prima, de ce i-ar trata bine, odată ce-i găsesc într-un pat de spital? Nu are noimă. Dar astea au fost ordinele. Cei capabili să meargă trebuiau să se retragă și să se regrupeze. M-au scuipat oamenii că am plecat și i-am lăsat în urmă, și nu pot spune că-i învinovățesc. Mă bântuie

treaba asta, chiar mă bântuie.

Frumosul meu automobil Delauney se stricase și-și dăduse duhul pe drumul către Vlodava.

— Păcat, a spus ea. Era o mașină foarte bună. Probabil că vreun neamț obraznic o să pună ochii pe ea, dac-o mai avea pe ce. Ultima oară când am văzut-o, niște vaci îi rodeau capota din pânză.

Nu știa dacă se va mai întoarce la război.

— Nu m-ar deranja, a spus ea. Dar cred că, până mi se vindecă brațul, o să se termine și războiul ăsta.

M-a sunat unchiul Bimbo.

— Tocmai m-am întors în oraș, a spus el. Mă gândeam să vin pe la voi.

I-am spus că suntem o casă plină de bolnavi, dar a insistat. Mie mi-a adus flori, iar lui Peach, niște jeleu.

— Poate n-ai auzit, m-a informat el. Nicolașa a ieșit din peisaj. A fost degrevat de toate sarcinile sale. Nicky s-a declarat pe sine comandor.

Întocmai cum se temuse Kiril că se va întâmpla.

Unchiul Bimbo a continuat:

— E un pas regretabil. Nu sunt mare admirator al lui Nicolașa. Poate fi foarte certăreț. Un individ mereu pus pe harță. Dar e un soldat al naibii de bun. Acum că a plecat, să ne ajute Dumnezeu. Maiestatea Sa imperială e un individ cumsecade, dar ce pricepe el din treburile războiului? Absolut nimic. Așa cum îți poți închipui, m-am gândit că e mai bine să nu-ți spun toate astea la telefon.

Unchiul Bimbo era destul de convins că ni se pot asculta conversațiile telefonice. Eu nu-mi dădeam seama cum anume, dar nu avea sens să îl contrazic. El înțelegea cum funcționau tot felul de mașinării. A spus:

— Sentimentul general e că aici e mâna lui Rasputin. De luni de zile vorbește împotriva lui Nicolașa.

Iar se adevereau presupunerile lui Kiril. Am întrebat:

— Dar de ce? El e un călugăr. Ce-i pasă lui cine se află la conducerea armatei?

— Călugăr pe naiba! a spus Bimbo. Călugării nu chefuiesc până răsare soarele. Îți spun eu ce vrea: țarul Nicky e plecat din oraș. Pe Sunny o are deja în palma lui jegoasă. Iubita noastră țarină nu se șterge nici la nas fără aprobarea lui. Și cu Nicky la Stavka, cine crezi că o să tragă sforile pe aici? Sunny. Ăsta e jocul lui Rasputin. Gălușca aia germană o să fie locțiitoare, și intrigantul ăla nespălat o să fie mâna ei dreaptă. Nu-mi vine să cred că am trăit s-o văd și pe asta!

Am spus:

— Dar Sunny nu va avea nici o putere reală. Nu are voie să facă nimic fără să-l consulte pe Nicky mai întâi.

— Să-l consulte pe Nicky? a spus el. E la fel cum l-ar întreba pe omul de pe Lună ce să facă. Nicky nici măcar nu folosește telefonul. O să stea la Stavka să-și roadă unghiile, în timp ce Rasputin îi va spune lui Sunny ce să facă. O să vezi. Și toți prietenii și toate rudele lui o să înceapă să primească slujbe înalte și contracte. O să

mișune prin palat, pe sub uși și prin țevile de apă.

Unchiul Bimbo se înfierbântase destul de tare și mă tem că am râs de el, chiar și mai târziu, când, într-adevăr, prietenii lui Grigori Rasputin au început să profite de influența lui. De exemplu, s-a achiziționat un aruncător de flăcări, care s-a dovedit că nu valorează nici o copeică, darămite suma considerabilă care i se plătise prietenului lui Rasputin. Încă de atunci i-am cerut iertare unchiului Bimbo. El mi-a spus:

— Nu te-am învinovățit niciodată, Ducky. Ce persoană întreagă la cap ar fi crezut asta? După trei sute de ani, măreața noastră casă a fost culcată la pământ de un escroc împuțit și de o femeie proastă.

Într-o după-amiază, când s-a întors de la lecția de pian, Kira m-a întrebat:

— Cine-i Niemka?

I-am spus că nu știu.

— Știu eu, a spus Mașa. E țarina, și nimeni n-o place, din cauză că e nemțoaică.

I-am spus să nu mai repete așa ceva. I-am explicat:

— Buni Miechen e tot nemțoaică. Buni Edinburgh e pe jumătate nemțoaică. Ai grijă ce vorbești.

Kira a spus:

— Și în orice caz, Peach spune că nemții sunt, de fapt, frații noștri și n-ar trebui să ne luptăm cu ei.

Mătușa Ella mi-a scris să mă roage să vorbesc cu Sunny. Mi-a spus că la Moscova, oriunde se aduna o mulțime, scandau ca țarina să nu se mai bage în

treburile Rusiei și să ia drumul mănăstirii.

E tare nedrept, mi-a scris mătușa Ella. *Nu ne putem alege proveniența sau modul în care suntem crescuți, și sunt sigură că Sunny a făcut tot ce a putut ca să devină o rusoaică bună, dar dacă ei distrug pianele Bechstein cu topoarele, ce i-ar putea face unei țarine nemțoaice, dacă ea continuă să-i provoace? Și mai sunt și copiii. Ar trebui să-i ducă la o mănăstire, ca să fie în siguranță. Dacă Nicky trebuie să stea pe front, ar fi bine să-l numească pe Mișa locțiitorul său. Sunny trebuie să înțeleagă care îi sunt limitele.*

La aceste vorbe n-am putut să răspund decât că Sunny n-a fost niciodată prietena mea, așa că eu eram ultima persoană de pe pământ pe care ar fi ascultat-o. Iar ideea ca marele duce Mișa să fie locțiitor părea complet ridicolă. Țarul Nicky îi dăduse voie să se întoarcă doar din cauza războiului. Dacă Mișa domnea în absența lui Nicky, atunci oamenii vor fi obligați să înceapă să-i accepte soția. Și atunci, dacă țareviciul Alioșa ar avea un nou episod de hemofilie și ar muri, în timp ce Mișa ar fi locțiitor? Oare asta nu l-ar face pe fiul lui Mișa următorul moștenitor? Era de neconceput. În plus, în Petrograd circula o nouă lozincă: marele duce Nicolașa, țar!

Varșovia a căzut în august 1915. Ambulanțele mele s-au întors pe pământ rusesc, și Stavka s-a retras de la Baranovici la Mogilev. Mi-am oferit serviciile lui Georgie Buchanan, la spitalul ei de pe Insula Vasilevski. Făceam pe șoferul atunci când era nevoie, și când nu era nevoie,

ajutam la spălătorie. Îmi plăcea aburul, și mirosul de săpun, și munca interminabilă în timpul căreia nu trebuia să te gândești la nimic. Întotdeauna am crezut că sunt puternică, dar abia atunci când a trebuit să ridic cearșafuri ude, mi-am dat seama că nu e chiar așa. Dar forțele mi-au crescut și, după cum se părea, și ale țarinei Sunny. Nevralgia i-a dispărut, n-o mai durea capul și vizitele zilnice ale doctorului Botkin nu mai erau necesare. Deodată, s-a însănătoșit suficient cât să se dea jos din pat de cum se crăpa de ziuă. Se îmbrăca într-un soi de uniformă de-a infirmierelor și învățase cum să pansezе răni.

Am văzut-o într-o seară la gară, și m-a salutat de parcă îi eram cea mai dragă verișoară din lume.

— Ducky, a spus ea. Uită-te la noi cum arătăm! Uită-te la părul tău! Uită-te la cum arată cizmele mele!

N-o văzusem niciodată așa de veselă. A spus:

— N-o să ghicești niciodată ce am învățat azi. Cum să fac anestezii. Nu e minunat? Trebuie să fii foarte atentă la instrucțiunile chirurgului. Mă cam stresează, dar e o activitate mult mai plină de satisfacții decât să mergi la petreceri.

Am invidiat-o puțin. Părea mult mai palpitant să asiști un chirurg decât să speli cearșafuri, dar, desigur, îi dăduseră voie să încerce asta doar pentru că era țarina.

— Vino la ceai duminică, a spus ea. Putem să ne împărtășim povești de război!

Sunny și cu mine fuseserăm rude și fuseserăm și

vecine, dar în toți acei ani, nu mă invitase niciodată în viața ei. A fost nevoie de un război pentru ca ea să-mi deschidă ușa salonului ei de primire. Și așa l-am cunoscut eu pe Grigori Rasputin.

CAPITOLUL 21

Stătea lângă Anna Vriubova. Nu s-a ridicat când am intrat și nici n-a ridicat privirea. Contesa Hendrikova era și ea prezentă, ajutând-o pe Sunny să ducă la bun sfârșit ceremonia cu ceaiul rusesc. Îmi place să văd un samovar și să aud cum bolborosește apa fierbinte, dar sincer, dacă vrei o ceașcă de ceai, de ce nu pui niște frunze de Mr. Twinings într-o ceașcă de porțelan, și cu asta basta?

Prezența lui mă agita. Auzisem despre el niște povești care ar fi făcut și un soldat să roșească. Dar m-am trezit de câteva ori că mă uit pe furiș în direcția lui, fără să mă pot abține. Rasputin își continua conversația profundă cu Vriubova, cu capetele plecate unul spre celălalt.

Am discutat despre satisfacțiile pe care ți le oferă contribuția la război – cele două fete mai mari ale lui Sunny ajutau în spitalul din Palatul Ecaterina – și am fost încurajată să admir decorul intim al salonului. Îmi place movul. Dar cu moderație.

Sunny a spus:

— Cred că bunicii i-ar fi plăcut, nu crezi?

Am fost de acord că da, i-ar fi plăcut.

Deodată, Rasputin a spus:

— Matiuṣka, musafira ta e agitată în prezența mea. Te rog s-o liniștești.

Sunny a spus:

— Nu cred că pe marea ducesă Victoria o agită ceva. A fost pe front, să știi.

— Tu știi mai bine, mămică, a spus el. Atunci, poate că se uită înspre mine pentru că vrea să fiu prietenul ei.

S-a ridicat de pe scaun și s-a apropiat de mine. Purta o cămașă în stil țărănesc, o ie, dar făcută din mătase stacojie. Mirosea a ceva înnăcrit. A păr nespălat, și cine știe ce altceva mai avea încâlcit în barbă. Și-a tras un scaun aproape de mine. Am strâns în mâini ceașca și farfuria. Eram hotărâtă să nu-l las să mă ia de mână.

— Ce chip puternic! a remarcat el. Dar văd că ați suferit. Un copil, nu? Da, unul mic. O fată, cred.

Sunny a intervenit:

— Vai, nu vorbi despre asta! A fost cumplit. Eram acolo, știi? Eram la Skierniewice. Ernie a adus-o acolo în vacanță și, probabil, a băut niște apă infestată.

— Șșt, mămică, a spus el. Șșt acum. Vorbesc cu marea ducesă Victoria.

Atunci, Sunny a tăcut din gură, aidoma unui copil dojenit.

— Vika, a spus el.

Nimeni, nimeni nu-mi spune mie Vika.

— Vika, de ce vă ascundeți fața în spatele ceștii? Nu mai e ceai în ea.

I-a făcut semn Hendrikovei.

— Mai adu ceai pentru marea ducesă Victoria, a spus el.

Apoi a vorbit încet, cu o voce mătăsoasă:

— Nu vă fie teamă, Vika. Dați-mi voie să vă umplu ceașca goală.

Poate ați auzit vorbindu-se de ochii lui Rasputin. Toți cei care îl consultaseră vreodată vorbeau despre ochii lui cenușii blânzi, atoatevăzători.

— Micuța este cu tine, a spus el. Oricând te gândești la ea, e la fel de aproape cum stau eu acum.

Mă tutuise. Impertinența supremă.

Sunny a spus:

— Nu știu dacă te înțelege. Nu vorbește rusa foarte bine.

— Matiuṣka! a spus el. Te rog! Marea ducesă mă înțelege, în sufletul ei.

Și așa și era, doar că nu în felul în care credea el. Îl simțeam lucrând asupra mea, atingând lucruri demult îngropate. Nu avea ce căuta acolo. Eram aproape să izbucnesc în lacrimi, dar mă și înfuriasem că încercase trucurile lui vrăjitorești asupra mea în salonul lui Sunny. Nu am fost niciodată o familie pioasă, dar mama mi-a spus cândva: „Dacă îți vorbește Dumnezeu, vei ști. Dacă nu simți că e Dumnezeu, atunci nu e. E necuratul." Mi-am amintit acele cuvinte și mi-am stăpânit lacrimile. I-am spus:

— Știu unde e fiica mea. De ce te bagi?

— A, a spus el. Ușa încuiată peste durere. Măi, măi, înțeleg. Dar, într-o zi, va trebui s-o deschizi, sau îți va distruge sănătatea. Te văd cu claritate.

— Și eu pe tine.

— Îți bubuie inima, a spus el.

De unde știa? Oare îmi pulsa o venă la tâmplă?

— Câtă pasiune, a spus el. O recunosc atunci când o văd. Și eu sunt o persoană pasională. Vino în strada Gorokhavaia. Te pot ajuta, Vicenka. Eu am cheia la ușa aceea încuiată.

Am spus:

— Lasă-mă în pace. Am venit să iau ceaiul. Nu ai nici un drept.

Atunci i-am văzut ceilalți ochi, palizi și reci ca gheața. Oare era el necuratul de care vorbea mama, sau era doar un măscărici nebun? Dacă m-aș fi uitat în ochii lui un pic mai mult, aș fi aflat, dar Sunny l-a întrerupt din nou, furioasă că îmi acorda atenție.

— Grișka! a spus ea și a bătut cu evantaiul în brațul fotoliului. El s-a dus imediat la ea.

Atunci am înțeles bârfele. Țarina Sunny nu-i spunea „părinte Grigori" sau „Grigori Efimovici". Îi spunea „Grișka", așa cum i-ai spune unui copil sau unui frate.

Rasputin și-a luat la revedere. M-am bucurat. Mă temusem că, dacă plecam eu prima, ar putea să mă urmărească. I-a sărutat mâna lui Sunny, apoi pe a Vriubovei, și apoi pe a Hendrikovei. Nu și pe a mea.

— Stimate doamne, a spus el. Pe mâine, dacă ne ajută Dumnezeu.

După ce a plecat, Anna Vriubova a spus:

— Marea ducesă nu e de acord.

Sunny și-a ridicat lucrul de mână. Tricota o șosetă militară. A spus:

— Scepticii nu-l afectează deloc pe dragul nostru prieten. E mai presus de asta. Își întoarce și celălalt obraz celor ce îl lovesc.

Vriubova a spus:

— Cât de adevărat. E din Biblie?

— Cartea lui Isaia, a spus Hendrikova.

— Da, a confirmat Sunny. Și obrajii înaintea celor ce-i smulgeau barba.

— Doar că nimeni nu i-a smuls barba dragului nostru prieten! a spus Vriubova.

Hendrikova a spus:

— E o metaforă, Anna.

— Serios? a întrebat ea. Ce deșteaptă ești!

Sunny a spus:

— Dar n-a fost uimitor cum a intuit imediat problema pierderii tragice a lui Ducky? De-a dreptul tulburător!

Am spus:

— Sunny, cum poți să suporți mirosul lui?

— E mirosul sfințeniei, a spus ea.

M-am uitat la contesa Hendrikova. Părea singura persoană din cameră care mai putea fi în toate mințile. Am spus:

— E mirosul unui bărbat care nu face baie niciodată.

— Asta e pentru că nu crezi, m-a contrazis Sunny.

Dar vei crede. Când vei vedea ce am văzut eu, vei descoperi că miroase a tămâie și a mir.

— Și în orice caz, a spus Vriubova, îmi aduc aminte sigur că a menționat că s-a dus la băi.

După ce am plecat de la Palatul Aleksandr, m-am trezit că mă uit peste umăr tot drumul către casă. Eram furioasă pe mine însămi, dar nu puteam să scap de gândul că Grigori Rasputin mă urmărește.

Nu intrasem în casă nici de cinci minute, când m-a sunat Miechen.

— Ei bine? a spus ea. Cum e salonul ei de primire?

— Era acolo sfântul. Pute.

— Așa am auzit și eu. A intrat într-o transă?

— Nu, dar a vorbit despre Elli. Bănuiesc că Sunny i-a povestit despre ea. Îi spune Grișka.

— Nu!

— Ba da. Și m-a tutuit. Mi s-a ridicat părul pe ceafă. Și acum nu pot să mi-l scot din minte. M-a invitat pe strada Gorkhavaia. A zis că o să-mi umple ceașca, sau o să-mi descuie ușa, sau o tâmpenie din asta dezgustătoare.

— Bestia! Vrea să te seducă.

— Bineînțeles că i-am spus cât se poate de clar că știu ce pune la cale. Asta l-a enervat, așa că a plecat. Dar acum simt că mă bântuie. Ochii aceia.

— Vai, Ducky, a spus Miechen. Ce înspăimântător! Trebuie să aduci imediat un preot. Să te stropească imediat cu aghiazmă. Acum, povestește-mi despre decorul

lui Sunny.

— Mov, lila, mahon.

— Exact așa cum auzisem. Ce a servit?

— Tartine cu salată *à la russe*.

— Și prăjituri?

— Fursecuri cu cremă.

— Și mie, la Yeliseev, mi-au spus că nu pot face rost de ele. Din cauza războiului.

— Sunny e țarina.

— Sunt sigură că eu cheltui la Yeliseev mai mult decât ea. Păi, draga mea, mulțumesc pentru bârfe. Dar adu, totuși, un preot, ca să-ți liniștești mintea. Adu unul bun. Un episcop.

N-am adus nici un preot. Mă îngrozea ideea de a suporta întrebările copiilor și disprețul lui Peach. Dar de câte ori mă gândeam la Grigori Rasputin sau îmi aminteam de ochii lui, spuneam Tatăl Nostru și, după câteva zile, mi-a dispărut din minte. Chiar și atunci când unchiul Bimbo m-a vizitat și a menționat numele lui, m-am simțit calmă.

Principalul subiect de discuție al unchiului Bimbo era marele duce Nicolașa. Din moment ce țarul Nicky își asumase comanda armatei, unchiul Nicolașa fusese trimis în Caucaz, să fie guvernator general.

— A fost dat la o parte, a spus unchiul Bimbo. Și suficient de departe ca să n-o contrazică pe țarină și pe vraciul ei. Am auzit că încă se mai târăște pe la picioarele ei.

I-am spus:

— Așa este. L-am cunoscut, în sfârșit.

— Serios, pe numele lui Jupiter? Și cum ți s-a părut?

— Inteligent. Mi-am dat seama cum reușește să-i atragă pe oameni. Sunny e fermecată.

— O, știu, a spus el. A hipnotizat-o. Sunny crede că Rasputin are viața băiatului ei în mâinile lui. Dar cum ai ajuns să fii invitată? Până la urmă s-a decis draga noastră țarină să fie prietena ta?

Am spus:

— Cred că atitudinea lui Sunny s-a schimbat în bine. Cred că îi prieste să mai iasă din palat și să muncească în favoarea victimelor războiului. Și știai că Olga și cu Tatiana ajută în spitale? Oamenilor le va plăcea ideea. Răniții iubesc toate infirmierele, dar să fii îngrijit de nimeni altele decât de fiicele țarului... Asta va fi ceva de povestit copiilor.

A spus:

— Sper că ai dreptate, Ducky. Astea chiar ar fi vești bune. Dacă am putea scăpa de reptila aia, Sunny ar fi o țarină decentă. Dacă Rasputin ar cădea sub un tramvai.

„Dacă am putea scăpa de el." Atunci am auzit aceste cuvinte pentru prima dată, dar nu și pentru ultima.

Unchiul Bimbo a spus:

— Și poate ne consolăm cu ideea că Nicky nu poate face prea mult rău. Are niște oameni buni pe post

de consilieri, iar nemții ne-au împins înapoi atât de mult, încât poate și-au pierdut interesul față de noi.

Au venit zilele cețoase de toamnă, murdare și gălbui. Miechen încerca să ia pulsul atmosferei din oraș, ca să se hotărască dacă să dea sau nu o petrecere.

Mi-a spus:

— Nimic nepotrivit, înțelegi tu. Dar un pic de dans și un joc de cărți ar mai ridica moralul oamenilor.

I-am spus:

— Cum poți să organizezi o serată dansantă? Toți bărbații sunt fie pe front, fie așteaptă să li se monteze un picior de lemn.

— Aiurea, a spus ea. Sunt destui bărbați. Bertie Stopford, de exemplu. Și ce zici de toți ofițerii ăia încântători de la Misiunea Britanică? Sunt sigură că le-ar plăcea la nebunie o mică adunare și o companie feminină plăcută.

Misiunea Britanică ocupa mai multe camere la hotelul Astoria, dar ofițerii ei ieșeau rareori prin oraș. Îi cunoscusem pe unii la ceaiurile de după-amiază ale lui Georgie Buchanan. Erau niște indivizi ciudați, nici soldați, nici funcționari. Evident, nu puteai să-i întrebi direct ce fac toată ziua – în vremuri de război, datoria noastră e să ne ținem ochii deschiși și gurile închise –, dar bărbații de la Misiune păreau să petreacă extrem de mult timp în Grădina de Iarnă, unde se prefăceau că citesc ziarele, supraveghind, de fapt, toate plecările și sosirile. O parte plecau din oraș – nu trebuia să

întrebăm unde – și dispăreau săptămâni întregi. Apoi reapăreau brusc.

Căpitanul Alley, de exemplu. Părea să aibă permis de liberă trecere peste tot, poate pentru că vorbea rusa, nu o rusă atentă și precisă ca a lui Kiril sau ca a unchiului Bimbo, ci una mai din topor, tărăgănată, ca a unui portar bătrân. Căpitanul Alley era încartiruit cu locotenentul Rayner, și împreună alcătuiau un cuplu foarte straniu. Alley arăta, de obicei, de parcă dormise într-un tren, pe când Oswald Rayner era mereu ca scos din cutie. Rayner îl știa pe Felix Iusupov de la Oxford și, când îi vedeai, îți dădeai imediat seama de ce fuseseră prieteni, amândoi la fel de eleganți și de domni. Pe ei uniformele arătau ca pe nimeni altcineva. Cuddy Thornhill era altă figură din cadrul Misiunii Britanice. Îl știam din vedere, deși nu mă conversasem aproape niciodată cu el. De fapt, Thornhill nu prea se conversa cu nimeni. Se pierdea în decor și stătea cu ochii ațintiți în pahar sau în ceașca de ceai. Georgie Buchanan spunea că fusese în armata indiană.

— A fost peste tot, mi-a spus ea. Vorbește limbi de care n-a mai auzit nimeni. Și e un ascultător tare atent.

Nu mi-l imaginam deloc dănțuind în salonul mic al lui Miechen. Dar ea era hotărâtă să dea o petrecere, la care au venit atât de mulți, încât, până la urmă, am dus lipsă de doamne, nu de domni. Am dansat toate dansurile.

— Vezi? mi-a spus Miechen. Acum stai jos și bea

un păhărel de lichior cu generalul Knox. Vrea să te întrebe niște lucruri.

Dragul de Alf Knox. Părea să creadă că eu sunt persoana care îi poate oferi informații despre țarina Sunny.

I-am spus:

— Dar eu n-o văd aproape deloc.

A spus:

— Dar sunteți rude și vecine, nu?

Bineînțeles că nu avea de ce să știe tot istoricul meu personal. I-am spus:

— Am fost măritată cu fratele ei. Apoi am divorțat de fratele ei. Și suntem vecine doar într-un sens general. Nu ne batem la ușă una alteia, atunci când rămânem fără zahăr.

— Probabil că țarina e într-o situație foarte dificilă, a spus el. Cu țarul plecat și cu o familie în grijă. Ai crede că ar fi ușurată să fie numit altcineva locțiitor.

Am spus:

— Vă referiți la marele duce Mișa?

— Da, marele duce Mihail, a spus el. Sau chiar la soțul dumneavoastră. Un aranjament temporar, pe durata războiului. Mă întrebam doar dacă țarina și-a exprimat vreo opinie.

— Cu siguranță nu față de mine, am spus, dar pot să vă asigur că nu i-ar ceda niciodată lui Kiril rolul de locțiitor. De fapt, nu-mi vine în minte nimeni din familie în care ea să aibă încredere. Ea și cu țarul sunt un cuplu foarte unit, să știți. Nu se apropie nimeni de ei. În afară

de Grigori Rasputin. Poate pe el ar trebui să-l întrebați.

— A, da, a spus el. Călugărul. Nu prea cred. Mă tem că s-ar propune pe el însuși locțiitor.

Deci chiar și atunci, în 1915, oamenii se arătau îngrijorați că Nicky și cu Sunny erau propriii lor dușmani.

— Ce pereche, spunea Kiril. Sunt prea preocupați unul de altul ca să remarce ce se petrece în lume. Sunt prea ocupați să-și apere demnitatea ca să asculte sfaturi. Și uită-te la tot ce a picat pe capul nostru din cauza lor.

El credea că se vor duce în Anglia. Cu siguranță, regele George și cu regina May le vor găsi o casă în care să stea.

— În afurisitul de Sandringham, spunea e. Acolo vor sfârși. Într-o casă ramolită din Norfolk. Așa le trebuie.

Nu primeam vești. Poate că erau acolo deja.

Dar, pe vremea aceea, noi încă mai speram că țarul nostru se va trezi și îi va băga mințile în cap soției sale.

— Cineva trebuie să vorbească cu Sunny.

Asta spunea toată lumea.

Mătușa Ella a sugerat că țarina moștenitoare Minnie ar trebui s-o facă. La urma urmei, o soacră are, cu siguranță, un oarecare grad de autoritate, dar ea era la Kiev și, oricum, ea și cu Sunny au mers mereu pe vârfuri una în preajma celeilalte, ca două pisici care se pregătesc de o încăierare. Era limpede că datoria îi revenea lui Nicky. Ar fi trebuit să îi încredințeze din nou unchiului

Nicolașa conducerea armatei, să se ducă acasă la Petrograd și s-o închidă pe Sunny în budoarul ei. Și nu în ultimul rând, să-i facă vânt lui Grigori Rasputin.

Kiril n-a primit nici o permisie până la sfârșitul anului, ba mai mult, scrisorile lui erau scrise într-un fel de cod.

Simțim arșița soarelui chiar și aici. Oare s-a îndepărtat de orbita lui obișnuită?

Doamna Nicholas și maimuța ei domesticită au început să se joace cu soldăței de jucărie.

Kiril spune acum că țarina Sunny vedea fiecare ordin, fiecare hartă, fiecare decizie militară care era pusă pe hârtie. Și orice vedea Sunny, fără îndoială că vedea și Rasputin. Kiril nu e omul care să exagereze. El jură că toți cei de la Stavka știau că Nicky o informează pe țarină, dar când cineva încerca să deschidă discuția asta cu el, se bosumfla, se închidea în vagonul lui de tren și îi scria încă un bilet de amor lui Sunny.

Tot ce știam eu era ce se petrecea în Petrograd. În februarie 1916, jumătate dintre miniștri și-au dat demisia. Lui Nicky i s-a transmis vestea, și el a trimis un răspuns destul de amuzant cum că au nevoie de permisiunea lui ca să demisioneze și că el nu le acordă această permisiune. Sunny a înrăutățit lucrurile și mai tare. A spus că miniștrii sunt toți niște trădători și, ca atare, nu numai că li se ignoră demisiile, dar vor fi concediați imediat și înlocuiți cu oameni mai buni, mai loiali. Nu era nici o problemă, pentru că deja avea o listă

de candidați potriviți.

După întâmplarea asta, totul s-a transformat într-un soi de joc de societate periculos. Atunci când se oprea muzica, mai venea una dintre recomandările lui Rasputin, sub formă ministerială. Sturmer a devenit prim-ministru. Era un mediocru faimos, dar Rasputin îl recomanda. Apoi, Polivanov a fost dat jos din funcția de ministru de război. Miechen a auzit vestea de la Bertie Stopford și m-a sunat imediat.

Mi-a spus:

— Polivanov a fost înlocuit de Șuvaiev! Îți vine să crezi una ca asta? Cred că are o sută de ani moșul.

În realitate, Șuvaiev nu era chiar așa de bătrân, dar toată lumea știa că nu e o schimbare înțeleaptă. Șuvaiev era doar un câine bătrân și credincios. Ar fi trebuit lăsat să doarmă liniștit în coșul său. Un ministru de război are nevoie de dinți.

Și deciziile proaste nu s-au terminat aici. Protopopov a fost promovat în funcția de ministru de Interne. Protopopov nu era incompetent. Poate era puțin depășit de situație, dar cei aflați la putere sunt deseori așa. Adevărata problemă cu el era însă că încerca să fie cu fundul în toate luntrile. Întotdeauna păruse un reformator, dar, deodată, îi displăcea profund să mai discute despre reforme. Îl antipatizase pe Rasputin, însă a devenit prietenul lui și omul lui Sunny, dispus să facă orice o făcea pe ea fericită, orice ar ține tronul în siguranță pentru Nicky, și apoi pentru Alioșa.

Lucrurile au început să o ia la vale. Nimic nu mai era acolo unde ar fi trebuit să fie. Armata avea nevoie de muniții, dar fabricile nu le puteau produce dacă rămâneau fără combustibil și metal. Oamenii trebuiau hrăniți, dar nu puteau primi alimente dacă toate căile ferate erau blocate de trenuri care nu mergeau nicăieri. Rusia era prea mare ca să fie condusă de pe canapeaua mov a lui Sunny.

Kiril s-a întors la Petrograd în toamna lui 1916. Era staționat la garnizoana de la Kronstadt, așa că reușea des să vină acasă să le vadă pe fete înainte de ora de culcare, chiar dacă nu putea rămâne la cină. Era groaznic de ocupat. Deseori avea câte o întâlnire târzie și trebuia să se întoarcă la garnizoană, în loc să doarmă acasă, dar asta părea să-i prindă bine. Nu-l văzusem niciodată să arate așa de sănătos. Miechen a remarcat și ea. A spus:

— Bănuiesc că are o amantă.

Mă tem că Miechen nu avea nici o idee cu privire la cât de ocupat putea fi un ofițer de marină în vremuri de război. Mi-a spus:

— Nu te uita așa la mine. La urma urmei, e ceva normal. De cât timp sunteți căsătoriți?

Apoi mi-a răsucit cuțitul în rană. Mi-a spus:

— Dacă te-ar fi ajutat puțin și tenul tău. Folosești Pond's, sper, nu?

Nu m-a deranjat critica ei. De fapt, ba da, m-a deranjat puțin.

— Știi cum e, a spus ea. Bărbaților poate să le

crească gușă și păr în nas, dar dacă au ceva mărunțiș de cheltuială, fetele tot se duc după ei. Dar noi, la primul rid, suntem terminate. Însă nu contează. Kiril e discret, la fel cum a fost și tatăl lui. Sunt sigură că nu-ți va face niciodată probleme acasă.

Am râs de ea. Știam că femeile precum Miechen și mama acceptă amantlâcurile soților lor ca pe ceva de la sine înțeles, însă eu și Kiril eram cu totul altă poveste. Stătuserăm separați unul de altul prea mult timp ca să mai avem chef de aventuri amoroase. Kiril se menținea în formă pentru mine, nu pentru vreo subretă prostuță. Sau așa am crezut la momentul acela.

CAPITOLUL 22

Mă tem că trebuie să mărturisesc că deseori nu simțeam că suntem în război. Mulți bărbați se întorseseră în oraș, în special spre finalul anului 1916. Miechen dădea petreceri, la o scară mai restrânsă, și la teatrul de balet Mariinski era stagiune aproape completă. Nu vreau să spun prin asta că lucrurile intraseră pe făgașul normal. Erau zile în care nu puteai să găsești colaci buni pentru micul dejun, nici măcar la Filippov. Erau zile în care cu greu se găsea benzină. Dar războiul nu mai era palpitant. Oamenii erau plictisiți și nerăbdători. Și atunci a început Peach să ne contrazică și să fie de-a dreptul obraznică uneori.

— Asta e problema ta cea mai mare? mi-a spus ea într-o dimineață. Că trebuie să mănânci pâinea rămasă de ieri?

Am fost șocată. O servitoare rusoaică n-ar fi fost niciodată așa de nepoliticoasă pe față.

Apoi, Mașa a întrebat:

— Când pleacă Peach?

— Nu pleacă.

— Păi, a pus-o pe Kira să repete înmulțirea cu șapte iar și iar, și Kira i-a spus că nu-i place de ea, și ea a spus: „O să-mi duceți dorul când o să plec".

— E doar unul dintre lucrurile acelea pe care le spun guvernantele.

Cu toate astea, am chemat-o pe Peach. Am spus:

— Fetele au impresia că te gândești să ne părăsești.

— Nu imediat, a spus ea. Dar nimic nu durează o veșnicie.

— Păi, nu vei reuși să pleci spre Anglia cu un vapor până după dezgheț, și chiar și atunci va fi foarte periculos. Uite ce-a pățit sărmanul Herbert Kitchener.

— Nu am de gând să plec în Anglia, a spus ea. Am de gând să rămân în Rusia să văd ce se întâmplă.

„Să văd ce se întâmplă." La momentul acela mi s-a părut o afirmație cam țicnită, ca oamenii ăia care poartă pancarte pe care scrie: SFÂRȘITUL E APROAPE. Dar Peach a intuit că se apropie, probabil din cauza cartierelor în care se aventura în ziua ei liberă. Nu se ducea niciodată să se plimbe cu celelalte guvernante. Părea să prefere să fie singură, dar pe măsură ce a învățat rusa mai bine, și ca să fiu sinceră, chiar mai bine decât mine, a început să se amestece cu diverși indivizi.

I-am spus:

— Dar dacă intenționezi să stai în Rusia, de ce să abandonezi o slujbă bună? Ți-a făcut altă familie o ofertă?

— Nu, a spus ea. De fapt, m-am săturat să fiu guvernantă. Mă îngrădește prea mult. Jumătate de zi pe săptămână nu înseamnă prea mult timp liber. Și nici pe aia n-o primesc, dacă nu e convenabil pentru tine.

— Dar mă revanșez față de tine.

— Ba nu. Uiți.

Am spus:

— Și atunci ce ai de gând să faci? Cum o să trăiești? Ai vreun venit?

Știam că nu are.

La prieteni, mi-a spus ea. O să locuiască la niște prieteni ruși. Și când am întrebat-o ce va face ca să câștige bani, a râs.

— Bani? a spus ea. Nu vor mai exista bani. Toată lumea va primi părți egale.

Nu mai auzisem nimic asemănător până atunci. Am sunat-o pe Miechen.

A spus:

— Mie mi se pare că își pierde mințile. Poate că a ajuns la menopauză? Ai face bine să scapi de ea imediat.

Mi-a spus că îmi va găsi ea o înlocuitoare. Cu jumătate din Palatul Vladimir cedat spitalului, avea mai mulți servitori decât era necesar. I-am spus:

— Dar nu mi-e de folos o fată în casă. Chiar și dacă Maşa se duce la Smolnîi anul viitor, tot voi avea nevoie de o guvernantă bună pentru Kira.

— Păi, Ducky, a spus ea, toți trebuie să facem sacrificii. E război, să știi.

Erau nemulțumiri în sala de clasă și auziserăm că erau nemulțumiri și pe străzi. La mare modă ajunseseră adunările politice. Erau ținute în camerele de la etaj și în încăperi dosnice, și în orice seară a săptămânii, puteai să alegi între cel puțin șase asemenea întruniri. Ce discutau? Despre schimbare, spunea Kiril. Dar despre ce

schimbare, mai exact?

— Asta depinde la ce întrunire te duci, a spus el.

Toată luna decembrie s-au perindat pe la țar o mulțime de Romanovi mai în vârstă, nerăbdători să discute cu el și să-l informeze cu privire la starea sufletească a poporului. Trebuie să se înființeze un guvern ales, cu cât mai repede, cu atât mai bine, și trebuie să fie dispus și capabil să facă reforme. Apuneau zilele în care țarul avea putere de viață și de moarte asupra tuturor rușilor. Petrograd nu mai suporta așa ceva, și dacă Petrograd dădea tonul, toată țara avea să-l urmeze.

Unchiul Bimbo a fost primul care s-a dus să-l vadă pe Nicky. A bătut tot drumul până la Stavka ca să-i dea o hârtie pe care o scrisese, un fel de eseu cu privire la starea națiunii.

— Am crezut că e mai bine să aștern totul pe hârtie, a spus unchiul Bimbo. Ca să evit eventuale neînțelegeri. Săracul flăcău arăta ca un mort viu. I-am spus să-mi citească raportul după ce se odihnește puțin. Nu e nimic în el ce nu știe deja, sunt sigur. Lucrurile trebuie să se schimbe. Mai întâi, Sunny trebuie îndepărtată din funcția de locțiitor, și Rasputin trebuie trimis înapoi în gaura din care s-a târât afară.

Dar Nicky n-a citit raportul unchiului Bimbo. Pur și simplu i l-a trimis lui Sunny în următorul sac de corespondență oficială, și după ce aceasta l-a citit, și-a făcut furia cunoscută tuturor. Unchiul Bimbo era vinovat de trădare, a declarat ea. Cerea să fie pedepsit. Eram

îngrijorați pentru el, dar lui nu părea să-i pese. În loc să plece din oraș, așa cum fusese sfătuit, el se ducea în fiecare zi la Țarskoe Selo, ca să mestereasca la serele lui și să fie chiar sub nasul lui Sunny.

A spus:

— Dacă îmi vrea capul, să vină să mi-l ia. Mie, personal, nu mi-e frică de ea. Mi-e frică de ea doar de dragul Rusiei. Dacă Nicky nu ascultă de capete mai bătrâne și mai înțelepte, mă tem că vom da de necazuri mult mai mari decât țarina asta imbecilă.

Unchiul Pavel a fost următorul care a încercat. A așteptat până când Nicky s-a întors la Țarskoe Selo pentru câteva zile. Asta a fost o greșeală. La Palatul Aleksandr, nimeni nu-l vizita pe țar într-o chestiune oficială fără ca Sunny să fie de față sau să asculte printr-o ușă deschisă.

Unchiul Pavel cel blând și rațional. Dacă era cineva care să-l poată convinge pe Nicky să se oprească și să gândească, să facă niște concesii înainte ca toată chestiunea să-i fie luată din mâini, atunci unchiul Pavel era acela, dar Sunny l-a întrerupt și a respins orice sugestie a acestuia.

— Pavel Alexandrovici, i-a spus ea, pari să uiți că țarul are datoria sacră de a lăsa tronul moștenire fiului său, nu de a da jumătate din el de pomană.

Dar critica unchiului Pavel la adresa lui Rasputin a făcut-o să-și iasă din minți. Cum îndrăznește! Grigori Rasputin e prietenul iubit al familiei imperiale. Îi salvase

viața țareviciului în mai multe ocazii și va continua să facă asta. Nu voia nimic pentru sine însuși. Doar bunăstarea țarului, a țarinei și a copiilor lor.

Unchiul Pavel a spus:

— Prieten iubit! Vă puteți imagina? Îi spune sacului ăluia de purici prieten iubit! Și în tot timpul ăsta, cât ea a țipat la mine, Nicky a stat acolo, pufăind dintr-o țigară fără filtru. N-a rostit nici un cuvânt.

Kiril a spus că nu poate spera decât ca Rasputin să piară pe limba lui, să îl scoată din sărite cumva pe Nicky și să fie izgonit.

A spus:

— Dacă mă întrebi pe mine, Pavel și Bimbo n-au făcut decât să înrăutățească lucrurile. Am face bine să ne păstrăm părerile pentru noi înșine. Trebuie să sperăm doar că Sunny îi va da suficientă frânghie iubitului ei prieten, ca să se spânzure singur.

Dar a mai existat o ultimă încercare de a le deschide ochii lui Nicky și lui Sunny. A venit mătușa Ella tocmai de la Moscova. Se călugărise după ce fusese asasinat unchiul Serghei, și trebuie să mărturisesc că arăta minunat. Își făcuse propriile straie. Gri-deschis și alb. Culori bine alese, care o avantajau. Negrul te face să arăți și mai bătrână, pe măsură ce trec anii.

Kiril o avertizase că sunt toate șansele să fie o călătorie irosită, pentru că Sunny nu asculta de nimeni, dar Ella a spus că trebuie măcar să încerce. Poate că Sunny era țarina tuturor rușilor, dar mai era și sora ei mai mică,

și nu și-ar ierta-o niciodată dacă n-ar încerca s-o tragă înapoi de pe marginea prăpastiei. Ne-a spus că în Moscova se scandează destul de deschis o nouă lozincă.

Doloy Sashe. Jos cu Sașa! Era atât o trădare, cât și o lipsă de respect să-i spui Sașa țarinei Alexandra. Imaginați-vă dacă supușii bunicii-regină ar fi început să-i spună Vicky.

Mătușa Ella a luat prânzul cu noi, înainte să se ducă s-o vadă pe Sunny. Am condus-o până la Iazul Copiilor, și apoi m-am întors acasă. Într-o oră era înapoi în salonul meu. Cred că plânsese.

— Nu mai e nici o speranță, a spus ea.

Ea și cu Sunny nu se certaseră deschis, dar Ella eșuase în a o convinge de gravitatea situației și se despărțiseră într-o tăcere de gheață.

Mătușa Ella a spus:

— Bănuiesc că nu mi-am ales bine momentul. Nicky a plecat spre Stavka în dimineața asta. Când e plecat, probabil că Sunny se simte cumplit de singură.

Un motiv în plus să se fi bucurat de o vizită atât de rară din partea unei surori dragi.

Kiril a întrebat-o:

— Sunny era singură? Nu avea șarpele încolăcit la picioare?

Mătușa Ella și-a făcut cruce.

— Te rog, Kiril, a spus ea, nu-l judeca pe călugărul Grigori. Lasă asta în seama lui Dumnezeu.

— Deci, era acolo sau nu?

— Nu l-am văzut. Dar am avut senzația că e acolo undeva, ascultând. Ce mai contează? Umblă vorba că Sunny îi spune absolut totul. Poate că era la ușă.

Cam asta spusese și Georgie Buchanan.

— Atunci când stai de vorbă cu țarul, ai o acută senzație că o ureche feminină e lipită de gaura cheii, și atunci când stai de vorbă cu țarina, simți miros de sulf venind dinspre camera alăturată.

Sunny îi spusese mătușii Ella că nu permite nici o critică la adresa lui Grigori Rasputin. Nu numai că îi salvase viața lui Alioșa de două ori, dar venise cu recomandări călduroase din partea a doi episcopi și credea că Ella ar trebui să fie de acord că părerea unui episcop e mai presus de cea a unei călugărițe, în special a uneia care nici măcar nu se supunea autorității unei stareț. Pe Ella o făcuse să zâmbească împunsătura asta. Dar când se oferise să plece, Sunny îi spusese că ar fi mai bine.

Mătușa Ella a spus:

— Nici măcar nu ne-am sărutat de rămas-bun.

Am încercat s-o înveselesc. I-am spus:

— Sunny nu se descurcă niciodată în discuțiile directe. Știi asta. Când ajungi înapoi la Moscova, scrie-i o scrisoare. Spune-i doar că o iubești.

— Da, a spus ea. Sigur că așa voi face. Dar, Ducky, am presimțirea îngrozitoare că n-o voi mai vedea vreodată.

În șemineu ardea un foc zdravăn din lemn de mesteacăn, dar tot am simțit un fior rece pe șira spinării

când a spus asta. Kiril m-a liniștit spunându-mi că e doar mătușa Ella, care are unul dintre momentele ei mistice.

A adăugat:

— Bineînțeles că se vor mai vedea. Dacă Nicky o ține tot așa, o să ajungem cu toții în nenorocitul de Norfolk. Mai bine ai începe să-ți coși diamantele în chiloți, dragă.

I-am replicat:

— N-am prea multe diamante.

— Nu contează, a spus el. Și smaraldele.

A căzut prima zăpadă sănătoasă. Cu fulgi mari, care se lăsau încet la pământ. Kira și Mașa adorau să stea afară și să-i prindă pe limbă. Era cu o zi înainte de târgul de Crăciun al lui Miechen, așa că m-am dus în oraș și am rămas pe strada Glinka. Kiril se ducea la o petrecere la Acvarium.

I-am spus:

— Să vin și eu cu tine?

Ne văzuserăm atât de puțin în ultima vreme, în ciuda faptului că era încartiruit acasă. A spus:

— Nu cred, draga mea. Nu în seara asta. Nu e genul acela de petrecere. Sunt doar bărbați care se relaxează, a spus el.

Am trecut pe la Palatul Iusupov. Dacă era genul acela de petrecere, sigur se ducea și Felix. M-am gândit că poate iau ceaiul cu Rina și facem schimb de reviste. Dar Rina nu era acasă. Își dusese bebelușul în sud, ca să

scape de iarna din Petrograd.

Kiril a venit acasă destul de târziu, dar binedispus. Știu că uneori au și animație la Acvarium. Fete fără corsete sau în costumul Evei, deși mă gândesc că nu în decembrie, totuși. L-am auzit ducându-se la sertarul în care își ținea prezervativele. L-am auzit șoptind:

— La naiba!

Era cea mai friguroasă noapte din an. M-am bucurat că îl am lângă mine ca să-mi încălzească picioarele.

Ne-a trezit telefonul. Încă era complet întuneric. Mă așteptam ca soțul meu să sune imediat după apă de bărbierit, dar s-a întors înapoi în pat.

Am spus:

— E vreun raid? Trebuie să te prezinți la unitate?

— Nu încă, a spus el. Era Bimbo.

N-a mai apucat să spună și altceva că a sunat iar telefonul, apoi iar. M-am trezit de-a binelea.

I-am spus:

— Ce se petrece? A murit cineva?

— Nu, a spus el. Dar a dispărut vraciul lui Sunny.

Părea cam devreme pentru ca cineva să fie declarat dispărut. Sunt sigură că erau o mulțime de bărbați care încă își mai croiau drum către casă, cu dureri de cap de la băutură. Dar unchiul Bimbo aflase de la Betsy Trubețkoi, și Betsy aflase din trei surse diferite, deși nu-și amintea exact de unde aflaseră și ceilalți. Grigori Rasputin ieșise în oraș seara și nu se mai întorsese acasă.

Am spus:

— Nu m-aș baza pe informațiile de la Betsy.

— Sunt de acord cu tine, a spus el. Dar George Buchanan crede că e ceva în neregulă.

Miechen a sunat la opt treizeci. De când o știam, nu se trezise niciodată așa devreme.

Kiril tot repeta:

— Mamă, te rog, nu începe să suni pe toată lumea din agendă. E doar un zvon.

A revenit la masa unde luam micul dejun.

A spus:

— Într-o bună zi, mama ne va băga pe toți în belele. Se prea poate că Rasputin e diavolul încarnat și Sunny e, cu siguranță, o imbecilă periculoasă, dar încă mai e țarina noastră. Trebuie să fim cu băgare de seamă.

Unchiul Bimbo a venit pe la noi. Kiril a spus că ar fi mai bine să discute în biroul lui. Treburi bărbătești. Am spus:

— Ai putea măcar să-mi spui despre ce o să discutați. Eu trebuie să mă duc la afurisitul de târg de Crăciun al mamei tale.

Kiril a răspuns:

— Un motiv în plus să nu-ți spun nimic. Ce nu știi nu poți repeta și altora.

Replica lui m-a enervat. Unchiul Bimbo mi-a făcut cu ochiul. A spus:

— Nu te agita, Ducky. Sunt sigur că e doar o furtună într-un pahar cu apă. Probabil că Rasputin a adormit pe sub o masă pe undeva, ca un câine ce e. Nu-i un

capăt de țară.

La târgul caritabil se vorbea numai despre Grigori Rasputin. De fapt, chiar a fost în beneficiul vânzărilor, pentru că oamenii cumpărau fără să se gândească. Scoteau banii și își umpleau sacoșele cu suporturi pentru ochelari și îngerași croșetați, pentru a se întoarce mai repede la dezbaterea palpitantă a zilei: Unde era făcătorul de minuni al țarinei?

Miechen m-a rugat să rămân la masa de prânz.

— Doar tu, a spus ea. Și Bertie Stopford. Dacă există vești, atunci sigur le știe Bertie.

Bertie a venit târziu, dar a adus un braț plin de tuberoze din Crimeea și multe informații pe care să le disecăm. Rasputin nu apăruse. Fiica lui era obișnuită ca el să vină târziu acasă, dar spunea că întotdeauna apărea, în cele din urmă. Patul lui nu era deranjat. Cât despre locul în care își petrecuse seara, poveștile variau. Fusese la Villa Rhode toată seara. Plecase la miezul nopții cu trăsura, însoțit de două țigănci. Nu, nu, luase cina la Kubat, apoi plecase cu mașina. Posibil un Delage. Destinație necunoscută.

Fiica lui Rasputin jura că tatăl ei nu cinase nicăieri. Se simțise rău și plănuise să rămână acasă toată seara, dar apoi Felix Iusupov îl convinsese, ba chiar insistase să vină la o mică serată pe care el și cu Rina o dădeau în strada Moika. Îi spusese că Rina voia neapărat să-l consulte într-o chestiune.

Am spus:

— Păi, asta clar nu e adevărat, pentru că Rina nici măcar nu e în oraș.

Stopford a spus:

— Întocmai. De parcă Rina ar fi vrut să-i calce pragul creatura aia. Dar poliția a fost să-l interogheze pe Felix. Voiau să știe ce companie a avut aseară. Nume și adrese. Felix spune că doar își fac datoria, dar era destul de zdruncinat. Au fost doar câțiva prieteni, au jucat cărți și au luat cina.

Miechen voia să știe care prieteni, mai exact. Stopford a spus că nu cunoaște toată lista de invitați, că fusese ceva neoficial, un joc de cărți spontan, la urma urmei, dar credea că fusese prezent și Vladimir Purișkevici. Miechen a spus:

— Purișkevici? Scandalagiul ăla bătrân? Ce bizar! El și cu Felix sunt prieteni? Nu, cred că te înșeli. Numele rusești te pot induce în eroare uneori.

Vladimir Purișkevici fusese membru al Dumei, un suporter credincios al țarului, un om care credea că toți reformatorii ar trebui executați în zorii zilei. Chiar nu părea genul de tovarăș de joacă al dragului de Felix.

Stopford a păstrat cea mai savuroasă informație pentru final. A spus:

— Păi, indiferent cine a fost acolo, e ghinion curat că s-au auzit focuri de armă în timpul jocului lor de cărți. Cu siguranță se vor pune întrebări.

Un paznic de noapte de pe strada Moika raportase că a auzit focuri de armă la o oră foarte târzie, și că

zgomotul părea să se audă din Palatul Iusupov. A fost chemată poliția, și Felix a explicat ce se petrecuse. Un câine vagabond intrase în curtea palatului, și când portarul a încercat să-l alunge afară, animalul și-a dezvelit colții, pregătit de atac. Portarul a strigat după ajutor, iar Felix și cu oaspeții săi au ieșit în fugă afară și au împușcat potaia.

Miechen a spus:

— Bine. E singurul lucru care poate fi făcut în cazul în care turbează un câine. Cine a tras cu arma?

Asta era o întrebare la care Bertie Stopford nu putea răspunde. Eu sunt sigură că n-avea cum să fi fost Felix. Și cine oare își ia o armă încărcată la o serată de jocuri de cărți?

Stopford a explicat:

— Indiferent cine a fost, a avut o prezență de spirit foarte bună. Și o mână sigură, după un pahar sau trei de șampanie. Ah, Dmitri Pavlovici a fost și el prezent, apropo. V-am menționat asta? Îmi închipui că o să aflați toată povestea de la el. Felix n-a spus prea multe. Mă rog, nimănui nu-i place să fie vizitat de poliție.

Dmitri Pavlovici. Era mai plauzibil ca el să fi fost invitat la una dintre seratele lui Felix. M-am gândit că Miechen se va repezi imediat la telefon, dar n-a făcut-o. A rămas neobișnuit de tăcută.

Îmi amintesc că am spus:

— Presupun că Felix a arătat cadavrul poliției?

Stopford a întrebat:

— Cadavrul?

Am spus:

— Câinele.

— Ah, a spus el. Da, câinele. Într-adevăr. Ei bine, nu. Din nefericire, scăpaseră deja de cadavrul lui.

Desigur. Fusese aruncat în canal.

Apoi, Stopford a continuat:

— Dar am deviat de la subiectul mai interesant al călugărului dispărut. Unde poate fi? Poate că s-a hotărât să facă un pelerinaj. Poate a plecat pe jos spre Ierusalim.

Miechen a punctat:

— Un pelerinaj sub fustele țarinei, poate.

Remarca ei l-a făcut pe Bertie Stopford să se înece cu ceaiul.

— Ce mare ducesă obraznică, a spus el, ce imagine oribilă! Se spune că poți să crești cartofi în jegul de sub unghiile lui.

— Întreab-o pe Ducky, a spus Miechen. S-a oferit să-i descuie una-alta. Și a tutuit-o.

Nu l-am mai văzut pe Kiril până seara.

— Nimic nou de raportat, a spus el. Nu e uimitor? De dimineață, toată lumea întreba unde e Rasputin. Acum, singura lor grijă e să facă rost de o masă la Donon. Ce schimbători sunt oamenii!

O văzuse pe Georgie Buchanan pe stradă, dar ea nu dorise să comenteze nimic. Da, ambasada Marii Britanii aflase zvonurile, dar nu era treaba lor. Misiunea Britanică era aproape părăsită. Cuddy Thornhill se afla la

Moscova și urma să revină abia peste câteva zile. Alf Knox era plecat la Stavka. Nimeni nu putea spune unde era Oswald Rayner.

L-am întrebat:

— Bănuiesc că ai auzit despre Felix?

— Da, a spus el. A omorât un câine turbat. Ce palpitant! Credeam că strada Moika era un loc așa de plictisitor!

— Stopford spune că Dmitri Pavlovici se afla acolo.

Kiril s-a uitat la mine. A spus:

— Nu avem de unde știi, Ducky, nu-i așa? Nu știm nimic sigur. Așa că e mai bine să nu spunem nimic.

Am plecat înapoi, spre Țarskoe Selo, a doua zi dimineața. M-am întrebat dacă n-ar trebui s-o sun pe Sunny când ajung acasă, dacă n-ar trebui să-i întind o mână prietenoasă. Iubitul ei Grișka lipsea, și țarul Nicky era la cartierul general. Îl luase pe Alioșa cu el, ca să-l arate trupelor pe tânărul țarevici și să le ridice moralul. Sigur se simțea singură și neliniștită. Încă mai dezbăteam dacă s-o sun sau nu, când trenul a ajuns în gara din Țarskoe Selo și l-am văzut pe peron pe nimeni altul decât pe doctorul Botkin.

Știți, eram așa de cufundată în gândurile mele că nu am sesizat deloc ce stare de spirit avea. Cum se simțea țarina? Rezista. Erau vești despre Rasputin? Nu credea. Apoi am observat că avea vocea sfârșită și chipul obosit.

— Băiatul meu, a spus el. Iuri. A murit pe front. Am pierdut doi fii acum, Înălțimea Voastră. Doi.

A plâns, dar cumva fără lacrimi. Genia Botkin avea o constituție masivă. Era mai dureros să vezi un astfel de bărbat plângând decât o femeie.

Am încercat să găsesc ceva de spus. Că nu era drept, sau o altă stupizenie similară. De parcă gloanțele și obuzele se uită într-un carnet de reguli. I-am luat mâna și i-am frecat-o cum ai freca genunchiul unui copil. Ce poți spune în asemenea situații?

Ajunsesem un pic prea ușor să uit de război. Kiril avea o slujbă de birou. Știam că e în siguranță. Și, în afară de spitale, Petrograd nu se schimbase mai deloc. Dar să pierzi doi fii? Speram că Botkin își amintește exact de ce eram în război și că se consola cumva cu asta, pentru că eu nu mă consolam. Dar, în ciuda tuturor necazurilor și a pierderilor suferite, a fost așa de fidel lui Nicky, și lui Sunny, și eforturilor noastre de război. Încă mai e.

— *Batușka* al nostru ne va conduce spre victorie, a spus el. Dumnezeu să-l ocrotească pe țar!

Duminică dimineața, portarul nostru, Kuzma, și cu băiatul de la bucătărie au adus un mic molid în curte, pentru ca Peach și cu fetele să improvizeze un fel de pom de Crăciun pentru păsări. L-au împodobit cu bucăți de slănină și cu bile înmuiate în seu, și apoi au privit de la fereastră, așteptând să vină pitulicele și cintezoii lor preferați să se înfrupte din bunătăți. Totul s-a sfârșit în

lacrimi. Un măcăleandru mascul a alungat toate celelalte păsări, inclusiv un alt măcăleandru, și Kira a fost de neconsolat.

— Copiii trebuie să învețe, a spus Peach. Viața nu e o carte de povești.

Peach își cam luase nasul la purtare. S-a dat în spectacol vorbind cu Kuzma în rusă și râzând veselă la toate remarcile lui.

Kiril a sunat imediat după prânz. I-am spus:

— Cred că îi voi da preavizul lui Peach. Și-așa a amenințat că pleacă, iar acum flecărește cu servitorul în rusă. Cine știe despre ce vorbesc.

Mi-a spus:

— Probabil discută despre vreme. Nu mă deranja cu treburile casei, Ducky. A fost găsit Rasputin.

Un muncitor îl văzuse primul, mai la vale de podul Petrovski. Inițial, crezuse că e corpul unui câine, prins sub stratul de gheață, dar s-a dovedit că era un bărbat cu părul lung, îmbrăcat într-o haină de blană și încălțat cu o cizmă de fetru. Era Grigori Rasputin și avea o gaură de glonț în cap.

CAPITOLUL 23

Cred că totul a început să se schimbe din acel moment. Chiar dacă entuziasmul cu privire la moartea lui Rasputin s-a domolit repede, acum că privesc în urmă, îmi dau seama că asasinarea lui a fost finalul vieții noastre frumoase. Când Kiril mi-a dat vestea, am vrut să mă duc înapoi în oraș ca să aud toate teoriile la prima mână. Dar Kiril mi-a spus:

— De ce? Ai devenit brusc detectiv? Nu, stai unde ești și nu bârfi. În special cu privire la o anumită rudă mai tânără de-a noastră.

— Te referi la Dmitri?

— Vorbesc serios, Ducky. Lucrurile ar putea deveni foarte neplăcute.

Vestea se împrăștiase în tot Petrogradul. Câinele turbat care fusese împușcat în curtea Palatului Iusupov era nimeni altul decât iubitul prieten al țarinei, și Felix vorbea destul de fățiș despre asta acum. Părea să creadă că el și cu prietenii săi îi făcuseră țarului o mare favoare.

Două lucruri s-au petrecut aproape imediat. Poliția specială s-a dus la apartamentul lui Rasputin și a făcut o percheziție. L-au întors cu susul în jos, au spus vecinii. Mi-era milă de fata lui. Poate că Rasputin fusese un personaj neplăcut, dar să-ți pierzi tatăl, și apoi să ți se facă vraiște casa mi se părea groaznic de urât.

Căutau ceva care s-o pună pe Sunny într-o postură jenantă, mi-a spus unchiul Bimbo. Scrisori, cadouri,

orice care să aibă sigiliul ei pe ele. Și în timp ce se petrecea asta, în strada Glinka a avut loc o mare întrunire a bărbaților Romanov. Kiril, cumnatul Boris, unchiul Bimbo, unchiul Pavel. Până și marele duce, unchiul Sandro, a venit în grabă de la Kiev. Moartea lui Rasputin devenise o chestiune de familie. Felix Iusupov era ginerele unchiului Sandro. Și acum, Felix îi numise pe toți cei care fuseseră cu el în seara respectivă și-l ajutaseră să-l elimine pe Rasputin. Nu vedea nici un motiv să n-o facă. Își imagina că Rusia îi va mulțumi pentru asta. Purișkevici era pe listă, deci Bertie Stopford avusese dreptate. Și, lucrul cel mai îngrijorător pentru noi era că Dmitri Pavlovici, fiul unchiului Pavel, era și el pe listă.

Știți, încă îl mai consideram pe Dmitri un copil, deși cred că avea în jur de douăzeci și patru sau douăzeci și cinci de ani la acel moment. Făcuse armata. Primise decorația Crucea Sfântului Gheorghe. Și totuși, când a fost arătat cu degetul, primul meu gând a fost să-l apăr, să spun că e imposibil ca el să fi fost complice la o crimă. Cât despre Dmitri, el nu s-a disculpat în nici un fel. Nu și-a negat niciodată rolul jucat în povestea asta. A fost doar surprins că se găsise atât de repede cadavrul lui Rasputin. Bănuiesc că își imaginaseră că gheața le va păstra secretul, că nu se va descoperi nimic până la dezghețurile de primăvară.

Când a fost găsit cadavrul, Dmitri a vrut să se ducă imediat la Sunny, să-i mărturisească rolul jucat în asasinat și să se justifice.

— Mă iubește. Mă va ierta, în timp, a spus el. Am fost prezent, dar nu am sânge pe mâini. În cele din urmă, va înțelege de ce a trebuit să fie eliminat.

Cu siguranță că Sunny ținea la Dmitri. Ea și cu mătușa Ella fuseseră ca niște mătuși speciale în viața lui, un băiețel drăguț care creștea fără mamă. Dmitri era convins că el o poate face pe țarina Sunny să priceapă că Rasputin fusese ucis deoarece erau îngrijorați cu privire la bunul ei nume. Dar capetele mai înțelepte și-au impus părerea. Unchiul Pavel i-a ordonat lui Dmitri să stea acasă și să nu discute cu nimeni.

Sunny se închisese în apartamentele ei cu Anna Vriubova și cu celelalte doamne de companie. Am bănuit că era într-o stare de leșin isteric. Genia Botkin fusese la ea, dar nimeni nu voia să-l deranjeze, ca să afle informații. Principala noastră îngrijorare nu era că va ceda inima lui Sunny, ci ce se va întâmpla după aceea, când isteria îi va trece și va începe să pună la cale răzbunarea. La urma urmei, fusese omorât un om. Și apoi, ce se va întâmpla următoarea dată când țareviciul va avea un atac de hemofilie?

Unchiul Bimbo a spus:

— Păi, îmi închipui că atunci vom afla dacă Rasputin chiar a fost făcător de minuni sau nu.

Kiril credea că totul depinde de reacția lui Nicky. Poate că, în sufletul său, era ușurat că scăpase de Rasputin. Poate că va găsi o cale să fie îngăduitor cu cei care făcuseră treaba murdară. Dar Sunny n-a așteptat să

afle ce credea Nicky. A ordonat ca Dmitri și cu Felix să fie puși imediat în arest la domiciliu, și când unchiul Pavel a încercat să discute cu ea, să pledeze pentru cauza lor, țarina a refuzat să-l primească.

Erau o sută de versiuni cu privire la ce se întâmplase în noaptea în care murise Rasputin. Betsy Trubețkoi i-a spus lui Miechen că Felix încercase mai întâi să-l omoare cu niște prăjituri otrăvite. Bertie Stopford a spus că astea sunt aiureli. Rasputin prefera bomboanele în locul prăjiturilor, lucru pe care oricine intenționa să-l otrăvească s-ar fi deranjat să-l afle. Versiunea Gittei Radlova era că primise un glonț în inimă, dar că se ridicase din morți și își urmărise asasinii prin Palatul Iusupov, cu ochii în flăcări și cu urlete nepământești ieșindu-i din gât, până când cineva a adus un pistol încărcat cu gloanțe de argint și l-a doborât cu un singur glonț. Gitta a avut mereu o imaginație bogată.

Circulau povești și despre corpul lui. Fusese dus la morga poliției, și apoi la o adresă secretă din afara orașului, dar dacă plecai urechea la bârfele din Petrograd, ai fi crezut că, în afară de soția lui, toată lumea se perindase pe acolo să-l inspecteze. Era găurit de gloanțe. Ba era tăiat în două cu o sabie. Ba n-avea nici un semn pe el.

Unchiul Sandro era mai îngrijorat cu privire la locul unde urma să-i fie îngropat trupul. S-a dus să vadă o cunoștință de la prefectură.

— S-a rezolvat, i-a spus el lui Kiril. E deja în tren,

trimis înapoi în gaura din care s-a târât afară, în viețile noastre.

Am spus:

— Dar Sunny nu va permite așa ceva. Va vrea să-l îngroape aici, ca să-i viziteze mormântul.

— Întocmai, a spus Kiril. Un motiv în plus să fie trimis înapoi spre Siberia. Păcat că e iarnă. Sper că vor reuși să sape o groapă suficient de adâncă. Nu vrem să aibă loc vreo înviere.

Din nou s-a dovedit că am subestimat-o pe Sunny. Corpul lui Rasputin nu era nici pe departe în drum spre Siberia. I se pregătea un mormânt la Țarskoe Selo, iar țarul Nicky era pe drum către casă de la Stavka, pentru a-și consola soția îndoliată și a-și aduce omagiile. L-au îngropat repede, fără agitație, într-o dimineață devreme, înainte să se lumineze măcar. Doctorul Botkin a spus că toată familia a mers pe jos spre cimitir, prin zăpadă. Țarina plânsese puțin, așa cum era de așteptat, dar fusese calmă. Credea că spiritul lui Grișka e lângă ea și n-o va părăsi niciodată. Se dusese într-un loc unde cei de teapa lui Felix Iusupov și Dmitri Pavlovici nu-i mai puteau face nici un rău.

Kiril nu era încântat. A spus:

— Mda, și parcă Sandro le rezolvase pe toate. Cunoscând-o pe Sunny, probabil că se va duce la mormânt în fiecare zi. O să facă un altar din el. De fapt, probabil că o să ridice o altă nenorocită de catedrală peste el.

Ei bine, cu privire la asta s-a înșelat. Trupul lui Rasputin n-a rămas acolo nici măcar cât să se pună o piatră de mormânt peste el.

Nicky s-a întors la Stavka, dar înainte de asta s-a ocupat personal de Dmitri Pavlovici. Crima era odioasă, și cu atât mai mult cu cât era implicat un membru al familiei, dar nu avea rost să facă publică toată chestiunea. Nu avea să aibă loc nici o investigație a poliției și nici un proces pentru omor. Dmitri a fost exilat, trimis în misiune în Persia, într-o brigadă a cazacilor, cu o singură ordonanță drept companie. Trebuia să plece imediat și să nu discute cu nimeni. Felix sfidase deja arestul la domiciliu și se furișase în Crimeea să fie alături de Rina și de bebelușul lor. Purișkevici se întorsese la biroul lui de la Crucea Roșie, fără să atragă atenția, iar Oswald Rayner, al cărui nume mai apărea uneori în discuție când era vorba de o mână sigură și de priceperea la tras cu arma, și-a continuat liniștit treburile obișnuite, oricare or fi fost ele.

Așa cum a spus și Kiril:

— Rayner e cu Misiunea Britanică. Nicky nu se poate atinge de el, chiar dacă a participat la complot.

Unchiul Pavel a respectat ordinele țarului Nicky de a nu vorbi cu Dmitri, deși, probabil, i s-a rupt sufletul să-și lase băiatul să plece, fără să-l conducă. Persia. Nici măcar nu sunt sigură unde e țara asta. Unchiul Bimbo și cu unchiul Sandro nu au fost la fel de supuși ordinelor țarului. S-au dus la gară cu Dmitri și au stat cu el până

când a plecat trenul.

Unchiul Bimbo a spus:

— Bineînțeles că m-am dus. Ce o să facă Nicky cu privire la asta? O să mă spânzure că am condus la gară un flăcău care pleacă la război?

M-am întrebat dacă Kiril va simți vreun regret și se va duce și el la gară.

— Nu, a spus el. Nu văd motivul pentru care l-am sfida toți pe Nicky. Trebuie să-l facem să ne asculte, și nu vom reuși dacă va simți că toată familia e împotriva lui. Trebuie s-o scoatem la capăt cumva, Ducky. Trebuie să-l obligăm pe Nicky să aibă o atitudine mai rezonabilă, pentru că alternativa e foarte îngrijorătoare. Dacă Nicky cade, ne poate trage pe toți cu el.

La început nu am înțeles la ce se referea. „Dacă Nicky cade." Am spus:

— Cum poate un țar să cadă?

A răspuns:

— În cazul lui Nicky, destul de ușor. Uită-te la el. Are un picior la Stavka și unul la Petrograd, capul îngropat în nisip și greutatea considerabilă a lui Sunny cocoțată pe umerii lui mici. Eu aș zice că nu e nevoie nici măcar de un ghiont mai serios. Și apoi, ce se va întâmpla? George Buchanan s-a dus la el, știai? I-a spus de la obraz că trebuie să recâștige încrederea oamenilor, și încă repede. A avut tupeu Buchanan. Știi ce i-a răspuns Nicky? „Nu *eu* trebuie să le recâștig încrederea. *Ei* trebuie s-o recâștige pe a mea!".

Kiril a spus că nu putem spera decât că Nicky se va retrage, că va abdica.

— Și apoi?

— Mișa ar putea prelua conducerea. Până la majoratul lui Alexei.

— Mișa! Cu Natalia Brasova ca țarină?

— Nu fi ridicolă! Va trebui să domnească fără consoartă.

— Poate te vor ruga pe tine, în loc. Promite-mi că nu vei accepta. Nu vreau să fiu țarină.

Kiril a râs, spunând:

— Nu te îngrijora. Cum n-ar accepta-o pe Brasova, nu te-ar accepta nici pe tine. O divorțată? Nu, draga mea, ești în siguranță.

— Și atunci cine mai rămâne? Dacă Nicky pleacă și Mișa nu vrea tronul?

— O grămadă de candidați, a spus el. Dar întrebarea se pune dacă Rusia ne mai vrea pe vreunul dintre noi.

Ne-am dus la Mariinski să vedem *Frumoasa adormită*, și apoi am luat cina la Europa. Când am ieșit era viscol cumplit afară, dar Kiril a spus că trebuie să plece la bază. Treburi navale urgente. A vrut să mă conducă până în strada Glinka, dar am preferat să merg pe jos. Nu era departe și îmi plăcea zăpada, când încă era curată și afânată.

N-am dormit bine. Am încercat să înșir în minte toate numele marilor duci, încercând să găsesc pe

cineva care să fie calificat să devină țar, dar nu era ca și cum aș fi numărat oi. Exercițiul acesta m-a ținut trează, îngrijorată că toți erau nepotriviți. Unchiul Pavel era de două ori condamnat, căzut în dizgrație din cauza lui Dmitri și a poveștii cu Rasputin, și disprețuit pentru că fugise și se însurase cu Olga Paley. Frații lui Kiril, Boris și Andrei, își iubeau prea mult libertatea. Unchiul Bimbo voia o viață liniștită. Unchiul Gogi avea problema soției înstrăinate. Singurele posibilități păreau unchiul Nicolașa, care era bătrân și nu avea nici un moștenitor, sau unchiul Sandro. El era singurul. De fapt, cu cât m-am gândit mai mult, cu atât mai evident a devenit.

Marele duce, unchiul Sandro, era candidatul ideal. Era căsătorit cu sora lui Nicky, Xenia, așa că ea ar fi știut cum să se poarte ca țarină. Învățase totul pe genunchii mamei ei. În plus, ea și cu Sandro aveau un palat plin de moștenitori. Cel puțin vreo șase fii. După ce am stabilit asta, am reușit să dorm, dar a doua zi dimineața m-am simțit foarte rău. M-am gândit că probabil era din cauza heringilor marinați pe care-i mâncasem la Europa. Miechen trebuia să vină la prânz. Am încercat să anulez, dar mi-a spus că va veni oricum. Nu era genul care să lase indispoziția cuiva să-i strice planurile.

— Mănâncă puțină supă strecurată, dragă, mi-a spus ea. Dar trebuie să te văd.

Kiril o avertizase să fie atentă ce vorbește la telefon. Avea nevoie să mă vadă personal, fără servitori prezenți în încăpere sau la ușă.

— Trebuie să fim foarte atente, a spus ea. Kiril crede că suntem ascultați.

Am spus:

— Unchiul Bimbo crede asta de multă vreme.

— Ei, netotul ăla bătrân, a spus el. Cine să tragă cu urechea la ce spune el? Nu vorbește decât despre molii. Și despre polenizare. Dar noi suntem altă mâncare de pește. Sunny m-a considerat mereu o amenințare. Așa că acum știi ce fac? Dacă mă sună Betsy sau Bertie Stopford, pălăvrăgim despre una, alta, și din când în când, spun: „Ce părere ai despre asta, Sunny?“ Doar ca să-și dea seama că știu că ascultă.

Am discutat despre țarul Nicky și despre cine l-ar putea înlocui. Dacă Nicky cade.

Miechen a spus:

— Păi, bineînțeles că trebuie să fiți voi doi, tu și cu Kiril Vladimirovici. Ați fi perfecți.

Am spus:

— Dar e limpede că nu vom fi noi, din cauza divorțului meu. În plus, nu avem un fiu. Cred că Sandro și cu Xenia sunt cuplul cel mai potrivit.

Dar Miechen nu accepta așa ceva.

— Nu, nu, a spus ea. Poate asta ar fi fost adevărat cu mult timp în urmă, dar nu și acum. Sunt pătați. S-a ocupat Felix de asta.

În calculele mele din toiul nopții, trecusem cu vederea legătura cu Rasputin. Fiica unchiului Sandro, Rina, era măritată cu Felix. Felix îl ademenise pe

Rasputin, ca să fie ucis. Fusese conspirator la asasinarea unui om, chiar dacă nu trăsese el cu arma. Poate că oamenii îl vor lăuda. Sau poate că îl vor condamna și, odată cu el, și pe cei din jurul lui. Cu rușii nu puteai ști niciodată.

Miechen a spus:

— Vinegreta asta e delicioasă. Adu-mi aminte, ți-am trimis înapoi bucătăreasa? Tu de ce nu mănânci nimic?

Apoi s-a uitat la mine. A spus:

— Cerule mare, Ducky. Cred că ești gravidă.

CAPITOLUL 24

Nu-mi trecuse niciodată prin cap ideea asta. Aveam patruzeci de ani. Miechen a spus:

— Ai avut o aventură?

Am spus:

— Bineînțeles că nu. Îmi iubesc soțul.

A spus:

— Deci tu și cu Kiril încă mai...? Măi, măi, ce devotată ești tu! Eu credeam că se vede cu cineva de la Marinski în ultima vreme. Karsavina sau una dintre fetele alea.

Atunci nu mi-am mai putut înghiți nici ceaiul de mentă. Mi-a spus:

— Nu te uita așa la mine, Ducky. Aș bănui orice soț care nu ține o dansatoare sau două. Numai când te gândești la Ernie Hesse...

Am încercat să schimb subiectul. Am spus că sunt destul de sigură că n-am rămas gravidă. Era din cauza heringilor.

— Heringi! a spus ea. Îți scrie pe frunte, acum că mă uit la tine. Ce moment perfect! De data asta o să faci un băiat, așa că atunci când Nicky va fi dat jos de pe tron, tu și cu Kiril o să fiți înlocuitorii perfecți.

Lumea în viziunea lui Miechen. Ne muta pe toți de colo-colo de parcă își aranja cutiuțele emailate de pe mesele ei. Am avertizat-o:

— Să nu spui nimănui. Și mai ales, nu lui Kiril. E

posibil să te înșeli.

— Draga mea, a spus ea, poți avea încredere în mine. Nu voi sufla un cuvânt. Dar du-te și vezi pe cineva imediat. Pe Dobrotov. E foarte bun și foarte discret.

Am spus:

— Dacă mă duc să-l văd pe doctorul Dobrotov, o să mă zărească cineva intrând sau ieșind de la el din cabinet. Voi aștepta. Timpul ne va spune în curând.

— Nu, a spus ea. Timpul nu ne va spune nimic. Poate ai ajuns la menopauză. Sau poate ai o extrauterină. Uite ce-a pățit sărmana Lida Gucikova.

Nu știam și nici nu voiam să știu ce pățise Lida Gucikova.

Miechen a spus:

— Îți dau câteva zile, Ducky. După care o să explodez dacă nu spun cuiva.

Nu m-am dus la doctorul Dobrotov. Ar fi fost ca și cum m-aș fi plimbat prin piața principală cu un afiș deasupra capului, care anunța starea mea. În schimb, am consultat un medic de la spitalul lui Georgie Buchanan, un chirurg galez. Probabil o fi crezut că sunt nebună. O femeie ciudată care îi șușotește pe coridor. Dar m-a băgat într-o debara și a închis ușa. Mi-a spus:

— Ăsta nu e domeniul meu, înțelegi? Mă pricep mai degrabă la fracturi. Poate te ajută una dintre asistente.

I-am spus că am nevoie de discreție. Toate asistentele mă știau pe nume.

— Discreție zici? a spus el. Atât timp când e clar că eu nu fac intervenții femeiești. Nu elimin neplăcerile, n-am făcut-o și nici n-o voi face vreodată.

I-am spus tot ce puteam să-i spun. Mi-a pus câteva întrebări.

— Păi, a spus el, sunt câteva indicii. Ai experiență anterioară. Dacă tu crezi că ești borțoasă, atunci părerea mea profesională e că, probabil, ești.

Kiril a venit târziu. Luase cina deja. I-am spus:

— Am ceva de vorbit cu tine.

— Ah, da? a spus el. Ce ciudat, și eu am ceva să-ți spun. Doamnele mai întâi.

A fost foarte dulce când a primit vestea. Bănuiesc că era motiv de mândrie pentru el. Kiril Vladimirovici, cu tâmplele albe și încă mai face copii. A spus:

— Să sperăm că se va termina nenorocitul ăsta de război până se naște. Să sperăm că vom avea un motiv s-o botezăm Victoria.

Am spus:

— Miechen a decis deja că e băiat.

— Cerule mare, a spus el, i-ai spus mamei? De ce ai făcut asta? O să se ducă vestea până la Vladivostok, până mâine dimineață.

Vestea lui Kiril nu era la fel de spectaculoasă ca a mea, și nici binevenită. Fusese trimis în misiune la flota din Nord. Marinarii de acolo se simțeau neglijați și uitați. Nicky îi ordonase lui Kiril să se ducă la Murmansk și la Arhanghelsk, să țină niște discursuri inspiraționale

și să dea câteva decorații. Era o misiune la țărm, dar urma să fie plecat o vreme îndelungată. A spus:

— E o misiune improvizată, evident. Nicky vrea să mă îndepărteze din drum. Și Bimbo a primit ordine. Se duce la Grușevka și se mai întoarce când l-or chema ei. E din cauza discuțiilor ăstora despre comploturi pentru a scăpa de Nicky. Nu e nici un complot, desigur. Doar nemulțumiri. Dar mama nu ajută deloc cu bârfele ei prostești. Mai devreme sau mai târziu, toate ajung la Sunny. Așa că, probabil, poți da vina pe soacra ta că sunt trimis în Arctic.

Am spus:

— Apropo de Miechen, mi-a spus că te vezi cu o fată de la Mariinski.

Nu plănuisem să spun asta. Pur și simplu mi-a ieșit pe gură. Eram furioasă, cred. Gravidă, bătrână, cu soțul pe picior de plecare. Kiril nici n-a tresărit. N-a negat, nu s-a mirat, nu s-a indignat.

— Așa cum ar trebui să știi deja, Ducky, a spus el, mama mea trăiește într-o lume fantastică proprie. În clipa în care viața pare plictisitoare, inventează un scandal.

Dar nu m-a privit în ochi. Era ocupat cu pregătirile.

„Mama mea trăiește într-o lume fantastică proprie."

— Acum, unde e căciula mea de miel?

— Deci nu e adevărat?

— Sincer, Ducky, credeam că ești mai înțeleaptă

de-atât. Așa vrei tu să ne petrecem timpul pe care îl mai am de stat acasă?

Prin urmare, cum Kiril nu m-a luat în brațe și nu mi-a spus că mă iubește doar pe mine și pe nimeni altcineva, am presupus că e adevărat. Karsavina era foarte drăguță și tânără. O văzuserăm în *Corsarul*. Credeam că e măritată. Poate mă înșelam. Sau poate că un soț nu avea nici o importanță, atunci când atrăgeai atenția unui mare duce.

Oare Kiril fusese mai dornic ca de obicei să meargă la balet? Nu eram sigură. Dar rămăsese, în mod nejustificat, fără prezervative, lucru care dusese la starea mea actuală. Toți soții făceau asta, mai devreme sau mai târziu. Toată lumea spunea asta. Și nu voiam să mă cert cu el. Pleca. Eram în toiul unui război, chiar dacă nu simțeam asta pe strada Glinka. Dacă ne despărțeam supărați și nu se mai întorcea? M-am asigurat că nu izbucnesc în plâns până n-a plecat la gară.

Maşa a spus:

— Nu fi tristă, mami. Tati se întoarce mereu acasă.

Așa că am fost forțată să-mi șterg lacrimile și să adun de la fundul sacului un pic de veselie, dar lumea mea nu mai era la fel. Nu bănuisem nimic. Poate n-aș fi aflat niciodată dacă Miechen n-ar fi venit la mine la prânz. Cu cât știi mai puțin, cu atât dormi mai bine. O zicală veche rusească.

Săptămâna Albă a picat la mijlocul lunii februarie anul acela. N-am să uit niciodată gerul acela crunt.

Le-am dus pe Maşa şi pe Kira în oraş pentru bâlciuri şi am ieşit la o plimbare cu sania pe Neva. Renii aveau chiciură pe coarne. Peste tot mirosea a clătite prăjite şi a unt încins. Săptămâna Albă nu e perioada ideală pentru a avea greţuri matinale. Când a văzut că nu mă simt suficient de bine ca să le duc eu, Peach a renunţat la jumătatea ei de zi liberă pentru a duce fetele la Circul Ciniselli. A fost foarte amabil din partea ei. Am considerat asta un semn că etapa ei agitată a trecut şi i-am mărturisit că sunt gravidă. N-a părut deloc surprinsă.

— Da, a spus ea. Remarcasem că te-ai mai împlinit în jurul taliei.

Am spus:

— Ai declarat că ne vei părăsi. Sper să te gândeşti să mai stai, măcar până se naşte bebeluşul.

— Păi, eu sunt guvernantă, nu dădacă, a spus ea. Şi oricum, cine ştie ce aduce anul ăsta?

Cine ştie ce aduce anul ăsta?

Oare era februarie când a spus asta?

Problemele au început imediat după Săptămâna Albă. La început au fost legate de pâine. Se găsea pâine, cu siguranţă nu duceam lipsă, dar calitatea ei era foarte slabă. În vreme de război, astfel de lucruri se întâmplă. Proviziile ajung mai greu. Sunt sigură că nu era un motiv real pentru ca oamenii să se adune pe străzi şi să strige lozinci.

Am văzut-o pe Georgie Buchanan la spital şi i-am dat vestea. M-a îmbrăţişat.

— Ce perspectivă fericită, a spus ea. Să ne rugăm ca războiul să se termine până se naște copilul.

Soții Buchanan se duceau în Finlanda, la Lacul Saimaa, pentru o scurtă vacanță. Dintre toate misiunile pe care le avuseseră, spuneau că în Rusia le-a fost cel mai greu. Sir George era frustrat din cauza țarului care nu voia să asculte nici de serviciile de informații de încredere, nici de îndrumările părintești ale unui diplomat cu experiență. Frustrarea poate fi foarte obositoare, iar Sir George nu mai era tânăr.

— Uneori mi-aș dori să fim iarăși în plicticosul Darmstadt, a spus ea. Acolo nu se întâmpla nimic ieșit din comun.

Absolut nimic. Cu excepția faptului că marele duce se culca cu rândașii, și marea ducesă a plecat acasă la mama.

— Când ne întoarcem din Finlanda, să luăm ceaiul împreună, tu și cu mine, a spus ea. Și bineînțeles, trebuie să încetezi cu munca la spital. Trebuie să ai grijă de tine, Ducky, având în vedere că ai vârsta pe care o ai și ești gravidă.

Chiar nu era nevoie să spună asta. Mă simțeam la fel de bătrână ca Matusalem. Miechen îmi dăduse o rețetă pentru o mască facială care să-mi lumineze tenul, ceva cu bicarbonat de sodiu și ulei de ricin. N-am încercat- niciodată. Dar m-am dus la Mariinski să văd *Pasărea de foc*. Voiam să mă uit mai îndeaproape la Karsavina.

Nu era drăguță. Era frumoasă. Era mai bine făcută

decât celelalte dansatoare, dar avea o grație extraordinară, de parcă era ușoară ca o pană. Avea ochii negri, părul negru, aceeași tipologie ca mine, oarecum, dar era așa de tânără și de mlădioasă. Mi-a făcut plăcere s-o studiez, un fel de plăcere ciudată, dureroasă. La urma urmei, Kiril e soțul meu. Ea nu va fi niciodată mai mult decât o pasiune trecătoare. Va îmbătrâni și ea. Își distrug corpurile balerinele, știați?

Tânjeam să pot sta de vorbă cu Missy. Ea era marea expertă în gestionarea soților și în nașterea de copii neplanificați. Avea treizeci și opt de ani când s-a născut Mircea. Dar nu puteam vorbi cu ea. Cu războiul ăsta nenorocit, poate să fie foarte bine și pe Lună.

CAPITOLUL 25

Femeile au fost cele care au început totul. Fabrica lor se închisese, așteptând proviziile de cărbune, așa că veniseră din zona Vîborg să caute scandal, mărșăluind și cerând pâine. Trebuie să menționez că nu arătau de parcă mureau de foame. Erau destul de grase, aș zice eu. Peach m-a contrazis și mi-a comunicat că foamea poate face burta unei persoane să se umfle, deși sunt sigură că nu era deloc expertă în acest subiect. Nu-mi amintesc ca Peach să fi sărit vreodată o masă.

Dacă vremea ar fi rămas rece, cred că femeile acelea s-ar fi săturat de marșuri și s-ar fi dus acasă, dar peste noapte s-a încălzit. S-au întors a doua zi și mai multe, și au chemat bărbații să li se alăture, mai întâi de la o fabrică de boilere, apoi de la o mare uzină de oțel. Au început să cânte.

Vstavai, raduisea, raboci narod.

„Treziți-vă, hai sus, oameni ai muncii!“ Sau așa mi-a tradus Peach, care a continuat să fredoneze melodia. Mașa a întrebat de ce oamenii muncii au nevoie să fie treziți. Peach a spus că nu au nevoie, pentru că sunt deja treji și mărșăluiesc.

Kira a spus:

— În cazul acesta, e un cântec cam prostesc.

Singurul cuvânt pe care îl înțelegeam era *vperiod*. Înainte! Înainte! Ca bubuitul unei tobe.

Vperiod! Vperiod! Vperiod, vperiod, vperiod!

Așa de enervant. Nu puteam să mi-l scot din cap. Pe bulevardul Nevski au fost staționați cazaci. Nu cazaci adevărați. Aceia erau pe front. Cazacii din Petrograd erau niște pușteni. Se presupunea că prezența lor trebuie să ne liniștească, dar imediat ce zurbagiii au spart vitrinele de la Filippov, băieții aceia n-au ezitat să-și umple propriile buzunare cu chifle dulci.

Miechen mi-a spus că a aflat de la cea mai înaltă autoritate că sunt întăriri pe drum. Nu știu. Uneori, ideea lui Miechen de „cea mai înaltă autoritate" era Bertie Stopford. Nu am văzut întăririle. Doar mitraliere poziționate la intersecția străzilor Gorohovaia și Amiralității.

Eram neliniștită. I-am spus lui Peach să ducă fetele înapoi la Țarskoe Selo. A deschis gura ca să protesteze, dar în final n-a mai spus nimic. Au plecat în după-amiaza aceea, tocmai la timp. A doua zi dimineața nu mai circulau nici tramvaiele, nici trenurile și nu se găsea benzină pe nicăieri.

Era sâmbătă. Trebuia să merg cu Miechen la Alexandriiski în seara aceea, ca să vedem *Livada de vișini*. Mă așteptam ca teatrul să fie închis, dar Miechen era sigură că piesa se va juca și era decisă să meargă. A spus că e datoria noastră să ne continuăm viața ca până acum și să menținem niște standarde civilizate. În plus, nu mai suporta să stea acasă să asculte zgomotul agitației de pe străzi. „Treziți-vă, oameni ai muncii!" *Vperiod, vperiod, vperiod.*

Teatrul era ca o gheţărie. Nu aveau combustibil pentru sobe, aşa că a trebuit să stăm cu blănurile pe noi. Erau foarte puţini oameni în public. Mimi Vasneţova, Henny Lenski şi cam atât dintre cei pe care îi cunoşteam şi, cu siguranţă, nimeni important. La finalul celui de-al doilea act, Miechen s-a uitat în jur şi a spus:

— Ce oameni ridicoli!

Nu sunt sigură dacă s-a referit la cei puţini care merseseră la teatru, la cei mulţi care nu veniseră sau la personajele lui Cehov care stăteau degeaba, tremurând, în timp ce lumea din jurul lor se prăbuşea. Am chemat sania lui Miechen şi am plecat, fără să vedem actul al treilea. Ştiam cum se termină, oricum. Nu mi-a plăcut niciodată piesa aceea.

Strada Glinka nu e deloc departe de Alexandriiski, dar scurtul drum către casă s-a transformat într-un exerciţiu de navigaţie, pentru că vizitiul lui Miechen a spus că trebuie să evităm cu orice preţ bulevardele Nevski, Gorohovaia şi Voznesenski. Bulevardele principale erau toate blocate de mulţimi şi de steaguri. Am ajuns acasă pe strada Fontanka, şi apoi pe lângă Canalul Kriukov, şi tot drumul Miechen a strigat la vizitiu să nu se grăbească.

Mi-a spus:

— Stai dreaptă, Ducky. Acoperă-ţi perlele, dar ţine capul sus. Nu trebuie să le permitem acestor zurbagii să creadă că străzile le aparţin.

Atitudinea sfidătoare a lui Miechen a ţinut doar o

seară. A doua zi dimineața a plecat, pe neașteptate, la Kiev.

Toată lumea se aștepta ca țarul Nicky să se întoarcă la Petrograd când va auzi de necazurile de pe străzi, dar n-a făcut-o. Cu Kiril și cu unchiul Bimbo plecați, unchiul Pavel a devenit singura mea sursă de informații. Din câte știa el, Nicky trimisese doar o telegramă prin care ordona ca străzile să fie eliberate. Cu orice preț.

Unchiul Pavel a spus:

— Are de gând să aducă soldații, desigur, și poliția înarmată, dar uită că avem de-a face cu propriii noștri oameni aici, nu cu nemții sau cu turcii. Vor trage rușii în propriii lor frați? Mă îndoiesc. În orice caz, cei mai mulți soldați din garnizoana din Petrograd sunt copii. Jumătate din ei nici nu se bărbieresc încă.

Mi-a recomandat să plec acasă la Țarskoe Selo.

— În starea ta, Ducky, Kiril Vladimirovici n-ar vrea să rămâi singură în strada Glinka, când situația e așa de instabilă.

I-am promis că mă voi gândi la asta. Dar a doua zi fiind duminică, nu era cea mai bună zi pentru a călători nici în vremuri de pace. M-am hotărât să plec luni, și probabil că până atunci, lucrurile se vor mai calma. În realitate, chiar voiam să rămân în oraș, să văd dacă se întâmplă ceva. M-am trezit devreme. Servitoarele nici măcar nu aprinseseră focurile. Mi-am pus pe mine cel mai uzat palton de stofă pe care îl aveam, m-am

înfășurat în șaluri și m-am dus către Ambasada Marii Britanii. În oraș era o liniște ca de mormânt. La colțul dinspre clădirea gărzilor călare era staționat un polițist, dar nici nu s-a uitat înspre mine. Am adoptat un mers greoi, ușor înclinată, genul de mers pe care ți l-ai imagina la un muncitor într-o fabrică. A fost destul de distractiv să mă prefac că sunt altcineva. Ca și cum aș fi jucat într-o piesă. Georgie Buchanan abia m-a recunoscut. Ea și cu Sir George tocmai se întorseseră din Finlanda.

— Cerule mare, Ducky, a spus ea. N-ar trebui să ieși pe stradă. Nu te-a avertizat portarul tău? Azi va fi o zi foarte dificilă.

La etaj se adunase multă lume. Se auzeau voci nerăbdătoare, iar oamenii încă mai aveau hainele groase pe ei. Era ca începutul unei parade. De la fereastra ambasadei aveai parte de o priveliște extraordinară. Dincolo de insula Vasilevski, cerul se lumina de ziuă. Gheața de pe Neva începea să se coloreze în roz și mov, iar podurile Troițki și Alexandriiski erau așa de pline de protestatari și de steaguri, că păreau să se miște cu totul.

Guvernatorul ar fi putut da ordin să se ridice podurile. Instrucțiunile țarului Nicky erau să se restabilească ordinea. *Cu orice preț.* Dar tânărul care stătea lângă mine a remarcat că ridicarea podurilor n-ar fi făcut altceva decât să amâne inevitabilul. Oamenii ar fi mărșăluit pe gheață, în schimb.

— Iarna e un anotimp bun pentru a mărșălui, în

Peter în orice caz, a spus el. Și oricum, probabil că manipulanții podurilor mărșăluiesc alături de ei.

A numit orașul „Peter" la fel ca cei născuți acolo, nu Sankt Petersburg și, cu siguranță, nu Petrograd. Fusese recent recrutat în unitatea lui Alf Knox, deoarece vorbea fluent limba rusă.

— M-am născut aici, a spus el. Și probabil voi muri aici, dacă mulțimea începe să ne ia drept sac de box.

Am spus:

— Dar tu ești englez. Ei ne simpatizează. Suntem prietenii lor.

— Mă rog, să nu fim chiar așa de siguri, a spus el. Să nu uităm de Revoluția Franceză. Odată ce li se urcă sângele la cap, va fi suficient să te vadă cu o pereche de ochelari sau cu o cămașă mai bună.

Mi-a oferit o țigară. A spus:

— Am remarcat că ai spus: „Suntem prietenii lor". Deci te consideri englezoaică?

O spusesem fără să mă gândesc. Nu știu. Ce sunt eu? Nu sunt rusoaică. Nu mă simt nici pe jumătate rusoaică, deși mama mi-a transmis sânge rusesc. Tata făcea parte din familia regală, ceea ce este echivalent cu a fi neamț, și dacă ar fi să număr anii, probabil că am locuit în Germania mai mult decât în oricare altă parte, dar nu mă simt nici nemțoaică. Sunt marea ducesă de nicăieri. Am spus:

— Sunt Victoria Feodorovna. Ducky, de fapt.

— Da, a spus el. Știu. Gerhardi. Locotenent.

Mulțimile veneau și nu se mai terminau. Năvăleau de pe poduri în oraș, și cu toate că Sir George a spus că fusese chemată armata, nu am văzut-o pe nicăieri. Georgie ne-a dat supă la prânz, apoi Cuddy Thornhill și cu Willie Gerhardi au mers de-a lungul canalului Lebceajii ca să vadă ce se petrece.

— Străzile laterale sunt pustii, pe Nevski n-ai unde să arunci un ac, dar toți sunt într-o dispoziție bună, au raportat ei.

O tăiaseră prin grădinile Castelului inginerilor și ajunseseră până la Podul Anicikov. Nu-i deranjase nimeni. Georgie Buchanan a insistat să mă duc acasă pe lumină, cât timp mulțimile încă mai erau prietenoase. A spus:

— Probabil ești îngrijorată cu privire la fetițele tale, Ducky.

Nu eram deloc îngrijorată cu privire la ele. Erau la Țarskoe Selo și, probabil, jucau cărți cu Peach.

A urmat apoi o discuție despre unde e mai sigur să te afli în vremuri de răscoală populară, la oraș sau la țară.

Bertie Stopford a spus:

— În oraș, cu siguranță. Problema la țară e că nu știi niciodată cine pândește prin pădure. Palatul Aleksandr, de exemplu. E groaznic de expus. După părerea mea, țarina ar trebui să ia în calcul posibilitatea de a se muta într-un loc unde poate fi mai ușor păzită.

Și cineva, nu știu cine, a spus foarte încet:

— Da. Germania mi se pare locul ideal.

Cuddy Thornholl m-a însoțit acasă. Sunt sigură că nu era necesar, dar Georgie Buchanan a insistat. Era vreo patru după-amiaza și începuse să se întunece. În timp ce mergeam pe strada Moika, am auzit o pocnitură ciudată, ca niște artificii care explodează în depărtare. Thornhill n-a spus nimic, dar am remarcat că și-a băgat mâna în manta.

Am spus:

— A fost un foc de armă?

— Mmm, a spus el.

— Tu ești înarmat?

— Am un Webley.

Mă descurcam bine cu o pușcă atunci când eram mică. Mult mai bine decât fratele meu. Tata mă lăsa uneori să-i folosesc al doilea cel mai bun Purdey al său. Dar nu trăsesem niciodată cu un pistol. Am spus:

— Crezi că ar trebui să ne înarmăm cu toții? Eu sunt de părere că da. Cred că îmi voi lua un pistol. Ce-mi recomanzi?

— Un Derringer mic, a spus el.

Cuddy Thornhil era un bărbat care vorbea puțin. Nu cred că l-am auzit vreodată rostind mai multe cuvinte.

Telefonul suna. Nici unul dintre servitori nu răspundea la drăcia aia. Pur și simplu se uitau la el și așteptau să nu mai sune. Era Mașa.

— Când vii acasă?

I-am spus:

— Poate mâine. Dacă circulă trenurile. Dacă pot călători în siguranță.

— De ce n-ai putea călători în siguranță?

— Pentru că unii oameni se poartă urât și se trage cu arma.

— Cum adică se poartă urât? Vreau să vin să-i văd și eu.

Am spus:

— Ce prostie poți să spui. Tati ar vrea să stai acolo unde ești în siguranță. Dă-mi-o pe Peach la telefon.

— Nu e aici. E în bucătărie și vorbește cu Kuzma.

— Atunci, cum ai dat telefon dacă nu te-a ajutat Peach?

A spus:

— Mami, am zece ani. În plus, oricine poate da un telefon. Până și buni Miechen.

Kira dorea să vorbească cu mine.

— Nu-mi mai place Peach.

— Ai fost obraznică?

— Bineînțeles că nu. Am fost foarte cuminte. Ce-i aia o „afurisită de revoluție"?

CAPITOLUL 26

Noaptea aceea nu a fost ca nopțile precedente. Protestatarii nu s-au dus acasă. Mulți dintre ei au rămas să bea, să cânte și să aprindă focuri. Era ca o petrecere. Dar unii dintre ei nu s-au putut duce acasă pentru că erau morți. Împușcăturile pe care le auziserăm, Cuddy Thornhill și cu mine, veniseră de pe bulevardul Nevski. Unchiul Pavel a spus că nu era limpede ce regiment trăsese. Regimentele Pavlovski și Volinski își trimiseseră fiecare o trupă, dar se zvonea că soldații refuzaseră să tragă la ordin, că se răsculaseră și își împușcaseră, în schimb, superiorii. Dar fuseseră omorâți și protestatari. Cineva îi împușcase.

Unchiul Pavel era foarte agitat. A spus:

— Nicky ar trebui să fie aici. Ar trebui să vină acasă imediat, să vadă lumea că se ocupă de situație. Mă rog, poate e pe drum. Se spune că a fost informat.

Dar țarul Nicky nu era deloc pe drum. Pur și simplu a promis că va trimite mai multe trupe, oameni care erau necesari pe front, care ar putea sosi peste două zile, sau peste două săptămâni sau niciodată. A mai dat un ordin ca Duma să nu se mai întrunească, până la ordine viitoare.

Cumnatul Boris a trecut pe la mine. Era pe drum spre Betsy Trubețkoi și m-a întrebat dacă nu vreau să vin cu el. Cină și cărți. Dar nu mi s-a părut corect să dai o petrecere în timp ce oamenii sunt împușcați.

— Ducky, a spus el, oamenii ăia au fost avertizați să se împrăștie, sau vor suporta consecințele. Așadar, acum, știu că vorbim serios. Totul va reveni la normal până mâine dimineață, vei vedea.

Dar tot nu m-am dus cu el. La Betsy e mereu cumplit de cald.

Am dormit prost. De fiecare dată când mă trezeam, mă ridicam să mă uit pe fereastră, dar nu aveam ce să văd. Strada Glinka era pustie. Plănuisem să plec la Țarskoe Selo imediat după micul dejun, doar că atunci când a venit dimineața, nu a existat nici un mic dejun, doar ceai și dulceață. Toate brutăriile erau închise. Nu erau nici taxiuri care să mă ducă la gară și nici nu plecau trenuri. Am fost furioasă. Părea că agitația trecuse, dar eu eram blocată în oraș încă o zi. La țară aș fi putut măcar să mă duc să călăresc.

Dar, așa cum s-a dovedit, agitația nu trecuse deloc. Unchiul Pavel m-a sunat și mi-a spus să nu ies sub nici o formă din casă. Garnizoana din Petrograd își părăsise posturile și se alăturase protestatarilor. Regimentul Volinski dezertase primul, apoi Litovski și Ismailovski.

Țin minte că am spus:

— Dar nu și Preobrajenski.

— Ba da, a spus el. Chiar și Preobrajenski.

Era de neconceput. Era ca și cum cavaleria regală ar fi abandonat-o pe bătrâna bunică regină. Pe bulevardul Liteini ardea tribunalul, iar pe strada Șpalernaia ardea închisoarea. Am întrebat:

— Sunt deținuți prinși înăuntru?

— Nu, a spus el. Deținuții sunt pe străzi. Ei i-au dat foc.

A fost o zi a focurilor. Unele erau doar focuri făcute în coșuri de metal la colțul străzii, pentru ca oamenii să se încălzească. Majoritatea erau incendii la clădirile guvernului. Chiar și cu ferestrele închise, am simțit miros de hârtie arsă. Georgie Buchanan a spus că poate vedea foc ridicându-se și dinspre Petrograd.

— Dar steagul încă mai flutură deasupra fortăreței Petru și Pavel, a spus ea. Stai liniștită, Ducky. Am auzit că marele duce Mihail e pe drum dinspre Gatchina. Poate că va prelua el conducerea, în absența țarului.

Am spus:

— Dar unde este țarul?

Nimeni nu părea să știe. Și ce putea face Mișa? Oamenii nu-l cunoșteau aproape deloc. Era acel frate al țarului care ducea o viață nepotrivită, fiind menționat foarte rar. De ce l-ar fi ascultat cineva?

Georgie a spus:

— Desigur, e posibil și să fie prea târziu. Orașul s-a răsculat. Ai vorbit cu soțul tău?

— Din câte știu, e încă la Murmansk.

— Serios, dragă? a spus ea. Vrei să-l rog pe generalul Knox să trimită pe la tine unul dintre englezii ăia simpatici, dacă te simți neliniștită?

Dar nu mă simțeam neliniștită deloc. Îmi era frig și foame, și eram plictisită. M-am dus la bucătărie. Anna

nu era pe nicăieri și nici fata care o ajuta. Singura persoană pe care am găsit-o era mama bătrână a Annei, sprijinită degeaba de soba rece, gemând cu mâna la obrazul umflat.

Zubnaia bol, atât am scos de la ea. *Ai-ai, zubnaia bol.*

O durere de dinți. Cât despre locul unde se afla personalul casei, a fluturat din mână. Era una dintre prezențele alea inevitabile într-o gospodărie rusească. Indiferent pe cine angajai, era bine să fii pregătit să-i primești și mama, și bunica, și vărul de-al doilea demult înstrăinat de familie.

Am scotocit pe acolo. Bucătăriile erau un mister pentru mine pe atunci. Acum nu mai e chiar așa. De când suntem la Haikko am învățat să fac chiftele și heringi cu piure de cartofi. Dar în dimineața aceea nu găseam decât alimente misterioase precum mălai sau sos de vită Liebig. Mai erau și conserve de mazăre Crosse & Blackwell. Mi-a plouat în gură gândindu-mă la ele, dar nu știam cum să le scot din conservă, și oricât am gesticulat, femeia care gemea nu m-a ajutat deloc. Așa că am mâncat niște murături și un pachet de biscuiți pentru bebeluși, care erau vechi de cel puțin șapte ani. Apoi am încercat să sun la Palatul Aleksandr.

În realitate, nu m-am așteptat să mi se facă legătura, și habar nu aveam ce să spun. Doar că simțeam foarte tare că trebuie să repar lucrurile dintre mine și Sunny.

— Ducky! a spus ea. M-ai prins la fix. E o dimineață așa de frumoasă, încât ieșeam la o mică plimbare. Am fost așa de prinsă.

Am spus:

— Cred că ești neliniștită.

— Am fost, a spus ea, dar știi că Botkin e un medic excelent și, desigur, iubitul nostru prieten ne veghează spiritul. Olga e ceva mai bine azi, și Botkin crede că Alioșa a trecut peste ce era mai rău.

Eu vorbeam de una, ea vorbea de alta. Copiii ei făcuseră pojar, și ea credea că sunasem ca să văd cum se simt. Nu am discutat despre împușcături, revolte sau clădiri în flăcări, pentru că Sunny nu părea să știe ce se petrece în oraș. Ei bine, nu aveam de gând să-i spun tocmai eu.

— Ce amabil din partea ta să mă suni, a spus ea. E adevărat că mai aștepți un eveniment fericit?

Eram pe punctul de a spune că sunt îngrijorată că mai aduc un copil într-o lume așa de agitată, dar m-am răzgândit. În dimineața aceea, lumea ei nu era agitată. Soarele strălucea, copiii se vindecau și avea motive să spere că Nicky era pe drum spre casă de la Stavka.

— Suntem norocoase să avem niște soți așa de iubitori, Ducky, a spus ea.

Bertie Stopford a trecut pe la mine ceva mai târziu. Mi-a adus un pachet de biscuiți cu cremă Peak Frean. Cumva, Bertie reușea mereu să obțină lucruri. Avea întotdeauna vești, deși uneori simțeam că umple el

golurile de informații cu invenții picante proprii. Doar cât să atragă atenția oamenilor asupra poveștii.

Mi-a spus că Duma ignorase ordinul țarului de a-și suspenda activitatea și se întrunise iar.

— Nu mai contează oricum, a spus el, pentru că Protopopov a demisionat. Așa că a plecat și ultimul om al țarului. Mai rămâne doar Duma. Și gloata de pe stradă. Mă întreb dacă Protopopov se va împușca. Poate că nu. Cred că tipul acesta de gesturi s-a demodat.

— Deci Duma e la putere acum? Au totul sub control?

A spus:

— Înălțimea Voastră, nu cred că are cineva control asupra situației. Pe podul Sinii sunt mitraliere, dar nu am reușit să-mi dau seama cine se ocupă de ele. Și mai erau și femei acolo. Femei care arătau fioros.

Până la prânz, doar Duma mai rămăsese ca un soi de autoritate în Petrograd. Legea era făcută de mulțime, deținuții mergeau liberi pe străzi și nimeni nu știa unde e țarul Nicky.

Pe la ora patru m-a sunat din nou Georgie Buchanan. Nu mai era deloc calmă, așa cum obișnuia.

— Nu mai e, Ducky, a spus ea. Stindardul imperial nu mai e. L-au dat jos, și acum flutură un steag roșu deasupra Fortăreței Petru și Pavel. Îl vedem de aici.

La ora cinci am auzit zgomote la parter. Uși trântite și o voce care spunea:

— Închide-o, zăvorăște-o și ține-o așa.

M-am gândit că o fi Boris, care venise să afle ultimele știri și să bea ceva, dar era Kiril. Bărbații Vladimiri au toți aceeași voce. Era neras și cenușiu la față de oboseală. Călătorise mai mult de o zi fără să doarmă.

— Ce naiba ai în capul ăla?

Astea au fost primele lui cuvinte.

— Mă grăbesc spre casă, temându-mă pentru siguranța ta, și găsesc ușa de la stradă larg deschisă. Luminile ard la toate ferestrele. Parcă e Palatul Iusupov de Revelion. Și apropo, portarul nostru e beat. Mort de beat.

I-am spus:

— De dimineață nici măcar nu aveam portar. Bine ai venit acasă.

Hotărâsem să mi-o scot pe Karsavina din minte, să-i acord soțului meu beneficiul îndoielii. Miechen se înșela deseori. Dar furia lui m-a stârnit din nou. Nici măcar nu mă sărutase de bun sosit.

CAPITOLUL 27

Indiferent de celelalte greșeli pe care considera Kiril că le-am făcut, măcar a fost de acord că am procedat bine să le trimit pe fete la Țarskoe Selo, cât timp orașul era sub asediu. Am spus:

— Bertie Stopford spune că suntem cumplit de vulnerabili acolo. Cu atâtea parcuri și păduri. Dacă oamenii chiar se întorc împotriva lui Nicky, Palatul Aleksandr va fi foarte ușor de atacat. Și noi la fel.

— Stopford! a spus el. Ce știe filfizonul ăla parfumat despre ambuscade? Nu, sunt mulțumit de decizia ca fetele să rămână la țară. Și tu ar trebui să mergi cu ele. Nu va mai dura mult. Se va termina în curând.

— La fel ca războiul, vrei să spui?

— Nu fi ironică. Protestatarii sunt doar cuprinși de euforia momentului. Își vor veni în fire când vor vedea că nu există mâncare de primit.

— Apropo de asta, și cămara noastră e cam goală. Poate mâncăm la Donon în seara asta.

— Da, a spus el, ce idee bună! Și a adormit instantaneu, chiar acolo unde stătea. Nici măcar nu se dezbrăcase de mantaua cu însemnele navale. Am stat lângă el, nemișcată ca o statuie, și l-am lăsat să doarmă vreo oră, dar în clipa în care m-am ridicat, s-a trezit.

— La Donon zici? a spus el. Mă mir că mai țin deschis. Ce mai găsesc de servit zilele astea? Rândunici la grătar? Telefonul mai merge?

Mergea. Mai întâi le-a sunat pe fete. Kira l-a întrebat dacă le adusese ceva.

— Da, a spus el, o barbă nerasă și o valiză plină cu șosete nespălate.

Am spus:

— Chiar cred că Peach trebuie să plece.

— Iar începi, a spus el. Nu prea e momentul.

— Păi, deja mi-a reamintit că ea e guvernantă, nu dădacă pentru sugari. Și sunt momente în care e chiar obraznică. Cred că, de fapt, simpatizează cu oamenii ăștia care blochează străzile. Doar nu vrem să le bage fetelor tot felul de idei în cap, nu? Ah, și mereu stă la bârfe cu ceilalți servitori. De fiecare dată când sun, Mașa spune că Peach e în bucătărie cu Kuzma.

A spus:

— Ar trebui să fim recunoscători că nu se panichează și nu cere să fie trimisă înapoi acasă, în Anglia.

L-a sunat și pe Boris, care n-a răspuns, și pe unchiul Pavel, care a răspuns. Am auzit o grămadă de oftaturi. Și numele „Kerenski". Era un nume pe care îl mai auzisem, dar nu știam de unde să-l iau.

— Păi, a spus el după ce a terminat de vorbit la telefon, se pare că tot cabinetul imperial al lui Nicky e ascuns la Palatul Tauride, leșinați de frică. E posibil ca Nicky să fie pe drum către Petrograd. Sau e posibil să nu fie.

— Cine-i Kerenski?

— Deputat în Duma. Avocat. Un individ deștept.

— Îl simpatizăm?

— E un om greu de citit. Vorbește foarte bine, e foarte convingător. Știe să prezideze o întrunire. Face parte din Partidul Muncitoresc, deși nu-mi pot imagina pe cineva care să arate mai puțin a muncitor ca el. Are unghiile imaculate. Așa că rămâne de văzut dacă nespălații îi vor acorda vreo atenție.

— Dar Mișa?

— Ce-i cu el?

— Se spunea că vine de la Petrograd de dimineață, ca să se ocupe de situație până se întoarce Nicky. Unchiul Pavel a spus că e posibil și ca Mișa să-l înlocuiască pe Nicky în rolul de țar.

— Prostii! a spus el. Nimeni nu mai are chef de un țar nou. Nu vorbesc decât despre eliminarea completă a regalității. Să conducă poporul. Kerenski are vechii miniștri ai lui Nicky într-o cameră, și o gloată de protestatari, într-alta. Muncitori în fabrici, infirmiere, ce vrei tu. Și falsificatori condamnați, nu m-aș mira. Deodată, toată lumea crede că știe cum să conducă Rusia. Dacă Kerenski reușește să țină lucrurile sub control, e posibil să iasă ceva constructiv din asta, dar eu bănuiesc că e pe o sanie trasă de câini cu două capete.

— Și noi în ce situație suntem?

— Pe termen lung? Cine poate ști? Dar pe moment, suntem nemâncați. Cred că e mai sigur să mergem la Ceavanovski decât la Donon. E mai discret acolo. O să ne dea o masă mai în spate. Dar fără haine

elegante, Ducky, fără zorzoane. Trebuie să te deghizezi într-o spălătoreasă bătrână și obosită.

Am descoperit că pot să fac asta fără prea mare dificultate.

Nu mai fusesem niciodată la Ceavanovski. Am luat-o pe un drum mai sigur, de-a lungul Canalului Ecaterina, și apoi pe o alee îngustă care dădea în strada Kazanskaia. Kiril părea să știe exact unde merge. Am fost opriți doar o dată, când am traversat bulevardul Voznesenski. Un grup de bărbați a strigat la noi, dar erau așa de beți, că au părut să nu remarce încercările comice ale lui Kiril de a părea un muncitor.

— *Doloi niemka*! au strigat ei. Atât pricepeam și eu. Auzisem suficient de des cuvintele astea. Jos cu nemțoaica!

Și Kiril, spre uimirea mea totală, a râs și a glumit cu ei. I-au oferit o înghițitură din sticla lor, dar el i-a refuzat. A spus ceva, și ei au izbucnit în râs și l-au bătut pe spate.

I-am spus:

— Tradu-mi, te rog.

— O, nimic serios, a spus el.

— Vorbeau de Sunny. Jos cu Sunny. Am priceput asta.

— Da.

— Păreai să fii de acord cu ei.

— Trebuia să fiu. Trebuie să fim pragmatici.

— Și ce i-a făcut să râdă așa de tare când n-ai vrut

să bei din sticla lor?

— Le-am spus că am varicelă.

Am spus:

— Bănuiesc că ar trebui să fac un efort mai mare să învăț rusă.

— E cam târziu acum, a spus el. Și oricum, cu engleza te descurci oriunde.

La Ceavanovski era deschis, dar erau puțini oameni care luau masa. *Maître* părea să-l cunoască pe Kiril mult prea bine. Am spus:

— Bănuiesc că aici o aduci pe Karsavina.

— Ducky, a spus el. Nu începe iar cu prostia aia.

Poate că era o prostie. Nu puteam fi sigură. Nici acum nu sunt.

Meniul era limitat. Puteam comanda omletă, cu ceapă sau fără. Dar în ceea ce privește vinurile, nu era problemă. Kiril a comandat un Haut Brion.

— Nu văd de ce nu, a spus el. N-aș vrea ca mecanicii ăia grosolani să pună mâna pe frumusețea asta.

Era foarte tăcut, preocupat. L-am întrebat:

— Ce crezi că se va întâmpla?

— E greu de spus. E posibil să se fâsâie toată treaba. Păcat că nu s-a întâmplat asta cu câtva timp în urmă. Un viscol bun ar fi curățat repede străzile. Dar Nicky a gestionat foarte prost lucrurile. Sunt dezamăgit de el. Nu-mi dau seama de cine ascultă. De fapt, nu cred că mai ascultă de cineva.

A spus că se va duce la Kronstadt a doua zi

dimineața, pentru a vorbi cu matrozii. Apoi venea să mă ia în strada Glinka, de unde aveam să plecăm la Țarskoe Selo.

— Să-mi văd fetele, a spus el. Cresc așa de repede.

Nu m-a întrebat niciodată cum mă simt, nici măcar când a văzut că nu mi-am terminat omleta. Am spus:

— Mă întreb dacă vom avea un băiat de data asta.

— Doamne Sfinte, Ducky, a spus el. Uitasem complet. Oboseala. Grija. Dar totuși, de neiertat. Complet. Cum te simți, bătrâno?

— Bătrână e bine zis, am spus eu. Altminteri, foarte bine.

M-a luat de mână peste masă și o voce a spus:

— Ia te uită la voi, porumbeilor.

Era cumnatul Boris. S-a uitat la sticla goală de vin.

— Ce drăguț, a spus el. Mai comandăm una?

Kiril a spus:

— Comandă ce vrei. Îmi duc soția acasă. Are nevoie de odihnă.

Boris ne-a sfătuit:

— Păi, să n-o iei pe Sadovaia.

— Probleme?

— Probleme.

L-am întrebat pe Boris dacă primise vești de la Miechen.

— Nu, a spus el. Și nici nu vreau. Ar trebui să-i fim recunoscători că a plecat din oraș. În baza mamei, ajungem toți la spânzurătoare.

Am mers spre casă cu mare grijă. Pe strada Grajdanskaia erau oameni care cântau. Cântecul obișnuit. *Vperiod, vperiod, vperiod!* Mă săturasem să-l aud. Am spus:

— Cântecul acela. Spune-mi ce înseamnă versurile.

Kiril a oftat.

— Treziți-vă, oameni ai muncii. Chestii din astea. Nu-ți dai seama că e melodia de la *Marseillaise*? Dar au inventat propriile versuri.

— Ce mai spun, în afară de „treziți-vă"?

— Dacă vrei musai să știi, îl numesc pe Nicky vampir. Care suge sângele poporului.

Mai târziu, în întuneric, a spus:

— Ducky, chestia aia pe care am făcut-o mai devreme, îți amintești? Când am fost de acord cu tâlharii ăia de pe stradă, referitor la Sunny. Nu vorbeam serios, desigur. Dar, în împrejurări periculoase, trebuie să te adaptezi. Înțelegi, nu?

Înțelegeam, desigur. Am spus:

— De fapt, și eu cred că Sunny ar trebui să se retragă. Mătușa Ella avea dreptate. Ar trebui să se ducă la Kiev sau altundeva, până când se mai liniștesc apele, și ar trebui făcut un anunț oficial, ca oamenii să știe că nu mai dă ordine și nu mai desemnează miniștri, cât timp Nicky e plecat. Momentan nu îl ajută deloc pe Nicky, indiferent de ce crede el.

— Totuși, a spus el, e mai bine să nu spui lucrurile

astea public. Cel mai bine ar fi să nu spui absolut nimic. Păstrează-ți părerile pentru tine și așteaptă să vezi ce se întâmplă.

S-a trezit devreme și a plecat la baza de la Kronstadt. Era marți. Bertie Stopford a trecut pe la mine în vizita lui zilnică și mi-a adus două vești. Palatul de Iarnă era tot în mâinile trupelor loiale ale țarului, deși „mă cutremur când mă gândesc ce fac ăia cu mobila", a spus el. Și ferestrele de la Astoria fuseseră sparte.

— Idioți, a spus el. A: nu știu că hotelul e ocupat în întregime de către englezi și B: n-au reușit decât să facă o mare mizerie. Unde să mai găsești un geamgiu, în vremurile astea?

În oraș era liniște. Nu circula nici un tramvai pe Vosnesenski. Am petrecut toată dimineața ocupată cu treburi domestice. Aveam foarte puțin personal, deși nu-mi dădeam seama cine lipsește mai exact. I-am adunat pe toți cei pe care i-am găsit și am început să acoperim mobila cu husele de praf. Nu curgea apă caldă și nu am vrut să mă aventurez iar la bucătărie, de teamă să nu mă întâlnesc din nou cu bătrâna care se văicărea. Am mâncat la prânz jumătate de cutie de bomboane de ciocolată cu cremă pe care am găsit-o într-un sertar.

Zgomotele au început pe la ora două. Părea să fie agitație pe străzi. Se auzeau claxoane. Parcă orașul își revenise la viața de zi cu zi. M-am gândit că poate se întorsese Nicky, în sfârșit. Am sunat-o pe Georgie Buchanan. A spus:

— Speram că ai plecat deja la țară, Ducky. Pe chei sunt mașini care merg în sus și în jos fluturând steaguri roșii. Oamenii trag cu armele în aer. Alf Knox crede că garda de la Palatul de Iarnă a dezertat. Lucrurile arată destul de rău.

Planul era să plecăm la Țarskoe Selo imediat ce se întorcea Kiril de la Kronstadt. La ora patru, m-am gândit să încerc să aflu dacă circulă trenurile. Linia de telefon era moartă.

Am stat îmbrăcată cu haina și cu căciula pe cap timp de două sau trei ore. Am încercat să citesc, dar mă distrăgea orice sunet. Eram foarte tentată să mă duc la Ambasada Britanică, dar dacă ar fi venit Kiril și nu m-ar fi găsit, s-ar fi înfuriat.

A venit unchiul Pavel. Se întuneca afară. Am spus:

— Kiril nu s-a întors încă.

— Ah, a spus el. E o circulație groaznică, aș zice. Drumurile sunt imposibile.

A rămas, dar nu voia să stea jos. Din clipă în clipă se ridica de pe scaun și se plimba pe acolo. Apoi a apărut Boris, galben ca ceara la față.

— Ceva nou? a spus el, și am remarcat ceva în privirea unchiului Pavel.

Am întrebat:

— Ce nu e bine? S-a întâmplat ceva?

— Nu, au spus ei în același timp. Și atunci am știut că îmi ascundeau ceva.

Boris a spus:

— Nu e nimic, sincer, Ducky. Se spune că a fost ceva zarvă la Kronstadt de dimineață. Dar probabil că Kiril nici nu era acolo când s-a petrecut.

— Dacă chiar s-a petrecut ceva, a spus unchiul Pavel. Circulă o mulțime de zvonuri.

Am întrebat:

— E adevărat că a căzut Palatul de Iarnă?

— Da.

— Și ce înseamnă mai exact „ceva zarvă"?

— Vociferări.

— Niște mere stricate în butoi.

— A avut loc o revoltă la Kronstadt?

— Serios, Ducky, chiar nu știm.

Au insistat să stea cu mine, deși aș fi preferat să rămân singură și să mă pregătesc pentru vestea proastă. Unchiul Pavel îmi tot repeta să nu mă apropii de fereastre. Boris s-a dus jos la bucătărie și s-a întors cu o conservă de șuncă *și* cu un instrument cu care s-o deschidă. Un desfăcător de conserve. Acum mă pricep să-l mânuiesc.

A spus:

— Cine-i bătrâna care se văicărește?

— Mama bucătarului.

A adăugat:

— A dat pe gât o cantitate considerabilă dintr-o sticlă de coniac bun. I-aș fi confiscat-o, dar a fost în gura ei, așa că m-am gândit că mai bine nu. Cu whisky-ul cum stăm?

Ne descurcam cum puteam și noi cu cina aceea ciudată, când a apărut Kiril. Arăta istovit. Venise pe jos de la Gara Finlanda.

Unchiul Pavel a sărit și l-a strâns tare în brațe. Boris a spus:

— Doamne, ce mă bucur să te văd.

Am întrebat:

— E adevărat că a fost o revoltă?

Kiril a dat din cap că da. I-am turnat un pahar plin de whisky. Mi-a atins obrazul și a șoptit: „Mulțumesc, dragă".

Unchiul Pavel a făcut semn înspre ușă. A spus:

— N-ar trebui să...?

Mereu a crezut că bărbații trebuie să discute în birouri sau în biblioteci. Nu în saloane, acolo unde i-ar putea auzi doamnele. Îl iubesc mult, dar uneori e enervant de demodat. Kiril a spus:

— Nu e nevoie. Ducky e făcută din oțel.

Boris s-a interesat:

— Deci, care sunt pagubele?

— Viren. Butakov. Stronski. Nipenin.

I-a enumerat pe toți ofițerii despre care știa sigur că sunt morți. Multe, multe nume. Fuseseră duși într-o piață și împușcați. Până a ajuns Kiril acolo, se terminase totul, dar le văzuse sângele pe zăpadă.

După ce ne-a spus asta, mi-am dat seama că începuseră să-mi tremure mâinile.

Am spus:

— Pe tine de ce te-au cruțat?

Unchiul Pavel a spus:

— Pentru că oamenii lui îl iubesc, de-aia.

Boris a completat:

— Și pentru că nu e un ticălos arogant, ca unii dintre ceilalți.

Kiril i-a contrazis:

— Nu. Nu știu de ce. De fapt, nici măcar nu m-au amenințat. Cred că se potoliseră până am ajuns eu acolo. Dar le-am aruncat o momeală, oricum.

A ezitat, apoi a continuat:

— Le-am promis că mă voi separa de Nicky. Mâine dimineață mă duc la Palatul Tauride ca să-mi declar loialitatea față de Duma.

Unchiul Pavel s-a prăbușit pe scaun. Boris a fluierat încet și prelung. Kiril a spus:

— Știu, știu. Dar am fost loial până azi. Am avut răbdare, așteptând ca Nicky să se întoarcă acasă și să facă ceea ce trebuie, dar unde e el acum? Nimeni nu pare să știe. Probabil stă în vagonul ăla de tren nenorocit și îi scrie scrisori de amor lui Sunny. Ei bine, și eu am o soție și niște copii la care trebuie să mă gândesc. Dacă Nicky vrea să se sinucidă, treaba lui, dar eu o să fac tot ceea ce trebuie ca să-mi țin familia în siguranță.

Inima mi s-a umplut de dragoste când l-am auzit spunând asta. Sărmanul meu soț epuizat. Și-a deschis servieta și a scos un steag rusesc. A spus:

— Și primul lucru pe care îl voi face... Ducky,

foarfece, te rog.

Și când i-am dat foarfecele, a tăiat cu atenție dunga albastră și pe cea roșie de pe tricolor. A ridicat fâșia roșie și a spus:

— Mâine în zori, asta va flutura de la fereastra casei noastre.

Unchiul Pavel a spus:

— Nu, asta nu. Gândește-te, Kiril Vladimirovici. Dacă faci asta, nu mai e cale de întoarcere.

— Întocmai, a spus Kiril. Dar oricum nu mai e cale de întoarcere. Știu asta. Și tu știi asta. Întrebarea e dacă Nicky își dă și el seama de asta. A încercat cineva să-l sune?

I-am spus:

— Nu merg telefoanele.

— Sigur că nu, a spus el. De ce ar merge? Păi, sunt destule focuri în oraș. Poate reușim să-i trimitem un semnal de fum. „Abandonează nava."

În pat, a început brusc să tremure. A spus că îi era frig, dar chiar și cu blănurile mele puse toate peste el, nu s-a oprit din tremurat până n-a adormit. Poate că oamenii lui îl cruțaseră de execuție, dar existase un moment la Kronstadt când se întrebase dacă nu va fi el următorul care va fi dus să moară în zăpadă.

CAPITOLUL 28

Kiril n-a fost singurul care s-a dus la Palatul Tauride a doua zi, să se predea voinței Dumei. Cavaleria de cazaci a țarului a deschis drumul, urmată de regimentele Preobrajenski și Semenovski. Apoi, Garda marină a mărșăluit, cu Kiril în frunte. Totul s-a terminat foarte repede. Foarte civilizat, a spus el. A fost condus în sală. Kerenski era prezent, și la fel și Rodzianko. I-au dat să citească o hârtie, și Kiril și-a declarat fidelitatea față de guvernul provizoriu.

— Deci asta e, a spus el. Foarfecele din nou, dragă.

S-a așezat și și-a tăiat monograma imperială de pe epoleți. I-am spus:

— Nu e cam devreme?

A ridicat din umeri.

— Insignele se înlocuiesc repede, a spus el. Viețile, nu. Și nu am nici o intenție să fiu spânzurat sau împușcat de dragul unui fir de aur. Acum trebuie să așteptăm să vedem ce se întâmplă. Singura șansă a lui Nicky e să se întoarcă și să accepte autoritatea Dumei. Apoi, cred că ar fi bine s-o ducă pe Sunny la o mănăstire, măcar până se termină războiul. O mănăstire cu porți mari și rezistente.

Mă simțeam cumplit de singură. Nimeni altcineva din familie nu își mai declarase poziția. Boris se dăduse la fund. Marele duce Misa era încă la Gatchina și își

păstra opiniile pentru el însuși. Unchiul Pavel era distrus. Mie nu-mi era neapărat frică, deși mi-aș fi dorit să nu avem un steag roșu care să atârne așa de provocator de acoperișul nostru. I-am spus:

— Nu va atrage atenția? Dacă vin tot felul de indivizi și bat la ușă?

Kiril a râs.

— Indivizi! a spus el. Ar putea veni oricum. Și dacă se decid să ne spânzure, nu putem face prea multe să-i împiedicăm. Dar nu strică să părem că simpatizăm cu ei. Deja au dat foc vulturilor lui Nicky. Cel de deasupra, de la Brocard, a dispărut, și la fel și cei de la Faberge, Nichol și Plinke.

Pe bulevardul Nevski dădeau jos emblema imperială de pe fațadele magazinelor și o aruncau în flăcări.

Kiril voia să mă duc la Țarskoe Selo ca să fiu împreună cu fetele. El avea de gând să rămână în oraș până la întoarcerea lui Nicky. A spus:

— Kerenski pare să creadă că e pe drum, așa că mai bine aștept să văd ce se întâmplă. Să înfrunt situația. Dar sunt sigură că, dacă îl rugăm pe Alf Knox, găsește el o mașină să te ducă acasă. Trebuie să te gândești la starea ta, dragă.

Voiam să stau cu el, dar avea dreptate. Nu avea sens să riscăm amândoi să primim un glonț, fie din greșeală, fie intenționat.

A spus:

— Nu simt că aș fi în vreun pericol imediat. Știi ce

mă gândesc să fac? Aș pune un afiș pe ușa de la intrare, pe care să scriu: PROPRIETATEA CONSILIULUI MUNCITORESC DIN PETROGRAD. INTRAREA DOAR CU PROGRAMARE. Poate asta îi face să se mai gândească înainte să spargă ușa, căutând mobilă de Sheraton pentru lemne de foc.

Alf Knox a fost foarte amabil și l-a trimis pe locotenentul Gerhardi să mă ducă. Era un tânăr foarte amuzant. Aș spune că flirta cu mine chiar, dacă nu ar fi fost o idee atât de ridicolă. Era născut în același an ca Elli. Imaginați-vă asta. Dacă Elli ar fi trăit, poate ar fi flirtat cu ea, nu cu mama ei bătrână și deziluzionată. Doar că Ernie Hesse nu mi-ar fi permis niciodată s-o aduc în Rusia. Ar fi fost tot în Darmstadt, măritată cu un văr sau altul și despărțită de mine prin războiul ăsta nenorocit.

Singura problemă cu Willy Gerhardi era că șofa foarte prost. A părut destul de ușurat când i-am sugerat să trec eu la volan și a fost foarte impresionat de abilitatea mea de a vorbi, a conduce și a fuma în același timp.

Gerhardi e genul de om care apare brusc în viața cuiva și apoi dispare la fel de brusc, mereu în mișcare, fără să prindă rădăcini pe undeva. Era englez prin educație, avea nume prusac, era orice, numai rus nu, deși se născuse și crescuse în Rusia. Familia Gerhardi avea o casă pe partea dinspre Vîborg, pe chei, și un fel de fabrică. Era genul de familie pe care nu ajungeam s-o cunosc niciodată. Nu erau genul nostru de oameni, așa

cum spunea deseori Miechen. Uneori, simt că aș fi putut să cunosc niște oameni foarte drăguți. Poate că va fi altfel de acum încolo. Ei vorbesc despre Noua Ordine. Poate că noi vom fi genul de oameni pe care ei nu-l vor cunoaște niciodată.

Am condus pe lângă Grădinile Ekaterinhof, ca să evităm centrul orașului, dar tot am fost opriți la colțul bulevardului Moskovski. Doi bărbați au venit la geam. Aveau cârpe roșii legate de baionete, dar zâmbeau.

— Britanici! ne-au salutat ei.

— Da, am spus eu. Misiunea Britanică. Locotenentul Gerhardi merge să-l vadă pe generalul Gucikov.

Unul dintre ei și-a băgat capul de-a binelea în mașină. Avea dinții cariați.

— *Șto?* a spus el. Keerharti?

S-au consultat unul cu altul, apoi capul a apărut din nou prin geamul deschis.

— Acest Keerharti?

— Da.

— Eroul oamenilor muncii?

Gerhardi s-a întins spre ei.

— Tatăl meu, de fapt, a spus el.

— Tată? Tu tata? *Nepravda!*

— Nu, *el* tata, eu fiu.

— Ah, fiu!

Capul s-a retras și o mână slinoasă l-a înlocuit. Gerhardi a strâns-o.

— *Zdravstvuite! Ocen rad*!

A mai apărut o mână. A strâns-o și pe aceea. Apoi s-a transmis mesajul de-a lungul baricadei, să se facă loc pentru fiul lui Keerharti, eroul oamenilor muncii, și doamna englezoaică, șoferița. Ni s-a făcut loc ca unor nobili. Deși, dacă stau să mă gândesc, nu ca unor nobili ruși.

Gerhardi râdea.

Am spus:

— Tatăl tău chiar e eroul oamenilor muncii?

— Bineînțeles că nu, a spus el. E proprietar de fabrică. E unul dintre oamenii ăia răi care angajează oameni și le plătește simbrii. Nu, a fost un caz de identitate greșită, dar ce contează, a fost în favoarea noastră, așa că să nu despicăm firul în patru.

— Deci cine au crezut că ești?

— Fiul lui Keir Hardie, a spus el. Nenorocitul de Keir Hardie! Un socialist. Reformator agrar. Care, apropo, e probabil mort acum, iar dacă nu, probabil e mai bătrân decât Moise. Ce păcăleală! Și ce-i amuzant e că nu e prima oară când asta a fost în avantajul unui Gerhardi. În 1905, tata a fost cât pe ce s-o pățească. O gloată de muncitori l-au legat fedeleș, l-au băgat într-un sac de cărbuni și se pregăteau să-l înece, când cineva a întrebat cine era și au confundat numele „Gerhardi“ cu „Keir Hardie“, la fel ca ăștia. Auzind asta, i-au dat drumul. Și i-au cerut iertare că l-au băgat într-un sac murdar. Așadar, presupun că în ambele ocazii ar trebui să-i fim recunoscători bătrânului prieten al oamenilor

muncii.

Îmi era simpatic Willy Gerhardi. Trebuia să devină contabil sau bancher, dar războiul îl salvase de soarta aceea. Când va veni pacea, dacă va veni vreodată, nu are nici o intenție să se supună acelui destin. Are de gând să scrie. Nu doar cărți. Ci și scenarii pentru cinematograf. Asta e de viitor, se pare, se vor face bani frumoși. Cine știe, poate într-o zi vom mai auzi de el.

I-am povestit despre parcul meu de ambulanțe. El mi-a povestit despre munca la Misiunea Britanică.

— E o slujbă bună, serios, a spus el. În principiu, mă ocup de corespondență. Scriu rapoarte, descifrez telegrame și tot așa. Sunt recunoscător că nu fac nimic din ce ar implica să călăresc un cal.

Avusese o carieră scurtă și nefericită în regimentul de cavalerie Scots Grey. Am spus:

— Bănuiesc că telegramele pe care le vezi sunt secrete?

— Nu toate, a spus el. Uneori spun chestii precum NU SE ȘTIE SIGUR LOCUL ÎNCĂRCĂTURII DE FĂINĂ.

Am spus:

— Pentru că, desigur, ce ne întrebăm cu toții e: Unde se află țarul? Dar îmi dau seama că nu ai de unde să știi.

Mi-a răspuns:

— Pot să-ți spun puținul pe care îl știu. A plecat de la cartierul general ieri.

— Și vine la Petrograd?

— Așa îmi închipui.

— Deci, probabil, va ajunge chiar azi?

— Posibil. Doar că sunt niște probleme pe calea ferată între noi și Malaia Vișera, așa că e posibil să călătorească tot restul drumului pe șosea. Nu urăști faptul că trebuie să-i spunem Petrograd?

— Ce fel de probleme pe calea ferată?

— Dumnezeu știe. Zăpadă, probabil. Sau poate cineva a dat foc la traversele de cale ferată, ca să încerce să se încălzească.

Am spus:

— Soțul meu crede că o nouă ninsoare va goli străzile.

— A, da? a spus el. Nu sunt neapărat de acord cu el. Cred că oamenii se distrează mult prea tare. Dar, în orice caz, bănuiesc că țarul va încerca să se ducă la Moscova. Sau să se întoarcă înapoi la cartierul general. Nu poate să stea, pur și simplu, într-un tren care nu pleacă nicăieri.

În realitate, țarul Nicky a făcut fix asta. Așa cum am aflat mai târziu, nu zăpada a blocat calea ferată spre Petrograd, ci soldații cu mitraliere. În cele din urmă, după multe negocieri, s-a decis ca trenul țarului să încerce să meargă spre vest, până la postul de comandă de la Pskov. De acolo, situația urma să fie revizuită. La Pskov, lui Nicky i s-a spus că până și garda Preobrajenski îl părăsise. A mai aflat și ce făcuse Kiril.

L-am invitat pe Gerhardi înăuntru la o ceașcă de

ceai, dar autovehiculele erau prețioase. Trebuia să se întoarcă înapoi în oraș cu mașina cât mai repede posibil. Maşa și Kira s-au uitat la el cum se urcă la volan și pleacă, poticnindu-se, pe strada Sadovaia.

Kira a spus:

— Nu cred că bărbatul acela știe să conducă.

Era ciudat să fiu înapoi acasă, să aud ciripitul păsărelelor, în loc de pocnetul armelor de foc și să simt miros de mâncare fierbinte, în loc de miros de lemn ars. Peach m-a întâmpinat politicoasă. Dacă ar fi dat dovadă de cea mai mică urmă de lipsă de respect, aș fi expediat-o pe loc, cu sau fără trenuri care să meargă, dar n-a făcut nici o referință la evenimentele din oraș. Am început să mă întreb dacă știa ce se petrece acolo. Le-a trimis pe fete să-și ia caietele de teme, ca să-mi arate ce lucraseră. Mi-a spus:

— O să-mi iau mâine o parte din timpul liber care mi se cuvine.

Mi-a spus că sărise cel puțin trei jumătăți de zile libere, două când avusesem grețuri matinale și una când fusese obligată să lucreze pentru că rămăsesem la Petrograd, în ciuda aranjamentului nostru.

I-am spus:

— Păi, poți să-ți iei jumătate de zi, dar știi că împrejurările au fost foarte dificile. Toți trebuie să facem sacrificii. Și dacă sperai să te duci în oraș, cred că vei fi dezamăgită. Vor circula foarte puține trenuri, până când se mai liniștesc lucrurile.

— Ah, a spus ea, tu crezi că lucrurile se vor liniști?

Am spus:

— Domnul Kerenski pare să reușească să țină situația sub control. În oraș e deja mai puțină încordare. Nu avem nevoie decât ca Maiestatea Sa să vină înapoi. E pe drum. Probabil că vor fi câteva schimbări, desigur, dar apoi, viața va reintra în normal.

— Așa crezi? a spus ea. Dar nu mă întreba cu adevărat. Mă provoca.

Era cumplit de frig. Cel puțin minus cincisprezece grade, a spus Kiril. Venise acasă în seara aceea, foarte târziu, dar fetele i-au auzit vocea și au alergat jos pe scări să-l vadă. Trebuie să spun că pe mine nu m-au întâmpinat niciodată cu atâta entuziasm. Kiril le-a dat bomboane de mentă de prin buzunare și le-a făcut la fiecare câte o mică pasăre din hârtie de scris. A mai trecut o oră până când Peach le-a băgat din nou în pat și Kiril și cu mine am putut vorbi.

Lui Sunny trebuia să-i mulțumesc pentru faptul că soțul meu venise acasă în noaptea aceea. Ministrul Rodzianko era îngrijorat pentru siguranța ei, așa că îi spusese lui Kiril să aducă un batalion de marinari să păzească Palatul Aleksandr. Se mai aflau acolo și un detașament de cazaci, și o baterie de artilerie pedestrașă cu tunuri. Kiril o văzuse pentru câteva clipe pe Sunny. Ieșise să le mulțumească gărzilor. Mi-a spus că arăta obosită, dar că își afișase expresia ei imperturbabilă de țarină.

— M-a întrebat dacă oamenii mei au tot ce le trebuie. Mi-a spus că e foarte bucuroasă să ne vadă. Că prezența noastră o liniștește etc. A fost foarte amabilă cu mine, de fapt. E limpede că n-a auzit că am sărit din barcă.

— Crezi că e în vreun pericol real?

— Da, cred. Și cred că Nicky și-a dat, în sfârșit, seama. El e blocat la Pskov, dar i-a trimis o telegramă lui Rodzianko și i-a spus că înțelege că trebuie să colaboreze cu Duma și să facă anumite concesii, promițând că se va ocupa de situația asta când se va întoarce la Petrograd.

— Și ce i-a răspuns Rodzianko?

— Prea târziu.

— Chiar e?

— Mă tem că da. Duma și consiliul ăsta muncitoresc autoproclamat se contrazic pe o sută și unu de subiecte. Probabil că se vor certa și pe locul de unde răsare soarele. Dar dacă sunt de acord cu privire la un lucru, atunci acela e că Nicky e terminat. Trebuie să plece.

— Și ce se va întâmpla?

— Asta depinde de Nicky. Poate pleca din proprie inițiativă. Asta ar trebui să facă. Să plece imediat. Sau poate fi îndepărtat. Cunoscându-l pe Nicky, va ezita până va simți cizma țării în dos.

— Ce înseamnă „îndepărtat"?

— Nu știu. Siberia. Sandringham.

CAPITOLUL 29

Iată ce s-a întâmplat mai departe. Marele duce Mișa, marele duce Nicolașa și unchiul Bimbo au ieșit cu toții în față, unul câte unul, au vorbit și au căzut de acord că șansa lui Nicky de a-și salva tronul trecuse. Trebuia să abdice. Unchiul Sandro nu era de acord cu ei.

— Ar trebui să aducă mai multe trupe, a spus el. Trei sute de ani de domnie Romanov aruncate pe apa sâmbetei doar din cauza prețului pâinii? Doar din cauza câtorva zurbagii? Nicky ar trebui să înceteze să mai șovăiască atât, și să-i amintească Rusiei că el e țarul uns al tuturor rușilor. Ar trebui să-i facă pe revoluționarii ăia să muște din oțel.

Unchiul Sandro era singurul care gândea așa. Până când trenul imperial a ajuns la Pskov, nu se mai putea evita abdicarea lui Nicky, dar șeful personalului său a insistat ca vestea să-i fie dată după ce țarul va avea parte de o noapte de odihnă. Nicky ar fi fost de acord cu asta. Era faimos pentru faptul că lăsa telegramele urgente nedeschise.

Dar mă întreb dacă chiar a dormit. Oare într-adevăr a putut crede că până dimineața criza va trece și noi toți ne vom putea întoarce la viețile noastre obișnuite? L-am întrebat pe Kiril cine va fi cel care îi va spune lui Nicky.

— Probabil vor trage la sorți, a spus el. Mă bucur al naibii că nu sunt acolo. Poate că Nicky a fost un

prost, dar totuși, nimănui nu-i place să vadă un om la pământ.

Generalul Ruzski a primit misiunea ingrată de a-i da vestea țarului. Avea telegrame de la generalii de la Stavka și din Caucaz. Avea telegrame de la amiralii din Marea Neagră și din Marea Baltică. Toate spuneau că Nicky trebuie să plece.

S-a spus că a cedat foarte repede. Doar câteva minute de tăcere, o țigară fumată, și apoi a semnat declarația care i s-a pus dinainte. A renunțat la tron în favoarea țareviciului Alexei. Dar, desigur, erau niște aiureli. Alioșa nu putea domni nici dacă Rusia era dispusă să accepte un alt țar. Avea doisprezece ani și era bolnav de hemofilie.

Pe măsură ce trecea ziua, Nicky a început să regrete ce făcuse. Nu abdicarea, ci numirea lui Alioșa ca succesor. Își imaginase că familiei i se va permite să se retragă, poate undeva în Crimeea, până când Alioșa ajungea la majorat, dar apoi i-a trecut prin minte că erau slabe șanse să se întâmple așa ceva. Sau poate că generalul Ruzski urma să vină cu și mai multe vești proaste. Cum să i se permită lui Nicky să rămână în Rusia? Dacă începea să militeze, pentru a-și recăpăta tronul? Nu, trebuia să plece din țară, și țareviciul trebuia să rămână, poate cu unchiul său Mișa pe post de tutore și locțiitor. Cine putea spune când își vor mai vedea fiul Nicky și cu Sunny?

Așa că a fost redactată o altă declarație, o abdicare

în favoarea marelui duce Mișa. Nicky a semnat-o și au dat cu lac peste semnătură, ca să nu se mai răzgândească încă o dată. Ultima lui acțiune în calitate de țar a fost să semneze niște scrisori. Unchiul Nicolașa a fost repus în funcția de comandor, iar prințul Gheorghi Lvov a fost numit prim-ministru al noului guvern provizoriu.

Așa că acum trebuie să încetez să îi mai spun lui Nicky țar. Nu știu cum ar trebui să-i spunem. Kiril sugerează că „Nikolai Alexandrovici" ar fi acceptabil pentru toată lumea.

Joi noaptea am auzit focuri de armă. Doar focuri de avertizare, conform spuselor lui Kuzma, care s-a dus să investigheze. Mai mulți oameni spărseseră magazinul de vinuri Velinski de pe strada Țerskovaia și se îmbătaseră cui. Erau răniți. Unii pretindeau că sunt martiri care înnebuniseră de foame și de disperare și fuseseră împușcați de trupele loiale țarului. Sau, mai degrabă, erau doar vreo șase care adormiseră de beți ce erau și muriseră de frig. Totul depindea de persoana care povestea.

Aceea a fost dimineața în care vestea despre abdicarea lui Nicky a ajuns la Petrograd. Unchiul Pavel s-a dus la Palatul Aleksandr să îi dea vestea lui Sunny. În realitate, vestea ajunsese acolo înaintea lui, de la servitorii care veniseră din oraș, dar Sunny nu plecase urechea la bârfele lor. Credea că e doar un zvon nejustificat.

Unchiul Pavel ne-a povestit cum a mers.

— Anna Vriubova era acolo, a spus el. Și Nastinka

Hendrikova, și doctorul Botkin. Mi-am luat măsuri de prevedere și l-am rugat să fie de față. Am crezut că e posibil ca Sunny să leșine. Dar s-a ținut tare. Fără lacrimi, fără crize, cel puțin nu în fața mea. S-a purtat ca o țarină, chiar dacă nu mai e acum. Mai degrabă aș spune că era furioasă. Nu pe Nicky. Pe Rusia.

Hârtiile cu semnătura lui Nicky au fost duse la Palatul Tauride, dar au mai trecut câteva zile până când a ajuns și Nicky. I s-a dat voie să se ducă la Stavka mai întâi, ca să-și ia la revedere de la trupe. Eram pe punctul de a scrie „trupele lui", dar desigur că nu mai erau trupele lui. Totul aparținea poporului acum.

Kiril a spus:

— O idee tâmpită, dacă mă întrebi pe mine, să-i dea voie să se ducă la cartierul general. De ce să prelungească agonia cu discursuri de adio? Și dacă încearcă să apeleze la trupe? Dacă încearcă să le umble la coarda sensibilă și ei încep să scandeze: „Trăiască țarul nostru"? Atunci chiar vom avea un dezastru în desfășurare.

Dar Nicky n-a făcut așa ceva. Era complet terminat. Kiril s-a dus în oraș imediat ce abdicarea a fost sigură. Voia să fie acolo când marele duce Mișa, țarul Mihail, cum credeam noi, venea de la Gatchina. L-am întrebat dacă avea de gând să-și declare loialitatea față de Mișa.

— Depinde, a spus el. Nu cred că loialitatea mea e primul lucru la care se va gândi Mișa. Uite așa se duce naibii viața lui liniștită. Și oricum, nu e întrutotul clar dacă Nicky avea dreptul să-i predea succesiunea.

Avocații vor contesta asta, și e ușor de înțeles cum gândesc. Alexei era moștenitorul. Încă mai e, oarecum. Dacă lui Nicky i se dă voie să predea tronul altcuiva, regulile succesiunii nu vor mai avea nici o valoare. Ar fi putut să predea coroana și îngrijitorului său de câini, dacă voia.

I-am spus:

— Sau ție.

— Te rog, nu spune asta, a zis el. O să fie și așa destul de greu s-o împiedicăm pe mama să facă planuri.

Voiam să merg cu Kiril în strada Glinka, dar el a insistat să rămân la țară cu fetele. A spus:

— Nu știm cum se vor desfășura lucrurile. Se pot schimba foarte repede, și în bine, și în rău.

Dar timp de două zile nu s-a întâmplat aproape nimic. Nu s-au tras clopotele pentru țarul Mișa și nici nu s-au auzit salve de tun. Era el noul țar sau nu? La Palatul Tauride a avut loc o întrunire de lungă durată. Kerenski era acolo, și la fel și Rodzianko, dar la finalul zilei tot nu se luase vreo decizie. Mișa nu pretinsese tronul, dar nici nu-l refuzase. N-a spus decât că decizia stă în mâinile guvernului provizoriu și ale poporului. Îl voiau sau nu? Apoi s-a dus acasă, sau mai degrabă a fost trimis acasă, cu ordine să plece la Gatchina și să stea acolo.

Kiril a spus:

— Aici e mâna Consiliului Muncitoresc. Nu au încredere în nici un Romanov. Probabil că Duma ar fi

sugerat ca Mișa să plece pe front să țină un discurs de încurajare trupelor. La urma urmei, încă mai suntem în război. Dar Consiliul Muncitoresc îl vrea acolo unde poate să-l controleze.

Așa că tot nu aveam țar. Duminică dimineața m-am dus la Sfânta Liturghie de la Biserica Bunavestire. Nu s-a spus nici o rugăciune pentru Nicky și pentru familia imperială, dar nici pentru Mișa. A fost doar o pauză stânjenitoare înainte ca preotul să continue cu partea despre vremea favorabilă și belșugul roadelor pământului.

Boris a spus:

— Trebuie să fim recunoscători că nu funcționează telefoanele. Probabil că mama e deja într-o frenezie, plănuind ce să îmbrace la încoronarea lui Kiril.

Mă temeam că avea dreptate, dar îmi era dor de Miechen. Viața părea groaznic de plictisitoare fără ea, și informația era mult mai greu de obținut. Dacă ar fi fost și ea blocată la Țarskoe Selo, Bertie Stopford ar fi trecut peste toate obstacolele ca să îi aducă ultimele vești, dar atențiile lui la adresa mea se întindeau doar până în strada Glinka.

Tot ce aflam era deja răsuflat până ajungea la mine. Am primit o scrisoare de la Minnie. Țarina moștenitoare Minnie călătorise până la Stavka pentru a fi alături de Nicky în momentul său de umilință.

Scumpă, scumpă Ducky, a scris Miechen, *e posibil să te vedem țarină. Sărmana Minnie e distrusă, desigur.*

Dă vina numai pe Sunny pentru ce s-a întâmplat, deși eu nu sunt de acord cu ea, și i-am și spus asta. Un țar nu se poate ascunde după fustele soției. Dar desigur, Minnie nu vrea să audă nici un cuvânt de critică la adresa dragului ei băiat. Cred că asta o va omorî.

N-a omorât-o. Din câte știm noi, țarina moștenitoare Minnie încă mai e cu noi. E o bătrână tare ca piatra.

Unchiul Pavel m-a sfătuit să ard imediat scrisoarea de la Miechen. Cumnatul Boris a spus că aș arde-o degeaba. Probabil că toți eram supravegheați, ascultați și spionați din zori și până în seară. O scrisoare prostească de la Miechen, în plus sau în minus, nu mai conta.

A început o nouă săptămână. Luni nu s-a întâmplat nimic. Absolut nimic. Când un țar a fost dat jos de pe tron, te cam aștepți să lovească tunetul sau să se poarte păsările într-un mod mai ciudat, care să-i determine pe țărani să-și facă cruce, speriați. Dar nu s-a întâmplat nimic. Marți, câteva ziare au dezgropat zvonul că Grigori Rasputin fusese amantul lui Sunny. Boris a spus:

— Așa e presa. Când nu sunt vești noi, mai bat monedă pe niște bârfe vechi.

Miercuri, el și cu unchiul Sandro au plecat la Stavka. Li s-a dat voie să-l însoțească pe Nicky înapoi la Petrograd. Am spus:

— Vi s-a dat voie? De ce să nu vi se dea voie? Sunteți familia lui.

Boris a întrebat:

— Da, dar Nicky e încă privit ca un tăciune încins. Dacă are un plan? Bineînțeles că cine îl cunoaște pe Nicky știe că ideea asta e comică, dar Duma nu-și asumă riscuri. Își trimit și propria lor escortă. Vor să se asigure că ajunge înapoi în siguranță și fără incidente.

Mie totul mi se părea cam strict. Boris a spus:

— Nu chiar. Nu-l aducem înapoi în lanțuri, Ducky. Cel puțin, nu lanțuri adevărate.

Kiril nu urma să facă parte din grupul de escortă. Boris a spus:

— Nu prea s-ar cuveni, nu? Nicky știe că el a fost primul care l-a abandonat. Și, teoretic vorbind, Kiril e următorul la rând, dacă Mișa nu acceptă tronul. Ar putea fi o călătorie cu trenul foarte lungă, dacă ar veni și Kiril cu noi. Despre ce am discuta? O să fie destul de cumplit și așa.

Joi, Nicky și-a început călătoria spre casă, dar nu spre Petrograd. L-au adus prin Minsk și Vitebsk, și apoi direct la Țarskoe Selo. A fost o călătorie lungă și ocolitoare, dar s-a evitat stânjeneala ca el să ajungă la Gara Baltică. Care e, mai exact, protocolul pentru a întâmpina un fost țar? Și, așa cum spune Kiril, în felul acesta măcar Nicky a fost cruțat de a vedea cum arată străzile orașului. Pancartele, ferestrele sparte și mașinile înarmate fluturând steaguri roșii. Până și schimbările de la Țarskoe Selo trebuie să-l fi șocat. Tot parcul era plin de soldați, iar la porțile Palatului Aleksandr erau santinele în

plus.

Trenul lui Nicky a ajuns vineri, dimineața târziu. Kiril era în oraș la niște întâlniri, dar îl aveam pe unchiul Bimbo drept companie. Se plictisise să mai aștepte să fie chemat din exil și se hotărâse să vină singur înapoi. A spus:

— Nu prea mai are ce să-mi facă Sunny acum, și eu trebuie să-mi păzesc serele. Am auzit că revoluționarilor le place să spargă geamuri. Bănuiesc că nu le pasă de nevoile lămâilor. Sper să-i educ.

Mă gândeam doar la Nicky și la Sunny. Simțeam că ar trebui să merg să-i văd la un moment dat, așa cum ai merge la cineva în vizită, într-o dimineață. Măcar să întreb de Alioșa și de fete. Să aflu dacă au nevoie de ceva. Unchiul Bimbo a spus că mai bine nu.

— Condoleanțe pentru pierderea imperiului? Ar suna cam sec, nu crezi, Ducky? Mai ales având în vedere că soțul tău a fost cel care a deschis drumul. Primul șobolan care a sărit de pe vas.

— Asta e ceea ce crezi? Că s-a purtat ca un șobolan?

— Nu, dar îmi imaginez că asta e părerea lui Nicky. În orice caz, mă îndoiesc că ai reușit să-i vizitezi. Când oamenii sunt în arest la domiciliu, există niște restricții.

Arest la domiciliu. Habar nu aveam ce presupune asta. Unchiul Bimbo a spus că, probabil, li se permite să se plimbe prin grădină. Dar nu li se dă voie să

călărească sau să ajungă la mașinile lui Nicky.

— În caz că ar vrea să fugă, înțelegi?

Am spus:

— Pe Sunny nu o va deranja așa de tare. Ea nu se ducea nicăieri nici când putea. Cât timp crezi că îi vor ține așa?

— Până când vor găsi un mod de transport potrivit, îmi închipui. Se zvonește că englezii trimit un crucișător să-i ia de la Murmansk. Se mai zvonește și că vor fi evacuați prin Vladivostok. Până la San Francisco, și apoi cine știe unde. Dar nu te poți baza pe nimic din ce auzi zilele astea.

Ultima oară când am primit vești, toată familia era mutată spre est, deci poate că zvonul cu Vladivostok era adevărat. Dar asta a fost cu multe luni în urmă. Poate că sunt deja în America. Asta ar fi destul de palpitant pentru fete. Sunt o mulțime de soți chipeși de găsit acolo, sunt sigură. Și vor putea să se mai numească mari ducese. Americanilor le plac chestiile astea la străini.

Unchiul Pavel s-a dus la gară, ca să fie acolo când sosește trenul lui Nicky.

— Era cenușiu la față, a spus el. Îmbătrânit. Și cât are? Nici cincizeci de ani. Arată mai degrabă de șaptezeci.

Nicky fusese dus cu mașina direct la Palatul Aleksandr. Unul dintre aghiotanții săi, Valia Dolgoruki, primise permisiunea să meargă cu el în mașină, și unchiul Pavel la fel, ca o favoare. Boris și cu unchiul Sandro au

rămas în tren până când a plecat trista procesiune. Unchiul Pavel a spus:

— Nu pot spune că-i învinovățesc. A fost un moment dificil, și deja trecuseră prin chinurile călătoriei. Am vărsat o lacrimă în tăcere când Nicky a coborât pe peron, și la fel și Dolgoruki. Dar nu și Nicky. Nu avea nici o lacrimă în ochi. Parcă era somnambul.

Îl duseseră în tăcere la Palatul Aleksandr. Când au ajuns la porți, au fost opriți de santinele.

— Total inutil, a spus unchiul Pavel. A fost pur și simplu teatru. Voiau să-l facă pe Nicky să se identifice. Să-l umilească.

— Și ce nume a folosit?

— Nicolae Alexandrovici Romanov. Apoi au făcut un adevărat spectacol din faptul că au deschis porțile încet și s-au uitat urât înspre mașină. Ar trebui să vezi în ce hal arată soldații ăia. Au bocancii nelustruiți, stau cocoșați în post și fumează la datorie. Sunny a venit la ușă să-l întâmpine și ei nici măcar nu și-au dat jos chipiele. O rușine! Aș fi spus ceva, dar n-am vrut să-l supăr pe Nicky. El era așa de calm. Într-o lume a lui. Nu cred că a remarcat măcar că nu l-a salutat nimeni.

Ai fi crezut că îl vor lăsa în pace pe Nicky câteva zile, ca să se odihnească alături de Sunny și de copii, după tot chinul prin care trecuse, dar Kerenski a sosit înainte ca ei să-și fi terminat prânzul. A venit pur și simplu împreună cu ofițerul care urma să se ocupe de arestul lor. Colonelul Korovicenko.

— Un individ decent, din câte am auzit, a spus unchiul Pavel. Eu nu l-am întâlnit niciodată.

Dar ministrul Kerenski și colonelul Korovicenko nu veniseră să ia ceaiul și să facă prezentările. Kerenski a ordonat să se facă o percheziție atentă a Palatului Aleksandr, înainte ca omul său să preia conducerea. Au măturat bine cu o mătură nouă. Genia Botkin a fost martor la toată povestea. El i-a povestit unchiului Bimbo.

— A fost doar un joc, a spus Bimbo. Totul e un joc. Kerenski vrea doar să sublinieze faptul că el e la putere acum. Sunt sigur că înțelegem cu toții asta. Nu era nevoie să mărșăluiască pe acolo, deschizând dulapuri. Și, cu siguranță, nu era nevoie să le deranjeze pe marile ducese, care încă erau în convalescență.

— Ce căutau?

— Nimic. Orice. O cutie de pastă de dinți cu stema imperială pe ea. Cine poate ști ce le trece prin minte idioților ăstora? Și a mai fost și proasta aia de Vriubova.

Oamenii lui Kerenski o prinseseră pe Anna Vriubova încercând să ardă hârtii. Unchiul Bimbo a spus:

— Ce-a fost în mintea ei? Dacă ai ceva de ascuns, scapă de ele înainte să vină oamenii lui Kerenski. Nu te apuci să faci focul cât ți se scotocește prin casă.

Vriubova fusese arestată.

— Bineînțeles. A fost întocmai ce avea nevoie Kerenski. Pe cineva pe care să-l dea exemplu în fața lui Nicky și a lui Sunny.

— Dar e invalidă.

— Ah, da, a încercat să joace cartea aia. I-a arătat lui Kerenski scaunul ei cu rotile. Kerenski i-a cerut lui Botkin părerea de medic. Sărmanul Botkin. Îți poți închipui? Prins între Vriubova, care plângea, și ministrul Kerenski.

— Ce a spus Botkin?

— A făcut o echilibristică foarte fină. A spus că, deși Vriubova are probleme de locomoție din cauza unor răni, viața ei nu e în pericol imediat. Așa că i s-au dat cârjele și a fost luată de acolo.

— Unde au dus-o?

— Probabil la Fortăreața Petru și Pavel. Sărmana ființă. Locul ăla poate distruge și un om cu o constituție puternică. Poate va reuși Kiril să pună o vorbă bună pentru ea. Pare să fie Romanovul preferat al tuturor, momentan.

Asta era ultima părere a familiei despre Kiril. Își asumase un risc uriaș, dar se părea că meritase. Urma să facă parte din Noua Ordine. Se va asigura că Romanovii sunt tratați decent. Bătrânul și bunul Kiril.

De obicei, la Țarskoe Selo era liniște după lăsarea întunericului, dar nu și în seara aceea. Veneau și plecau mașini, și prin parc se mișcau lumini. Nu puteam să dorm, și când m-am dus jos să beau niște lapte fierbinte, Kuzma tocmai intra, cu abur în răsuflare de la aerul rece și cu ochii lucindu-i de entuziasm.

— *Magheela*, a spus el, mimând că dă la lopată.

Magheela diavola. Mormântul diavolului.

Se adunase o mulțime, în principal soldați de la o baterie de artilerie, dar și câțiva studenți și lucrători de pe domeniu. Dezgropau cadavrul lui Grigori Rasputin. Kuzma a jurat că el nu s-a băgat alături de ei, dar nici nu a încercat să-i oprească. A spus că nu pot fi opriți.

De ce făceau asta? Oare credeau că Rasputin se va ridica din mormânt ca să-i ajute pe Sunny și pe Nicky, la ceasul lor de necaz? Și ce aveau de gând să facă cu trupul lui? Stătuse mai mult de un an în pământ.

— *Daleko*, a spus Kuzma. *Ocen daleko. V Sibir, mojet byt.*

Intenționau să-l ducă departe, departe, poate în Siberia. Se pare că nu le trecuse prin cap că distanțele nu înseamnă nimic pentru spirite și făcători de minuni. Nu se spunea că Rasputin a salvat viața lui Alioșa când era la mii de kilometri depărtare?

Kiril a auzit o relatare similară de la cei care săpaseră la mormânt, dar versiunea lui se termina chiar dincolo de Vîborg, aproape de Țarskoe Selo și, cu siguranță, nu în Siberia.

— O grămadă de idioți, a spus el. Să încerci să transporți un sicriu în toiul nopții. Au dat peste un blocaj pe șosea, așa cum ar fi trebuit să știe că vor da. Nu poți să te duci nicăieri în ziua de azi fără să dai socoteală unei gloate de parveniți cu baionete.

— Și apoi ce s-a întâmplat?

— I-au pus să deschidă sicriul, desigur, să

demonstreze că nu spală putina cu o ladă plină cu bogății ale statului. Totul aparține statului acum, știi? Fiecare linguriță. Mi-ar fi plăcut să le văd fețele când au dat capacul la o parte și n-au găsit linguriță imperiale, ci carne putredă. Trebuie să fi fost cumplit. Din ce am înțeles, au luat-o razna și au hotărât să ardă corpul. Altă prostie. Cadavrele nu sunt ca frunzele de toamnă. Nu ard pur și simplu. Poate dura zile întregi. Au luat-o razna și mai tare. Nu vezi? Mai toarnă benzină! Au sfârșit prin a duce ce a mai rămas din corp la Politehnică. Era cel mai apropiat loc cu un cuptor corespunzător. Așa că iubitul prieten al lui Sunny e acum redus la oase și untură, asta dacă nu trăiește în spirit și se pregătește să-l urce pe Nicky înapoi pe tron. Crezi ce vrei. Sper doar că fochistul de la Politehnică nu se apucă să-și facă o afacere din vânzarea de relicve.

Martie, aprilie. Kiril spunea că, în oraș, lucrurile sunt liniștite. Nu fuseseră reparate firele de tramvai și nici nu părea că vor fi reparate prea curând, dar erau destule sănii de închiriat sau de rechiziționat. Aveam, sau mai degrabă Kiril avea, și permisiunea de a folosi o mașină, dacă putea găsi combustibil de pus în rezervor. Unele brutării se redeschiseseră. Familia imperială, fosta familie imperială, era în arest la domiciliu, dar lumea nu se oprise în loc. Rusia avea un guvern, unul cam peticit. Și mai aveam și un război de purtat. Trecuseră aproape trei ani și nu părea să se apropie de sfârșit. Am spus:

— Am trecut peste ce e mai rău?

— Pe front? a spus Kiril. Nu știu. Dar aici, da, așa aș vrea să cred.

— Dar Mișa nu vrea să fie țar?

— Nu.

— Și nu te vor ruga pe tine?

— Nu. Aș spune că Rusia a terminat cu țarii, pentru moment. Poate, cândva, se va reveni la forma asta de guvernare. Oamenilor le place să aibă un conducător doar cu numele. Cineva care să apară la anumite ocazii. Să zâmbească, să fluture din mână, să aerisească bijuteriile coroanei. Ca Georgie și cu May. Altminteri, să stea cuminți la țară și să-și vadă de vânătorile de fazani.

— Și tu crezi că suntem în siguranță? Că nu se vor apuca de tăiat capete?

A spus:

— Asta e Rusia, draga mea. Rușii pot fi foarte revoltați un moment, și apoi revin la starea lor naturală de apatie. În clipa asta sunt ca niște copii în Ajunul Crăciunului. Dar am făcut un jurământ noului guvern și vreau să încerc să-l respect. Însă n-ar strica să fim precauți și să planificăm dinainte lucrurile. Să ne facem discret bagajele.

Era prima dată când vorbea despre plecare, și tocmai când lucrurile păreau că se așează la locul lor. Am spus:

— Și unde să plecăm? Doar nu la Vladivostok, cu Nicky și cu Sunny? N-aș suporta așa ceva.

S-a dus la ușa salonului, s-a uitat afară, apoi a închis-o bine înainte să vorbească. Era cam melodramatic, m-am gândit eu. Am spus:

— Suntem ascultați?

— Ascultați și supravegheați, a spus el. Jurnalul ăla pe care îl ții?

— Nu-l deschid aproape niciodată. Nu e mai nimic în el.

— Bine. Scapă de el oricum. Și de scrisori. Arde-le, în special pe cele de la mama mea.

L-am întrebat:

— Ăsta e momentul ăla cu diamantele cusute în chiloți?

Atunci m-a dojenit. A spus:

— Ești a naibii de frivolă, Ducky. Sper că simțul umorului nu te va părăsi dacă lucrurile merg prost. Sper că înțelegi că sunt într-o situație foarte delicată și periculoasă aici.

CAPITOLUL 30

A început Săptămâna Mare. În fiecare an, Sunny participa zilnic la slujba de la Catedrala Feodorovski, dar acum nu avea voie să se îndepărteze deloc de casă. În schimb, a fost trimis la Palatul Aleksandr părintele Atanasie. Acesta a luat cu el un diacon și câțiva membri ai corului, dar i s-a interzis să asculte spovedanii în privat. Auzisem asta de la unchiul Pavel, care aflase de la aghiotant, Dolgoruki.

— Nu sunt permise conversații private nici măcar cu Dumnezeu, a spus el.

Unchiul Bimbo a avut o întrebare bună. Când s-au spus litaniile, când s-a ajuns la momentul obișnuit în care se roagă pentru țarul conducător și familia lui, ce a făcut părintele Atanasie? S-a bâlbâit, conform spuselor unchiului Pavel. Și apoi s-a adunat și s-a rugat pentru guvernul provizoriu. Unchiul Bimbo a spus:

— Păi, da, are sens. America l-a recunoscut, aliații l-au recunoscut, așa că de ce să nu se alinieze și Dumnezeu la ei?

În Joia Mare, ministrul Kerenski s-a dus înapoi la Palatul Aleksandr ca să le dea o nouă lovitură. Sunny urma să fie „investigată".

Ce însemna asta? Fusese acuzată de vreo infracțiune? Era judecată pentru ceva? Unchiul Bimbo a spus că înseamnă orice decide guvernul provizoriu că înseamnă. Era vorba despre relația ei cu Grigori

Rasputin, despre deciziile și acțiunile ei, despre numirile pe care le făcuse cât timp fusese Nicky plecat la Stavka. De asemenea, inevitabilul fapt al originii ei germane. Era examinată loialitatea ei față de Rusia. Și până când o exonera Curtea de Investigații, urma să fie separată de Nicky și de copii. Am spus:

— Poate că s-a născut în Germania, dar e numai pe jumătate nemțoaică. Eu m-am născut în Malta. Asta mă face maltezâ?

Unchiul Bimbo a replicat:

— Draga mea, indiferent ce spun ei, nu e vorba aici despre sângele nemțesc al lui Sunny. E vorba despre abuzul ei de putere. Și despre prietenul ei, desigur. Împușcat, îngropat, incinerat, și tot se întoarce să provoace probleme.

Unchiul Pavel a spus:

— Poate că e așa, dar conform lui Dolgoruki, s-a întâmplat ceva destul de surprinzător. Nicky l-a înfruntat pe Kerenski. A spus că e inuman să vrei să desparți o mamă de copiii ei, în special de unii care sunt slăbiți de pojar. A spus că, dacă e musai să fie cineva separat, atunci el e acela care trebuie izolat. Dolgoruki spune că nu l-a văzut niciodată pe Nicky așa de hotărât. Pe Kerenski l-a prins cu garda jos, și se pare că n-a spus nimic timp de câteva minute. Și apoi a fost de acord, pur și simplu. A ignorat ce scria pe bucata de hârtie. Mă rog, aș spune că probabil el o scrisese, oricum. Dar ideea de bază e că a dat înapoi și a căzut de acord să facă așa

cum a sugerat Nicky. Oare are și el copii, știți cumva? Cred că da. Chipul uman al lui Kerenski.

Era interesant de aflat.

În anul acela nu am copt kulich. Nu aveam făină. Dar în Sâmbăta Mare, s-a dezghețat afară și trei dintre găini au sărbătorit făcând ouă. Mașa a decretat imediat că nu are sens să irosim ouăle ca să facem *paștka*, dacă nu avem kulich pe care s-o ungem, așa că am fiert ouăle și le-am vopsit.

Era destul de cald ca să deschidem ferestrele. Am simțit un impuls puternic de a călări în parc, fără căciulă, fără mănuși, fără haină groasă, ca să văd ce flori se ițiseră din zăpadă. Credeam că poate îl voi zări pe Nicky cu câinii lui. Ar fi fost plăcut să-i fac un semn cu mâna de încurajare. Mă gândeam des la familia imperială, fosta familie imperială, de când fuseseră puși în arest la domiciliu. Am trimis vorbă la grajduri să fie înșeuat Fox, pentru o plimbare lejeră. Atunci, am simțit bebelușul mișcând.

După trei copii, recunoști imediat acea tresărire mică de viață, ca și cum s-ar sparge un balon de săpun. M-am oprit în loc. Nu mă gândisem deloc la copilul acesta nou, în toată nebunia din jurul nostru. Acum că am calculat, mi-am dat seama că grețurile matinale dispăruseră în ziua în care Kiril insistase să fluture steagul revoluționarilor pe acoperiș. Așa că, în dimineața aceea, în Sâmbăta Mare, când zăpada picura de pe streșini și mirosea a primăvară, am fost destul de șocată

să îmi dau seama că mai erau doar cinci luni până când se va naște acel copil. N-am mai călărit.

Am auzit-o pe Kira plângând. Maşa a venit la mine, foarte solemnă. Mi-a spus:

— Kira a întrebat dacă putem să-i ducem un ou țareviciului Alioșa, iar Peach a spus că nu trebuie să-i mai spunem țarevici. A spus că e la închisoare și că nu are voie să primească daruri.

— Și de ce plânge Kira?

— Pentru că i-a spus lui Peach că e o mincinoasă și Peach a plesnit-o peste picior.

M-am ocupat de Kira mai întâi. I-am spus că, într-adevăr, Alioșa nu mai este țarevici. Că țarul, unchiul Nicky, a decis că e un nume prea măreț pentru un băiețel, așa că trebuie să-i spunem doar Alexei Nicolaevici de acum încolo. Dar, cu siguranță, nu era în închisoare. Peach a înțeles greșit.

Ideea că Peach s-a înșelat a părut s-o mai înveselească. A spus:

— Deci putem să-i ducem un ou.

Am spus:

— Nu, nu cred că putem. Cred că încă mai e în carantină.

— Din cauza pojarului?

— Da.

— Dar un ou de Paști l-ar putea face să se simtă mai bine.

— E foarte drăguț din partea ta. Nu mi-am dat

seama că îl placi așa de mult pe Alioșa.

— Nu-l plac. E cam copil pentru câți ani are. Dar buni Miechen spune că ori eu, ori Mașa ar trebui să ne măritățm cu el, și Mașa spune că nici în ruptul capului nu va fi ea.

Am găsit-o pe Peach în sala de studiu. Nu-i părea rău deloc. Am spus:

— Mașa și Kira nu trebuie să afle despre noile aranjamente de la Palatul Aleksandr. Acum vor avea coșmaruri despre temnițe.

A replicat:

— Copiilor trebuie să li se spună adevărul.

Am contrazis-o:

— Nu întotdeauna. Iar copiii țarului nu sunt în închisoare.

— Chiar așa? a spus ea. Sunt liberi să meargă la Iazul Mare în dimineața asta însorită și plăcută? Se pot duce la Catedrala Feodorovski de Înviere? Și, în orice caz, nu sunt copiii țarului. Rusia a terminat cu asta.

Stătea acolo pur și simplu, nemișcată, și se uita la mine. Am spus:

— Poate că ar fi mai bine să ne lași, totuși. Mă gândesc la asta de ceva vreme.

— Da, a spus ea. Și eu la fel.

M-am așteptat să se întoarcă pe călcâie și să plece să-și facă bagajele, dar ea a rămas acolo, cu brațele încrucișate, sigură pe sine. Ar fi trebuit s-o chem la mine în salon. N-ar mai fi fost așa de obraznică pe teritoriul

meu. Dar iată că eram acolo.

Am întrebat-o unde se va duce.

— Eu? a spus ea. O, nu-ți face tu griji pentru mine. Sunt obișnuită să schimb împrejurările. Nu mi-a fost niciodată teamă să merg mai departe. Mai exact, unde crezi tu că o să te duci?

I-am explicat Mașei că Peach ne va părăsi. I-am spus:

— Trebuie să fii curajoasă.

— De ce? a spus ea. Nu am nevoie de o guvernantă. Prefer să mă duc la Institutul Smolnîi. Și la fel și Kira.

Cu siguranță, Kira nu a fost deloc tristă să o vadă pe Peach plecând.

— Bine, a spus ea. E din cauză că a mințit cu privire la Alioșa? Sau e din cauza a ceea ce a făcut cu servitorul Kuzma? Și Mașa a spus:

— Taci din gură, piticanie.

Kira a spus:

— Nu văd de ce ar trebui să tac. Pun pariu că mami s-ar bucura dacă i-aș spune că Peach și Kuzma se gâdilă unul pe altul. Deoarece Kuzma e doar un portar. Nici n-ar trebui să urce la etaj.

Mașa s-a înroșit și a alergat afară din încăpere. Bietul copil! „Peach și Kuzma se gâdilă." Viața nu mai e niciodată la fel, după ce ești martor la așa ceva. Îmi aduc aminte ziua în care Missy și cu mine l-am văzut pe unchiul Bertie jucându-se de-a gâdilatul cu o servitoare, la

Balmoral. Ne-am simțit foarte rușinate, deși unchiul Bertie era cel care fusese prins cu pantalonii descheiați. Missy a spus că nu trebuie să spunem nimănui ce-am văzut, pentru că nu ne-ar crede nimeni și am fi trimise la culcare sărind peste cină. Așadar am știut că văzuserăm ceva interzis, chiar dacă nu știam exact ce. Am evitat să mai trecem dincolo de dulapul cu lenjerii timp de câteva zile, dar apoi ne-a ros curiozitatea și ne-am furișat în vârful picioarelor pe coridor. Dar scena nu s-a mai repetat. Îmi imaginez că unchiul Bertie a găsit tot felul de locuri ferite unde să se joace de-a gâdilatul.

Până la ora de ceai a copiilor, Peach plecase. Mi-a cerut simbriile datorate, de parcă puteam să fac rost de bani așa de ușor. I-am dat ce aveam la îndemână și i-a numărat în fața mea. Cât de vulgar. N-a cerut să-și ia rămas-bun de la fete, și a fost mai bine așa, pentru că sunt sigură că fetele ar fi refuzat s-o vadă. I-am spus:

— Înțelegi că nu-ți pot da o scrisoare de recomandare?

— O, da, bineînțeles, a spus ea. Dar nu contează. O scrisoare de recomandare cu numele Romanov pe ea nu ar valora absolut nimic.

Kuzma i-a pus bagajele într-un cărucior, probabil ca s-o ducă la gară. I-am privit plecând. Pe străzi era un amestec de noroi și de zăpadă topită. Peach și-a legat fusta deasupra gleznelor și a plecat în pas ușor, ca o țărancă. Am impresia că Rusia i s-a urcat la cap.

Kiril a venit acasă la cină. A spus:

— Înțeleg că ne-am pierdut portarul.

Am spus:

— Nu, doar o guvernantă. Am concediat-o pe Peach. Kuzma o urcă în tren spre Petrograd. Dumnezeu știe ce crede că o să facă de acolo.

— Draga mea, a spus el, oriunde se va duce Peach, va merge și Kuzma. Serafim s-a autonumit noul portar și spune că are o soră, foarte curată, care știe să citească, dacă ne căutăm o dădacă nouă.

L-am acceptat pe Serafim. La urma urmei, trebuia să avem un portar. Cât despre înlocuirea lui Peach, ne-am decis să nu luăm nici o hotărâre încă, având în vedere că bebelușul urma să vină pe lume abia la finalul lunii august. M-am gândit că, dacă se va termina războiul până atunci, voi încerca să iau altă guvernantă de la Academia Norland, măcar ca s-o fac pe Miechen fericită. Kiril a spus:

— A, da, Miechen. Tocmai mi-am amintit, l-am văzut pe Stopford azi. Se gândește să se ducă la Kiev să vadă ce face mama. Se întreba dacă n-ar trebui să îi sugereze să se îndrepte spre sud. Poate să facă o cură la băi. E o idee excelentă. Orice, ca s-o ținem departe de Petrograd, până se rezolvă situația asta cu țarul. Bun băiat, Stopford ăsta. Util.

Am spus:

— Asta înseamnă că nu mai e un filfizon parfumat, în cele din urmă?

I-am spus lui Kiril ce spusese Peach ca replică de

plecare. Că o scrisoare de recomandare cu numele Romanov pe ea ar fi inutilă.

— Ar putea avea dreptate, a spus el. Sunt oameni cărora le-ar plăcea să ne vadă pe toți exilați în Anglia. Dar știi, Nicolașa e încă destul de respectat, iar unchiul Pavel nu e întru totul disprețuit. Per ansamblu, cred că vom supraviețui. Principalul lucru e ca Nicky și Sunny să-și facă o ieșire cât mai discretă, și încă repede. Ce obrăznicie din partea lui Peach să-l ia pe Kuzma cu ea. Ce vrea de la el? Abia dacă are un dram de educație.

Kiril le-a trezit pe Mașa și pe Kira ca să le ducă la slujba de Înviere. Eu m-am băgat în pat, dar eram trează când au sosit acasă cu cioturile lor de lumânări și cu sărutările de Paște. Acum îmi doresc să mă fi dus cu ei. Mă întreb dacă vom mai vedea vreodată un Paște în Rusia.

Kiril și cu mine am vorbit până în zori.

— Luând în considerare toate aspectele, cred că ar trebui să mutăm fetele înapoi în strada Glinka, a spus el. Kuzma ne-a părăsit. A fost cam șocant. Credeam că mă pot baza pe el. Începi să te întrebi cine o să fie următorul care o să plece. Casa din Glinka e mai ușor de apărat. Am gărzile din Marină, pe care mă pot baza. Dar aici, cu toată zona asta verde, e imposibil de patrulat.

Părerea lui Bertie Stopford.

— Nu că eu cred că se va întâmpla ceva. Chiar deloc. Doar că e o măsură de prevedere de bun-simț, înțelegi?

I-am spus ce îmi relatase Kira despre Peach și despre Kuzma.

— Aha! a spus el. Deci asta era. Ce vârstă ciudată la femei, la patruzeci de ani!

— Ciudată?

— Unele se răcesc complet. Altele se aprind și mai tare. Și trebuie să recunoști, Peach n-a fost niciodată o guvernantă obișnuită. Felul în care s-a aruncat în cultura rusească, de exemplu. Straniu, dar energizant. Și acum că stau să mă gândesc, parcă a avut un aer anume, în ultima vreme. Aerul ăla de mâță care a dat peste oala cu smântână. Un pic cam târziu, dar a prins-o bine. Păi, na, să-i fie de bine! Cred. Dar e al naibii de supărător cu privire la Kuzma.

Am spus:

— Și sentimentele ei revoluționare?

— Sentimentele revoluționare! a spus el. Câteva zile pe hrișcă rece o s-o vindece de asta. Nu, cu cât mă gândesc mai mult, cu atât mai tare mă îngrijorează Kuzma. Știe toate ușile și ferestrele din casă. Nu m-aș mira nici dacă a luat un set de chei cu el. Păi, dacă prietenii lui roșii se decid că vor să sacrifice un Romanov, nu va fi unul din casa asta. Ne vom muta în oraș cât mai repede posibil. O s-o luăm pe Nania cu noi, și pe Serafim.

— Dar îl avem pe Mefodi la ușă în strada Glinka.

— Mefodi e un bețiv bătrân. Jumătate din timp e adormit. Într-o bună zi, nici nu se va mai trezi. Serafim

se poate pregăti să preia sarcinile de la el.

Așa că s-a rezolvat. Am spus:

— *Khristos voskrese*, dragă.

A răspuns:

— Acum te-a apucat pe tine pasiunea pentru tradițiile rusești! Păi, *Voistinu voskrese*, dragă! Hristos a înviat! Într-adevăr.

CAPITOLUL 31

Urma să plecăm din Țarskoe Selo fără agitație și fără prea multe bagaje. Kiril a sugerat:

— Dacă întreabă cineva, plecăm în oraș doar pentru o săptămână sau două. Nimic ieșit din comun.

Dar orice făceam, simțeam că îmi iau rămas-bun pentru totdeauna de la locul acela. M-am dus la Palatul Ecaterina s-o caut pe Tania Botkin. Lucra acolo ca infirmieră.

— Nu mă miră, a spus ea. Dar îmi iau rămas-bun cu inima grea. Ai fost o vecină bună.

Am spus:

— Nu e un adio. E doar pentru câteva săptămâni. Ethel Peach ne-a părăsit, așa că o trimitem pe Kira la Annenschule. După ce se acomodează, sunt sigură că ne vom întoarce.

— Păi, a spus ea, problema e că nu cred că eu voi mai rămâne aici prea mult timp. Când Maiestățile lor se vor duce în Anglia, tata plănuiește să li se alăture. Știi că țarina depinde de el. Așa că eu și cu fratele meu vor merge cu el. Trebuie să rămânem împreună.

M-a întrebat cum e în Anglia. Am răspuns:

— Nu sunt o expertă. Am locuit acolo doar pentru câțiva ani și eram copil. Nu-mi amintesc decât caii pe care i-am avut și grădina noastră minunată. O să ți se pară mult mai liniște acolo. Englezii nu sunt așa pasionați de revoluții. Au avut și ei una, dar n-a fost așa de

reușită.

Apoi m-am oprit la unchiul Pavel. Mi-a promis că, dacă se întâmplă ceva, dacă se dovedește că nu ne mai întoarcem la Țarskoe Selo, o să ia poneii Mașei și Kirei pentru fetele lui. Și vânătorul meu. A întrebat:

— Închideți casa de tot? Permanent?

Am răspuns:

— Trebuie să spun că nu.

— Am înțeles, a spus el. Dar ce faceți cu câinele lui Kiril?

Avuseserăm atâtea lucruri la care să ne gândim, încât Kiril și cu mine nu discutaserăm ce ar trebui făcut cu Krot. Nu puteam să-l luăm cu noi în strada Glinka. Singura lui misiune în viață era să scormonească pământul. Unchiul Pavel a spus că îl ia el.

— Mă gândesc că o să alunge șobolanii. O să-i spun Olgăi că îl împrumut ca să ne scape de paraziți. Dar dacă se întâmplă s-o vezi înainte să pleci, să nu-i spui că nu te mai întorci. E și așa destul de înspăimântată.

Am întrebat:

— Voi nu plănuiți să plecați?

— Încă nu, a spus el. Simt că trebuie să rămân, până când Nicky și Sunny scapă cu bine din asta. Olga înțelege. Vreau s-o trimit pe ea și pe copii la Kiev, dar refuză să plece fără mine.

M-am dus la o plimbare, în acea ultimă dimineață, pe lângă iazuri și pe lângă Palatul Ecaterina. Era așa de

cald, că aveam pe mine doar o jachetă scurtă și un batic pe cap. Baticul era pașaportul meu. L-am legat în stil rusesc și nu m-a deranjat nimeni. La porțile Palatului Aleksandr era bulucită o mulțime formată din gărzi și muncitori de pe domeniu, care strigau și râdeau. M-am oprit să văd ce îi distrează așa. Era doar familia imperială, care lua aer, mergând în cerc în zona îngustă în care li se permitea să iasă. Erau niște exponate, nou-veniți amuzanți din grădina zoologică a oamenilor. Nicky o împingea pe Sunny într-un cărucior pentru invalizi. Se îngrășase foarte mult. Două dintre fete erau alături de ei, Tatiana, cred, și Anastasia. N-am mai rămas să văd dacă ies și celelalte fete și Alioșa. Era revoltător să-i văd așa de umiliți.

Serafim, dornic să facă o impresie bună de când fusese promovat, pregătise totul pentru plecarea noastră. Bătrâna Nania nu era de găsit pe nicăieri. Când îi spusesem că va merge cu noi în strada Glinka, făcuse plecăciunea ei obișnuită și plecase. Acesta era obiceiul rusesc. „Da, da, da", spuneau ei, „orice dorește *barina*", când, de fapt, voiau să spun: „Când o zbura porcul".

Așa că am pornit la drum cu toții, mai puțin Nania. Știam că nu trebuie să privesc în urmă. M-am concentrat să afișez o dispoziție de veselie forțată, de dragul fetelor. În cele din urmă, Mașa a spus:

— Mami, de ce tot spui: „Nu-i așa că-i distractiv"? Doar mergem în strada Glinka.

În oraș am găsit atmosfera destul de schimbată.

Oamenii încetaseră să mai spargă geamuri și să mai dea foc. La modă erau acum dezbaterile. Dacă doi bărbați mergeau împreună undeva și se întâlneau cu al treilea, până să-ți dai seama ce se întâmpla, unul dintre ei se urca pe un hidrant și ținea un discurs. Așa cum spusese Kiril:

— Oriunde se adună doi sau trei oameni.

Unchiul Bimbo a spus că sunt încurajați de diverși exaltați, agitatori care locuiseră în exil, până acum, când prinseseră ocazia să se strecoare înapoi în Petrograd.

— Exact ce aveam nevoie! a spus el. Indivizi deștepți care nu știu nimic folositor. Genul care nu-și poate lega nici șireturile fără să consulte un manual sau să țină o dezbatere.

Și totuși, era o ușurare faptul că oamenii nu făceau nimic mai rău decât să vorbească. Am început să cred că ne panicaserăm inutil când plecaserăm de la Țarskoe Selo. Kiril a spus că frica păzește bostănăria. El credea că există niște etape prin care trebuie să trecem, vrând-nevrând, și asta era una dintre ele. Nu aveam de ce să mă îngrijorez. Unul dintre revoluționarii de carton încercase să se adreseze Adunării de la Palatul Tauride și trebuise să se oprească, pentru că toți râdeau în hohote.

— Dacă l-ai fi auzit. „Soldații ruși nu trebuie să se lupte cu tovarășii lor nemți. Adevăratul dușman este burghezia."

— Cine e burghezia?

— Oricine n-are palmele bătătorite de trudă. E

destul de comic, de fapt. Kerenski zice că bufonul ăla n-a muncit nici o zi în viața lui. Și-a luat o chelfăneală în toată regula de la deputați. E limpede că nu e întreg la cap.

Acela era Vladimir Lenin. Am început să-i auzim des numele. Oamenii spuneau că e nebun, că e o glumă proastă, că e diavolul. Că va pieri pe limba lui și va dispărea repede. Dar s-a mutat în palatul abandonat al Matildei Krasinskaia și l-a declarat cartierul său general, Stavka lui. Era condus de colo-colo într-un autoturism Talbot furat, cu un fanion roșu la oglindă, de parcă era cine știe ce ștab militar.

— E căzut direct dintr-o operă comică, a spus Kiril. Unul dintre personajele domnului Gilbert, dacă ar fi să iasă pe stradă.

Ei bine, Vladimir Lenin nu mai pare așa un bufon acum.

Tot nu ne mergea telefonul. Imediat ce ne-am instalat în strada Glinka, m-am dus pe jos până la Ambasada Britanică, să-i vizitez pe soții Buchanan. Nu am fost condusă sus. A coborât Georgie.

— Ducky, a spus ea. Avea privirea ațintită în pământ. E cam stânjenitor.

Pentru un moment am înțeles greșit. Am spus:

— Desigur, ești ocupată. Voiam doar să îți spun că m-am întors în oraș. Hai să luăm ceaiul împreună curând.

— Nu, a spus ea. Nu e asta. E vorba de situația

actuală, de situația diplomatică. Sir George e într-o poziție dificilă.

Am spus:

— Dar Marea Britanie a recunoscut noul guvern.

— Da, a spus ea. Nu e vorba de asta. Mai degrabă e vorba de Sir George personal. Unii dintre membrii noului guvern cred că a fost prea apropiat de familia imperială. Mă rog, el s-a străduit foarte tare cu țarul, știi tu, să-l facă să înțeleagă cum stau lucrurile. Așa, într-un mod patern. Dar vremurile s-au schimbat. Oamenii par să interpreteze orice lucru nevinovat în cel mai groaznic mod. Așa că am fost sfătuiți să evităm orice legătură cu membrii familiei Romanov. Pentru moment. E o prostie, dar sunt sigură că înțelegi.

Nu înțelegeam. Chiar deloc. Nici acum nu înțeleg. Și n-a fost doar Georgie Buchanan. Am zărit-o pe Henny Lenski pe stradă și s-a prefăcut că nu mă vede. I-am spus:

— Le-am adus pe fete în strada Glinka. N-ar vrea Tamara să vină să se joace cu ele?

A părut îngrozită.

— După ceea ce a făcut soțul tău? a spus ea. Trădătorilor!

Oamenii se holbau la noi. A fost cumplit.

Deci unii oameni nu vorbeau cu noi pentru că soțul meu fusese primul care se dezisese de țarul Nicky, iar alții nu vorbeau cu noi pentru că, în fond și la urma urmei, eram tot Romanovi. Eram niște paria. Singurele

cuvinte prietenoase pe care le-am auzit săptămâna aceea au fost de la Felix Iusupov. Se întorsese la Petrograd, „ușor deghizat", așa cum se exprimase el, ca prieten al revoluției. Purta un palton vechi și dezgustător de birjar și o cocardă roșie, dar nu aveai cum să confunzi mersul lui elegant. El, pe de altă parte, nu m-a recunoscut.

— Sfinte Sisoe! a spus el. Ducky, chiar tu ești? N-aș fi spus că ești tu, așa cum arăți, îmbrăcată toată *au citoyenne*.

M-a invitat să bem ceva în seara aceea.

— E mai bine să nu vorbim pe stradă, a spus el. Dar intră prin spate, prin grădină. Poarta e pe Pirogova.

Nu auzisem niciodată de aleea Pirogova, darămite să mai și merg pe ea. Era așa de întunecoasă și de îngustă. Tot fasonul Palatului Iusupov era splendoarea plină de strălucire a intrării principale, dar mi se părea destul de palpitant să mă strecor înăuntru prin intrarea din grădină.

Felix era singur. Rina și cu bebelușul rămăseseră în sud, în timp ce el venise la Petrograd să verifice starea în care se afla casa.

— Unul sau două geamuri sparte. Nimic grav, a spus el. Am avut noroc. Am înțeles că palatul contelui Frederick a fost ars până în temelii.

Mi-a spus că o văzuse pe Miechen și că aceasta e furioasă pe Kiril pentru că s-a dat de partea noului guvern.

— Era isterică, de fapt, a spus el, dar între noi fie

vorba, cred că mânia îi face bine la sănătate. Prostia altora îi face sângele să curgă cu furie prin vene.

Am spus:

— Crezi că a fost un prost Kiril?

Felix n-a răspuns, doar s-a uitat la mine. Am spus:

— Au împușcat amiralii la Kronstadt, știai? Și, în orice caz, Miechen a spus mereu că Nicky ar trebui să abdice. N-a avut niciodată încredere în el. Nu prea are dreptul să se plângă, acum că s-a întâmplat.

— Cred că Miechen simte, mai degrabă, că soțul tău s-a dat jos de pe craca pe care stătea ea, a spus el. Și nu e singura care crede asta.

Se referea la socrul lui, marele duce, unchiul Sandro.

Am spus:

— Și sunt unii care simt că el a făcut singurul lucru înțelept posibil. Pentru voi cei care n-ați fost acolo e totuna. Dar Kiril a fost chiar la locul faptei. A trebuit să ia o decizie. Majoritatea marilor duci îl susțin acum. De fapt, chiar sunt recunoscători că a avut curajul să le deschidă drumul.

I-am zis-o eu.

— În fine, a spus el, ce-i făcut e bun făcut. Craca de care am pomenit scârțâia oricum, recunosc. Dar povestește-mi despre familia imperială. Mai sunt acolo? Și cum le spunem acum? Familia regală Nicolae?

Am spus:

— Sunt închiși în Palatul Aleksandr. Așteaptă un

vapor către Anglia.

— Ce cădere, a spus el. De la Palatul de Iarnă la o casă de protocol de la Windsor. Dar știi, s-ar putea să li se potrivească. Întotdeauna mi s-a părut că arată ca niște nobili de țară, nu crezi? Nicky va putea să se înscrie la unul dintre cluburile alea auto.

Felix mi-a spus că plănuiește să plece din Petrograd.

— Imediat ce fac ordine pe aici. Am niște chestii de pus la punct. Niște lucruri de terminat. Trebuie să pornesc de la ipoteza că nu mă mai întorc.

— Poftim, cum adică, niciodată?

— Niciodată, a spus el. S-a terminat cu de-alde noi, Ducky, sigur vezi și tu asta. Tu și cu Kiril n-aveți nici un plan de ieșire?

— Oarecum. Avem câteva bagaje făcute.

— Foarte bine, a spus el. Cu banii cum stați?

Habar nu aveam. Kiril avea întotdeauna bani în casă, dar nu știam cât de mulți sau unde îi ținea.

Felix a spus:

— Nu că vor mai valora ceva banii, odată ce indivizii ăștia noi vor începe să tipărească bilete de trezorerie. Merită să iei bijuteriile, totuși. Și orice altceva mai poți pune în bagaje. N-ai o gravură bunicică de Corot, cumva?

Am spus:

— Știi că avem. Mama ta ne-a dat-o cadou de nuntă.

— Scoate-o din ramă, a spus el. Vorbesc serios. Ascunde-o printre cămășile de noapte. Eu am făcut sul Rembrandt-urile noastre și le-am băgat în cizmele de călărie.

Nu fusesem niciodată prea apropiată de Felix. Era un tip distractiv, dar nu ajungeai niciodată să-l cunoști. Era ca o spumă. Nu reușeai să-l prinzi. Nici măcar nașterea copilului său nu reușise să-l schimbe. Dar în seara aceea, când a venit momentul să plec, m-am simțit atât de tristă, de parcă ne luam la revedere pentru totdeauna. Și el a simțit același lucru. M-a strâns în brațe într-un mod care nu-i era caracteristic.

A spus:

— Ai grijă de tine, Ducky, și de fetele tale. Kiril își asumă un risc enorm, dar nu sta pe aici să vezi cum se termină lucrurile. Vino spre sud. Toată lumea e acolo.

CAPITOLUL 32

I-am spus lui Kiril care era sfatul lui Felix.

— Tipic din partea lui, a spus el. Să dea indicații de sub plapumă. Ce naiba știe el? A fost tot timpul la Livadia, îngrijindu-și trandafirii.

— Deci nu crezi că s-a terminat cu de-alde noi?

— Ducky, a spus el, tu chiar crezi că am mai fi aici dacă n-aș crede asta? Guvernul ăsta nou are nevoie doar de timp și de un pic de îndrumare. Kerenski e un individ cu capul pe umeri. Cred că putem lucra cu el.

— Cum anume să lucrăm cu el?

— Când spun „să lucrăm" mă refer că îl putem ajuta să pună bazele unui guvern corespunzător. Dar, da, după aceea, probabil că îmi va găsi și mie un post. Ceva în calitate de consilier, posibil. Naval, militar. Sunt sigur că îmi recunoaște valoarea.

— Dar credeam că toată ideea acestui nou sistem era să nu mai fie posturi pentru Romanovi.

— Lasă asta în seama mea, dragă, a spus el. E mai complex decât îți dai tu seama, dar am totul sub control.

Aceea a fost ziua în care o voce firavă mi-a șoptit că nu trebuie neapărat să accept tot ceea ce spune Kiril. Unor oameni le e greu să admită că au greșit. I-am spus:

— Felix și Rina speră să se stabilească la Paris după ce se termină războiul.

— Paris! a pufnit el. Da, li se potrivește Iusupovilor. E genul lor de loc. Păi, le doresc mult noroc.

Am spus:

— Noi doi am fost fericiți la Paris.

S-a uitat la mine. Pentru un moment mi s-a părut că uitase totul.

— Da, a spus el, am fost. Și acum suntem fericiți aici. Nu începe cu sentimentalismele, Ducky. Am nevoie să fii puternică. Încep să-mi doresc să nu te fi dus să bei ceva cu el. Nu te poți baza deloc pe prietenul nostru Felix. Nu e deloc rațional.

I-am reamintit că Felix fusese cel care ne scăpase de Grigori Rasputin. Kiril a râs.

— Doar nu crezi cu adevărat că Felix a tras cu pistolul, nu? Serios, Ducky, gândește puțin.

— S-a întâmplat în casa lui.

— Domnul Lincoln a fost împușcat în Teatrul Ford, a spus el, dar știm sigur că domnul Ford n-a avut nimic de-a face cu asta. Draga mea, Felix n-a făcut altceva decât să pună la dispoziție o *mise-en-scène*. Asta face el. Totul e teatru pentru Iusupovi, și Felix trebuie să fie mereu pe scenă, chiar și dacă joacă doar un rol de majordom.

— Deci tu crezi că Dmitri a făcut-o?

— Cred că s-au luat măsuri ca fapta să fie comisă, sau să fie încheiată, cel puțin, de către cineva în care se putea avea încredere că nu-și va pierde cumpătul.

— Dar cine? A fost Oswald Rayner? Am auzit zvonul ăsta.

— Chiar nu știu. Era în oraș măcar? Singurul lucru

limpede ca bună ziua e că n-a făcut-o Felix. Să împuște un om? Aș spune că nu. Prea mare mizerie. Pun pariu că și-a scos covoarele bune înainte de venirea reptilei, în seara aia.

În ciuda disprețului lui Kiril pentru sfatul lui Felix, am scos Corot-ul din ramă. L-am împachetat într-un album de fotografii. Mi-am îndesat perlele într-un corset vechi, iar smaraldele le-am cusut în tivul unui șorț de vânătoare. Nu știu dacă ne vor ajuta prea mult acum. Se spune că piața e invadată de bijuterii Romanov.

— Nu vinde acum, spun oamenii. Așteaptă vremuri mai bune.

Toate bune și frumoase, dar când ai copii de hrănit, nu poți aștepta vremuri mai bune. Poate că Miechen va reuși să mai aștepte. Apropo de bijuteriile lui Miechen, există o poveste cu privire la ele. Își luase câteva dintre ele, când plecase în sud, dar numai pe cele mai puțin epatante. Nu avea nici un membru al familiei imperiale pe care să-l impresioneze, iar în Crimeea mereu se îmbrăca foarte simplu. Trei șiraguri de perle cel mult. Prin urmare, colecția ei rămăsese în Petrograd, deși sunt sigură că soțul meu nu se gândise deloc la asta.

Într-o după-amiază eram cu fetele în drum spre grădinile de vară, când Kira a spus:

— Uite, vine unchiul Boris. Dar cu ce e îmbrăcat?

Doi muncitori slinoși veneau către noi cu genți cu unelte în mâini, dar Kira avea dreptate. Unul dintre ei era

Boris Vladimirovici. Celălalt, în mod uimitor, era Bertie Stopford.

— Nu vă opriți. Mergeți mai departe. Nu ne cunoașteți, a spus Boris când ne-am apropiat. Ne ducem să curățăm boilerele de la Palatul Vladimir. Care e proprietatea poporului acum.

Au cotit pe aleea Mramorni. Kira voia să se ducă după ei, credea că se duc la un bal mascat. Dar Maşa a înțeles că trebuie să facem așa cum a spus Boris. Știa că Petrograd devenise un loc unde se petreceau lucruri ciudate și că unele dintre ele se sfârșeau prost. A spus:

— Kira, cred că unchiul Boris face muncă de război. Strict secretă. Trebuie să ne prefacem că nu l-am văzut.

Kira ne-a mai pus câteva întrebări. Curățatul boilerelor era muncă de război? De ce nu făcea asta fochistul lui buni Miechen? Și ce însemna „proprietatea poporului"? În cele din urmă, a spus:

— Ce distractiv e să te deghizezi! Cât de mare trebuie să fii ca să faci muncă de război?

Kiril nu știa nimic despre ce punea Boris la cale la palatul lui Miechen. A ridicat din mâini a lehamite.

— Gata, a spus el. Nu mai spune nimic. De ce nu poate și familia mea să stea cuminte acasă?

O replică memorabilă din partea unuia care fluturase cam repede steagul roșu, m-am gândit eu.

Următoarea dată când l-am văzut pe Bertie Stopford, era spălat și ușor de recunoscut. Plănuisem

oricum să-i fac o vizită la hotel Europa, ca să văd ce punea la cale, dar apoi l-am văzut traversând bulevardul Nevski.

— Ceai? a spus el. Sau ceva mai tare?

Ne-am dus la Demoute. Am spus:

— Mi s-a întâmplat o chestie ciudată. Am visat că te-am văzut pe stradă, îmbrăcat cu o salopetă. Era și Boris Vladimirovici cu tine. Aveați funingine pe față și vă duceați să reparați boilerul lui Miechen.

— Extraordinar, a spus el. Eu în salopetă! Visele chiar sunt pline de cele mai ciudate imagini.

Am spus:

— Bănuiesc că Miechen v-a rugat să treceți pe acolo, dacă tot erați în oraș? Să îi luați câteva lucruri de care ar putea avea nevoie?

— Într-adevăr, a spus el. Nu anticipase că va lipsi așa de mult. Și a plecat și cam în grabă. Întotdeauna mai sunt lucruri pe care le uiți. Dar Înălțimea Sa se gândește la viitor acum.

— Probabil nu aici?

— Probabil că nu. A fost menționată Nisa. Dacă se ivește ocazia.

— Pentru care are nevoie de haine mai subțiri și de umbrele de soare.

— Întocmai.

— Sper că ați găsit ce căutați.

— Am găsit, da, mulțumită lui Boris Vladimirovici. Știa precis unde să caute. Umbrelușele. Înălțimea Sa știe

toate coridoarele.

— Și nu v-a oprit nimeni?

— Nimeni, mulțumită deghizării. Am fost fochiști *sans pareille*. A fost destul de palpitant, acum că stau să mă gândesc, deși la momentul acela am fost surprins că miliția poporului n-a auzit bubuitul inimii mele. Mi se părea că bate atât de tare, încât se aude până la Moscova.

El și cu Boris intraseră în apartamentul lui Miechen, îi deschiseseră seiful și îl goliseră de bijuterii. Apoi duseseră totul în camera boilerelor, înveliseră fiecare piesă în ziar și le băgaseră pe toate în genții cu unelte. Singurul obiect pe care nu-l găsiseră fusese *kokoshnik*[10]-ul ei Cartier. Miechen îl trimisese la curățat și uitase să-l mai ridice. Stopford a spus că Boris ar putea încerca să-l recupereze.

— E riscant, a spus el. Dar înțeleg de ce Boris Vladimirovici e dispus să încerce. Numai safirul de pe el valorează o grămadă de mâncare.

N-a vrut să-mi spună ce a făcut cu tezaurul lui Miechen.

— Ce nu știi nu poți repeta fără să vrei altcuiva, a spus el. Dar te asigur că n-a fost ușor. Un cercel sau doi mai poți ascunde, dar colierele sunt mai dificil de ferit. Ai grijă, dacă te gândești să transporți ceva de valoare. Au început să verifice cusăturile hainelor. Am reușit să luăm totul, dar dacă vor mai valora ceva e altă chestiune. Însă toată lumea e în aceeași situație grea.

Miechen avea urgent nevoie de bani.

— A fost un adevărat șoc, a spus el. Toată lumea e obișnuită să aibă credit pe cel puțin un an. Dar acum, măcelarul și brutarul s-au decis că trebuie să fie plătiți lunar. În curând or să vrea banii la livrare, ai să vezi.

L-am întrebat despre mult-iubita tiară Vladimir a lui Miechen.

— E imposibil de ascuns, a spus el, doar dacă n-o rupi în bucăți, și nu are nici un sens să faci asta deocamdată. Ar trebui să te duci într-un loc precum Antwerpen ca să vinzi pietre de asemenea calitate. Dar e într-un loc sigur, asta e tot ce pot spune. Am depus-o în cele mai de încredere mâini la care m-am putut gândi.

Se putea referi doar la ambasada britanică. Probabil că era deja în drum spre Londra, într-o servietă diplomatică. Acum mi se pare o prostie că m-am îngrijorat de soarta unei tiare. Când să mai porți vreodată așa ceva? Nu mai sunt bune decât de vândut, diamant cu diamant, și oricum nu valorează niciodată atât de mult cât ai fost cândva convins că valorează.

Nu știu nimic despre bani. Mama spunea că e un subiect pe care îl discută doar comercianții. Ce faci atunci când băncile îți spun că nu ai nimic? Am avut bani. Oare unde s-au dus toți? Kiril nu pare să știe. Obișnuia să semneze hârtii și să verifice registrele contabile o dată pe an, dar toate detaliile încă mai erau gestionate de oamenii tatălui său, chiar și la atâția ani după moartea unchiului Vladimir. Administratorul și

contabilul. Unde sunt, acum când ai nevoie de ei? S-au dus spre sud, spre est? S-au dus la dracu', spune Kiril. Dar eu cred că ar fi putut să se descurce mai bine. Întotdeauna am crezut că asta e îndatorirea unui soț.

Familia von Etter spune să nu ne îngrijorăm deloc, că suntem bineveniți să stăm aici cât timp e nevoie, dar situația e prea umilitoare să o pot exprima în cuvinte. Mă tem că soțul meu și cu mine ne certăm cu privire la asta, dar numai în pat. E și așa destul de rău că suntem niște oaspeți sărăciți, fără să mai avem și certuri stânjenitoare. Dar măcar fetele sunt fericite. Pentru ele e ca o vacanță prelungită, în care tati s-a întors acasă de la război. Dansează, legănându-se de brațul lui, dar eu sunt foarte furioasă pe el. Când cineva îți tot repetă: „Lasă asta în seama mea", te aștepți să-și fi luat niște măsuri de prevedere. Kiril spune:

— V-am scos de acolo, nu-i așa? Nu fi atât de nerecunoscătoare.

Nerecunoscătoare! Dacă m-ar fi ascultat, am fi fost în Crimeea acum, împreună cu toți prietenii și cu familia noastră. Măcar ne-ar fi fost cald. Poate am fi fost deja în drum spre Cannes. Mama ne-ar fi găsit o casă acolo. Bolșevicii ăia îngrozitori nu pot pune mâna pe banii ei. Îi are pe toți asigurați în Germania.

În decursul uneia dintre crizele mele de furie, mă tem că l-am acuzat pe Kiril că întotdeauna amână lucrurile prea mult. I-am spus:

— Întotdeauna ai făcut așa. Dacă nu te-ai fi lălăit

atât, dacă ai fi avut curajul să-ți declari dragostea pentru mine, nu m-aș fi măritat niciodată cu Ernie Hesse.

Și el a spus:

— Din câte îmi aduc eu aminte, și Ernie Hesse s-a lălăit, așa cum zici tu. Nu ți-a trecut niciodată prin cap că lumea nu așteaptă să pice la picioarele tale? Nu ești o mare frumusețe, Ducky, niciodată n-ai fost, și, sincer să fiu, nici nu e ușor de trăit cu tine. Păcat că n-ai avut mai mulți frați, ca să te învețe unde ți-e locul.

N-a vrut să fie răutăcios, desigur. Știu că nu sunt o frumusețe. Și am devenit cam arțăgoasă, cu tot balamucul ăsta, și cu sarcina, și cu toate. Oamenii spun lucruri fără să le gândească. Se pot scuza după aceea, dar nu le mai pot lua înapoi. Dar e în regulă. Vom supraviețui.

---

10 Tiară tradițională rusească, în rusă, în orig. (n.red.)

CAPITOLUL 33

Era ultima zi din aprilie. Kiril mi-a spus să stau în casă a doua zi. Erau planificate niște parade pentru 1 Mai, iar lucrurile ar fi putut scăpa de sub control. Am spus:

— În cazul acesta, să nu te audă fetele rostind cuvântul „paradă", că te vor bate la cap toată ziua să le duci să vadă.

În Germania se ținea Noaptea Valpurgiilor. Nu noi, ci oamenii obișnuiți. Făceau focuri mari de tabără și stăteau treji toată noaptea chefuind, așa că a doua zi trebuia să fie zi liberă, pentru că toată lumea era mahmură. Dar nu-mi aminteam ca 1 Mai să fi fost vreodată o sărbătoare anume în Rusia.

— Se numește Ziua Muncii, a spus Kiril. O sărbătoare internațională a trudei oamenilor muncii și a victoriei revoluționarilor. Încă o scuză afurisită ca să întrerupă munca de zi cu zi.

Era o dimineață însorită și frumoasă. Oamenii se adunau la Marsova Polie. Probabil că soții Buchanan aveau un loc în față la ambasadă, dar noi, desigur, nu am fost invitați. De la Marsova Polie nu era limpede unde se vor duce participanții la paradă. Pe Sadovaia, către bulevardul Nevski? Pe chei, dincolo de Palatul de Iarnă? Poate că în ambele direcții. Puteau să se ducă oriunde doreau, căci poliția nu-i va opri, pentru că aceasta era noua poliție. Poporul. Ei erau și judecători, și jurați.

Garda veche a lui Nicky fusese convinsă să dispară. Boris văzuse cum unul dintre ei fusese aruncat din turnul bisericii luterane. Așa cum se exprimase el, *pour encourager les autres*[11].

La finalul lunii aprilie rămăseserăm foarte puțini oameni în gospodărie. Casa de la Țarskoe Selo era încuiată și cu obloanele trase.

— Uită de ea, a spus Kiril. E proprietatea poporului acum. Dacă vom mai primi vreodată o casă la țară, va fi una pe care ne-o va aloca guvernul. O colibă de lemn, probabil. Pe care s-o împărțim cu alții.

I-am spus:

— Ție ți se pare amuzant?

— Mi se pare că asta e realitatea.

— De ce mai rămânem? De ce nu plecăm cât mai putem?

— Pentru că aici e casa noastră. Și pentru că e posibil ca Rusia să fie un loc mai bun, după ce se vor liniști apele.

Casa din strada Glinka începea să fie destul de goală. Când ne mutaserăm la început, angajaserăm douăzeci de servitori. Miechen insistase că nu ne putem descurca dacă avem mai puțini, deși nu era o casă foarte mare și nici nu dădeam prea multe dineuri. Când au început necazurile și grevele, dispăruseră anumite chipuri. Am senzația că doar se furișau afară ocazional, când se întâmpla ceva pe străzi, și apoi veneau acasă să mănânce și să doarmă, dar nu-ți venea să faci prea

multe cercetări. Nimeni nu ne-a confruntat și nici nu a plecat în felul în care în care o făcuseră Kuzma și Peach, dar atmosfera din casă era diferită. Apoi, încetul cu încetul, au dispărut definitiv unele fețe. Kiril glumea că se aștepta să-i vadă pe unii dintre ei pe coridoarele de la Palatul Tauride. Spunea:

— Doar că, în loc să care tava ta cu micul dejun, vor avea un portofoliu de ministru la subsuoară.

Așa că, la începutul lunii următoare, mai aveam doar două servitoare, niște fetișcane foarte agitate, nu cu mult mai mari decât Mașa, și doi portari, Mefodi și Serafim, adică unul în plus, dar Mefodi venise odată cu proprietatea, și așa va rămâne până va muri. Anna, bucătăreasa noastră, plecase și ea, ceea ce, cândva, ar fi fost un dezastru, dar acum nu mai era așa. Se spune că fiecare necaz are și o parte bună, dacă o căutăm, și în cazul acesta era adevărat, pentru că își luase și mama cu ea. Acum puteam să mă aventurez în bucătărie fără să mă tem că dau acolo peste bătrâna care se văicărește, cocoțată, ca de obicei, pe marginea sobei. Învățasem să încălzesc felurile de mâncare pe care le aducea Serafim de la *traktir*[12]. Ne descurcam destul de bine.

Kiril a venit acasă în seara de 1 Mai foarte bine dispus. M-a întrebat:

— Ai văzut paradele?

Am spus:

— Cum să le văd? Ai spus că e prea periculos să ieșim.

— Da, a recunoscut el. Așa am spus. Dar nu mă așteptam să mă și asculți. Păi, ai pierdut o mare distracție. Unele dintre pancarte au fost memorabile.

A cerut niște hârtie de scris.

— Un mic test de rusă pentru tine, a spus el.

A scris ХЛЕВ ВСЕМ. Am spus:

— Pâine pentru toți?

— Mai uită-te o dată, a spus el. Au vrut să scrie pâine, evident, dar nu le-a ieșit.

M-am uitat iar și iar. Mașa a spus:

— Știu eu răspunsul! Pâine e ХЛЕБ, dar au scris ХЛЕВ. Dar tati, ce e ХЛЕВ?

— ХЛЕВ, a spus el, e un grajd de vaci. Foarte bine, Mașa. Un grajd de vaci pentru toți! Îți vine să crezi așa ceva? Și ei cred că sunt gata să guverneze. O să ajungem de râsul curcilor pe plan internațional. Uite încă una.

ДОЛОЙ ЧЕРВИ! *Doloi chervi.*

Doloi însemna „jos cu, afară cu". Văzusem cuvântul de suficiente dăți de când începuseră problemele. Dar *chervi* nu-mi spunea nimic. Nici măcar Mașa nu și-a dat seama.

— Păi, a spus Kiril, ceea ce încearcă ei să spună e „jos cu bacșișurile". Totul face parte din campania lor cu salarii corecte pentru toți. Se pare că acum e o insultă să lași ceva gratuit acolo. Al naibii să fiu dacă înțeleg de ce. Deci cuvântul pe care ar fi trebuit să-l folosească ei e ЧАЕРБІЕ. ЧЕРВИ înseamnă viermi. Ceea ce face ca

sloganul lor să fie destul de comic, nu crezi? „Jos cu viermii!“ Beau pentru asta!

Eu nu prea mă simțeam în postura de a râde, având în vedere că locuiam de șapte ani în Rusia și încă mă mai chinuiam să spun lucruri simple. Și, așa cum a remarcat Kira foarte solemn, nimănui nu-i plac viermii, deci era o idee inteligentă să vrei să scapi de ei.

Vara a venit pe neașteptate. Parcă mai ieri se topise ultima zăpadă, și azi era mult prea cald. Cu umiditatea, țânțarii și bebelușul agitat nu reușeam deloc să dorm. Nu-mi aminteam să mă mai fi simțit vreodată așa de incomod. La patruzeci de ani, nu prea mai ai vârsta la care să mai faci copii. Dacă Elli ar fi trăit, cu siguranță aș fi fost bunică deja. Kiril, pe de altă parte, care era mai ocupat decât fusese vreodată în toată viața lui, dormea foarte bine, asta până în noaptea în care am sărit amândoi din pat, auzind bătăi puternice în ușa de la intrare. Nici nu se luminase de ziuă.

Kiril s-a trezit și s-a ridicat în picioare într-o secundă. Auzeam voci bărbătești, pe Mefodi, cred, și pe Serafim, apoi pe alții. Kiril a spus:

— Du-te la fete. Încuie ușa. Nu ieși până nu-ți spun eu.

Apoi a coborât în fugă la parter, îmbrăcându-și halatul din mers.

Nu puteam încuia ușa fetelor, desigur. Nu puteam să-i ofer Kirei tentația de a avea o cheie. Am împins un scaun în ușă și m-am așezat pe el, încercând să aud ce

se vorbea jos. Nu puteam prinde nici un cuvânt, dar părea să se poarte o conversație calmă. Îmi imaginez că, dacă ar fi venit să ne aresteze, ar fi făcut-o fără amabilități. Dar nu puteam fi sigură. Totul se schimbase atât de repede. Rușii fuseseră oamenii drăguți, care îmi spuneau *matiușka* și îmi făceau plecăciuni atunci când treceam pe lângă ei. Acum sunt ca niște câini care s-au întors împotriva ta și te-au mușcat, și când un câine mușcă o dată, e doar o problemă de timp până când mușcă și a doua oară. Kiril ne liniștea, foarte sigur pe sine, însă realitatea rămânea, și anume că țarul tuturor rușilor nu avea nici măcar libertatea de a se plimba prin propriul parc.

Kira a continuat să doarmă. Mașa se trezise, dar rămăsese nemișcată. Mi-am dus degetul la buze ca să-i fac semn să tacă. S-a dat jos din pat și a venit să stea lângă mine. A șoptit:

— Au venit să ne împuște?

Ce cumplit să auzi asta din gura unui copil. Numai Ethel Peach putea să-i fi băgat în cap ideea asta.

Am auzit ușa de la intrare trântindu-se, și apoi a urmat o tăcere care mi s-a părut că a durat o veșnicie. Mașa își înfipsese unghiile în gâtul meu. Am început să cred că avea dreptate. Dacă vii noaptea și iei un bărbat din casă îmbrăcat în halat, cu siguranță că ai de gând să-l împuști. M-am crezut văduvă până când am auzit ușa din nou și pe Kiril urcând pe scări.

A bătut la ușă și a spus:

— Totul e în regulă. Poți ieși.

S-a trezit și Kira, la început supărată că ratase momentul palpitant. Apoi s-a prefăcut că, de fapt, fusese trează tot timpul. Kiril a încercat să pară relaxat. Mult prea relaxat. Am remarcat că tremura, la fel cum tremurase după execuțiile de la Kronstadt.

— Erau doar câțiva soldați din marină, a spus el. Flăcăi cumsecade. Trebuiau să ajungă înapoi la Kronstadt la prima oră și rămăseseră fără combustibil la mașină. La mine s-au gândit prima oară. Vezi, Ducky? Au încredere în mine.

Le dăduse una dintre prețioasele noastre canistre cu benzină. Bătrânul și bunul mare duce Kiril. Ce tip de treabă!

S-a dus în dormitor să se îmbrace. M-am dus după el. Am spus:

— Mașa a crezut că au venit să ne împuște.

— Ce prostuță, a spus el. De unde i-a venit o asemenea idee?

— Nu-mi dau seama. În țara asta unde amiralii sunt împușcați de propriii lor oameni și țarul e în arest la domiciliu. Poate e normal pentru fetițe să creadă asemenea lucruri.

— Ești supărată.

— Nu sunt supărată. Mi-e frică. Ar trebui să plecăm. Vreau să plecăm.

Își încheia cămașa. În cele din urmă, a spus:

— Ei bine, poate avem nevoie cu toții de o vacanță.

Lasă-mă să văd ce pot face.

În oraș a fost ceață toată ziua. M-am dus la Biserica Sfântul Isaac, nu știu de ce. N-am văzut nici un motiv anume pentru care Dumnezeu mi-ar acorda vreo protecție, dar am simțit o dorință puternică de a sta în tăcere într-un loc sfânt. M-a liniștit. Un preot m-a întrebat dacă nu vreau să mă spovedească. I-am spus că nu sunt ortodoxă.

— *Anglicanka*, i-am spus. *Protestanka*.

— Bleah! a spus el și m-a privit cu milă.

Apa de pe canal arăta stătută și unsuroasă. L-am văzut pe cumnatul meu Boris plimbându-se pe Moika.

— Ești bine? mi-a spus el. Arăți istovită.

I-am povestit despre vizitatorii de dimineață. Am spus:

— Kiril e sigur că toate se vor rezolva. Tu ce crezi?

A spus:

— Dacă eram însurat... Dar apoi s-a oprit. Sincer să fiu, a spus el, nu știu ce să cred. Acum părem că sărim de pe o stâncă înaltă, acum părem să fi aterizat pe o margine. Dacă va rezista? Nu știu, poate că da, atât timp cât Nicky e scos din țară și dus într-un exil undeva departe. De ce tergiversează atât? Cu toate gărzile alea blocate la Palatul Aleksandr. Nu are nici o noimă. Cât despre tine, cred că ai fost de fier să rămâi aici cât timp Kiril se joacă de-a politica. Dacă ai pleca în sud, dacă ți-ai lua o mică pauză și ai merge s-o vizitezi pe mama, nu cred că te-ar învinovăți cineva.

Nu părerile altora erau cele care mă deranjau. Deja mai mulți oameni pe care îi considerasem prieteni mă părăsiseră, oricum. Era vorba de Kiril. Uneori mi se părea că e strașnic de curajos, alteori credeam că e un prost făcut grămadă. Dar un lucru era mereu adevărat: pe el n-aveai cum să-l grăbești.

— E ca un bou, Kiril Vladimirovici, a remarcat cândva tata. O să tragă înainte până ajunge la capătul brazdei.

Am spus:

— Tocmai am ieșit de la Sfântul Isaac. Era așa de liniște acolo. Afară se petrec tot felul de lucruri ieșite din comun, dar dacă pășești înăuntrul catedralei, parcă nimic nu s-a schimbat.

— Așa e, a spus Boris. Dar pentru câtă vreme? Gloatei ăsteia noi îi place să distrugă lucruri. Monarhia. Duma. Îmi imaginez că încă n-au ajuns la biserică. E doar o chestiune de timp.

Atunci l-am văzut pentru ultima dată pe Boris, pe Moika, peste drum de palatul abandonat al familiei Iusupov. Îmi dau seama că, deseori, îmi încep gândurile așa. Ultima dată asta, ultima dată aia.

— Transmite-le fetelor pupici de la unchiul Boris, a spus el. Ai grijă de tine, Ducky.

Kiril a venit acasă devreme. Am spus:

— Când plecăm?

A ridicat mâna.

— Ai promis că ne vom lua o vacanță.

— Da, a spus el. Și ne vom lua. Dar nu putem să dispărem pur și simplu. Am anumite obligații. Acum, am un plan. Sper să-l aduc pe Kerenski aici mâine, să ne vadă *en famille*. Nimic epatant, Ducky. Doar ceai și dulceață. Și servește tu. Fără servitoare.

Am spus:

— Și care e scopul acestui tablou umil? Sunt sigură că ministrul Kerenski n-a uitat că ești mare duce.

— Scopul este să-i arătăm că suntem oameni rezonabili care trăiesc modest și se adaptează noului regim, a spus el. Scopul e să obținem permisiunea de a călători, de a-mi duce biata soție copleșită de griji undeva unde e mai răcoare, până naște.

Am spus:

— Deci nu în Crimeea?

— Nu, a spus el. Nu în Crimeea. Sunt deja prea mulți Romanovi acolo, în special mama și țarina moștenitoare Minnie. Mai devreme sau mai târziu, ăștia vor începe să-și facă griji că plănuim o revenire. Dar nimeni nu s-a mai dus în Finlanda. La Haikko ar fi perfect. E mai răcoare pentru tine și nu există loialități de familie complicate.

Mă îndoiam că lui Kiril i se va permite să călătorească undeva, indiferent cât de umilă îi servesc eu ceaiul ministrului Kerenski. Ce trebuia să facem era să plecăm, nu să așteptăm permisiunea. I-am spus asta și lui Kiril.

— Te rog, dragă, mi-a spus el. Hai să încercăm să

facem lucrurile în mod corect. Dacă fugim și suntem opriți, nu se știe ce vor face. Nu vrem să sfârșim ca Nicky și Sunny. Cu gărzi roșii la ușă. Nu, Kerenski e un om rezonabil. Are încredere în mine. Acum vreau să mă vadă și în altă postură. De familist.

Am întrebat:

— Și rolul meu?

— Prefă-te obosită și gravidă.

— Sunt obosită și gravidă. Am voie să vorbesc?

— Ți-am pus eu botniță vreodată?

— Și copiii? Îmi imaginez că vor fi și ei în tabloul ăsta domestic?

S-a gândit un minut.

— Da, a spus el. Însă doar puțin. Poate doar o întâlnire scurtă când ajunge, dar să nu stea cu noi la ceai. Nu se știe ce va spune Kira.

---

[11] Pentru a-i încuraja pe alții, în fr., în orig. (n.red.)

[12] Restaurant, în rusă, în orig. (n.red.)

CAPITOLUL 34

Aleksandr Feodorovici Kerenski. Kiril se bizuia foarte tare pe el.

— E un om de viitor, spunea el, deși viitorul sosise deja, iar Kerenski era atât de isteț, încât juca în două tabere. Avea funcții atât în Duma, cât și în Consiliul Muncitoresc din Petrograd. Kiril prezicea că va ajunge curând ministru de război, și atunci va avea loc o nouă ofensivă, un atac puternic la adresa Germaniei, până în iarna următoare.

Nu știam la ce oră să-l aștept, sau dacă va veni măcar. Am scos ultima cutie de Huntley and Palmer's, dar m-am răzgândit, nu înainte ca fetele să-i vadă.

Kira alerga de colo-colo strigând:

— Ura! Biscuiți! Vine buni Miechen la ceai.

Am precizat:

— Nu buni Miechen. O persoană importantă cu care trebuie să stea de vorbă tatăl vostru. Când vor ajunge puteți coborî în salon să spuneți bună ziua. Apoi trebuie să mergeți la etaj să vă jucați.

— Ce persoană importantă? a vrut ea să știe.

— Ministrul Kerenski.

— Nu-i plac biscuiții?

Am petrecut toată după-amiaza alergând între toaletă și fereastra de la care se vedea cel mai bine strada. Puteți ghici unde eram când au sosit.

Ministrul Kerenski era destul de chipeș. Era mai

tânăr decât mă așteptasem, probabil n-avea nici patruzeci de ani. Un pic scorțos având în vedere vremurile acestea noi, pe care se presupune că le trăim, dar mi-au plăcut manierele lui. Avea un păr foarte frumos.

Kira și cu Mașa au intrat și au făcut exact ce le instruisem eu, așa cum îmi spusese Kiril. Le-am zis:

— Gata, mergeți sus acum.

Apoi, Kiril m-a călcat pe nervi când a spus:

— Vai, dragă, lasă-le să stea. Sunt sigură că pe Aleksandr Feodorovici nu-l deranjează.

Mașa a ezitat. Vedea că sunt stânjenită. Dar Kira n-a avut nevoie să i se spună de două ori. S-a postat lângă scaunul lui Kerenski și a început să-l interogheze. Avea fete?

— Nu, a spus el. Am doi băieți.

— Cum îi cheamă?

— Gleb și Oleg.

— Sunt mai mari decât mine?

— Au unsprezece și nouă ani. Tu câți ani ai?

— Opt ani și o lună. Îți plac biscuiții?

— Da, îmi plac.

— Avem o cutie plină de biscuiți cu ghimbir și alune în cămară, dar mami a spus că e mai bine să nu-i risipim.

Așa că a venit rândul lui Kiril să-și facă griji cu privire la ce mai scoate Kira pe gură. Așa-i trebuie. Le-a trimis să se joace.

Nu s-a discutat politică. A fost în întregime o vizită

de curtoazie. Kerenski a băut două cești de ceai și a mâncat două linguriță de dulceață. Totul la el era foarte calculat. Am discutat despre vreme. Golful Finlandei era mai răcoros, am spus noi, pentru cine era suficient de norocos să poată pleca din oraș o vreme. Am vorbit despre dulceață. Caisele sunt o alternativă revigorantă. Căpșunile pot fi dificile. Nu se păstrează bine dulceața. În Tașkent, unde locuise câțiva ani, gustase o dulceață de gutui foarte bună. Am vorbit mult prea mult despre dulceață.

Uneori, când Kerenski întorcea capul, lumina i se răsfrângea în ochelari și nu-i puteam vedea ochii. O dată, când i-am văzut ochii, l-am surprins uitându-se la talia mea îngroșată. Îmi era teamă de el. La ce se gândea? Că mai vine un enervant de Romanov pe lume?

Kiril credea că totul a mers foarte bine. I-am spus:

— Cum poți să-ți dai seama? Poate se joacă cu tine. Omul ăla e un sfinx.

— Dar e un familist, a spus el. Sunt sigur că își amintește cât de grele sunt verile din Petrograd pentru o gravidă. O să vadă ce poate face cu privire la un permis de călătorie. M-a asigurat de asta, afară pe scări.

— De ce nu ți-a dat permisiunea pur și simplu? Cât de greu poate să fie?

— Draga mea, Kerenski e avocat. Îi place să urmeze procedurile.

— Și apoi ce se întâmplă? După ce obții permisul?

— Plecăm la Haikko.

— Și nu ne mai întoarcem?

— Lasă asta în seama mea.

— Și dacă spune că pot lua fetele, dar tu nu poți veni cu noi? Dacă spune, pur și simplu, nu?

— Cerule mare, Ducky.

Asta era mereu expresia exasperată a lui Kiril când nu avea un răspuns la întrebările mele de bun-simț.

Timp de două săptămâni n-am auzit nimic. Am spus:

— Reamintește-i. Poate a uitat.

— Nu, a spus el. Nu se cade. Și în orice caz, Aleksandr Feodorovici nu uită nimic.

Poate că era adevărat, dar în Rusia, oamenii nu așteptau politicoși și plini de speranță. În Rusia, oamenii întrebau iar și iar, chiar și după mai multe refuzuri, și presupuneau că „Nu“ e doar o greșeală de exprimare care va fi corectată, în cele din urmă, cu un epuizat „Da“. Kiril poate fi așa de englez uneori, când e vorba de așa ceva. Câteodată nici n-ai crede că e rus.

Aveam zile rele și zile bune. Când era cald și umezeală, simțeam că nu mai rabd în Petrograd nici o clipă, că ar trebui să iau fetele și să fug, și să-l ia naiba pe ministrul Kerenski. De câte ori nu m-am trezit și nu m-am gândit: „Azi“, dar apoi nu-mi puteam aduna forțele. Și când venea câte o briză dinspre vest și se putea respira, deveneam mai optimistă. Kiril avea dreptate. Era mai bine să stăm toți laolaltă, să plecăm cu aprobare oficială. Dacă Kerenski spunea nu, atunci urma să-mi pun

în practică amenințarea.

Nu puteam face prea multe, ca să ne pregătim. Primele bagaje pe care le împachetasem în februarie au fost deschise și refăcute de mai multe ori, dar numai după ce adormeau fetele. N-aș fi putut suporta întrebările lor. Și ce anume să pun în bagaje? E ușor să plănuiești o vacanță de vară, la fel și o escapadă de iarnă, dar ce pui în bagaje pentru tot restul vieții tale?

Am urmat sfatul lui Bertie Stopford și am desfăcut cusăturile în care îmi ascunsesem bijuteriile. Și treaba asta putea fi făcută doar în timp ce dormeau copiii. M-am hotărât că singurul lucru pe care îl pot face e să mă folosesc de starea mea curentă, să mă îmbrac cu o pereche de șalvari în plus și să port pe mine tot ce pot băga între cele două straturi. Miechen remarcase cândva că soțul meu nu e foarte generos cu bijuteriile, dar când ești pe punctul de a fugi, o colecție mică are avantajele ei.

Unchiul Bimbo a venit să ne viziteze. Ne-a adus caise din serele lui de la Țarskoe Selo. Mi s-a părut uimitor că încă mai funcționau, că nu li se spărseseră geamurile cu totul.

— Nu, nu, a spus el. Sunt niște indivizi cumsecade acolo, care fac lucrurile să meargă. Știi, agricultura face oamenii mai buni, am remarcat asta deseori. Unii au devenit destul de pasionați de munca lor. Nu sunt toți idioți, flăcăii ăia. Spre deosebire de comisarul nostru pentru poștă, telegraf și telefon. Înțeleg că nici ție nu-ți

merge telefonul.

Nu știai niciodată dacă merge sau nu. Uneori da, alteori nu, dar Kiril m-a descurajat oricum să folosesc telefonul. Nu era mare pierdere. Nu aveam oricum pe cine să mai sun în oraș.

Voiam să-i spun unchiului Bimbo ceva, să-l avertizez că am putea pleca, dar Kiril îmi spusese că ar fi mai bine să nu spun nimănui. Apoi, în holul de la intrare, tocmai când era pe punctul de a-și pune pălăria pe cap, unchiul Bimbo a spus:

— Cât mai ai până nașți, Ducky?

Am calculat că mai aveam vreo zece săptămâni. A spus:

— Sper că soțul tău face aranjamentele cuvenite. Nu cred că-ți face bine la nervi să stai în casa asta de nebuni.

Am vrut să spun ceva, dar mi-a pus un degete pe buze. Am spus:

— Rămâi la cină.

— Sunt tentat, mi-a răspuns el, dar e mai bine să mă întorc înainte ca domnul comisar al căilor ferate să oprească și trenurile. Ce diletant! Ai grijă de tine, Ducky, și de fetele alea scumpe. Și de bebeluș, desigur. O nouă viață. Ce lucru minunat!

Mașa m-a întrebat de ce era așa de trist unchiul Bimbo. Am spus:

— Nu era.

— Ba da, era, a spus ea. M-am uitat de la fereastră

când a traversat strada. Își ștergea lacrimile. Poate că e singur.

Kira a spus:

— Ar trebui să se însoare. O plăcea destul de mult pe Peach, să știi. Se îmbujora tot când vorbea cu ea. Păi, eu mă bucur foarte mult că n-a luat-o de nevastă.

Ethel Peach, care mușcase mâna ce o hrănise, care dispăruse din viețile noastre și îl luase pe Kuzma cu ea. Mi-am imaginat că se îndrepta către est, poate înapoi la Shanghai, unde cunoștea oameni, sau doar o lua pe ori-unde putea, către Anglia. Dar m-am înșelat. Era încă în Petrograd și parcă, rostindu-i numele, Kira a făcut-o să apară.

CAPITOLUL 35

Eram trează și tocmai mă pregăteam să mă dau jos din pat când au început să bată cu putere la ușa de la intrare. Kiril se bărbierea. Zgomotul l-a speriat așa de tare, că s-a tăiat. S-a dus la ușă cu sânge curgându-i pe gât.

— Ce se întâmplă? l-am auzit spunând. Din autoritatea cui?

— *Petrogradskava Sovieta*, a spus cineva, pe un ton încrezător.

Dar Kiril i-a ținut pe trepte și am auzit și alte voci, pașnice, dar ridicate și agitate. M-am dus și am stat lângă el în ușa deschisă. M-am gândit că imaginea unei femei gravide într-o cămașă de noapte cam ponosită o să mai calmeze spiritele. Kiril a spus:

— Totul e sub control, dragă. Încerc să le explic că au bătut drumul degeaba. În principiu, am fost deja de acord cu confiscarea proprietăților coroanei.

Asta era ceva nou pentru mine, așa cum presupun că s-a văzut clar pe fața mea. Atunci am recunoscut râsul lui Peach. Era în spatele grupului cu încă două femei. Toate purtau batice roșii legate în stilul muncitoarelor din fabrici. I-am spus:

— Ce vrei să spui cu „confiscarea proprietăților coroanei"? Miechen ne-a cumpărat casa asta.

— Știu, a spus el. E vorba despre proprietatea de la Țarskoe Selo, pe care trebuie s-o evalueze, nu casa asta.

— Atunci, trimite-i de aici.

Kiril mi-a spus că doresc să intre și să evalueze dimensiunile camerelor. Nu o recunoscuse pe Peach. Am spus:

— Spune-le că nu pot. Asta este casa noastră.

Mi-a vorbit pe un ton foarte scăzut.

— Au un ordin scris. Dragă, înrăutățești lucrurile în mod inutil. Intră în casă și lasă totul în seama mea.

Am spus:

— Să-ți fie rușine, Ethel Peach, că deranjezi oamenii la ora asta a dimineții.

Kiril a încercat să-mi închidă gura, dar nu avea nici o șansă. Am spus:

— Nu cred că e nevoie să vii aici cu o ruletă și să-mi superi copiii. Știi casa asta la fel de bine ca mine. Ai locuit în ea suficient timp, la căldură și cu mâncare bună.

Mi s-a părut că arăta puțin stânjenită. Doar puțin. Cred că aș fi putut s-o fac să se rușineze și să plece, luându-și și prietenii cu ea, dar Kiril era dornic să le facă pe plac.

— E doar o greșeală prostească, a spus el. Cel mai simplu e să-i lași să intre și să facă ce li s-a ordonat să facă. Nu va dura mult. Greșeala poate fi îndreptată la o oră mai civilizată.

Așa că soțul meu a permis unei echipe de măsurători de la Comitetul de Alocare a Locuințelor din cadrul Consiliului Muncitoresc din Petrograd să intre în

casa mea și să mișune pe acolo cu rulete și cioturi de creion. În acel moment am decis că nu voi mai petrece nici o altă noapte în casa aceea. Cu sau fără Kiril, aveam de gând să plec și să iau fetele cu mine, și imediat ce am luat decizia aceea, m-am simțit incredibil de împăcată.

I-am spus lui Peach că trebuie să rămână în biroul lui Kiril până când se încheia exercițiul acela ridicol. Nu voiam s-o vadă fetele.

— Mi-e indiferent, a spus ea.

— Kuzma te-a băgat în asta?

— Să mă bage în asta? a spus ea. Nu aveam nevoie „să mă bage cineva". Cred în ceea ce fac.

I-am spus:

— Crezi în ce anume? Să aruncați polițiști de pe turnurile bisericilor?

— Cred în Revoluție, a spus ea. În noua Rusie, Ducky.

Ducky! Ce obrăznicie din partea ei! Și mai era și soțul meu de față, care alerga de colo-colo, ca un lacheu, deschizând uși pentru clovnii revoluționari. „Și aici este sufrageria." Orice, ca să le facă pe plac.

În ciuda eforturilor mele, Mașa și cu Kira au văzut-o pe Peach. În timp ce echipa de măsurat pleca, fetele au coborât în fugă la parter și Peach s-a întors să se uite la ele. Mașa s-a rușinat, dar Kira, nu. A spus:

— De ce ai chestia aia pe cap? Arăți ca o țărancă. Te-ai măritat cu Kuzma?

— Să mă mărit? a spus Peach. Nimeni nu se mai

mărită acum.

Kira a spus:

— Eu, da. Nu te mai poți întoarce, știi? Nu mai avem nevoie de guvernantă. O să mă duc la Annenschule, și apoi la Smolnîi.

Peach a râs.

— Ei, bine, Ducky, a spus ea, cât mai ai până lepezi următorul parazit? Sunt surprinsă că n-ați fugit cât ați putut.

Atunci am văzut-o ultima oară. Kira a spus:

— Ce înseamnă parazit?

— Peach era nepoliticoasă. S-a transformat într-o persoană dezagreabilă.

— Dar ce e?

— S-a referit la bebelușul pe care îl voi naște. Dar „parazit" nu e un cuvânt foarte drăguț. Nu-l folosim.

— Chiar o să nești un bebeluș?

— Păi, de ce credeai că m-am îngrășat așa?

— Credeam că e din cauză că ai încetat să mai vânezi. Bătrânele pot avea copii?

M-am dus după Kiril în dormitor. A spus:

— Știu ce ai de gând să spui.

— Chiar știi? l-am întrebat. Doi dintre tipii ăia aveau pușți.

— Doar niște Berdanka vechi, a spus el. Era imposibil să aibă cartușe pentru ele. Nu am fost în nici un pericol real. A fost neplăcut, știu și îmi pare rău că s-a întâmplat, dar s-a terminat.

Am spus:

— Da, Kiril, ai și tu dreptate o dată. S-a terminat.

— Nu au dreptul să ia casa asta.

— Știu asta. Îi aparține lui Miechen.

— Au dreptul la casa de la Țarskoe Selo. E proprietatea coroanei.

— Pot s-o ia. N-avem nevoie de ea. Plecăm. Azi.

— Te aud, a spus el. Dar nu mai țipa. Gândește-te la fete. La oamenii ăia. Măsurau casele tuturor, nu ne-au ales pe noi special.

— Cu Ethel Peach, care i-a îndrumat direct la ușa noastră. Sigur că nu.

— E vorba doar despre spațiul de locuit.

— Înțeleg. Și mâine ar putea decide că nu avem dreptul decât la un sicriu. Dar noi nu vom fi aici, Kiril. Cel puțin eu și cu fetele, nu. Să ne împuște dacă vor. O gravidă și două fetițe. Asta o să-i facă să arate bine pe scena internațională.

S-a îmbrăcat în liniște. Era abia ora opt și deja canicula era de nesuportat. A spus:

— Imediat ce vorbesc cu Kerenski, îți dau telefon. O să spun... ce să spun? Trimite-mi cizmele scurte la pingelit. Asta o să spun. Acesta va fi semnalul.

Am spus:

— Semnalul? Nu ești într-o poveste cu cercetași. Semnalul pentru ce? Că a zis da Kerenski? Că a zis nu? Și apoi ce se întâmplă?

— Vorbește mai încet, a spus el. Și nu fi proastă,

Ducky. Semnalul va însemna că trebuie să fii pregătită să plecăm.

— Sunt complet pregătită de săptămâni întregi. Și apropo, telefonul nu funcționează, așa că semnalul tău nu prea contează. Sau avem deja un comisar pentru porumbei călători?

A trântit ușa, în drum spre ieșire. Tăietura de la bărbierit îi sângerase pe tot gulerul cămășii.

Întreaga dimineață am ridicat receptorul ca să văd dacă prind o legătură. Linia era moartă. Tânjeam să ies undeva, să duc copiii la grădinile de vară și, poate, să mă întâlnesc cu cineva, cu *oricine*, ca să vorbesc și să sparg liniștea aia îngrozitoare, dar îmi era teamă să ies din casă, în caz că soțul meu găsea un mod de a-mi trimite vești.

Kira a țopăit pe paturi timp de o oră întreagă, ca să vadă care saltea e mai bună pentru sărituri, apoi a adormit, transpirată toată. Mașa a venit la mine și m-a întrebat dacă o să se întâmple ceva groaznic. Arăta așa de solemnă și de matură. Am spus:

— Nu-ți face griji cu privire la ce s-a întâmplat dimineață. Oamenii care au venit făcuseră o greșeală.

— Ah, știu asta, a spus ea. Știi, unul dintre ei a spus că o familie întreagă ar putea trăi în dormitorul nostru. Lucru care e complet imposibil. Dar de ce erau așa de plini de ură?

— Așa erau?

— Da. Au spus că suntem un copac putred. „Ăștia

de-alde voi", au spus ei. „Lemn uscat. O să scăpăm de voi, din rădăcină până la crengi." Ce înseamnă asta? Și de ce era Peach cu ei?

I-am spus că Peach se încurcase cu niște oameni răi.

— Da, a spus ea, așa am crezut și eu. Și știi, nu avea dinții prea curați.

M-am întrebat și mă întreb și acum: dacă pomul Romanov e cu adevărat putred, din rădăcină până la crengi, așa cum spun ei, de ce se grăbesc așa de tare oamenii ăia să scape de noi? Au guvernul lor nou. De ce nu ni s-a putut da voie să ne retragem la un conac și să ne ocupăm de apicultură? Sunt sigură că lui Nicky și lui Sunny le-ar fi plăcut. Se tem de noi? Sunt îngrijorați că vreo mlădiță Romanov va crește și va cere înapoi tronul?

I-am spus Mașei că plecăm într-o mică vacanță.

— În seara asta, am spus. Dar nu-i spune Kirei nimic. O să fie prea emoționată.

— Ura, a spus ea. Și poate până ne întoarcem, unchiul Nicky îi va arunca în închisoare pe toți oamenii aceia oribili.

CAPITOLUL 36

Kiril a venit acasă imediat după ora patru. Le-a trimis pe fete direct în camerele lor. A spus:

— Puteți coborî în salon la ora cinci, dar nici un minut mai devreme.

Kira a întrebat:

— E din cauză că am sărit pe pat?

— Nu, a spus el. E din cauză că mami și cu mine avem nevoie de puțină pace și liniște.

Era foarte încordat. Și-a lărgit gulerul cămășii.

— Ei bine, Ducky, a spus el. Asta e. Kerenski ne-a făcut rost de un permis de a călători în Finlanda.

— În seara asta?

— În seara asta.

— Crezi că știe că nu ne mai întoarcem?

— Mai mult ca sigur. Nu e prost deloc. Probabil e ușurat să scape de mine. A suportat destule critici că a colaborat cu mine. Un Romanov va fi mereu un Romanov. A tratat cu dușmanul de clasă și toate cele. E o minune că izbutește să se mențină. Nu va reuși niciodată să mulțumească pe toată lumea.

— Deci putem pleca pe față? Avem permisiunea.

— Da. Dar nu are rost să ne facem o ieșire zgomotoasă. E mai bine să ne strecurăm cu discreție.

Urma să plecăm cu două mașini. Mai întâi Kiril, cu fetele și cu un șofer din subordinea lui Kiril. Eu urma să vin după ei o oră mai târziu, într-o mașină a Misiunii

Britanice. Mașina va porni ca și cum m-ar duce la Țarskoe Selo, și apoi va vira în direcția Gării Finlanda. Totul părea tainic. Am început să mă întreb dacă Kiril chiar avea aprobarea lui Kerenski. Am spus:

— Fetele ar trebui să meargă cu mine.

— Nu, a spus el. Unu: sunt mai puține șanse să fiu oprit dacă am copii cu mine, și doi: dacă sunt oprit, șoferul meu e înarmat. Tu o să fii bine. Dacă ți se pun întrebări, mergi pe cartea cu cetățenia britanică. Probabil că îți vor oferi și o escortă până la gară.

Și-a încheiat la loc gulerul și s-a întins după haină. Ieșea din nou.

— Nu durează mult, a spus el. O oră cel mult.

Am spus:

— Dar le-ai promis fetelor că vorbești cu ele la ora cinci.

— Nu, a spus el. Le-am spus că pot coborî la ora cinci. Poți să le informezi tu. Acum chiar trebuie să plec, dragă. Mai am niște lucruri de rezolvat.

Am bănuit că se duce s-o vadă pe Karsovina. N-aveam energia să mă cert iar cu el. Dar l-am urmărit de la fereastră și l-am văzut plecând în direcția teatrului Mariinski. O tăvăleală de adio? Mă rog, un bărbat are nevoile lui, și o soție care arată ca o păpușă matrioșka nu e foarte atrăgătoare.

Kira a fost încântată până peste cap. A început să-și adune cele mai prețuite comori ale ei pe covorul din salon.

— Un singur bagaj, i-am reamintit. Dar Kira a simțit că nu mă concentrez foarte tare la asta, așa că mi-a folosit slăbiciunea în favoarea ei. Mașa a făcut un gest nobil și i-a oferit puțin spațiu în propria ei valiză, dar când a comentat cu privire la găzduirea tuturor animalelor de pe Arca lui Noe, Kira a spus:

— Dacă o să fii așa de rea, Mașa Kirilovna, o să mi le duc în chiloți, așa cum face mami cu perlele ei.

Kiril s-a întors la șase. Trebuie să recunosc că era extrem de punctual, chiar și când se ducea la femei. Fetele au năvălit pe el. Sărutări, îmbrățișări, planuri pentru înotat în mare, excursii cu bicicleta și pescuit creveți. S-a dus sus să se schimbe. L-am găsit în pragul camerei galbene pentru oaspeți.

— Doar făceam un tur rapid, a spus el. O ultimă privire peste tot.

Asta mi-a pus capac. Am vărsat câteva lacrimi. Era doar o casă. Doar cărămizi și dale.

Kiril m-a cuprins cu brațele.

— Nu mai durează mult, dragă, a spus el. Ține capul sus și fii tare. Mâine pe vremea asta totul va fi în urma noastră. Și cine știe, poate ne vom întoarce. Dacă ăștia își dau cu stângul în dreptul, până la urmă.

Trebuie să recunosc că nu mirosea a altă femeie. Poate că nu se dusese la Karsovina, totuși. Poate ieșise doar ca să-și cumpere medicamentele pentru stomac. Am spus:

— Când o să pleci tu cu fetele, eu n-o să cobor.

— Mai bine. Nu s-ar cuveni. Păstrăm un aer de normalitate. Găsește-ți o ocupație. Sau odihnește-te. Asta ar trebui să faci. Nu vom călători în condiții de confort, îți dai seama, nu? Nu avem vagon imperial.

Serafim a dus bagajele jos. Apoi, Kiril le-a luat pe fete. Era tot numai un zâmbet. Kira a spus:

— Vreau ca mami să vină cu noi.

— Sunt prea multe bagaje, a spus Kiril. Nu are loc. Sunt prea multe păpuși.

Kira a început să plângă.

— E o groază de loc. Am luat doar șapte păpuși.

Am spus:

— Kira, am niște lucruri de făcut înainte să plecăm. E mai bine să o iei înainte cu tati și cu Mașa și să te asiguri că avem locuri bune.

— Foarte bine, a spus ea, dar ăsta e cu totul alt motiv. Și, cu siguranță, nu am luat prea multe păpuși.

Apoi am rămas singură în casă. Serafim și cu Mefodi erau în curte, așteptând să vină mașina mea. Nu aveam nimic de făcut. Am luat un Pinkerton, dar am citit aceeași pagină iar și iar. Simțeam nevoia de a ieși pe stradă și de a mă plimba, dar aveam picioarele așa de umflate, că abia le-am putut băga în pantofi. În oglindă am văzut o străină, care avea cearcăne negre sub ochi.

Mașina mea întârzia. Am început să mă îngrijorez înainte să fie târziu, așa că până când a devenit cu adevărat târziu, îmi era rău de emoție. Bebelușul, care se agitase toată după-amiaza, acum nu se mai mișca. Oare

îți ținea răsuflarea? Nu, bebelușii nenăscuți nu respiră. Nu-mi imaginam decât dezastre. Că vom pierde trenul. Că fetele și Kiril vor fi remarcați la gară de cine știe ce facțiune ticăloasă a bolșevicilor. Că ne vor rupe permisul de călătorie. „Kerenski!" vor spune ei. „Trădătorul ăla!" Kiril va fi împușcat. Apoi vor veni după mine, și când voi întreba de copii, vor spune: „Copii? Ce copii?"

O mare ducesă nu e deseori singură, știați? În afară de prieteni și de rude, mai sunt și servitoare, lachei și șoferi, și toate celelalte suflete, bucătari și băieții care curăță cizmele și care mențin un zumzet confortabil de activitate, chiar dacă îi vezi doar rareori. Nu cred că Miechen sau mama au fost singure vreun moment din viața lor. Până și Sunny, închisă în Palatul Aleksandr, avea doamnele ei care să-i țină companie. Sărmana Vriubova e tot la închisoare, din câte știu, dar Sunny are consolarea Hendrikovei și a Isei Buxhoeveden. Bănuiesc că vor pleca împreună cu ea în Anglia. Dar eu sunt izolată. Nu știu unde e mama. Nu pot vorbi cu surorile mele. Georgie Buchanan nu are voie să mă vadă. Și toți ceilalți au dispărut, dacă nu în sud, atunci la țară, cu capul la cutie, sperând că va fi bine și văzându-și de treburile lor. S-au dat la fund.

Eram într-o reverie cam nefericită când m-a strigat Serafim și l-am auzit spunând:

— V-a venit mașina, doamnă.

CAPITOLUL 37

Dacă m-ar fi întrebat cineva, exact pe Willy Gerhardi l-aș fi ales ca să mă conducă înspre exil.

— Nu privi înapoi, a spus el. Îți sugerez să te urci pur și simplu în mașină și să privești drept înainte. Gândește-te la frumoasa și răcoroasa Finlandă.

Dar trebuia să-i spun ceva lui Serafim. Fusese așa de loial, când toți ceilalți ne părăsiseră. I-am spus că ne vom vedea în septembrie. Cel târziu în octombrie.

— Da! a spus el. Octombrie, cu multe ciuperci!

A zâmbit, dar avea lacrimi în ochi.

Gerhardi n-a șovăit o clipă. A îndreptat mașina către bulevardul Ekaterinovski, și apoi a luat-o spre sud, pe Voznesenski. A spus:

— Am fost instruit să fac un mic ocol, în caz că plecarea ta a trezit vreun interes. Sincer, nu cred că a băgat cineva de seamă. Tuturor le e prea cald și sunt prea obosiți.

L-am întrebat dacă el mai rămâne.

— Da, a spus el, probabil că da. Dar situația mea e complet diferită de a ta. Nu avem probleme la Misiunea Britanică, ba dimpotrivă, iar Kerenski pare un tip rezonabil. Însă fratele meu, Victor, nu e de aceeași părere. Kerenski e o stea care va arde repede, spune el. Victor prezice că va dispărea în curând de pe scena politică. Apoi, bolșevicii vor începe să golească buzunarele tuturor. Mama e de acord cu orice gândește Victor. Așa că

vor pleca. Probabil când se va mai răci vremea. Mamei nu i-ar plăcea să-și lase blănurile în urmă.

Am traversat canalul Obvodni și am mers pe chei până la Biserica Învierii, și abia apoi ne-am întors și am început să mergem în direcția corectă. Cerul era plumburiu. Nu se înnopta, urmau ore întregi de amurg. Urăsc Nopțile Albe.

Gerhardi nu s-a oprit deloc din vorbit. Cred că voia să îmi distragă atenția. Văzuse cât de neliniștită eram. Trebuie să mărturisesc că acum șofa mult mai bine.

— Uite, asta e, cu siguranță, ceva ce n-ai mai văzut, a spus el.

Tocmai traversaserăm Fontanka și ne îndreptam spre Podul Aleksandr.

— Pe stânga, a spus el. Vezi ce au făcut cu biserica?

Fațada Bisericii Sfântul Pantelimon era acoperită cu steaguri roșii. Nici nu ți-ai mai fi dat seama că era o biserică. De fapt, Gerhardi credea că probabil nici nu mai e biserică.

— Bisericile sunt pe ducă, a spus el. Ăsta e termenul potrivit. Probabil că pe asta au transformat-o într-o cantină pentru muncitori. Sau într-o sală de întruniri pentru Consiliul Muncitoresc. Adoră să se întrunească. Și se înmulțesc ca iepurii. La comitete mă refer, nu la bolșevici.

Aproape ajunseserăm. A spus:

— Nu cred că ai mai fost la gară de când s-au

petrecut evenimentele recente. Vechiul pavilion imperial aparține poporului acum, așa că o să te las la intrarea principală. Intră și caută-ți familia. Nu-ți face griji cu privire la bagaje, le aduc eu.

Mi se umflaseră și mai mult picioarele în timpul drumului cu mașina. Am șchiopătat înspre gară, chiar dacă habar nu aveam încotro să merg. Nu-l vedeam pe Kiril, deși nu era foarte aglomerat. Am întrebat un muncitor dacă e vreun tren care pleacă spre Rihiimaki. A ridicat din umeri, dar nu s-a îndepărtat. Remarcase accentul meu.

— *Vi otkoda*? m-a întrebat el. De unde ești?

— Marea Britanie, am răspuns, și el mi-a strâns mâna. Încă era bine să fii englez. Apoi am auzit „Mami! Uite-o pe mami", și Kira a venit în goană către mine și mi s-a aruncat în brațe. Când m-am uitat de unde venise, i-am văzut pe Kiril și pe Mașa așteptând cu bagajele, dar n-au făcut nici o mișcare să mi se alăture. De fapt, Kiril chiar s-a întors cu spatele. Îmi imaginez că fața lui era destul de cunoscută în Petrograd chiar și așa, ascunsă sub borul unei pălării de stofă, și, prin urmare, era destul de agitat.

Când a apărut Willy Gerhardi cu bagajele mele, uniforma Misiunii Britanice a confirmat statutul meu de cetățean englez. Muncitorul i-a strâns și lui mâna și am stat acolo, zâmbind prostește unii la alții, până când Willy a spus: „Păi, presupun că..." și noul nostru prieten bolșevic a plecat în drumul lui.

Kiril era țâfnos. S-a rățoit:

— De ce trebuie să stai de vorbă cu oamenii? Niciodată nu poți ști cine sunt. Niciodată nu poți ști cine ascultă.

Am spus:

— Doar apelam la cartea cu cetățenia britanică, așa cum mi s-a recomandat. Ai găsit trenul nostru?

— Da și nu, a spus el. Fusese convocată o ședință a consiliului lucrătorilor la căile ferate, așa că locomotiva noastră a fost ținută la foc mic. Abia acum încep să crească presiunea aburului. Va mai dura cel puțin o oră până plecăm. Fetele spun că le e foame, și eu am trimis deja șoferul acasă, așa că, poate, amicul tău ne face rost de ceva de mâncare.

Gerhardi a spus că nu se găsește nimic de mâncare în gară.

— Dar dă-mi jumătate de oră, a spus el. O să văd ce pot găsi.

— Între timp, a spus Kiril, bănuiesc că am putea merge să ocupăm un compartiment. Nu cred că mai trebuie să menționez că nu există hamali. Sunt toți prea ocupați să participe la ședințe.

Kiril m-a împins din spate și eu am urcat ca să-mi poată da bagajele unul câte unul. Simțeam că toată lumea se uită la noi. Nu se uitau, desigur. Toți erau absorbiți de propria lor lume, și noi eram doar una dintre multele familii care plecau din oraș o vreme, ca să scape de arșiță.

Kira a spus:

— Ăsta nu e trenul nostru. Trenul nostru are covoare.

Maşa i-a spus printre dinți să tacă. Un copil de unsprezece ani înțelege parțial situațiile dificile, nevoia de tact, dar un copil de opt ani va face gafe, și cu cât încerci mai mult să-l faci să tacă, cu atât mai insistent devine.

— Trenul ăsta e dezgustător, a spus ea. Miroase a oameni săraci.

Chiar mirosea. A varză, cred. Nu era chiar așa de rău.

Maşa s-a întrebat unde sunt paturile. Kiril a spus:

— Fără cușete de data asta, Maşenka. O să stăm pe banchete toată noaptea. Ce aventură, ei!

Maşa a spus:

— Tot drumul până la Haikko?

— Nu, doar până la Rihiimaki.

— Și apoi?

— Familia von Etter va trimite un șofer după noi.

— Cum vor ști când să-l trimită?

— Le voi trimite o telegramă când ajungem la joncțiunea Kouvola.

Am spus:

— Vrei să spui că nu le-ai trimis o telegramă încă? Și dacă nu sunt acasă?

— Dacă îți amintești bine, a spus el, am fost cam ocupat azi. Și în orice caz, vor fi acasă. Unde altundeva să fie?

— Trimite-le o telegramă acum. Nu ai nimic altceva de făcut.

— Ducky, a spus el, voi contacta familia von Etter când voi considera eu că e momentul potrivit. Kira are dreptate, duhnește înfiorător aici. Ar fi trebuit să-i spun amicului tău să ne aducă niște soluție de dezinfectat.

Am spus:

— Nu este amicul meu, Kiril. E locotenentul Gerhardi și e amicul foarte amabil și îndatoritor al lui Alf Knox.

— Ha! a spus el. Și un cuceritor de doamne, asta e clar.

Gerhardi a lipsit mult timp, dar s-a întors. A adus brânză, castraveți murați și acadele.

— Mă tem că nu am adus și pâine, a spus el. Mama avea niște pâine, dar nu m-a lăsat s-o iau. Spune că nu e adecvată pentru consumul uman.

Fusese acasă la familia lui, ca să scotocească prin cămară.

— Și câte ceva pentru adulți, a spus el.

Adusese vodcă și un pachet de țigări. Ne-am luat la revedere.

— Sper că totul va merge bine, a spus el. Sunt sigur că așa va fi. Sunt momente de neliniște pentru voi, mă gândesc. Cu un bebeluș pe drum și toate cele. Dar poate vă întoarceți, dacă se mai liniștesc lucrurile. Sunt convins că ne vom revedea.

A plecat și am rămas singuri. Kiril a întrebat:

— A spus cumva că a luat alimentele de la mama lui? Dar e unul dintre oamenii lui Knox. E englez.

— Englez și rus. Familia lui e aici de ani de zile. Au un soi de fabrică.

— Pari să știi totul despre el.

— L-am întâlnit de câteva ori. Venea des la soții Buchanan. E scriitor.

— Ce înseamnă asta?

— Scrie o piesă și un roman.

— Cerule mare, a spus Kiril. Și totuși, părea un individ perfect normal. Nu poți ști niciodată.

Și uite așa, chiar și în noaptea în care am fugit de acasă doar cu bagajele pe care le puteam căra cu mâna, îndreptându-ne spre niște gazde care nu ne așteptau, am găsit ceva care să mă facă să râd. Oamenii citiți îl speriau pe Kiril, cu atât mai mult dacă erau bărbați. Tata fusese la fel. Nu cred că vreunul dintre ei mai deschisese o carte după ce trecuseră examenul de trigonometrie la școala de cadeți. Lui Kiril îi plăcea să șofeze, să vâneze și să identifice nave maritime cu ajutorul unui telescop. Îi plăcea să facă parte din cluburi, unde nu se va întâlni cu unii ca Willie Gerhardi.

Am pornit la drum cu puțin înainte de ora zece. În compartiment eram numai noi. Fetele erau treze și emoționate. Kiril m-a luat de mână.

— Ești în regulă, bătrânico? a spus el. Nu ai de gând să nești pe drum, nu?

Am spus:

— Am nevoie de somn.

— Da, a spus el, culcă-te. De fapt, cred că asta ar ușura lucrurile, dacă apar probleme. O femeie gravidă care doarme. Nu te vor trezi.

— Crezi că vor fi probleme?

— Nu, a spus el. Dar voi fi mult mai fericit când ne vom afla de cealaltă parte de Beloostrov.

La Beloostrov era vama. Dar înainte de asta, trebuia să trecem prin Terejoki și controlul de la frontieră. Trenul părea să se miște ca melcul. După jumătate de oră abia trecuserăm de fabrici și de furnalele uzinelor. Kira avea nevoie la toaletă, și eu la fel. Am spus:

— Trebuie să așteptăm până oprește trenul.

S-a miorlăit.

— De ce nu putem să mergem în Finlanda în vagonul lui buni Miechen? De ce ne-a adus omul ăla castraveți la cină? Urăsc castraveții. De ce nu putem merge în vagonul-restaurant?

Maşa a spus:

— Nu există vagon-restaurant, piticanie.

Trenul a încetinit și mai tare.

— Terejoki, a spus Kiril. A verificat hârtiile pentru a suta oară și apoi trenul a oprit lângă un peron. Noua poliție nu avea uniformă. Sunt sigură că o să aibă în curând. O uniformă schimbă totul. Dar acum veneau așa cum erau. Era o femeie îmbrăcată într-o manta de armată slinoasă, în ciuda căldurii. Mai era un băiat îmbrăcat doar cu un maieu și cu o pereche de izmene

de lână. Amândoi aveau pistoale, dar le țineau aiurea, de parcă nu erau obișnuiți să umble înarmați.

Kiril a întrebat de toaletă.

— Pentru soția mea, a spus el. Și pentru copii.

— Permisul la control, a lătrat femeia.

Era timpul să-mi fac apariția. Când băiatul mi-a văzut burta, a făcut un semn înspre capătul peronului, către camera paznicilor. Femeia nu m-a băgat deloc în seamă. Era interesată de permisul lui Kiril de călătorie. Așa cum îmi explicase Kiril, semnătura lui Kerenski ar fi trebuit să îndepărteze toate barierele, „dar asta e Rusia", adăugase el, „așa că nu trebuie să luăm nimic drept sigur. Unora dintre indivizii ăștia li s-a urcat puterea la cap."

Nu era nici o toaletă, bineînțeles. Era o găleată. Kira a spus că mai bine moare decât s-o folosească.

— Foarte bine, am spus. Mori. Dar fă-o repede, înainte să plece trenul.

— Te spun lui tati, a spus ea.

Dar a folosit găleata.

Bietul copil. Nu era vina ei că Miechen încercase să o transforme într-o mare ducesă. Nu era vina ei că țarul Nicky făcuse așa o vraiște din toate și ne lăsase fără casă și cămin.

Kiril încă mai era interogat. Mai venise un al treilea polițist, care studia permisul lui Kerenski foarte amănunțit. Nu-i puteam citi nimic pe chip, și nici lui Kiril. A spus ceva despre mine, nu știu ce.

— Soția mea, atât am putut pricepe.

Polițistul mi-a făcut semn să urc înapoi în tren. Am simțit că e un semn bun. Maşa a spus:

— Pot înțelege de ce ar opri pe cineva să intre în Rusia. Ar putea fi răufăcători. Dar de ce ar opri pe cineva să iasă din țară?

Era o întrebare bună.

Gara din Terejoki era pustie. Era miezul nopții, chiar dacă pe cer se zărea încă lumină. Kiril era ultimul pasager reținut pe peron. Apoi am auzit râsete și a apărut în compartiment zâmbind.

— Totul e în ordine, a spus el. Plecăm!

Am întrebat:

— Ce i-a amuzat?

— Polițistul m-a întrebat când o să naști, și eu i-am spus: „Sper că nu în seara asta". Dar să-ți mărturisesc ce a fost cu adevărat amuzant: Băiatul ăla nu știa să citească. Habar nu avea. Ținea scrisoarea lui Kerenski pe dos.

Trenul a pornit zdrăngănind spre Vîborg într-un ritm mai rapid. Sunt mai puține fabrici în zona aceea, doar case mici, îngrămădite una într-alta. Poate că vom ajunge să locuim într-una dintre casele acelea. Mama ne-ar împiedica, dacă ar putea, și la fel și Miechen, dar poate și ele vor fi sărace când se va termina războiul. Nu înțeleg nimic despre bani. Doar că pot dispărea. Mă întreb cât costă una dintre căsuțele acelea.

Maşa i-a citit Kirei din cartea *Jock din Bushveld*. Kira

încă mai era bosumflată cu privire la găleată și refuza să se uite la mine.

Între Vîborg și Beloostrov, trenul a început iar să se târâie. Cămașa lui Kiril era pătată de sudoare. Avea nevoie de un bărbierit. A deschis fereastra. Pe geam a intrat funingine, dar nu și aer. Am încercat să mă gândesc la briza mării. Mi-am imaginat că îmi dau jos nu doar a doua pereche de șalvari, ci toate hainele mele de corp. Mi-am imaginat că intru în apă îmbrăcată doar în costum de baie. Fără șosete.

— Hai că începe, a spus Kiril.

Vedea că ne apropiem de clădirea vamei. Și-a aprins o țigară. I-am spus:

— La ce te aștepți?

— Să umble prin bagaje, a spus el. Să verifice căptușeala hainelor. Cizmele. Sunt sigur că au deja o rutină stabilită.

S-a aplecat afară pe fereastră.

— Locul pare pustiu, a spus.

Era aproape două noaptea. Oare chiar urma să fie așa de ușor? Îmi bubuia inima.

— Ah, a spus el. Stai așa. Semne de viață.

Doi bărbați veneau pe peron, oprindu-se la fiecare vagon. Kiril a spus:

— Nu pare să se dea nimeni jos. Închide ochii, Ducky. Sau încearcă să pari obosită.

Nu le-am văzut fețele. Dar păreau cumsecade.

— Nevasta e gravidă? I-am auzit pe unul că

întreabă.

O altă voce a întrebat de bani. Kiril le-a arătat ce avea la el. Le-a oferit la fiecare câte o țigară.

— Mulțumim, au spus ei. Drum bun.

N-am scos nici un cuvânt cât vameșii au trecut pe lângă celelalte vagoane. Am auzit un manipulant de vagoane, și apoi cântatul unui cocoș. După aceea, încet, foarte încet, trenul a început din nou să se miște.

— Deci asta a fost, a spus Kiril. Mai ușor de atât nici nu se putea. Amărâții nu voiau decât să se ducă înapoi în paturile lor, să doarmă. Presupun că ai niște zdrăngănele ascunse pe undeva.

Am spus:

— Nu sunt pregătită să declar nimic. Nu se știe cine ascultă.

— *Touché*, a spus el.

— Și tu? Presupun că ai mai mulți bani decât le-ai arătat lor?

— Bineînțeles, a șoptit el. E foarte util să ai o fetiță care nu călătorește cu mai puțin de șapte păpuși.

Am început să vedem cabane cu acoperișuri de șindrilă și să simțim miros de pin. Kira a venit să stea lângă mine, să ne împăcăm. I-am spus:

— Îmi pare rău că m-am supărat pe tine. Știu că a fost cumplit să folosești găleata.

— E în regulă, a spus ea. Uneori trebuie să te aștepti la lucruri cumplite. E război. Înțeleg asta. Am opt ani și aproape trei luni.

S-a aplecat spre burta mea și a strigat:

— Eu sunt sora ta mai mare. Trebuie să faci tot ce îți spun eu.

Cerul începea să se coloreze în trandafiriu și alb înspre răsărit.

Maṣa a întrebat:

— Am intrat în Finlanda?

I-am spus:

— Da, am părăsit Rusia acum.

Kiril și-a mușcat buza și și-a întors chipul către fereastră.

EPILOG

Eu m-am născut pe 30 august 1917 la Borgo, în Finlanda. Părinții mei, marele duce Kiril Vladimirovici și marea ducesă Victoria Melitta, fugiseră acolo împreună cu surorile mele, Maşa și Kira, când bolșevicii s-au ridicat la putere în Rusia. La acel moment, sperau că e un aranjament temporar, până când lucrurile se vor fi calmat în Rusia. Sau tatăl meu spera asta, cel puțin.

Primele mele amintiri sunt din Coburg, în Bavaria, unde ne-am stabilit după război. Casa în care locuiam aparținuse bunicii mele din partea mamei, buni Edinburgh. Nu mi-o aduc aminte. Ea și cu cealaltă bunică au murit când eu eram mic, bolnave amândouă din cauza războiului și a revoluției, așa cum spunea mereu mama. Buni Miechen, mama tatălui meu, era nemțoaică prin naștere, dar rusoaică prin adopție. Se pare că era toată numai o veselie și o strălucire, până au doborât-o bolșevicii. Despre buni Edinburgh, care era rusoaică prin naștere, dar nemțoaică prin adopție, îmi închipui că era sumbră și greoaie, la fel ca mobila care umplea casa.

Prima mea impresie despre tata e a unei persoane care e cel mai des văzută din spate, în drumul său spre ieșirea din casă către terenul de golf sau clubul automobiliștilor amatori. Am auzit spunându-se că unei soții nu-i place să aibă un bărbat prin preajmă în timpul zilei, și mama părea, cu siguranță, foarte ocupată mereu. Aveam foarte puțin personal domestic.

Mama a arătat mereu mai bătrână decât tata, deși cred că aveau cam aceeași vârstă. El îi spunea Ducky, ea îi spunea Kiril cu un „c“ moale. Prima oară când am auzit un rus referindu-se la tata ca la marele duce Kiril am crezut că făcuse o greșeală.

Aș spune că eram o familie fericită. Dar apoi, când aveam vreo cinci ani, împrejurările s-au schimbat brusc. Tata s-a îmbolnăvit, dar într-un mod care era de neînțeles pentru un copil. Nu avea răni vizibile, vreo iritație sau febră, dar a început să arate fragil și tremura mult. Pe crosele de golf a început să se adune praful. Sora mea, Mașa, mi-a explicat că „tata are probleme cu nervii“. Ne-am mutat în Franța, în Bretonia, în speranța că aerul de mare îl va ajuta să-și recapete sănătatea.

Saint Briac era un loc idilic pentru un băiețel. Mi se dădea voie să alerg pe plajă pe orice vreme și, așa cum speraserăm, tata a început să se întremeze, deși a devenit din ce în ce mai ciudat. În loc să-și ocupe zilele cu golf, sau cu bridge, sau cu plimbări cu mașina, el a ocupat un dormitor liber unde-și petrecea timpul planificând cum să reinstaureze monarhia rusească.

Habar nu aveam ce înseamnă asta, dar într-o zi m-a chemat în micul lui birou, această celulă a operațiunilor Romanov, cum îl considera el, și a încercat să-mi explice, schițând totul cu atenție pe o coală de hârtie. El și cu mama erau veri, bunicul lor comun fusese țarul tuturor rușilor, și acum, spunea tata, i se cuvenea lui dreptul să fie țar. Și, într-adevăr, el va fi țar

într-o bună zi, și eu îi voi lua locul la un moment dat, pentru că eram singurul lui fiu. În acel moment am izbucnit în lacrimi, nu atât la ideea că voi fi țar, cât la gândul că îndatoririle mele mă vor împiedica să mă joc pe plajă.

Îmi aduc aminte că tata mi-a șters lacrimile și mi-a spus:

— Nu-ți face griji, băiete. Va mai dura câțiva ani. O să mă asigur că ești pregătit cum se cuvine.

Îmi mai aduc aminte și că mătușa mea Missy spunea:

— Dacă Înălțimea Sa vrea o cafea, cred că poate să se întrerupă cinci minute din supravegheat imperiul, ca să și-o facă singur. Aici nu suntem la Ritz.

Mătușa Missy era regina României, un alt concept pe care nu l-am înțeles ani întregi, pentru că eu credeam că reginele poartă coroane, însă mătușa Missy purta aproape mereu fie bigudiuri, fie o pălărie de pai. Ne vizita des în Bretonia, și ea și cu mama zugrăveau pereții, plantau legume și făceau tot felul de lucruri pe care o regină nu le face de obicei. Mama era în mod special veselă atunci când ne vizita mătușa Missy, în timp ce tata devenea mohorât.

Viața noastră idilică din Franța a părut să se termine când am împlinit șapte ani și ne-am întors la Coburg. Mama ne-a explicat că reședința de la Coburg e mult mai potrivită pentru protectorii tronului rus decât o casă de vacanță pe litoralul Franței. Și că tata dorește să începem să ne folosim titlurile care ni se cuvin. Așa că

eu am devenit țarevici, marele duce Vladimir Kirillovici, Mașa a devenit marea ducesă Marie Kirilovna, iar Kira a devenit marea ducesă Kira Kirilovna. Mama era țarina Victoria Feodorovna. Tata era în mod special mulțumit când cineva i se adresa în mod corect.

Când sora mea, Mașa, s-a măritat cu Fritz-Karl, în 1925, a devenit prințesă de Leiningen. Tata a privit asta ca pe o coborâre regretabilă pe scara socială. Credea că o mare ducesă rusoaică s-ar fi putut descurca mai bine. Cred că familia Leiningen aveau o părere diferită de a lui. Mi-a fost cumplit de dor de Mașa când a plecat, dar n-a trecut mult timp și am fost recompensat cu vestea că ne vom muta înapoi în Bretonia, nu doar pentru o vacanță, ci ca să ne stabilim acolo pe termen lung. La momentul acela, mi-am imaginat, în mintea mea de copil, că totul fusese aranjat doar pentru fericirea mea. Acum înțeleg că ducatul Coburg și Bavaria, în general, începuse să considere prezența noastră acolo ca pe o rușine. Partidul Comunist de acolo avea o forță considerabilă. Dacă unii dintre ei găseau postura de țar neîncoronat a tatei amuzantă, majoritatea dintre ei nu simțeau la fel. Cred că a fost rugat, politicos, să plece în altă parte.

Așa că ne-am întors în Bretonia, la Saint Briac, dar nu în vechea noastră căsuță închiriată. În schimb, au cumpărat o casă, o proprietate mai mare, care avea nevoie de renovări, dar bănuiesc că era considerată mult mai potrivită pentru un țar. Nu știu cum au reușit toate astea. Bănuiesc că vreunui membru al familiei, mult mai

bine poziționat decât noi, i s-a făcut milă și ne-a dat banii. Sunt sigură că și mătușa Missy ne ajuta de câte ori putea. Și bijuteriile mamei au dispărut, bucată cu bucată, și a mai și pictat puțin. Întotdeauna era cineva dispus să plătească pentru o acuarelă făcută de țarina Rusiei.

Tata domnea peste „imperiul" lui din biroul de lângă bucătăria de iarnă și cheltuia o grămadă de bani, pe care nu-i aveam, pe timbre poștale. Se pare că a fi țar însemna, în mod special, să expediezi scrisori. Cumva am supraviețuit și nu ne-a lipsit niciodată nimic, dar acum că privesc înapoi, nu pot să-mi dau seama din ce am trăit.

Din când în când ne mai vizitau rudele noastre de origine rusă. Unchiul Boris, care se stabilise la Nisa, marele unchi Sandro și marea mătușă Xenia, care locuiau la Paris. Pe măsură ce creșteam, mi-am format impresia că veneau mai mult din afecțiune față de mama decât din respect pentru pretinsa funcție din exil a tatei. Cred că îl considerau puțin dus cu pluta.

Mai erau și alte rude despre care se vorbea pe tonuri scăzute, doar dacă era posibil ca eu să fiu prin preajmă. Nu era nevoie să încerce să mă menajeze. Sora mea, Kira, care nu știa să-și țină gura, mă informase deja cu privire la motivul pentru care tata îmi dăduse titlul de țarevici, și anume că predecesorul meu fusese împușcat de bolșevici. Conform Kirei, nu numai el, ci și surorile lui, părinții și câinele. Gândul la câine mi-a pus capac.

M-am pus pe plâns, și Kira a primit o chelfăneală. Mama mi-a spus că sunt unii oameni, ca de exemplu marea mătușă, țarina moștenitoare Minnie, care încă mai sperau că țareviciul Alexei ar putea fi în viață, undeva în lume, și că restul familiei e cu el. Țarina moștenitoare era foarte bătrână și trebuia să fim atenți cu sentimentele ei. Dacă *ea* credea că toți oamenii aceia încă mai trăiau, cine eram noi să punem asta la îndoială și să îi considerăm morți?

Părinții mei au fost căsătoriți timp de mai bine de treizeci de ani, iar când eram copil, i-am auzit foarte rar certându-se. Mama îi făcea pe plac tatei, cu ambițiile lui de țar, și conducea un cămin confortabil. Tata era afectuos cu ea, în felul lui specific, repezit și milităresc. Dar, când eram adolescent, s-a schimbat ceva între ei. Mama s-a întors mai devreme și neanunțată dintr-o vizită la Coburg și a avut loc o ceartă cumplită.

Singurele cuvinte pe care le-am auzit eu au fost:

— În casa noastră! În căminul meu! Cum îndrăznești!

N-o mai văzusem niciodată pe mama așa de aprinsă. Kira și cu mine am speculat cu privire la motiv. Eu credeam că poate tata a ars cu țigara vreun covor bun. Eram un puști naiv de paisprezece ani.

— Nu, blegule, a spus Kira. E ceva mai serios de atât. Pun pariu că e vorba de o dansatoare. Pun pariu că l-a prins cu pantalonii în vine.

Apoi s-a mutat mobila, și camera verde de oaspeți

a devenit noul dormitor al mamei.

— Vezi? a spus Kira. Tata are o amantă. Pun pariu.

Nu știu. N-a părut niciodată să fie un fustangiu, dar poate că un tată nu pare niciodată așa.

Jurnalul mamei m-a șocat când l-am citit, deși într-un mod plăcut. Am întâlnit în el o persoană pe care abia am recunoscut-o, mult mai inteligentă și mai amuzantă decât cea pe care o cunoscusem eu. Chipul ei a avut mereu tendința de a arăta trist, în special după incidentul cu tata, oricare a fost el. Am văzut-o rareori zâmbind, chiar și atunci când Mașa i-a făcut un șir neîntrerupt de nepoți. După o vreme, Kira s-a săturat de fața lungă a mamei, și la fel și mătușa Missy. Ele credeau că mama ar trebui să se adune și să țină capul sus, dar presupun că nu mai era în stare. Părea ajunsă la capătul puterilor. Poate că era din cauza acelor ani în care a trebuit să fie puternică și optimistă pentru tata. Mătușa Missy obișnuia să spună:

— Poate că țarul Kiril ține sus steagul Romanovilor, dar Ducky e motorul care face totul să se învârtă.

Când am împlinit optsprezece ani, tata a aranjat să plecăm amândoi într-o călătorie la Paris. Motivul oficial al vizitei era că am nevoie de instruire în limba și istoria rusă. Eu bănuiesc că în plan erau și niște activități extra, care să îmi prezinte mersul lumii, plan pe care l-am dat peste cap pentru că m-am îmbolnăvit de tuse convulsivă imediat ce am ajuns. Am fost foarte bolnav. Mama era în drum spre Germania, unde Mașa era pe punctul de a

naște copilul cu numărul cinci, dar a fost așa de îngrijorată cu privire la mine, încât și-a întrerupt călătoria și a venit la Paris. N-a plecat de lângă mine până nu s-a asigurat că a trecut ce era mai rău.

Tata și cu mine ne-am dus acasă imediat ce m-am simțit suficient de bine să călătoresc, iar instruirea în cultura rusă și celelalte activități pariziene au fost amânate, în timp ce mama a plecat spre Würzburg. A fost alături de Mașa când s-a născut bebelușul, o altă fată, Mechtilde, și a rămas la botez. Nu părea să se grăbească să vină acasă. La scurt timp după botez, Mașa a trimis o telegramă. Era adresată Kirei. Mama suferise un fel de atac cerebral, dar era conștientă și dădea semne că își revine. Nu era nevoie să-l alarmeze pe tata, dar Mașa a sugerat că pe mama ar înveseli-o foarte tare dacă ar vizita- Kira. Sora mea a pornit imediat la drum. Am vrut să plec cu ea, dar a insistat că tata are mai mare nevoie de mine decât mama.

— Treaba ta e să te asiguri că nu se îngrijorează, a spus ea. Distrage-i atenția. Jucați cărți. Întreabă-l despre Rusia. Și asigură-te că nu lasă țigări aprinse pe brațul fotoliului.

N-am primit nici o veste timp de douăzeci și patru de ore, apoi a sosit telegrama Kirei: NU-ȘI REVINE. SUNT AIURELI. VENIȚI IMEDIAT.

A fost o călătorie de coșmar. Tata n-a vrut să bea, să mănânce ori să închidă puțin ochii să se odihnească, însă nici nu-și arăta deloc emoțiile.

— Are doar cincizeci și nouă de ani, tot repeta el. E tare ca piatra mama ta. Kira e înclinată spre melodramă. Mereu a fost așa.

Mama a mai trăit încă trei săptămâni, deși ne era limpede tuturor că nu se va mai însănătoți. Mătușile mele, Sandra și cu Baby Bee, au venit s-o vadă, dar mama abia le-a recunoscut. Mătușa Missy era sora ei preferată. Era singura pe care mama ar fi vrut-o acolo, însă zilele treceau, și mătușa Missy nu ajungea. Avea niște greutăți în a obține permisiunea de a călători. Îmi amintesc că am spus: „Dar e regina României! Cine o oprește?“ și Kira a răspuns: „A fost regina României, dragă. Vărul Carol e pe tron acum și e nebun de legat.“

Până când vărul Carol i-a dat permisiunea și a sosit mătușa mea, mama abia mai era conștientă, dar sunt convins că a știut că mătușa Missy era cea care stătea lângă ea. Am fost cu toții acolo când a murit. Era foarte târziu în noapte când doctorul ne-a spus că sfârșitul este aproape. Doctorii își dau seama după felul în care respiră pacientul. Mătușa Missy s-a dat la o parte ca s-o țin pe mama de mână, dar când a apărut tata în prag, mătușa Missy i-a aruncat o privire așa de ucigătoare, că n-a îndrăznit să se apropie. A rămas acolo, pur și simplu, neștiind ce să facă. După ce s-a terminat totul, mama părea cu douăzeci de ani mai tânără, și tata, cu douăzeci de ani mai bătrân.

— Ce treabă urâtă, a spus el. Nu e deloc specific lui Ducky. N-a fost aproape niciodată bolnavă, în toți

anii de când o cunosc.

A doua zi dimineața au început aranjamentele pentru înmormântarea mamei în mausoleul familiei, de la Glockenburg. Dar apoi, la prânz, mătușa Missy a spus:

— Încep să mă întreb dacă nu și-ar fi dorit să fie îngropată la Darmstadt, la Rosenhohe, cu Elli.

Și tata a spus:

— S-o îngropăm la Darmstadt? Ca să ajungă lângă Ernie Hesse? Niciodată! Ce sugestie îngrozitoare!

Habar nu aveam cine sunt oamenii aceia. Elli. Ernie Hesse. Kira a trebuit să-mi explice că mama mai fusese căsătorită cu cineva, cu mult timp în urmă. Numele lui era marele duce Ernst Ludwig de Hesse și avuseseră împreună un copil pe nume Elisabeth, Elli, care murise la vârsta de opt ani. Atunci am aflat prima oară despre asta și, după ce am digerat informația, ideea mătușii Missy mi s-a părut bună. Tata n-a vrut să accepte așa ceva și s-a fâțâit de colo-colo mormăind:

— Ticălosul de Ernie Hesse.

Așa că înmormântarea a continuat cum a fost planificată, la Coburg, unde erau îngropați și bunica, și bunicul Edinburgh, și fratele mamei, unchiul Affie. Nici de el nu auzisem, un alt membru al familiei de care nu se vorbea niciodată.

— Tuberculoză, a spus tata.

— S-a împușcat, a spus mătușa Missy.

Ce familie plină de secrete aveam!

L-am dus pe tata acasă în Saint Briac. Eu trebuia să

mă duc la Londra la studii sau, cum prefera tata să creadă, „să mă pregătesc să domnesc". Kira avea și ea planuri, dar amândoi simțeam că n-ar trebui să-l lăsăm singur.

— Ce prostie! a spus el. Sunt perfect capabil. Am o groază de treabă de făcut. Nici n-o să observ că ați plecat.

Poate că n-ar fi contat nici dacă am fi stat acolo cu el. Fără mama, era ca o barcă fără cârmă. A mai trăit doar vreo doi ani. De fiecare dată când îl vedeam era mai slab și mai fragil, hainele îi erau mai murdare, și scrumierele dădeau pe afară. Dar era la fel de plin de fanfaronadă imperială ca întotdeauna, și nunta Kirei i-a oferit ultimul motiv de împăunare. S-a măritat cu Lulu Hohenzollern, care, în ochii tatei, era un soț superior celui pe care și-l luase Mașa.

— S-au unit două mari dinastii, cea a Prusiei și Romanov! a spus el. Ce lucru minunat!

N-am avut inima să-i reamintesc că Hohenzollernii erau la fel de scăpătați ca noi.

Tata a murit în 1938, cu o zi înainte să împlinească șaizeci și doi de ani. Surorile mele și cu mine am presupus că trupul lui va fi dus direct la Coburg ca să fie înmormântat, dar apoi unchiul Boris a intervenit și a spus că ar trebui făcut ceva pentru el la Paris, o slujbă de pomenire măcar, pentru ca supușii lui loiali să-și prezinte omagiile. Unchiul Boris a avut dreptate. Indiferent ce credeam noi despre visurile țarului Kiril, erau destui

ruși exilați la Paris, care credeau în el. S-a făcut un parastas pentru el în catedrala Nevski de pe *rue* Daru și eu am trăit experiența șocantă de a primi reverențele unei mulțimi de ruși vârstnici. Au făcut plecăciuni adânci, care însemnau că acum mă considerau pe mine noul lor țar. Mi se părea un pic deplasat. Eu nu călcasem niciodată în Rusia.

Unchiul Boris a încercat să mă încurajeze cu privire la noua mea poziție. Mi-a spus că nu e nevoie să trimit comunicate la fel de des pe cât o făcuse tata. Doar un buletin informativ anual era de ajuns. Și poate, dacă se vor schimba lucrurile vreodată, ar fi un gest drăguț să duc oasele tatălui meu înapoi la Petrograd, la Leningrad, cum i se spune acum, deși tata n-a acceptat niciodată o asemenea monstruozitate.

— Înapoi în mama-Rusie, a spus unchiul Boris. Îmi imaginez că i-ar fi plăcut. Pe de altă parte, n-ar fi vrut să fie despărțit de Ducky. Ai putea s-o duci și pe ea. Dar oare ea și-ar fi dorit să sfârșească în Rusia? Al naibii să fiu dacă știu. Te las pe tine să decizi, băiete. Tu ești la conducere acum.

Kira a spus:

— Nu cred că oasele au dorințe. Sunt doar oase. Și în orice caz, până se va schimba ceva în Rusia, vor fi doar praf și pulbere. De ce trebuie să complice unchiul Boris totul?

Așa că, având în vedere că posibilitatea de a duce corpul tatei în Rusia era la fel de îndepărtată cum e și

acum, am călătorit la Coburg și l-am pus să se odihnească lângă mama, în mausoleul familiei Edinburgh.

Aveam optsprezece ani când a murit mama, și douăzeci când s-a dus și tata. Eram cam mare să fiu considerat orfan, dar moartea lor a scos în evidență dezavantajul de a avea părinți care te-au făcut la bătrânețe. Acum am și eu o fetiță, și mi-e dor de mama mea mai mult ca niciodată. Toată lumea ar trebui să aibă plăcerea de a avea două bunici, măcar câțiva ani, iar mama mea ar fi fost una care ar fi avut povești de depănat, povești mai bune decât oricare altele dintr-o carte de basme.

Ea și cu tata au plecat din Rusia la timp. Lucrurile erau pe punctul de a se schimba. Încă o lună, încă o săptămână, cine știe ce li s-ar fi putut întâmpla, și pentru mult, mult timp n-au știut ce soartă au avut cei pe care îi lăsaseră în urmă. Când s-a sfârșit războiul, când au început din nou să circule liber trenurile și scrisorile, deja lumea lor dispăruse cu totul.

VLADIMIR KIRILLOVICI ROMANOV
MADRID

APELUL NOMINAL AL LUMII DISPĂRUTE A LUI DUCKY

Cei executați în Siberia în 1918
Nicky, țarul Nicolae al II-lea
Sunny, țarina Alexandra
Nastinka Hendrikova, doamna de companie a lui Sunny
Marile ducese Olga, Tatiana, Maria și Anastasia
Alioșa, țareviciul Alexei
Doctorul Genia Botkin
Mișa, marele duce Mihail
Marele duce unchiul Serioja
Marea ducesă mătușa Ella
Vladimir „Vova“ Paley

Cei executați la Petrograd în 1919
Marele duce unchiul Pavel
Unchiul Bimbo, marele duce Nicolai Mihailovici
Unchiul Gogi, marele duce Ghiorghi Mihailovici

Și cei care au supraviețuit în exil
Marele duce unchiul Nicolașa
Marele duce unchiul Sandro și mătușa Xenia
Dmitri Pavlovici
Marele duce Boris
Țarina moștenitoare Minnie
Miechen, marea ducesă Maria Pavlovna
Marele duce Andrei Vladimirovici
Olga Paley

Contesa Brasova
Felix și Rina Iusupov
Tania Botkin și fratele ei, Gleb
Aleksandr Kerenski
Anna Vriubova
Isa Buxhoeveden